

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL GELİŞMEDE SPORUN DEĞİŞEN ROLÜ:
İSTANBUL'UN SPOR COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

Çağdaş SAYDAM

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehircilik Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Güzin KAYA

Aralık 2019

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL GELİŞMEDE SPORUN DEĞİŞEN ROLÜ:
İSTANBUL'UN SPOR COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ
Çağdaş SAYDAM

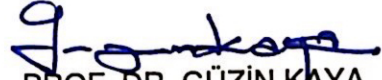
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehircilik Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Güzin KAYA

Aralık 2019

Çağdaş SAYDAM tarafından hazırlanan KENTSEL GELİŞMEDE SPORUN DEĞİŞEN ROLÜ: İSTANBUL'UN SPOR COĞRAFYASI adlı bu tezin Doktora tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

PROF. DR. GÜZİN KAYA

Tez Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda Şehircilik tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : PROF. DR. GÜZİN KAYA

Üye : PROF. DR. GÜZİN KONUK

Üye : PROF. DR. MEHMET OCAKÇI

Üye : PROF. DR. SIRMA TURGUT

Üye : DOÇ. DR. ÖZGÜR BİNGÖL

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak yazılmıştır.

Babam, Yaşar Saydam'a...

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Çağdaş SAYDAM

KENTSEL GELİŞMEDE SPORUN DEĞİŞEN ROLÜ: İSTANBUL'UN SPOR COĞRAFYASI

ÖZET

Bedenin terbiyesi, eğitimi, güçlenmesi gibi saiklerle yapılan spor etkinliği, kent çalışmalarının ve kent planlama disiplininin öncelikli konuları arasında değildir. Ancak, kadim çağlardan günümüze kadar geçen süreçte bireyin kentle kurduğu ilişkide sporun her zaman önemli bir yeri olmuştur.

Antik Yunan 'gymnasium'unda beden ile kent arasında kurulan doğrudan ilişkiden, bedenin seyirlik bir unsur olduğu antik Roma Coliseum'una, sporun toplumun gereksinimlerinden biri olarak kabul gördüğü modernist kentten, mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapan günümüz kentine kadar spor ve spor alanları kent içerisinde önemli bir yer işgal etmiştir. Bugün gelinen noktada sporun toplumsal, ekonomik ve mekânsal olarak artan önemiyle birlikte ihtiyaç duyduğu alanların planlanması sürdürülebilir bir kentsel yaşamın gereklerindedir.

Spor ve diğer serbest zaman etkinlikleri için tasarlanan tesisler, kapsamlarına ve fiziksel büyüklüklerine bağlı olarak kent içerisinde buldukları muhiti dönüştürme kapasitesine sahiptirler. Bu türdeki alanlar kent yaşamına etkin bir şekilde entegre olurlarsa, ana işlevlerini yerine getirmenin yanı sıra kentsel yaşama olumlu anlamda katkı koyma potansiyelini de taşırlar.

Tez kapsamında kent ve spor etkinliği arasındaki ilişki spor tesisleri üzerinden tartışılmıştır ve kentsel gelişme ile spor tesisleri arasındaki bağıntı ortaya konmuştur. Spor coğrafyası kuramcılarının gerçekleştirdiği önceki çalışmalar ve yenilikçi mekânsal analiz teknikleri tezin yöntemine dair ışık tutmuştur.

Çalışmanın nihai amacı ise kentlerde spor donatılarından olan spor tesislerinin; üst ölçek bölge yaklaşımından, kent ve mahalle ölçeğine kadar olan plan ve mekânsal standartlarının karşılaştırılması olarak değerlendirilerek, ilkelerin saptanmasıdır. Bu amaca giden yolda örnek alan olarak, sahip olduğu spor tesislerinin sayısındaki çokluk, demografik yapısında zenginlik ve kent mekânındaki ritim ve dinamizm ile İstanbul seçilmiştir.

Toplamda beş bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde doktora tezinin kavramsal çerçevesi, amacı ve kapsamı aktarılmıştır. Buna göre tezin ana izleği; çağdaş bireyin hayatında önemli bir yer tutan spor etkinliğinin, kent mekânındaki izlerinden olan spor tesisleri aracılığıyla, kentsel gelişmede kritik bir rol aldığıdır. Bu rolü netleştirmek adına çalışmaya başlarken belirlenen sorular takip eden bölümler içerisinde cevaplanmaya çalışılmıştır.

Spor etkinliğinin kentsel gelişmeye verdiği katkı farklı ölçeklerde olmaktadır. Mahalle ölçeğinde sosyal ilişkileri artıran, aidiyet duygularını kuvvetlendiren, ağırlıklı olarak birey odaklı bir katkı sunarken, bir üst ölçekteki katkısı kent ve hatta ülke ekonomisine destek veren durumdadır. Sporun kentle olan bu ölçekler arası ilişkisinin, giriş

bölümünde açılımı yapılan birey-spor-kent örüntüsü bağlamında, analizi ikinci bölümün ana eksenini oluşturmuştur.

Sporun mekânsallaştırılmasının kent tarihi içinde geçirdiği evreler, bugünkü tesislerin dağılımına yön veren yasal ve yönetsel süreçlere dair fikir vermektedir. Spor ve ilgili donatı alanları kent mekânında belirli amaç, hedef ve stratejiler neticesinde yer almaktadırlar. Bu türdeki donatıyı üreten politika ve planların belirli bir tarih aralığında incelenip, tezin alan çalışmasına konu olan kenti İstanbul özelinde bu planlama sürecinin değerlendirilmesi çalışmanın üçüncü bölümünün omurgasını oluşturmuştur.

Tezin dördüncü bölümünü oluşturan kent mekânında yapılan çalışma ise İstanbul üzerinden yürümüştür. Kentin sahip olduğu spor donatılarından olan kapalı bir alana sahip olan spor tesisleri; üst ölçekte il genelinde ve alt ölçekte ilçeler ve mahalleler özelinde analiz edilmiştir.

Bu analizler spor tesislerinin; sayı, ekonomik ve mekânsal erişilebilirlik, kapsadığı nüfus, işlevsel çeşitlilik kriterleri üzerinden yapılmıştır. Tesislerin erişilebilirlikleri ilçeler düzeyinde tespit edilirken, tesislerin mekânsal dağılımını ortaya koyan analiz mahalle ölçeğinde yapılmıştır.

Analizler yapılırken kullanılan yöntemler kümelendirme (k-means clustering) ve çoklu müteakabiliyet analizidir (multiple correspondence analysis). Bu yöntemlere ve verilerin nasıl girdi oluşturduğuna dair açıklamalar ilgili bölümde detaylandırılmıştır. Bölüm sonunda ise, analiz sonucu elde edilen veriler ışığında, kentin spor coğrafyası perspektifinden haritası çıkarılmıştır.

Sonuç bölümü ise tez çalışması boyunca elde edilen bilgilerin bir araya getirilip tartışıldığı, bundan sonra bu alanda yapılacak üretimler için bir takım kriterlerin ortaya konduğu bölüm olmuştur.

Spor tesislerinin sayımı ve sınıflandırılması için İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gençlik ve Spor Müdürlüğü tarafından hazırlanan www.istanbulsporenvanteri.com sitesi verileri kaynak alınmıştır.

Çalışmada kullanılan nüfus verileri 2018 yılı sonunda yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nin verileridir.

Tez çalışmasının tamamlayıcısı olarak, tezin içinde yer alamayan bazı veri ve haritalara ekler kısmında yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: kentsel gelişme, kent ve spor, spor donatısı, spor coğrafyası, İstanbul

CHANGING ROLE OF SPORT IN URBAN DEVELOPMENT: SPORT GEOGRAPHY OF ISTANBUL

ABSTRACT

The sport activity with the motives of education, strengthening and strengthening of the body is not among the priority issues of urban studies and urban planning discipline. However, sport has always had an important place in the relationship between the individual and the city.

In the ancient Greek 'gymnasium', from the direct relationship established between the body and the city, to the ancient Roman Coliseum where the body is a spectacle, from the modernist city, which is regarded as one of the needs of the sport, from the modern city to the city that hosts the mega sport activities occupied an important place. Today, the social, economic and spatial importance of sports, and the areas it needs to plan, are among the requirements of a sustainable urban life.

The facilities designed for sports and other leisure activities have the capacity to convert the city where they are located, depending on their scope and physical size. If such areas are effectively integrated into urban life, they have the potential to contribute positively to urban life as well as to fulfill their main functions.

In this thesis, the relationship between city and sports activity is discussed on sports facilities and the relationship between urban development and sports facilities is revealed. The previous studies and innovative spatial analysis techniques of sports geographers have shed light on the method of the thesis.

The final aim of the study is to determine the sports facilities, which are one of the sports equipments in the cities; The upper scale is a comparative evaluation of the plan and spatial standards from the regional approach to the urban and neighborhood scales, and determination of the principles. Istanbul has been chosen as the exemplary area on the road to this aim with its multitude of sports facilities, rich demographic structure and rhythm and dynamism in the city.

In the introductory part of the study, which consists of five chapters in total, the conceptual framework, aim and scope of the doctoral dissertation are explained. Accordingly, the main track of the thesis; Sports activity, which occupies an important place in the life of the contemporary individual, plays a critical role in urban development through sports facilities, which are the traces of the urban space. In order to clarify this role, the questions identified during the study were tried to be answered in the following sections.

The contribution of sports activity to urban development is at different scales. While it provides a predominantly individual-oriented contribution that increases social relations at the scale of the neighborhood, strengthens the feelings of belonging, its contribution on a higher scale supports the city and even the national economy. The analysis of the relationship between sports and the city with these scales in the

context of the individual-sports-urban pattern, which was opened in the introduction section, was the main axis of the second part.

The phases of the spatialization of sports in the history of the city give an idea about the legal and administrative processes that govern the distribution of today's facilities. Sports and related equipment areas take place in the city space as a result of certain goals, objectives and strategies. The backbone of the third part of the study is the evaluation of this planning process in the city of Istanbul, which is the subject of the fieldwork of the thesis, by examining the policies and plans that produce such equipment within a certain date range.

The work carried out in the city space, which constitutes the fourth part of the thesis, was conducted over Istanbul. Sports facilities that have an indoor area of the city's sports equipment; it was analyzed in the upper scale in the province and in the lower scale in the districts and neighborhoods.

This analysis of sports facilities; number, economic and spatial accessibility, population covered, functional diversity criteria. While the accessibility of the facilities was determined at the district level, the analysis showing the spatial distribution of the facilities was conducted at the neighborhood scale.

The methods used in the analysis are k-means clustering and multiple correspondence analysis. The explanations of these methods and how the data create inputs are detailed in the related section. At the end of the chapter, in the light of the data obtained from the analysis, the city was mapped from the perspective of sports geography.

The final section was the section where the information obtained during the thesis study was brought together and discussed and after that some criteria were put forward for the productions to be made in this field.

The data of www.istanbulsporenvanteri.com website prepared by Istanbul Metropolitan Municipality Directorate of Youth and Sports was taken as the source for the census and classification of sports facilities. In this resource, the identity of all sports facilities within the boundaries of Istanbul, which are open to the public and except for the open sports areas in parks, gardens and recreation areas, have been identified.

Accordingly, sports facilities are grouped under five headings according to their functions. These; football field, sports hall, swimming pool, tennis court and 'other facilities'. In cases where there is more than one function area on the same parcel, each function is considered as a separate facility due to the differentiation of the user.

The population data used in the study are those of the Address Based Population Registration System made at the end of 2018.

As a complement to the thesis, some data and maps that cannot be included in the thesis are included in the appendix.

Keywords: urban development, city and sports, sports equipment, sports geography, Istanbul

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın tamamlanmasında bir çok kişinin desteği olmuştur. Ancak tez danışmanım Prof. Dr. Güzin Kaya bana gösterdiği desteği, teveccühü ve sabrı ile ayrı bir konumda bulunmaktadır. Kendisine sonsuz teşekkürümü sunarım. Aynı teşekkürü, ne zaman bir şey danışsam büyük bir heyecanla fikirlerini paylaşan ve zihnimi açan Prof. Dr. Güzin Konuk'a ve herhangi bir konuda takıldığımda bilgisi ve deneyimine fevkalade güvendiğim ve Hızır gibi yetişip sorunu çözmeme her zaman destek olan Doç. Dr. Özgür Bingöl'e sunmayı bir borç bilirim. Tez izleme jürilerimde de bulunma nezaketini gösteren bu üç değerli bilim insanının bana kattıkları çok kıymetlidir.

Tez çalışması ve benim hakkımda hiçbir bilgi sahibi olmamalarına rağmen, savunma jürisinde bulunmayı kabul etme kibarlığında bulunan Prof. Dr. Mehmet Ocakçı'ya ve Prof. Dr. Sırma Turgut'a ayrı ayrı şükranlarımı sunarım. Verdikleri kritiklerin çalışmayı daha nitelikli hale taşıdığı bir gerçektir.

Tez çalışmasının boyut kazanmasında büyük desteği olan ve teze farklı bir açıdan bakmamı sağlayan Prof. Dr. Murat Güvenç'e ve tüm verdiği destek için Yüksek Şehir Plancısı Murat Tülek'e minnet duyguları besliyorum.

Bunun yanında tez kapsamında üretilen haritalar, tablolar ve diğer görsellerin oluşturulmasındaki yardımlarından ötürü; Arş. Gör. Dr. Ahmetcan Alban'a, Arş. Gör. Yasin Barış Göğüş'e, şehir plancısı Meryem Yalçın'a ve son olarak da kentsel tasarımcı ve şehir plancısı Nuri Tolgahan Akbulut'a çok teşekkür ederim.

Uzun tez süreci boyunca her türlü desteklerini her zaman yanımda hissettiğim ailem olmasaydı bu tez çalışması da olmazdı diye düşünüyorum. Annem Sıddıka Saydam, amcalarım Mustafa Saydam ve Ahmet Saydam, ağabeyim Mahmut Saydam ve ablam Hatice Koyuncu... İyi ki varsınız ve iyi ki benim ailemsiniz.

Ve canımın içi, sevgili eşim Özlem Ayşe Saydam. O'nun varlığı, bu hayatta güzel bir şeyler üretmeye dair heyecanımdır. İlki bu tez oldu. Biliyorum ki, O hayatımda oldukça artacaktır güzellikler.

Çağdaş SAYDAM

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	x
ABSTRACT	xii
ÖNSÖZ.....	xiv
İÇİNDEKİLER.....	xvi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xviii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xxi
KISALTMALAR LİSTESİ	xxiv
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Amaç ve Kapsam	3
1.2 Sorular ve/veya Hipotezler	4
1.3 Yöntem ve Kaynaklar	5
1.4 Önem ve Özgünlük.....	6
2 SPOR COĞRAFYASI.....	7
2.1 Spor ve Kent.....	7
2.2 Spor ve Kentsel Gelişme	11
2.3 Spor ve Coğrafya.....	17
2.4 Bölüm Sonucu	23
3 TÜRKİYE'DE SPOR POLİTİKALARI.....	26
3.1 Cumhuriyet Öncesi Spor Politikaları ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Spor.....	27
3.2 Cumhuriyet Dönemi Spor Politikaları ve Sporun Kurumsallaşması.....	28
3.2.1 Cumhuriyet Hükümetlerinde Spor Politikaları	29
3.2.2 Kalkınma Planları'nda Spor Politikaları.....	29
3.2.3 Yürürlükteki Spor Politikaları.....	32
3.3 Spor ve Şehir Planlama.....	36
3.3.1 Cumhuriyet Dönemi İstanbul Planlarında Spor.....	39

3.4	Bölüm Sonucu	44
4	İSTANBUL'UN SPOR COĞRAFYASI	47
4.1	İstanbul Genelinde Spor Tesisleri ve Kentsel Gelişme İlişkisi	47
4.2	İlçeler Özelinde Kentsel Gelişme ve Spor İlişkisi.....	53
4.3	Mahalleler Bağlamında Spor Tesisleri Mekânsal Analizi.....	98
4.3.1	Spor Tesisleri – Rayiç Bedel İlişkisi	99
4.3.2	Spor Tesisleri – Nüfus İlişkisi.....	104
4.3.3	İstanbul'un Spor Coğrafyası	110
4.4	Bölüm Sonucu	117
5	GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	121
	KAYNAKLAR.....	128
	EKLER	139
	ÖZGEÇMİŞ	195

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1.1: Spor periyotları, türleri ve mekânlarını gösteren tablo (Çalışma kapsamında üretilmiştir)	3
Çizelge 3.1: 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda Spor Politikaları.....	35
Çizelge 3.2: Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik'te kentsel, sosyal ve teknik alt yapı standartlarını gösteren tablo (Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik)	37
Çizelge 3.3: Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde sporun (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği Ek 2).....	38
Çizelge 4.1: İlçelerin spor tesisleri sayısı (Çalışma kapsamında üretilmiştir)	47
Çizelge 4.2: İlçelerdeki kişi/tesis oranları (Çalışma kapsamında üretilmiştir)	54
Çizelge 4.3: İlçelerde yaşam kalitesi endeksi ile tesis başına düşen kişi sayısı ilişkisi (Şeker (2015) baz alınarak çalışma kapsamında üretilmiştir)	56
Çizelge 4.4: İlçelerde ortalama hane halkı geliri ile tesis sayısı ilişkisi (Şeker (2015) baz alınarak çalışma kapsamında üretilmiştir)	57
Çizelge 4.5: Adalar ilçesi spor tesisleri dağılımı.	59
Çizelge 4.6: Arnavutköy ilçesi spor tesisleri dağılımı.....	60
Çizelge 4.7: Ataşehir ilçesi spor tesisleri dağılımı.	61
Çizelge 4.8: Avcılar ilçesi spor tesisleri dağılımı.....	62
Çizelge 4.9: Bağcılar ilçesi spor tesisleri dağılımı.	63
Çizelge 4.10: Bahçelievler ilçesi spor tesisleri dağılımı.....	64
Çizelge 4.11: Bakırköy ilçesi spor tesisleri dağılımı.....	65
Çizelge 4.12: Başakşehir ilçesi spor tesisleri dağılımı.....	66
Çizelge 4.13: Bayrampaşa ilçesi spor tesisleri dağılımı.	67
Çizelge 4.14: Beşiktaş ilçesi spor tesisleri dağılımı.....	68
Çizelge 4.15: Beykoz ilçesi spor tesisleri dağılımı.....	69
Çizelge 4.16: Beylikdüzü ilçesi spor tesisleri dağılımı.	70
Çizelge 4.17: Beyoğlu ilçesi spor tesisleri dağılımı.....	71

Çizelge 4.18: Büyükçekmece ilçesi spor tesisleri dağılımı.	72
Çizelge 4.19: Çatalca ilçesi spor tesisleri dağılımı.	73
Çizelge 4.20: Çekmeköy ilçesi spor tesisleri dağılımı.	74
Çizelge 4.21: Esenler ilçesi spor tesisleri dağılımı.	75
Çizelge 4.22: Esenyurt ilçesi spor tesisleri dağılımı.	76
Çizelge 4.23: Eyüp ilçesi spor tesisleri dağılımı.	77
Çizelge 4.24: Fatih ilçesi spor tesisleri dağılımı.	78
Çizelge 4.25: Gaziosmanpaşa ilçesi spor tesisleri dağılımı.	79
Çizelge 4.26: Güngören ilçesi spor tesisleri dağılımı.	80
Çizelge 4.27: Kadıköy ilçesi spor tesisleri dağılımı.	81
Çizelge 4.28: Kağıthane ilçesi spor tesisleri dağılımı.	82
Çizelge 4.29: Kartal ilçesi spor tesisleri dağılımı.	83
Çizelge 4.30: Küçükçekmece ilçesi spor tesisleri dağılımı.	84
Çizelge 4.31: Maltepe ilçesi spor tesisleri dağılımı.	85
Çizelge 4.32: Pendik ilçesi spor tesisleri dağılımı.	86
Çizelge 4.33: Sancaktepe ilçesi spor tesisleri dağılımı.	87
Çizelge 4.34: Sarıyer ilçesi spor tesisleri dağılımı.	88
Çizelge 4.35: Silivri ilçesi spor tesisleri dağılımı.	89
Çizelge 4.36: Sultanbeyli ilçesi spor tesisleri dağılımı.	90
Çizelge 4.37: Sultangazi ilçesi spor tesisleri dağılımı.	91
Çizelge 4.38: Şile ilçesi spor tesisleri dağılımı.	92
Çizelge 4.39: Şişli ilçesi spor tesisleri dağılımı.	93
Çizelge 4.40: Tuzla ilçesi spor tesisleri dağılımı.	94
Çizelge 4.41: Ümraniye ilçesi spor tesisleri dağılımı.	95
Çizelge 4.42: Üsküdar ilçesi spor tesisleri dağılımı.	96
Çizelge 4.43: Zeytinburnu ilçesi spor tesisleri dağılımı.	97

Çizelge 4.44: Rayiç bedel bölgeleri (İstanbul95 verileri üzerinden çalışma kapsamında üretilmiştir)	100
Çizelge 4.45: Tesis türü sayısı ve rayiç bedel bölgesi ilişkisi (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	101
Çizelge 4.46: Rayiç bedel bölgeleri ve yüzdesel tesis ağırlıkları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	102
Çizelge 4.47: Rayiç bedel bölgeleri ve yüzdesel tür ağırlıkları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	103
Çizelge 4.48: Mahalle kümeleri ve nüfus dağılımları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	106
Çizelge 4.49: Tesis türü sayısı ve mahalle kümeleri ilişkisi (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	107
Çizelge 4.50: Mahalle kümeleri ve yüzdesel tesis ağırlıkları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	108
Çizelge 4.51: Mahalle kümeleri ve yüzdesel tür ağırlıkları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	109
Çizelge 4.52: Spor tesisleri sayıları gözlenen durum (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	115
Çizelge 4.53: Spor tesisleri sayıları beklenen durum (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	115
Çizelge 4.54: Spor tesisleri sayıları gözlenen durum ile beklenen durum farkı (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	116

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1: Davies'in kentsel gelişme ve spor ilişkisini gösteren modelleri (Davies (2010)'dan çalışma kapsamında üretilmiştir)	13
Şekil 3.3.1: Prost Planı'nda parklar (Cumhuriyet Dönemi İstanbul Planlama Raporları 1934-1995).....	41
Şekil 4.1: İstanbul geneli spor tesisleri dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporevanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir)	48
Şekil 4.2: İstanbul geneli futbol sahaları dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporevanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir)	50
Şekil 4.3: İstanbul geneli spor salonları dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporevanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir)	51
Şekil 4.4: İstanbul geneli yüzme havuzları dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporevanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir)	51
Şekil 4.5: İstanbul geneli tenis kortları dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporevanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir)	52
Şekil 4.6: İstanbul geneli diğer tesisler dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporevanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir)	53
Şekil 4.7: İlçelerde tesis başına düşen kişi sayısını gösteren yoğunluk haritası (Çalışma kapsamında üretilmiştir).	55
Şekil 4.8: Adalar ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	59
Şekil 4.9: Arnavutköy ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.....	60
Şekil 4.10: Ataşehir ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.....	61
Şekil 4.11: Avcılar ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.....	62
Şekil 4.12: Bağcılar ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.....	63

Şekil 4.13: Bahçelievler ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	64
Şekil 4.14: Bakırköy ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	65
Şekil 4.15: Başakşehir ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	66
Şekil 4.16: Bayrampaşa ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	67
Şekil 4.17: Beşiktaş ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	68
Şekil 4.18: Beykoz ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	69
Şekil 4.19: Beylikdüzü ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	70
Şekil 4.20: Beyoğlu ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	71
Şekil 4.21: Büyükçekmece ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	72
Şekil 4.22: Çatalca ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	73
Şekil 4.23: Çekmeköy ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	74
Şekil 4.24: Esenler ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	75
Şekil 4.25: Esenyurt ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	76
Şekil 4.26: Eyüp ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	77
Şekil 4.27: Fatih ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	78
Şekil 4.28: Gaziosmanpaşa ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	79
Şekil 4.29: Güngören ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	80
Şekil 4.30: Kadıköy ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	81
Şekil 4.31: Kağıthane ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	82
Şekil 4.32: Kartal ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	83
Şekil 4.33: Küçükçekmece ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	84
Şekil 4.34: Maltepe ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	85
Şekil 4.35: Pendik ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	86
Şekil 4.36: Sancaktepe ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	87
Şekil 4.37: Sarıyer ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	88
Şekil 4.38: Silivri ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	89
Şekil 4.39: Sultanbeyli ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	90

Şekil 4.40: Sultangazi ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	91
Şekil 4.41: Şile ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	92
Şekil 4.42: Şişli ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	93
Şekil 4.43: Tuzla ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	94
Şekil 4.44: Ümraniye ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	95
Şekil 4.45: Üsküdar ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	96
Şekil 4.46: Zeytinburnu ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.	97
Şekil 4.47: Tesis türleri ve rayiç bedel bölgeleri ilişkisi (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporenvanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir)	102
Şekil 4.48: Tesis türleri ve nüfus bölgeleri ilişkisi (Çalışma kapsamında üretilmiştir)	107
Şekil 4.49: Nüfus yoğunlukları tablosu (Çalışma kapsamında üretilmiştir).....	111
Şekil 4.50: ÇMA haritası (Çalışma kapsamında üretilmiştir)	114

KISALTMALAR LİSTESİ

ADNKS	:	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
CBS	:	Coğrafi Bilgi Sistemleri
COE	:	Avrupa Konseyi
ÇDP	:	Çevre Düzeni Planı
ÇMA	:	Çoklu Mütakabiliyet Analizi
HDI	:	İnsani Gelişmişlik Endeksi
İBB	:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İSTKA	:	İstanbul Kalkınma Ajansı
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WHO	:	Dünya Sağlık Örgütü

1 GİRİŞ

Kentsel gelişme ile spor faaliyetleri ve tesislerinin gelişmesi arasındaki ilişkilerin, İstanbul örneğinden hareketle irdelenmesi, İstanbul'un spor coğrafyasının dökümü ve bu türdeki donatının yer seçiminin hangi kıstaslara göre yapıldığının tespiti bu çalışmanın amacıdır. Çünkü sürdürülebilir gelişmenin önemli bir katalizörü olan spor etkinliğinin toplum üzerindeki rolü bugün her zamankinden daha fazladır. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşma yolunda sporun önemli bir girdi olarak kabul edilmesi de insan hayatı ve yaşam kalitesi üzerindeki güçlü etkiye dair bir fikir vermektedir.

Yaşam kalitesi kavram birçok yönden tanımlanmaktadır. Kavram, insanların iyi bir yaşama sahip olmaları veya iyi bir yaşamı oluşturan şeylerle ilgilidir (Diener, 2000). Dissart ve Deller (2000) insanların yaşam kalitesinin objektif değerlendirmelere (örneğin, sosyal, ekonomik ve sağlık göstergeleri) veya sübjektif değerlendirmelere (kendileri tarafından bildirilen memnuniyet, mutluluk veya iyilik hali) bağlı olduğunu söylemektedir.

Günümüzde yaşam kalitesini arttırmak, insanlar, topluluklar ve uluslar için büyük bir yaşam tarzı ve politika hedefi olmuştur. Yaşam kalitesinin önemi göz önüne alındığında, hükümetler ve politika yapıcılar, insanların yaşam kalitelerini teşvik eden politikaları ve programları nasıl geliştirebileceklerini araştırmaktadır.

Gündelik hayattaki çeşitli aktiviteleri inceleyen araştırmalar, fiziksel olarak aktif olunan boş zaman etkinliklerinin (örneğin koşu, yürüyüş gibi) yaşam kalitesini artırmada bütüncü bir rol oynayabileceğini belirtmiştir (Lloyd ve Little, 2010; Maher ve diğ., 2013). Fiziksel olarak aktif bir boş zaman biçimi olarak, son on yılda kitle katılımcı spor etkinliklerine katılım artmıştır.

Maher (ve diğ., 2013) fiziksel aktivite ve yaşamdan alınan tatmin arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında yaşamdan alınan tatminin, zaman içinde fiziksel aktivitenin seviyesinden ziyade insanların günlük fiziksel aktivitelerinden etkilendiği sonucuna varmıştır. Bu bulgular fiziksel aktivitenin günlük refah için önemli sonuçları olan bir sağlık davranışı olduğuna ve yaşamdan alınan tatmini geliştirmek için ulusal

politikalar geliştirilirken göz önünde bulundurulması gerektiğine dair kanıtlar sunmaktadır.

Spor etkinliklerinin artan popülaritesi kamu otoritesinin, sporu vatandaşların yaşam kalitesini artırmada önemli bir unsur olarak görmesini sağlamıştır ve bu hususta yerleşimlerin katılımcı spor etkinliklerine ev sahipliği yaparak nasıl daha yüksek düzeyde yaşam kalitesi elde edebileceği ile ilgilenmektedir (Sato, 2014). Sporun, katılımcıların yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin geçici olabileceği göz önüne alındığında, kamu otoritesi ve sivil toplum örgütleri gibi diğer bileşenlerin bu türdeki etkinlikler dışında yardımcı faaliyetleri de geliştirmeleri gerekmektedir (Chalip, 2006).

Birey ve toplum üzerinde giderek artan bir öneme sahip olan sporun icra edildiği mekânlar da kentin içerisinde daha fazla görünür olmaya başlamışlardır. Spor evrenselliği ve küresel erişimi sayesinde; sağlık, eğitim, kültür ve diğer tüm alanlarda ülkelerin gelişmişlik hedeflerine ulaşmada benzersiz bir araçken, sporun üretildiği mekânlar da kentsel anlamda sürdürülebilir bir geleceğin parçaları olmalıdır.

Tez çalışması kapsamında incelenen tesisler daha çok geleneksel sporlar olan futbol, basketbol, tenis ve yüzmeyi içeren sportif etkinliklerdir. Yüzme havuzu, spor salonu, çim saha, kort gibi çoğunlukla kapalı bir tesise ihtiyaç duymaktadırlar. Haftalık periyotlarda gerçekleştirilen bu sporların ihtiyaç duyduğu mekânlar çoğunlukla kamu otoritesi tarafından üretilmektedir. Sayısal büyüklüklerinin ve mekânsal kalitelerinin buldukları bağlamla doğrudan ilişkili olması gereken bu tesislerin planlanması gerektiği biçimde yapıldığı takdirde kentsel gelişmenin de önemli bir bileşeni olabilirler.

Mevsimlik periyotlarda yapılan kış ve yaz sporlarının ihtiyacı olan alanlar ise bu türden sporlara uygun şartları sağlayan; dağlar, denizler ve diğer doğal alanlardır. Sporun turizm ekonomisiyle kol kola ilerlediği bu durumda ihtiyaç duyulan mekânsal organizasyon da sermayenin talepleriyle şekillenmektedir.

Ülkenin tanınırlığının artması, küresel kent yarışında var olma, yerel ekonominin hareket kazanması gibi sporu turistik ve ekonomik bir değer olarak gören yaklaşımda ise sportif etkinliğin periyodu yıllıktır. Elit sporcular tarafından icra edilen bu türdeki sporun üst başlıkları; maratonlar, dünya şampiyonaları, kıta turnuvaları ve olimpiyatlar gibi büyük organizasyonlardır. Bu türdeki mega spor etkinliklerinin ihtiyaç duyduğu mekânlar da yine organizasyonun büyüklüğüne paralel olarak büyük kapasiteli stadyumlar, olimpik havuzlar ve spor salonlarıdır.

Çizelge 1.1: Spor periyotları, türleri ve mekânlarını gösteren tablo (Çalışma kapsamında üretilmiştir)

PERİYOT	TÜR	MEKÂN
Günlük	Yürüyüş, Bisiklet, Koşu, Gezinti vd.	Park, Açık Alan, Sokak, Kaldırım
Haftalık	Yüzme, Basketbol, Tenis, Futbol	Yüzme Havuzları, Spor Salonu, Kort, Çim Saha
Aylık		
Mevsimlik	Yaz/Kış Sporları	Deniz, Dağ, Doğal Alanlar
Yıllık	Maraton, Turnuva, Olimpiyat, Boğaz Yarışı, Şampiyona	Stadyum, Spor Salonu, Olimpik Havuz

Demografik yapıdaki farklılık ve rekreasyon alanlarından beklentilerin değiştiği bu yeni durumda, spor alanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanması, buldukları bağlamla kurdukları ilişkiyle doğru orantılıdır. Sağlıklı bir kentsel gelişmenin önemli bir unsuru olan spor donatıları kentsel sisteme etkin bir biçimde entegre edildiklerinde konaklama, ticaret, rekreasyon gibi diğer kentsel işlevlerin de canlanmasına etki etmektedir.

1.1 Amaç ve Kapsam

Günümüzde bireyin, spor olgusu üzerinden kentle kurduğu ilişki değişmiştir. Bu değişimin sebepleri arasında; iletişim teknolojilerindeki gelişme, toplumdaki bireyselleşmenin artışı, iş ve serbest zaman arasındaki kristalleşen sınırlar, spor yapan profilin beklentileri gösterilebilir.

İnsanların karar ve tercihlerinin öncelikli olarak kişisel çıkarlarının gerçekleşmesine dayanması, bireyselleşmenin temel bir özelliğidir (Halman, 1996). Modern toplum, bireye yalnızca çeşitli fırsatlar sunmakla kalmaz, aynı zamanda kıt kaynaklar için sıkı bir rekabete neden olur. Profesyonel yeterlilik ve etkinliğin önemli yaşamsal kriterler haline geldiği bu durumda, toplumdaki bireyselleşme de “kendini geliştirme”nin, “kendini gerçekleştirme”nin tanımına dönüşmüş bulunmaktadır.

Yakın gelecekte teknolojik ilerlemenin bireyselleşmeye daha güçlü bir yol açacağı söylenebilir. Dijitalleşmeyle yoluyla artan bireysellik, günlük iletişimi de değiştirmektedir. Bununla birlikte insanlar dijitalleşmiş bir toplumda daha az iletişim kurmazlar. Ancak, insanların iletişim kurma şekilleri iletişim içindeki sosyal müzakere süreçlerini daha az önemli kılmaktadır (Thiel & Gropper, 2017). Dijitalleştirilmiş günlük iletişimin sosyal kısıtlamaları, bireylerin sosyal becerilerini geliştirmelerinde eksikliklere yol açabilir. Buna göre, Konrath ve diğ. (2011), ABD’deki üniversite

öğrencileri arasındaki yaptıkları araştırmada, bireyselleşme süreçlerinin etkisiyle, 1979 ve 2009 yılları arasında üniversite öğrencilerinin empati duyma oranlarında %48'lik sert bir düşüşe yol açtığını tespit etmişlerdir.

Spor, bireylerde sosyal becerilerin azalması gibi bireyselleşmenin ve dijitalleşmenin sonuçlarıyla başa çıkmak için telafi edici bir ortam sağlayabilir. Açık ve kapalı alanlarıyla kente kazandırılan nitelikli spor donatıları çocuklar ve gençlerin sosyal becerilerini geliştirmeleri, eğitmeleri ve yansıtmaları için önemli bir fırsat sunabilir. Bu ortam, katılımcıların birlikte çalışmasını ve sporun rekabetçi yapısına rağmen iletişim kurmasını gerektiren durumdur.

Çalışma kapsamında; birey, spor ve kent arasındaki ilişki spor donatısının bir bileşeni olan spor tesisleri üzerinden okunacak ve kentsel gelişme ile spor olgusu arasındaki bağıntı ortaya konup, bu türdeki donatının yer seçiminin hangi kriterlere göre yapıldığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Sporu; küresel kent yarışında öne geçmek için araçsallaştıran, yerelde de sporun dönüştürücü ve kaynaştıran gücünden faydalanmak isteyen ve demografik yapısı itibarıyla da çeşitlilik ve zenginlik gösteren İstanbul, farklı ölçeklerde ve işlevlerde çok sayıda spor donatısına sahiptir. Spor tesislerinin il, ilçe ve mahalle ölçeğinde analizleri İstanbul kenti üzerinden yapılacaktır.

Bu analizlerin temel amacı spor tesislerinin İstanbul kenti üzerindeki mekânsal dağılımını belli kriterler üzerinden anlamlandırmaktır. Hangi tip tesisin ne tür bir kent mekânında olduğunu anlamaya yönelik elde edilen bu verilerin bundan sonra üretilecek tesislere altlık olacak şekilde yorumlamak tez çalışmasının bir diğer hedefidir.

Çalışmanın nihai amacı; yukarıdaki bahsedilen ilişkiselliğin izini İstanbul kentinde sürdürdükten sonra, bu türdeki donatının yer seçim kriterlerini ortaya koymaktır.

1.2 Sorular ve/veya Hipotezler

Araştırmanın temel sorusu aynı zamanda tez çalışmasına da adını veren kentsel gelişmede sporun rolünü ve etkinliğini spor donatıları üzerinden ortaya koymaktır. Bununla birlikte şu alt başlıktaki sorular da yapılacak olan araştırma kapsamında cevaplanmaya çalışılacaktır:

- Kent ile spor arasındaki ilişki nedir?
- Kentsel gelişmede spor alanlarının rolü nedir?

- Bu tür alanlar planlanırken yerel ve merkezi idarenin bakış açısı nedir?
- Planlama hiyerarşisinde sporla ilgili donatılar hangi ölçeklerde bulunmaktadır?
- Hangi tip spor tesisi nasıl bir kent mekânında yer almaktadır?
- Yeni tesisler için yer seçimi nasıl yapılmalıdır?

1.3 Yöntem ve Kaynaklar

Çalışma kapsamında sporun kentsel gelişme ve kent coğrafyasıyla olan ilişkisini açıklamak üzere daha evvel yapılmış akademik üretimler irdelenmiştir. Bu literatür taraması çalışmanın konusuna dair ülke dışında nasıl yaklaşımlar geliştirildiğini, ne tür sonuçlar alındığını açıklar niteliktedir.

İkinci bölümle birlikte başlayan bu irdelenmede öncelikle sporun, kent ve kentsel gelişme ile ilgisi ortaya konmaya çalışılmış, akabinde de spor olgusuna farklı ölçek ve disiplinlerden getirilen bakışlar analiz edilmiştir. Bunlardan birisi olan coğrafya biliminin spora hangi perspektiften baktığı akademik çalışmalar üzerinden detaylı bir biçimde okunmuştur.

Üçüncü bölümde spor tesislerinin kent mekânında üretimini sağlayan süreçler; aktörler, politikalar, yasalar ve yönetmelikler üzerinden irdelenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan başlatılan dönemsel analiz, günümüzde spor ve ilgili donatılara dair üretilen politikaları kapsar niteliktedir. Ardından alan çalışmasına konu olan İstanbul'un geçirdiği planlama deneyimleri spor ve ilgili donatıları özelinde incelenmiştir.

Kavramsal kısmı takip eden ve tezin dördüncü bölümünü oluşturan kent mekânında yapılan çalışma ise İstanbul üzerinden yürümüştür. Kentin sahip olduğu spor donatılarından olan kapalı bir alana sahip olan spor tesisleri; üst ölçekte il genelinde ve alt ölçekte ilçeler ve mahalleler özelinde analiz edilmiştir.

Bu analizler spor tesislerinin; sayı, ekonomik ve mekânsal erişilebilirlik, kapsadığı nüfus, işlevsel çeşitlilik kriterleri üzerinden yapılmıştır. Tesislerin erişilebilirlikleri ilçeler düzeyinde tespit edilirken, tesislerin mekânsal dağılımını ortaya koyan analiz mahalle ölçeğinde yapılmıştır.

Analizler yapılırken kullanılan yöntem kümelenme (k-means clustering) ve çoklu mütekaabiliyet analizidir (multiple correspondence analysis). Bu yöntemlere ve verilerin nasıl girdi oluşturduğuna dair açıklamalar ilgili bölümde detaylandırılmıştır. Bölüm sonunda ise, analiz sonucu elde edilen veriler ışığında, kentin spor coğrafyası perspektifinden haritası çıkarılmıştır.

Sonuç bölümü ise tez çalışması boyunca elde edilen bilgilerin bir araya getirilip tartışıldığı, bundan sonra bu alanda yapılacak üretimler için bir takım kriterlerin ortaya konduğu bölüm olacaktır.

Spor tesislerinin sayımı ve sınıflandırılması için İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gençlik ve Spor Müdürlüğü tarafından hazırlanan www.istanbulsporevanteri.com sitesi verileri kaynak alınmıştır. Bu kaynakta, İstanbul sınırları içinde bulunan, kamuya açık olan ve park, bahçe, rekreasyon alanlarında bulunan açık spor alanları dışında kalan, tüm spor tesislerinin kimliği çıkarılmıştır.

Buna göre spor tesisleri sahip oldukları işlevlere göre beş başlık altında toplanmıştır. Bunlar; futbol sahası, spor salonu, yüzme havuzu, tenis kortu ve 'diğer tesisler' biçimindedir. Aynı parsel üzerinde birden fazla işlev alanı olduğu hallerde her bir işlev, kullanıcısının farklılaşmasından ötürü, ayrı bir tesis gibi kabul edilmiştir.

Çalışmada kullanılan nüfus verileri 2018 yılı sonunda yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nin verileridir.

1.4 Önem ve Özgünlük

Mayıs 2019 itibarıyla Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın Ulusal Tez Merkezi'nde kent ve spora dair doktora seviyesinde bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda üzerinde bir çok akademik çalışma olan spor olgusunu ve mekânlarını, şehircilik disiplini içerisinde kentsel gelişme bağlamında irdelemek sonraki çalışmalar için bir altlık oluşturacaktır.

Bunun yanında doktora tez çalışması Akbulut'un (2008) aşağıdaki metnini çağrı kabul ederek, İstanbul kenti üzerinden çıkaracağı sonuçlarla bilim alanına katkı koyma niyetini taşımaktadır.

Spor ve kent; kent planlama ve kent bilim yazınının kentsel tarih, kent ekonomisi, kent sosyolojisi, kentsel modeller ve sistemler, kent planlama kuramları, kentsel ulaşım ve altyapı, kentsel mekân tipolojisi, imar ve planlama hukuku vs. gibi, konunun önde gelen başlıkları yanında, görece az düşünülüp az araştırılmış ve az yazılmış; yani oldukça göz ardı edilmiş konuları arasında yer alır.

Diğer bir deyişle spor ve kent ilişkileri, konunun ilgilileri ve uzmanları arasında pek de ilgi çekmemiş, ilginç bulunmamış bir alanı oluşturmaktadır. Spor ve kent akademik bir irdeleme çerçevesinde nasıl bir araya getirilebilir, nasıl buluşturulabilir? Tarihsel süreç içinde spora yüklenen değerler ile bunun mekâna yansımaları olarak spor yapılarının kent içindeki konum ve anlamlarını tartışmak, konuyu oldukça açıklayıcı ve toparlayıcı olabilir.

2 SPOR COĞRAFYASI

Birey, spor ve kent arasındaki ilişkinin ortaya konması adına farklı disiplinler farklı bakış açıları geliştirmişlerdir. Spor ve ilgili konuların sosyal bilimlerin çalışma alanına girmesiyle birlikte bu alanda üretilen bilgi, kavram ve modeller artmıştır. Bireyin spor üzerinden kentle kurduğu ilişkiden hareketle, kent çalışmaları içerisinde sporun hangi bağlamlarda yer aldığı, mekâna yansımalarını nasıl olduğu ve sporun kent planlama disiplini içerisinde hangi model ve motivasyonlarla dahil olduğunun dökümü bu bölümün ana eksenidir.

2.1 Spor ve Kent

Bugün, Dünya nüfusunun yarısından fazlası kentsel alanlarda yaşıyor. 2050 yılına kadar, bu rakam 6.5 milyar insana yükselmiş olacak ki bu sayı tüm insanlığın üçte ikisine karşılık gelmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nden bir tanesi de sürdürülebilir şehirler ve yaşam alanlarının hayata geçirilmesidir (URL-1). Bu türden bir kalkınma ise kentsel alanlarda gerçekleştirilen imar ve inşaa faaliyetlerinin tür, sayı ve nitelik olarak adil ve etkin bir biçimde dağıtılmasıyla doğrudan ilişkilidir.

UNDP bir diğer istatistiki çalışması olan İnsani Gelişmişlik Endeksi'nde (HDI) ise uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişim ve iyi bir yaşam standardı kriterleri üzerinden ülkelerin uzun vadeli gelişmelerini ölçmektedir. Türkiye, 2018 yılı için açıklanan listede 189 ülke arasında 64. sıradadır (URL-2). Bu endeks, ülkelerin gelişmişlik seviyelerini; bireylerin eğitim düzeyleri, cinsiyet eşitliği, yaşam süresi, çevresel ve sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik, kentsel hizmetlere erişim gibi tabandan ve insan odaklı bir gelişme izleği üzerinden ölçmektedir.

İnsanın gelişimi ile fiziksel aktivite arasında pozitif bir ilişki vardır. Fiziksel aktivite günümüzde; sağlık, sosyallik, verimlilik (daha iyi fiziksel ve zihinsel sağlık nedeniyle) ve genel olarak yaşam kalitesindeki gelişmeler ile doğrudan ilişkilendirilmektedir. Egzersiz yapan insanlar, daha uzun bir hayattan zevk alma ve topluma daha fazla katılma eğilimindedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yetişkin bireylere haftada en

azından yüz elli dakikalık hafif bir sportif aktivite ve en az yetmiş beş dakikalık zorlu bir sportif aktivite önermektedir (URL-3).

Spor hakkında bilimsel olarak konuşmanın zorluğu, her bir bireyin konu hakkında bir fikrinin veya kişisel deneyiminden aktarabileceği bir bilgisinin bulunmasıdır. Bu paylaşımlar seçkin sporcular tarafından eğitim amaçlı olarak yapıldığı zaman (okulları gezerek sporla gelen kazanımlarını aktarmak, uyuşturucunun zararlarını anlatmak gibi) konuya dair motivasyon artırılmış olabilir.

Bununla birlikte bu sporcuların başarılarını ekran karşısında izlemek, yaşam kalitesini artırması boyutuyla, sporu otomatik olarak bireyin kendi gündelik hayat döngüsüne dahil etmez. Bugüne kadar Olimpiyatlar, Dünya şampiyonaları vb. büyük ölçekli spor organizasyonlarının hiçbiri ev sahibi ulusun bireylerinin daha fazla spor yapmasına sebep olmamıştır (Bolzon, 2018).

Ancak, oyunların heyecanı birtakım duyguları harekete geçirip, artan fiziksel aktiviteyle daha yüksek bir yaşam kalitesi elde edilebileceği fikrini uyandırabilir. Gündelik hayatta kentsel dokuda bu türden etkinliklere yer açmak ise ekonomik ve mekânsal anlamda ciddi bir planlama etkinliğidir.

Öte yandan, modern ve genişletilmiş bir spor altyapısı, bölgenin yerel sakinlerinin yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemeye devam edecektir. Benzer şekilde, büyük çapta spor etkinlikleri sahnelemek ya da profesyonel liglerden birinde yarışan bir ekibe ev sahipliği yapmak, bol miktarda bölgesel gurur kaynağı sağlayabilir ve böylece topluluğa ait olma ve yerel kimlik duygularını destekleyebilir.

Kent coğrafyası üzerine çalışan uzmanlar, olimpiyatlar ve dünya şampiyonaları gibi büyük ölçekli spor etkinlikleri üzerine önemli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Ancak spor ve kent üzerine bu türden mega organizasyonların politikalarını ve miraslarını tartışmanın dışında araştırmalar da mevcuttur. Koch (2017) sporun kent çalışmalarına nasıl katıldığını üç geniş tema üzerine odaklanarak incelemektedir: (1) spor, (post)sömürgecilik ve modernite, (2) spor, kimlik ve kente aidiyet ve (3) spor, neoliberalizm ve kentsel dönüşüm.

Spor, (post)sömürgecilik ve modernite

Spor ve şehir üzerine yapılan güncel araştırmaların birçoğu, sportif etkinliklerde bulunan ve spor tesislerinden faydalananların kentsel yapıyı nasıl dönüştürdükleri üzerine odaklanmışken, konunun tek yönlü bir süreç

olmadığını, spor kurumlarının kentsel süreçler tarafından dönüştürüldüğünü belirtir (Koch, a.g.e). Sosyal olarak inşa edilen olgular olan kimlik, mekân, kültür ve kent gibi, sporu da sosyal ve siyasal mücadelenin alanı olarak görmektedir. Bu açıdan bakıldığında spor; sadece şehirlerde gerçekleşen bir eğlence etkinliği değil, aynı zamanda kentleşme sürecini oluşturan unsurların etkileşimi ile şekillenmiş, yeniden şekillendirilmiş ve daha da biçimlendirilmiş bir kurumdur (Riess, 1989).

Spor ve iktidarın tarihsel analizinde sömürgeciliğin özellikle önemli bir tema olduğunu ifade ederek, tarihsel süreç içerisinde sömürgeci ve neo-sömürgeci iktidarlar tarafından, kamusal niteliği de göz önünde bulundurularak, sporun nasıl araçsallaştırıldığını belirtmektedir. Sovyet Rusya'daki kültür-fizik geçitlerinden, Kuzey Kore'deki jimnastik gösterilerine, Arap Yarımadası'ndaki Formula 1 yarışlarından Afrika Kıtası'nda futbolun yaygınlaşmasını kapsayan bir yelpazede spor ve iktidar arasındaki ilişkiyi örneklemektedir.

Spor, kimlik ve kente aidiyet

Spor coğrafyası konusunda yapılan erken dönem araştırmalarda yer ve mekân sorularının belirgin bir biçimde ortaya çıktığını ancak birey ve iktidarın eleştirel analizinin yapılmadığını belirtmiştir. Gündelik spor üzerine yapılan son dönem araştırmalarda ise coğrafyacılar bireylerin kentsel alanda nasıl hareket ettikleri ve süreç içerisinde belirli bir sportif öznelik geliştirdikleri üzerinde durmaktadırlar (Cook, Shaw ve Simpson, 2016, 2017).

Şehirdeki göçmenler ve spor üzerine yapılan çalışmaların, kapsayıcılık ve dışlayıcılık kavramlarına odaklanan, kimlik politikaları ve spora dair yapılan çalışmaların bir alt kolu olduğunu ifade etmekte ve dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan göçmenler için sporun kapsayıcılığını vurgulamaktadır (Koch, a.g.e).

Giulianotti ve diğ. (2017) ise kent içerisinde kimlik politikaları üzerinden, spor ile kapsama/dışlama arasında doğrusal bir ilişki olmadığını söyler. Spora aktif ya da pasif (izleyici olarak) katılımın azınlık gruplarını, etnik grupları, farklı ırkları bir araya getirebileceği gibi aynı derecede bu gruplar arasında düşmanlıklar yaratmaya, şiddet üretmeye de yatkın olduğunu belirtir.

Spor, kimlik politikaları ve kente aidiyet çalışmalarının büyük çoğunluğu tabandan tavana bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bununla birlikte spor ve kent

çalışmaları literatüründe, sporu çeşitli sosyo-kültürel bölünmelerin ötesine geçmek için araçsallaştıran, devlet eliyle hayata geçirilen çalışmalar da bulunmaktadır (Grix, 2008; Horton, 2013). Devlet otoritesi, ülkedeki şehirler arasında bağıntı kurmak, birbirlerine yaklaştırmak için Giro d'Italia veya Tour de France gibi spor etkinliklerini kullanmıştır (Cardoza, 2010; Vigarello, 1996). Dünyanın dört bir yanındaki siyasal seçkinler, modern şehir planlamasının sosyal mühendislik ideallerinin bir parçası olarak, hatta ulusal bir birlik duygusu oluşturma ve sağlıklı ve yurtsever nesiller yetiştirme ülküsüyle, kent mekânında sporun yer almasını desteklemişlerdir.

Bozdoğan (2002) bu duruma örnek olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'yı gösterir. Atatürk'ün idealleri çerçevesinde gençliğin ve sağlığın vücut bulmuş hali olarak Hermann Jansen tarafından planlanan Ankara'da, bu nitelikler kent mekânındaki ifadesini kamuya açık rekreasyon ve spor alanları yoluyla bulmuştur ve böylelikle bu alanlar, beden yenilenmesini takiben ulusun yenileceği alanlar olarak tasarlanmışlardır. Gençlik Parkı ve 19 Mayıs Stadyumu 1930'ların bu türden temsili kamusal alanlarına örnek teşkil ederler. Kamusal alanı sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik etmek için kullanmak bugün dünya çapında yaygın bir uygulama olsa da, Ankara örneğinde olduğu gibi yukarıdan aşağıya yaklaşımdan ziyade aşağıdan yukarıya doğru gelişen süreçler sonucu da ortaya çıkabilir.

Spor, neoliberalizm ve kentsel dönüşüm

Büyük ölçekli spor etkinliklerinin kent mekânındaki dönüştürücü etkisinden bahsederken, neoliberalizmin politik ekonomik zorunluluklarının ve devlet önderli kalkınma politikalarının kentlerin formunu değiştirdiğini belirtir (Koch, a.g.e). Spor, bu girişimlerin birçoğunda belirgin bir şekilde yer almış hatta kent planlama uzmanları, Florida (2002)'nin 'yaratıcı sınıfı' ve Eisinger (2000)'nin 'ziyaretçi sınıfı' için kentleri cazip hale getirmek adına sporu ve ilgili tesisleri kullanmışlardır (Dinces, 2016; Friedman, 2017). Bununla birlikte Bale (1993) spor kompleksleri ve spor organizasyonları odaklı ilerleyen kentsel gelişme süreçlerinin, kent içerisindeki etkilerinin eşitsiz dağılımı nedeniyle, tartışmalı olduğunu belirtmiştir.

Sporla ilgili mega etkinliklere ev sahipliği yapabilme yeteneği, küresel bir kent olma iddiası için, giderek artan bir öneme sahiptir. Bu nedenle yüksek profilli

spor etkinlikleri (olimpiyat oyunları, dünya şampiyonaları); yerel altyapının yenilenmesi, kentin “güzelleştirilmesi”, yeni tesisler kazandırılması gibi motivasyonlarla hayata geçirilmektedir.

Olimpiyatlar gibi mega spor etkinlikleri her zaman yeni yatırım ve turizm için fırsatlar sunarak ev sahibi merkezin kentsel altyapısına etkileri olmuştur. Bu etkiler, oyunların ölçeği ve profili büyüdükçe daha da önem kazanmıştır. Bununla birlikte yerel idarenin bürokratik ve hiyerarşik karar alma biçimlerinin proje bazlı, girişimci ve iş odaklı bir yaklaşıma evrilmesinin etkileri uzun vadede toplumsal, ekonomik ve çevresel olumsuz etkileri de getirebilmektedir (Essex ve Chalkley, 2004). Ak (2015), Atina’da 2004 senesinde gerçekleştirilen olimpiyatların Yunanistan’ın ekonomik krize girmesinde payı olduğunu ifade etmektedir.

Mega spor etkinliklerine ya da profesyonel bir spor kulübüne ev sahipliği yapmanın yerel ve ulusal ekonomiye, kent imajına katkıları olmakla birlikte kent sakinleri -özellikle de tesise yakın yaşayanlar- trafik sıkışıklığı, soylulaştırma, fiyat artışı, holiganizm, kalabalık gibi sıkıntılarla karşılaşabilmektedir. Bu türden ortaya çıkan; yer, mekân, kimlik anlatıları ekonomik kârlılığın ötesine geçmektedir.

Kent ve spor üzerine yapılan diğer araştırmalar aynı zamanda rakipler, seyirciler, gönüllüler, tesis inşaat işçileri, iş sahipleri ve şehir sakinleri gibi spor etkinliklerinden etkilenen daha geniş bir yelpazedeki kişileri de dahil etmiştir (Ross, 2016; Shihade, 2011).

Son yıllarda sporun artan önemiyle birlikte araştırmacılar fiziksel aktivite ve kent arasındaki bağlantıların incelenmesine daha fazla yoğunlaşmışlardır. Akademik literatürdeki bu konuyla ilgili çalışmalar temel olarak iki alana odaklanmaktadır: spor ve kentsel gelişme. Bu iki olgunun kent mekânını dönüştürücü etkilerini ortaya koymak için öncelikle ayrı ayrı tanımlarının yapılması gerekmektedir.

2.2 Spor ve Kentsel Gelişme

Ekonomik, sosyal ve çevresel anlamda bulunduğu kentsel alanın gelişiminde rol oynayan sporun tanımı Avrupa Konseyi’nin (COE) kabul ettiği Avrupa Spor Sözleşmesi’nde şu şekilde yapılmıştır: Günlük veya organize katılım yoluyla, fiziksel zindeliği ve zihinsel esenliği ifade etmeyi veya iyileştirmeyi, sosyal ilişkileri kurmayı

veya her düzeyde rekabet içinde sonuç elde etmeyi amaçlayan her türlü fiziksel aktivite (URL-4).

Bu geniş tanım, bireysel spor ve yürüyüş, bisiklet, dans aktiviteleri ve aerobik dahil olmak üzere sporla ilgili aktivitelerden, takım oyunlarına, kulüp sporlarına ve elit düzey etkinliklere kadar uzanır.

Geleneksel olarak ekonomik ve çevresel bağlamıyla ifade edilen kentsel gelişme ise günümüzde toplumsal yönüne yapılan vurguyla öne çıkmaktadır. Bu konuda kapsamlı ve bütüncül bir tanımı Roberts (2000) 'kentsel sorunların çözümüne yol açan ve değişime maruz kalan bir alanın ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarında kalıcı bir iyileşme sağlamayı amaçlayan kapsamlı ve entegre bir vizyon ve eylem' şeklinde ifade etmiştir.

Davies (2010) sporu kültürel çalışmaların bir alt kolu olmaktan çıkartarak, başlı başına kentsel gelişmenin bir katalizörü olduğunu belirtmiştir. Evans'ın (2005) kültür ve kentsel gelişme ile kurduğu bağlantıyı, Büyük Britanya'daki deneyimlerden de yola çıkarak, spora aktarmış ve spor ile kentsel gelişme olgularının birlikte kent mekânında nasıl buluştuklarını şu üç modelde toplamıştır:

İlk model "spor-önderli gelişme" olarak adlandırılır. Bu modelde yatırımlar ekonomik ve fizikî anlamda benzersizdir. Spor etkinliği (örneğin olimpiyatlar) veya bir spor yatırımı (örneğin stadyumlar), söz konusu alanın gelişmesinin temel unsurunu temsil eder ve dönüşüm için bir katalizör veya kilit oyuncu olarak görülür. Her iki örnekte de spor, kentsel gelişmenin sembolü olarak gösterilmekte ve gayrimenkul sektörü başta olmak üzere diğer gelişmeleri de teşvik etmek için kullanılmaktadır.

İkinci model olan "sporla gelişme"de spor etkinliği veya yatırımı, diğer faaliyetlerin yanı sıra alan bazlı bir stratejiye daha kapsamlı bir şekilde entegre edilmiştir. Bu modelde, etkinlik veya yatırımın kentsel politika ve planlama sürecine erken bir aşamada dahil edilmesi muhtemeldir. Bölge bazlı kentsel gelişme stratejilerinin kilit bir parçası olur ve çeşitli yenilenme girişimlerini birbirine bağlamak için araçsallaştırılmıştır.

Son model olan "spor ve gelişme"de ise aktiviteler ve yatırımlar bir alanın stratejik gelişimine tam anlamıyla dahil edilmemiştir. Aksine, müdahaleler genellikle küçük ölçeklidir ve çoğu durumda bir planlama hükmüne tabi değildir. Bu tür müdahaleler genellikle daha sonraki bir aşamada gelişme stratejisinin bir bileşeni olarak eklenir ve ana stratejinin büyük bir bölümünü oluşturmaz. Bununla birlikte, bu faaliyetler ve

gelişmeler genellikle mevcut veya planlanmış hizmetleri ve tesisleri geliştirebilir. Bu model daha küçük ölçekli topluluk spor tesisleri ve etkinlik programlarını içerir.

Ana hatlarıyla verilen bu modeller katı sınıflandırmadan ziyade kentsel gelişme şemalarına sportif katılım seviyelerinde bir düzen vermeyi amaçlar. Bununla birlikte, Evans'ın (2005) kültürle ilgili olarak belirttiği gibi, sporla ilişkili gelişme modelleri de, karşılıklı olarak dışlayıcı değildir.

Şekil 2.1: Davies'in kentsel gelişme ve spor ilişkisini gösteren modelleri (Davies (2010)'dan çalışma kapsamında üretilmiştir).

Bu modeller, kentsel gelişimin daraltılmış bir yorumuyla, yerleşimin gelişmesini yönlendiren planlarda spor tesislerinin yerini ve rolünü belirlemeye çalışmaktadır. Yukarıdakiler çerçevesinde, spor tesislerinin yerini etkileyen faktörleri ve bu tür yatırımların yerleşimlerin yenilenmesinde oynadığı rolü de keşfetmeye çalışmaktadırlar.

Araştırma projelerinin diğer ana alanı, kentsel gelişme kavramının daha geniş bir yorumuna dayanmaktadır ve yukarıdakilerin ruhuyla, spor tesislerinin ve organizasyonun hayata geçirilmesinin ne ölçüde haklı olabileceğini incelemektedir.

Spor etkinliklerinin yerleşimlerin genel gelişimi üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Bu konudaki çalışmaların çoğu, spor tesislerinin ve etkinliklerinin (gelir üretimi, istihdam olanaklarının yaratılması) ekonomik etkileri ile ilgilenmiştir. Kozma (ve diğ., 2014)'e göre spor tesisleri söz konusu olduğunda, araştırmacılar arasındaki baskın görüş; bu yatırımların kayda değer pozitif bir ekonomik etkiye sahip olmaması ve iş yaratma, kişisel gelir üretme veya yerel vergilerden gelir elde etmede çok da etkin bir role sahip

olmadığıdır. Bununla birlikte sağlıklı bir kentsel gelişmenin önemli bir unsuru olan spor donatıları kentsel sisteme etkin bir biçimde entegre edildiklerinde konaklama, ticaret, rekreasyon gibi diğer kentsel işlevlerin de canlandırılmasına katkı koymaktadır.

İzleyici ve spor medyasının ticari anlamdaki dönüşümünün bir sonucu olarak, yarışmacı sporlar ve kitle sporları alanları (futbol stadyumları gibi) sıklıkla özel sektör tarafından finanse edilmişlerdir. Buna ek olarak sağlıklı yaşam merkezleri (fitness kulüpleri) de özel sektörün yatırım yaptığı spor alanları arasındadır. Açık spor alanları, yüzme havuzları, spor salonları gibi 'kâr getirmeyen' etkinlik alanları ise doğal olarak sermayenin ilgisinden uzaktır.

Ekonomik durgunluğun yaşandığı, yatırımların azaldığı günümüz finansal ortamında yerel idareler de sporla ilgili harcama kalemlerine daha eleştirel bir gözle bakmaktadırlar. Bu türden yapılan yatırımların büyük bir çoğunluğu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yılı için hazırladığı yatırım ve hizmet programından da anlaşılacağı üzere (İBB, 2018), inşaat maliyeti ve bakım masrafları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte, yeni binyılda kent araştırmacıları, daha önceki analizlerin öncelikle çevre/banliyö bölgesi spor tesislerine dayandığına dikkat çektiler. Buna karşılık giderek artan bir önem, 1990'lardan başlayarak şehirlerin iç bölgelerinde, özellikle merkezi iş alanı üzerinde, çoğu zaman mimari yenilikler ve turistik yerler olarak işlev gören, tesislere atfedilmiştir. Önemli ekonomik etkilerin de tespit edilebilmesi halinde spor tesisleri, şehir merkezlerinin yenilenmesinin ayrılmaz bir parçası olarak hizmet etmektedir (Kozma ve diğ., 2014).

Spor tesisleri ilk bakışta kentsel projelerinin özelleşmiş bir türü gibi görülmele birlikte son yıllarda bu türden yatırımlar önem kazanmıştır. Sporun küresel ölçekteki görünürlüğü ve yerel siyasetteki önemi, her boyut, tür ve kapasitedeki spor tesislerinin üretimini hızlandırmıştır. Kent içerisinde bu türdeki donatının artmasının kentsel gelişme üzerine de etkileri olmaktadır. Bu etkiler alt ölçekteki yakın çevre ilişkilerinden merkezi yönetim politikalarına uzanan bir yelpazede olabilmektedir.

Spor endüstrisinin küresel ölçekteki büyümesinin bir sonucu olarak spor etkinliği, küresel kent yarışında öne çıkmanın araçlarından biri olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Örneğin, Hollanda'nın iki büyük kenti olan Rotterdam ve Amsterdam, kendi şehirlerinin futbol takımları olan Feyenord ve Ajax'ın stadyumları için önemli maddi kaynaklar tahsis etmişlerdir (Thornley, 2010). Yerel yönetimler rekabete spor perspektifinden de yaklaşarak kentlerinin tanıtımına katkı koymaktadırlar.

Gelişmiş ülkeler, dünya genelinde spor ve büyük spor etkinliklerini konumlarını güçlendirmenin ve görünürlüklerini artırmanın yolu olarak kullanırken, gelişmekte olan ülkeler ve şehirler, spor politikalarını, başarmayı umdukları gelişmiş dünya sahnesine yükselmenin bir aracı olarak kullanmaktadırlar (Nauright, 2005).

Çok sayıda kent endüstriyel geçmişleriyle bağlantılı imajı da değiştirmek isteyebilmektedir. Yeni eğlence ekonomisi ve spor tesisleri bu açıdan çok faydalı görülebilir. Münih Olimpiyat Stadyumu gibi kendine has tasarım özelliklerine sahip olduklarından veya Barselona gibi bir takıma ev sahipliği yapmasından dolayı (Nou Camp Stadyumu), kendi başlarına turistik yerler haline gelmektedir. Kentin fiziksel dokusunda bulunan bu tür yerler bir spor tema parkı kompleksi için odak noktası olarak kabul edilebilmektedir.

Kentleri küresel ölçekte öne çıkaran bir yaklaşım da mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapmalarıdır. Bunlar bir kentin güvenliğini artırabilir, kent dünya çapında kayda değer bir tanıtım kazanabilir, turizmi teşvik edebilir ve yeni altyapılar yaratabilir. Olimpiyat Oyunları, İngiliz Milletler Topluluğu Oyunları veya Futbol Dünya Kupası gibi spor organizasyonları bu tür etkinliklerin seçkinleridir. Bunlar için teklif vermek ve başarılı bir şekilde ev sahipliği yapmak adına, şehir yönetimlerinin odaklanması ve sonuç odaklı karar verme mekanizmalarını yaratması gerekmektedir. Mega spor etkinliklerinin bir diğer konusu da 'miras'tır. Etkinlik sınırlı bir zaman zarfında gerçekleştirilir ancak etkinliğin gerçekleştiği mekân ya da mekânlar on yıllarca ayakta kalmaktadır.

Spor tesislerinin geliştirilmesi kentin bir bütün olarak imajı ve ekonomisi için önemli olabilir. Ancak, aynı zamanda yerel bir etkiye sahiptir. Tesislerin yer seçimlerinin kentin ekonomik, sosyal ve fiziksel yapısı üzerinde önemli etkileri vardır. Thornley (2010)'a göre yeni bir tesisin yeri ile ilgili olarak üç farklı senaryo tanımlanabilmektedir: kent merkezi, kentin yeni gelişen bölgesi ve kentin yoksun bölgesi.

Kent merkezindeki tesis mevcuttaki bir merkezi iş alanının yakınında hayata geçirilir. Bu konumun en büyük avantajı, mevcuttaki toplu taşıma olanaklarından faydalanabilmesi ve merkezî kullanım alanlarıyla sinerji yaratabilmesidir. Tesis, konaklama ve yeme-içme mekânlarını teşvik edebilir ve şehir merkezini tanıtmak için üretilen politikalara katkıda bulunabilir.

İkinci senaryo spor tesisinin kentin yeni gelişen bölgesinde yer almasıdır. Önceleri bir banliyö yerleşimi veya kırsal bölge olan, geleneksel kent merkezi ve merkezi iş alanı dışında kalan bu bölgeler ulaşım ağlarına iyi entegre olmaları sebebiyle tercih

edilmektedir. Bu durum, kent merkezinde yapılarla çevrili ve genişleyebilecek yer bulamayan bir spor tesisi için geçerli olabilir. Bu senaryoda tesisin kent merkezinde terk ettiği arazi, kamusal kullanım için yüksek bir potansiyel taşımaktadır.

Bu arazi gerekli planlama ve tasarım süreçlerinden sonra kentlinin hizmetine meydan, park, yeşil alan gibi rekreatif işlevlerle sunulabilir. Bu anlamda Galatasaray Spor Kulübü'nün eski stadyumu olan Ali Sami Yen Stadyumu'nun arazisinin yukarıdaki yaklaşımla ele alınmaması İstanbul için kaçırılmış önemli bir fırsat olarak görülebilir.

Üçüncü senaryo ise, spor tesisini kentin donatı anlamında yoksun bir bölgesinde inşa etmektir. Tesis burada daha geniş kapsamdaki bir politika yaklaşımının katalizörü durumunda olacaktır.

Spor tesisi yatırımlarına getirilen yaygın eleştirilerinden birisi ise yakın çevrelerdeki topluluklarla ilişkili olmamalarıdır. Birçok çalışma, tesise gelenlerin yerel halk için mutlaka bir fayda sağlamadığını göstermiştir (Thornley, a.g.e). Aynı zamanda, yakın çevresindeki ekonomik döngünün çok küçük olduğu tartışılmaktadır. Bu kopukluğun üstesinden gelmek ve spor tesislerinin yakın çevresine katkısını arttırmak için yerel bir kentsel gelişme stratejisine entegre edilmesi gerekmektedir.

İnşa edildiği çevrenin fiziksel, sosyal, ekonomik yapısında gelişme sağlama amaçlanan spor tesisi yatırımlarının, bunların ne kadarını gerçekleştirdiğine dair az sayıda değerlendirme mevcuttur. Robertson (1995) içerisinde büyük ölçekli spor tesislerinin de bulunduğu, çok sayıda ziyaretçi çekebilecek yapıları 'özel etkinlik jeneratörleri' stratejisi olarak adlandırmaktadır.

Bu strateji, bir bölge içinde özel etkinlik oluşturan büyük tesislerin (örneğin stadyumlar, arenalar, kongre merkezleri gibi), ziyaretçileri etkinlikler için o bölgeye çekerek burasının yeniden gelişmesini sağlayabileceği fikrine odaklanmıştır. Bu insan akışının, bölgedeki yeme-içme ve diğer perakende kuruluşlarını desteklemek için gerekli kritik sayıyı sağlayabileceğini öngörür. Buna ek olarak, bu projeler, ilçedeki diğer yatırımları, yeni altyapı ve kentsel tasarım uygulamalarını teşvik edebilirler.

Bu stratejinin üç amacı vardır: Birincisi, tesis yayılma faydaları sağlamalıdır. Kongre veya spor etkinliğindeki pek çok ziyaretçi yakındaki oteller, restoranlar, mağazalar ve turistik mekanlarda vakit geçirecek, ayrıca akşamları ve hafta sonları şehir merkezindeki sokakları canlandıracaktır. İkincisi, tesis; konaklama tesisleri, alışveriş mağazaları gibi yeni inşaatları teşvik etmelidir. Üçüncüsü, spor tesisi yoksun bir bölgeyi canlandırabileceği yerlere yerleştirilmelidir.

Chapin (2004) bu stratejilerden hareketle spor tesislerine yapılan yatırım sonucunda ortaya çıkan kentsel gelişmenin üç göstergesini; mevcuttaki binaların veya mekânların tekrar kullanımı, spor tesisinin yakın çevresinde yeni inşaat hareketlerinin olması, yeni bir spor ya da eğlence bölgesinin ortaya çıkması olarak belirlemiştir. Spor tesislerine yapılan yatırımın doğrudan bu tesisler üzerinden geri dönmesi beklenmemelidir. Tesislerin verimliliği uzun vadede bulunduğu bağlamı geliştirdiği ölçüde değerlendirilmelidir.

Spor tesislerinin büyük kentsel dönüşüm araçları olarak hizmet vermeye devam edeceği göz önüne alındığında, planlama disiplini profesyonelleri bu projelerin kentsel gelişmeyi katalize etmek için bazı sınırlı fırsatlar sağladığını fark etmektedir. Bununla birlikte büyük ölçekli ve geniş kapsamlı bir yeniden yapılanmanın bir spor projesine yapılan büyük yatırımlarla garanti edilmediğini belirtmek gerekir. Bu sonucu gerçekleştirmek için alt ölçekteki planlama aşamalarının önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Spor ve diğer serbest zaman etkinlikleri için tasarlanan tesisler, kapsamlarına ve fiziksel büyüklüklerine bağlı olarak kent içerisinde buldukları muhiti dönüştürme kapasitesine sahiptirler. Bu türdeki alanlar kent yaşamına etkin bir şekilde entegre olduklarında, ana işlevlerini yerine getirmenin yanı sıra kentsel yaşama olumlu anlamda katkı koyma potansiyelini de taşırlar.

Bu sebeple, tesislerin yeterliğini farklı perspektiflerde ölçmeye ihtiyaç vardır. Spor tesislerinin kent mekânında dağılımını ve bu tesislerin ne kadar bir nüfusa ve nasıl bir demografik yapıya hizmet ettiğini tespit etmek, mekânsal ve ekonomik erişilebilirliklerini tartmak, hangi tür sportif aktivitelerin hangi alanda konumlandığını belirlemek bu türdeki yerlerin kentsel gelişmedeki rollerinin ağırlığını ölçmek adına önemli kıstaslardır.

2.3 Spor ve Coğrafya

Doğası gereği coğrafi olan spor; oyunlar ve yarışmalarla belirli bir yerde üretilir ve bu üretim coğrafya araştırmalarının da bileşenleri olan zamanla ve mekânla sınırlandırılmıştır. Gaffney (2014)'e göre kültürel peyzaj ve kimlikler, cinsiyet rolleri, politik ekonomi ve mimarlık ile spor arasındaki belirgin ilişkiye rağmen üzerinde uzlaşılan bir 'spor coğrafyası' 20. yüzyılın son on yılına kadar ortaya çıkmamıştır.

Spora odaklanan ilk coğrafi yaklaşım, Carlson'un (1942) New England'daki kayak tesisleriyle ilgili yaptığı çalışma olarak kabul edilmektedir. Kayak tesislerinin peyzajla etkileşimini inceleyen Carlson, tesislerin mekânsal sınırlarını tanımlamış ve kayak merkezlerinin büyüme ve yayılmaları için bir kayak coğrafyası üretmeyi amaçlamıştır. Gaffney (a.g.e), spor coğrafyasını sürekli değişen bir ilişkiler dizgesi olarak ele almak yerine, gözlemlenmesi ve analiz edilmesi gereken bir nesne olarak gören bu anlayışın 1970'li yıllara kadar devam ettiğini söyler.

Spor coğrafyası kavramsallaştırmasının doğmasına öncülük eden isimlerden biri olan John Rooney'in 1969'da kaleme aldığı makalesi "Up From the Mines and Out From the Prairies: Some Geographical Implications of Football in the United States" ile 1974'te yayımladığı "A Geography of American Sport: From Cabin Creek to Anaheim" adlı kitabı sporu coğrafi çalışmalara açmakla birlikte Mitchell ve Smith (1989) tarafından analitik ve eleştirel olmaktan öte kartografik olarak nitelendirilmiştir. Bununla birlikte, Rooney'nin başlattığı yaklaşım kalıcı olmuş ve 1980'lerde bir çalışma alanı olarak mekânsal spor modellerinin coğrafi incelemeleri tamamlanmıştır (Gaffney, a.g.e.).

Sporun; felsefe, sosyoloji, tarih, psikoloji, hukuk, ekonomi gibi farklı disiplinler tarafından ele alınıp irdelenmesi yeni uzmanlık alanlarını ortaya çıkarmış ve spor bilimlerinin oluşmasını sağlamıştır. Bununla birlikte sporun coğrafi çalışmalara konu olması yukarıda bahsi geçen alanlara görece yenidir. Kendisi de bir coğrafyacı olan Michael Dear (1988), coğrafyanın çok sayıda alt disiplin ürettiğini ve fazlasıyla parçalandığını belirterek, ekonomik, sosyal ve politik coğrafyanın, coğrafi çalışmaların en önemli alanları olduğunu ileri sürmüştür.

Bale (2003) Beşeri Coğrafya Sözlüğü'nün (Johnston, Gregory ve Smith 1994) üçüncü baskısında, sporun coğrafyasının mütevazı ama tatmin edici olmayan bir giriş elde ettiğini belirtmekle birlikte, Dear (1988)'e atıfla sporun politik, sosyal, ekonomik bir olgu olduğunu ifade eder ve bu üç coğrafyanın her birinin bir parçası olduğunu söyler. Sözlüğün 2000 senesindeki dördüncü baskısında (Johnston, Gregory, Pratt, ve Watts, 2000) konu iki paragrafta ele alınmış ve adı geçen eserin 2009 senesinde yapılan beşinci baskısında (Gregory, Johnston, Pratt, Watts ve Whatmore, 2009) ise serbest zaman ve rekreasyonun artan ekonomik ve kültürel önemi neticesinde spor olgusunun beşeri coğrafya tarafından kayda değer bir ilgiye kavuştuğu belirtilirken, sözlükte bu alanda yapılan çalışmalar beş başlıkta toplanmıştır:

- Spor organizasyonları ve ekonomik beklentilerin ilişkilendirilmesi. Bu; olimpiyatlar ve dünya şampiyonaları gibi mega spor etkinliklerinin ekonomik getirisinin, kentsel gelişim modelleriyle bağlantısını izler.
- Farklı spor türlerinin dünya ölçeğindeki yayılımı ve konumu. Bu; kültürel coğrafya yaklaşımı olarak farklı oyunların farklı yerlerdeki göreceli popülerliğini ve benimsenmesini takip eder.
- Sömürge ve sömürge sonrası dünyada sporların gelişimi ve melezleştirilmesi. Bu; Japonya'da 2. Dünya Savaşı sonrası beyzbol sporunun yaygınlaşması gibi kültürel pratiklerin benimsenmesi mücadelelerini izler.
- Değişen sosyal ortamlarda sporun ortaya çıkışı ve rolünün tarihsel coğrafyası. Bu; organize kitle sporlarının sanayileşmeyle birlikte yükselişine bağlı olarak üretilen spor mekânlarını ve buna paralel gelişen gösteri toplumunu irdeler.
- Saha içinde ve saha dışında kolektif olarak üretilen destek, sadakat, neşe, üzüntü coğrafyası. Bu; ırka ve cinsiyete bağlı olarak değişen performanslar olarak ortaya çıkan duyguların mekândaki izini sürer.

Modern (ve postmodern) spor coğrafyasının öncüsü kabul edilen John Bale (1989), spor coğrafyası disiplininin temellerini ortaya koyduğu kitabında; spor, mekân, konum ve peyzaj arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Günümüz sporunu anlamada coğrafyanın ne kadar merkezî bir konumda olduğunu gösteren çalışma boyunca ele alınan konular; yer ve mekân kavramları, modern sporun zaman içindeki coğrafi dağılımı, sporun ekonomiye etkisi, spor ve toplum, sporun kültürel coğrafyaları, spor ve coğrafi algı başlıkları altında toplanabilmektedir.

1990'lı ve 2000'li yıllardaki küresel çıkışıyla birlikte spor; gazeteciler (deMause ve Cagan, 2008), sosyologlar (Delaney ve Eckstein, 2003), ekonomistler (Noll ve Zimbalist, 1997), iletişim ve medya teorisyenleri (Trumpbour, 2007), şehir planlamacıları (Essex ve Chalkley, 2004) ve kent kültüründe sporun rolünü ele alan diğer uzmanların yayınlarında daha fazla kendisine yer bulmaya başlamıştır. Bu metinler; kentsel ekonomi, medya, yerel kimlikler ve sporun kentsel gelişmede bir araç olarak kullanılmasıyla ilişkili olmalarında ötürü coğrafidirler (Gaffney, a.g.e.).

Sporun coğrafyası yeni gelişen bir akademik alan olmakla birlikte son yıllarda yapılan çalışmalar spora özgü mekânsal karakteri ve daha üst ölçekte de sporun ekonomi,

politika, kültür ve kentler üzerindeki artan etkisini analiz etmiştir (Shobe, 2008; Gaffney, 2010). Spor coğrafyasındaki ana tartışmalar, sporun politik ekonomisine ve mega spor etkinliklerinin kent planlama gündemindeki rolüne odaklanmaktadır. Dünya Kupası ve Olimpiyatların artan kapsamı ve ölçeğinden dolayı sporun bir gelişme stratejisi olarak rolüne dikkat çekilmiştir.

Spor ve coğrafya arasındaki ilişki sosyal, ekonomik ve politik düzlemler üzerinden kurulabildiği gibi doğrudan mekân üzerinden de kurulabilmektedir. Her coğrafi çalışma mekânsal yönleri içerir ve her sporun belirli bir zamanda, belirlenmiş bir mekanda ve yerde gerçekleşmesi, neredeyse hiçbir spor ögesinin coğrafi bakıştan kaçamayacağı anlamına gelmektedir. Kısacası spor da -coğrafya gibi- mekânsal bir bilim olarak görülebilir ve hatta 'orienteering'¹ gibi harita, pusula kullanılan yön bulma sporlarında coğrafya ile spor arasında sınır billurlaşmakta, sporun nerede başlayıp coğrafyanın nerede bittiği silikleşmektedir.

Sporun, insan yaşamındaki artan önemiyle birlikte, kentsel ya da kırsal mekânda yer alış biçimleri de değişmeye başlamıştır. Yerleşim dokusunda spor için ayrılan alanlar artarken bu alanların ilgili mekânda adil dağılımı söz konusu olamamaktadır. Siyasi hedefler, ideolojik yatırımlar, ekonomik beklentiler vb. nedenlerle ortaya çıkan eşit olmayan bu dağılıma spora ve spor yatırımlarına coğrafya perspektifinden bakan yaklaşımlar mekânsal eşitliği getirmek adına çözümler üretilmesinde yardımcı olabilir.

Sporun mekânsal analizinde bağlı kalınan ilkeler; mekânsal dağılım, hiyerarşi, korelasyon, entegrasyon, nedensellik olurken, araç ve yöntem olarak; gözlem, karşılaştırma, analiz ve sentez, modelleme ve CBS'nin kullanıldığı ve iyi bir temsil aracı olan kartografik yöntem kullanılmaktadır (Ahlfeldt ve Maenning, 2010; Zale ve Bandana, 2012).

Mekânsal altyapı, yerleşimin konturlarını tanımlamada önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle mekânsal analize konu olan donatı alanları ve dolasıyla da spor alanları bu noktada kritik bir konuma sahiptir. Sportif etkinliklerin herhangi bir ölçekteki

¹ Orienteering: harita yardımı ile yön bulmayı içeren, zamana karşı yapılan bir spor. Farklı arazi koşullarında yapılabilir de, genellikle ormanlık arazide yapılması tercih edilmektedir. Çoğu ülkede federasyonlar halinde örgütlenmiştir ve belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilir (Vikipedi, 2019).

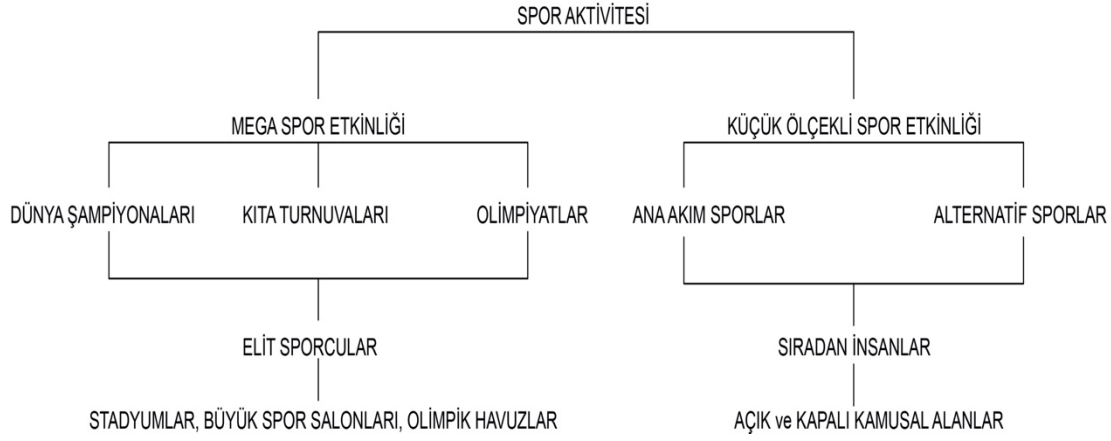
organizasyonu, insan hareketliliğini, akışları, mesafeleri ve yönlenebilirliği de etkinliğin hacmine bağlı olarak ifade etmektedir.

Fransız coğrafyacı Augustin (1995) “Sport, Géographie et Aménagement” kitabında sporun mekânsal analizini, ülke ve bölge ölçeğinde planlama için önemli bir çalışma alanı olarak görmektedir. Hollanda’da da, coğrafya ve bölge planlama arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmaların çoğunun analiz konusu spor arenaları şeklindedir. Bu bağlamdaki diğer meseleler, kentsel gelişim ve spor altyapısı ile ilgili olanlardır (Thornley, 2002; Turner ve Rosentraub, 2000; Kozma ve Suli-Zakar, 2012).

Tüm spor coğrafyası çalışmaları, belirli uygulama yöntemleri ve araçları yoluyla sporun yerel, bölgesel veya uluslararası etkisini yansıtan haritalara dayanmaktadır. Haritalar; insan dünyasında olayların, kavramların, koşulların, süreçlerin veya olayların anlaşılmasını kolaylaştıran grafiksel gösterimlerdir (Mac, 2008). Coğrafi analiz, spora tüm tezahürleri ve yapısal formları altında sürdürme desteğini sağlar ve aynı zamanda yerleşimlerin planlarını işlevsel ve verimli geliştirmek adına da sporun, çevre ve toplum üzerindeki sonuçlarını mekânsal olarak analiz eder.

Başarı modeliyle nitelendirilen spor, neredeyse her zaman sıkı bir şekilde uygulanan mekânsal parametrelere tabidir. Diğer yandan, eğlence ve oyun tabii değildir. Kurallar, spor aktivitelerinde kesin uzamsal sınırları belirler. Rekreasyon, 400 metrelik koşu parkurları, en fazla 90 metreden geniş olmayan pistler gibi dikkatlice tanımlanmış mekânsal bağlamları gerektirmez. Belirlenen sahaları, rotaları ve pistleri de gerektirmez.

Spor alanları; olimpiyatlara, dünya şampiyonalarına ve diğer mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapan bir kapsamda olabildikleri gibi, daha alt ölçeklerde semt veya mahalle sakinlerinin kullanımına hizmet eden kapasitede de olabilirler. Bu itibarla, spor donatısı için ayrılan alanlar kentin merkezinde ya da periferisinde yer alabilirler.

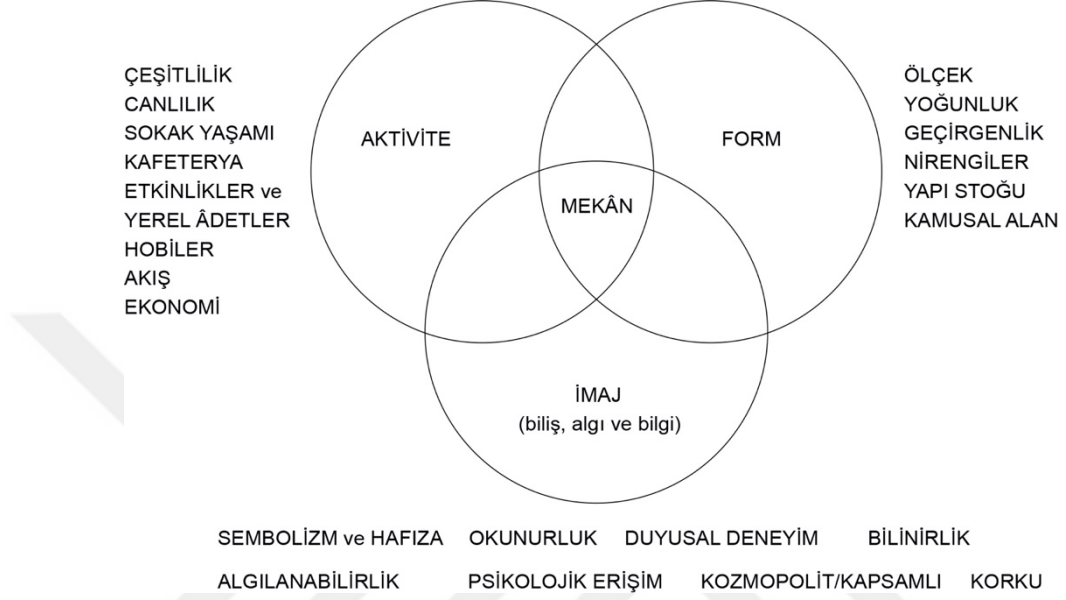
Şekil 2.2: Spor-insan-mekân ilişkisi (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

Bale (2003), spor tesislerinin dağılımındaki farklılıklara coğrafi bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. ‘Spor-yer teorisi’ ile spor alanlarının kent mekânındaki dağılımının etkinliğine vurgu yapmaktadır. Bu teoriye göre; bölgenin nüfus yoğunluğu spor alanlarının çeşitliliğini belirlemede kilit öneme sahiptir ve daha yoğun nüfuslu alanlarda daha geniş bir yelpazede spor tesisleri beklenmektedir. Buna ek olarak, Hallmann ve diğ. (2011) orta büyüklükteki Alman kentlerinde yaptıkları çalışmada yeterli sayıda ve çeşitlilikte sunulan spor mekânlarının, tüm yaş kategorilerindeki katılımı artıracığı sonucuna varmışlardır.

Hoekman ve diğ. (2016) Hollanda’nın tamamında yaptıkları çalışmada kişi başına düşen tesis sayısını dikkate alarak tersi bir iddiada bulunmaktadırlar. Onlara göre; kişi başına düşen tesis sayısı kentleşmenin düşük olduğu yerlerde daha fazladır. Bu iddiayı Ahlfeldt ve Feddersen (2007) tarafından Hamburg’daki spor tesislerinin mekânsal dağılımını inceleyen bir çalışmayla desteklemektedirler. Bu çalışmanın vardığı sonuç ise, merkezî ve kentleşmiş alanların, kenardaki (periferideki) alanlarla karşılaştırıldığında, spor altyapısı bakımından daha az desteklendikleri yönündedir. Aynı zamanda, daha kentleşmiş alanlarda seyahat mesafelerinin daha kısa olması beklenmektedir. Hoekman ve diğ. (2016) hipotezlerini şöyle kurmuşlardır: kentleşmenin yüksek olduğu alanlarda spor tesislerinin çeşitliliği artar ve bunlara ulaşım daha kısa mesafeler kat ederek gerçekleşir. Bunun yanında kentleşmenin düşük olduğu yerlerde ise kişi başına daha fazla sayıda spor tesisi düşmektedir.

Bir ‘yer’in ne kadar ‘kentsel’ bir yer olduğunun kriterlerini ortaya koymaya çalışırken Montgomery (1998) şu soruyu sorar: ‘Kentsel kaliteyi veya yer duygusunu oluşturan nedir?’. Kentsel kalitenin; binaların, mekânların ve sokak tipolojilerinin fiziksel özelliklerinden çok daha geniş anlamda dikkate alınması gerektiğini, kentsel kalite

anlayışının, mekânın sosyal, psikolojik ve kültürel boyutlarına daha güçlü bir biçimde bağlı olduğunu belirtir. Etkileşim temeline dayanmayan şehirlerin ve kentsel alanların giderek canlılığını yitireceğini ve banliyöleşme sürecine gireceğini söyleyen çalışmada başarılı kentsel mekânların şu üç temel unsuru bir araya getirmesi gerektiğini vurgular: aktivite, fiziksel alan, duyuşal deneyim.

Şekil 2.3: Montgomery'nin kentsellik modeli (Montgomery (1998)'ten çalışma kapsamında üretilmiştir).

Buradan hareketle kentsel donatının önemli bir bileşeni olan spor ve serbest zaman etkinlikleri için ayrılan alanlardan alınacak verim ve bu alanların gerçekleşmesinde etkili olacak kriterler; kentsel, ekonomik, demografik, işlevsel ve toplumsal beklentiler etrafında şekillenecektir.

2.4 Bölüm Sonucu

Spor, bireyin yaşamında yer alması gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek WHO gibi bireyin bedensel ve ruhsal anlamda iyi olma haline odaklanan kurumlar, gerek UNDP gibi küresel ölçekte insanların daha iyi bir hayat kurabilmelerine yardımcı olmak için ülkeleri bilgi, deneyim ve kaynaklarla buluşturan kalkınma ağları; daha iyi bir fiziksel ve zihinsel sağlık getirmesi nedeniyle spor olgusunu bireysel gelişmişlik için önemli bir araç olarak görmektedir.

Günümüz kentinin ritmi; bilgi, mal ve hizmetlerin son derece hızlı bir biçimde yer değiştirmesinin de etkisiyle değişmiştir. Dolayısıyla kente bakış da değişmiş ve kent planlamanın geleneksel yöntemleriyle değil daha insan odaklı bir bakış gelişmiştir. Bu

durum kentlerde yaşayan insanların beklentilerini de farklılaştırmıştır. Kentte devinen insanın günlük ritmi de çağdaş kentin değişen ritmiyle kimi zaman uyumlu kimi zaman karşıt ilerlemektedir. Yaşanılan çevreye dair farkındalığın artmasıyla birlikte kamudan beklenen kentsel hizmetler de niceliksel ve niteliksel olarak artmıştır.

Sporun bireyle olan bu yakın ilişkisi kent mekânında da yansımasını bulmuştur. Gelişmiş bir sportif altyapıya sahip olan yerleşimlerde yaşayan halkın sportif bir etkinlikte bulunma motivasyonu artmaktadır ve söz konusu spor tesisleri bulunduğu bölgenin kentsel yaşamını olumlu yönde etki etme potansiyeline sahiptir. Bireyin aktif olarak katılmadığı, izleyici düzeyinde kaldığı spor etkinliklerinde ise elit atletlerin ya da profesyonel sporcuların başarıları o bölge insanında yerel kimlik duygularını, aidiyet bilincini destekleyebilmektedir.

Spor, kent çalışmalarına kimlik ve aidiyet ekseninde konu olmasının yanı sıra, sosyal ve siyasal alandaki mücadelenin de platformlarından biri olmuştur. Sporun kamusal niteliği kentleşme sürecini elinde bulunduran güçler tarafından iktidarlarını, ulusal ve uluslararası ölçekte, gösterme olanağını vermiştir. İktidarın spora bakışının bir diğer mekânsal yansıması da küreselleşme ve buna bağlı olarak neoliberal politikalar sonucunda olmaktadır.

Uluslararası ölçekteki spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak, küresel kent olma iddiasındaki bir şehrin hedeflerinden birisidir. Küresel sermaye ile birlikte hareket eden bu yüksek profilli spor organizasyonlarının (olimpiyatlar, dünya şampiyonları, kıta turnuvaları vd.) kentteki somut ve somut olmayan mirası ise tartışmalıdır. Kent imajına, kentsel altyapıya, yerel ve ulusal ekonomiye olan katkıları kentsel gelişme anlamında olumlu olmakla birlikte kent mekânındaki bu dönüştürücü etkilerinin; trafik, soylulaştırma, emlaktaki fiyat artışı gibi olumsuz tarafları da bulunmaktadır.

Spor ve kentsel gelişme arasındaki ilişki farklı ölçeklerde ve farklı motivasyonlarla hayata geçirilen tesisler üzerinden kurulmaktadır. Sporun kentsel gelişmenin jeneratör ögesi olduğu büyük ölçekli tesislerin hayata geçirildiği modelden, semt ya da mahalle ölçeğinde hizmet veren, topluluk merkezi gibi çalışan tesislerin üretildiği modele kadar bir açılımda bu ilişki analiz edilmektedir. Spor tesislerinin, yerleşimin gelişmesindeki rolünü ortaya koymaya çalışan bu modeller aynı zamanda yer seçimlerini etkileyen faktörleri de tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Kent merkezinde, kentin yeni gelişen bir bölgesinde ya da kentin donatı anlamında yoksun bir bölgesinde hayata geçirilebilen spor tesislerinin buldukları yere göre kentin ekonomik, sosyal ve fiziksel yapısı üzerinde etkileri olmaktadır. Büyük ölçekli

spor tesisleri söz konusu olduğunda ekonomik bir hareketlilik beklentisi öne çıkarken, daha alt ölçek ve kapasitedeki bir tesisin yerelde bir gelişme stratejisine eklenip, katkı sağlanması öncelikli hedefler arasındadır. Tesislerin sürdürülebilirliğinin yer seçimleriyle doğrudan ilişkili olduğunu belirten bu durumda sporun coğrafyasının kentsel gelişmedeki önemi ortaya çıkmaktadır.

Doğası gereği coğrafi olan spor etkinliğinin üretildiği mekânlardan olan spor tesislerini de coğrafya biliminin çağdaş yöntemleriyle analiz etmek söz konusu tesislerin, kapasite ve ölçeklerinden bağımsız olarak, yer seçimlerine dair önemli veriler sunmaktadır. Bu analizlerde ağırlıklı olarak kartografik yöntem kullanılmakta; mekânsal dağılım, ilişkisellik, nüfus yoğunluğu gibi kriterlere bağlı kalınmaktadır.

Yaşam standardı arttıkça, boş zaman ve dolayısıyla spor, insanın faaliyetlerinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, insanın spora yaklaşımı, kültürel geçmişinden ve aynı zamanda çevresinin fiziksel özelliklerinden etkilenmektedir (Burley, 1962). Kentte yer alan spor etkinliği için ayrılmış alanların bireylerin ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekmektedir. Kentle ara yüz oluşturan bu alanlar, spor donatısı işlevinin yanı sıra ilçe veya semt ölçeğindeki kurulan aktif kent ağları üzerinde birer sosyo-kültürel merkez işlevini de görmelidir.

Spor ve ilgili donatı alanlarının kent mekânında hangi amaç, hedef ve stratejiler neticesinde yer aldıklarını anlamak için bu türdeki donatıyı üreten politikaların incelenmesi gerekmektedir. Halihazırdaki spor tesislerinden elde edilecek geri beslemeler bahsi geçen politika ve yaklaşımların tashih edilmesi noktasında da veri sağlayacaktır.

3 TÜRKİYE'DE SPOR POLİTİKALARI

Sporun mekânsallaştırılmasının kent tarihi içinde geçirdiği evreler, bugünkü tesislerin dağılımına yön veren yasal ve yönetsel süreçlere dair fikir vermektedir. Spor ve ilgili donatı alanları kent mekânında belirli amaç, hedef ve stratejiler neticesinde yer almaktadırlar. Bu türdeki donatıyı üreten politika ve planların belirli bir tarih aralığında incelenip, tezin alan çalışmasına konu olan kenti İstanbul özelinde bu planlama sürecinin değerlendirilmesi bu bölümün izleğini oluşturmaktadır.

Çok boyutlu bir olgu olan sporun tanımı farklı şekillerde yapılabilir. Ortaya çıkışı temel alındığında spor; insanın, doğayla savaşırken kazandığı ana becerileri ve geliştirdiği araçlı-araçsız savaşım yöntemlerini, boş zamanındaki artışa bağlı olarak, tek tek ya da topluca, barışçıl biçimde ve benzetim yoluyla, oyun, oyalanma ve işten uzaklaşma için kullanılmasına dayalı estetik, teknik, fizik, yarışmacı ve toplumsal bir süreç olarak tanımlanabilir (Fişek, 1980).

Diğer bir tanıma göre spor; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel unsuru olan insanın, beden ve ruh sağlığını geliştirmek; kişiliğin oluşumunu, karakter özelliklerinin gelişimini sağlamak; bilgi, beceri ve yetenek kazandırarak çevreye uyumunu kolaylaştırmak; kişiler, toplumlar ve uluslar arasında dayanışma, kaynaşma ve barışı sağlamak; kişinin mücadele gücünü arttırmak yanında belirli kurallara göre, rekabet ölçüsü içerisinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve yarışmada üstün gelme amacıyla yapılan etkinliklerdir (Aydın vd., 2007).

Politika ise; bugünkü ve gelecekteki kararlara yön verebilmek için, birçok alternatif arasından seçilen belirli bir yol veya davranış tarzı, uzun bir plan, yöneticilere karar vermekte rehberlik eden ilkeler dizisi olarak tanımlanabilir (Şentuna, 2009). Spor politikası denince; sporun ele alınışı, ilke ve hedefleri, bu hedeflere ulaşma yol ve yöntemleri, altyapı, tesis, araç-gereç ve eğitim-öğretim anlayışı, ulusal ve uluslararası düzeyde spora bakış açısı, sporun örgütleniş ve uygulanış felsefesi akla gelmektedir (Ekici, 2002). Türkiye'de spor politikalarının amaçlarını; ulusal sporun örgütlenmesi, güçlendirilmesi ve sporcu gelişiminin yönlendirilmesi olarak sıralamak mümkündür” (Gök ve Sunay, 2010). Ülkenin bugünkü spor politikalarını değerlendirmek adına

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki durumdan başlayarak kısa bir biçimde tarihsel sürece bakmak faydalı olacaktır.

3.1 Cumhuriyet Öncesi Spor Politikaları ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Spor

İmparatorluğun son dönemlerinden günümüze kadar Cumhuriyet Hükümetleri'nin programlarında spora dair politika üretmeleri, ülke sathında hem sportif altyapının gelişmesi hem de sporcu yetişmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1830'lu yılların sonlarına doğru Tanzimat'la² birlikte filizlenmeye başlayan spor olgusu, diğer birçok ülkede olduğu gibi, seçkin sınıfların öncülüğünde başlamış ve gelişmiştir. İmparatorluk içerisinde revaçta olan spor dalları jimnastik, atletizm ve futbol olmuştur. Tanzimat Dönemi, modern sporların ülkeye girdiği dönemdir" (Canşen, 2015).

1860'larda Osmanlı İmparatorluğu'nda beden terbiyesine öncelikle askeri okullarda başlanmış ve okulların ders programlarına beden eğitimi ve kültür-fizik dersleri konulmuştur. 1869'da Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi ile bütün rüştiyelerde beden eğitimi zorunlu ders kapsamına alınmıştır. Beden eğitiminin imparatorluk içerisinde tanınması, yaygınlaştırılması 1870'li yıllara doğru hız kazanmıştır. 1870'lerde askeri okulların dışındaki okullarda jimnastik ders programlarına eklenmiştir (Canşen, 2015).

II. Meşrutiyet dönemine kadar kulüp adıyla anılan örgütsel yapılar, tüzel kişiliği olmayan birer basit ortaklık şeklindedir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, konulan yasakların kalkması kulüp kurulmasını da kolaylaştırmış ve 3 Ağustos 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu, spor kulüplerine önceden izin gerektirmeyen serbest kuruluşlu özel hukuk tüzel kişiliği kazandırmıştır. 7 Ekim 1983 tarih ve 2908 sayılı Dernekler Kanunu spor kulüplerinin özel hukuk tüzel kişisi olma niteliklerini değiştirmemiş, yalnızca bunların ulusal spor yönetimlerince nasıl izleneceklerini hükme bağlamıştır (Fişek 1980'den aktaran Algün Doğu, 2013).

² Tanzimat; devlet düzenini iyileştirmek için yapılan düzenleme ve reformlar anlamına gelir. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'yla başlayan ve Osmanlı devlet ve toplum yapısında önemli değişikliklere yol açan yenileşme ve reform dönemi Tanzimat Dönemi olarak isimlendirilir. Tanzimat Dönemi özellikleri arasında en belirgin hususlardan biri değişimin devlet yapısının ötesinde kültürel hayat, edebiyat, basın ve düşünce hayatı gibi alanları etkilemiş olmasıdır (Kaynak: <https://www.wikitarih.com/tanzimat-donemi/>).

3.2 Cumhuriyet Dönemi Spor Politikaları ve Sporun Kurumsallaşması

Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki ilk yıllarda da jimnastik, eskrim, tenis, yelken gibi modern sporlar seçkinlerin arasında yaygınlaşmıştır. Spor yaparken giyilen kıyafetlerin vücudu görünür kılması ve pahalı olması, spor eğitiminin maddi bir güç gerektirmesi gibi sebepler, çoğunluğu ekonomik açıdan gelişmemiş olan toplumda bu türden bir sonucu doğurmuştur.

Çağdaş toplumlar arasında yer alma hedefine sahip olan genç cumhuriyet, Mustafa Kemal Atatürk'ün vizyonu çerçevesinde; eğitimde, bilimde, sanatta ve ekonomide yaptığı büyük atılımları sporda da gerçekleştirmiş ve halkın tamamının spora erişebilmesi adına ülke sathına yayılan adımlar atılmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra inşa edilmeye başlanan yeni toplumda, devletin gözetiminde kentlerden, kasabalara ve köylere kadar yaygınlaştırılan spor olgusu, eğitimin önemli bir parçası haline getirilmiştir.

Akıl, ruh ve beden üçlüsü ve bunların gelişimi cumhuriyet rejiminin çağdaş neslini yaratmaya çalışan yönetici kadroları için büyük bir önem ifade etmektedir. Bu hedefin gerçekleşmesi için çağdaş spor bilimi ve uygulamaları yeni kurulmuş olan cumhuriyete getirilmiş, spor branşları artırılmış, ilgili yasalar çıkarılmış, kurumların görevleri tanımlanmıştır.

Sporun ülke çapında örgütlenmesi ve yayılması için 1924 yılında çıkan Köy Kanunu'nun 14. maddesinde *“köyde güreş, cirit, nişan talimleri gibi köy oyunlarını yaptırmak”* ve 1930 yılında çıkan Belediyeler Kanunu'nun 54. maddesinde de *“gençler için mahallin ihtiyacıyla mütenasip stadyumlar tesis etmek ve işletmek”* ibareleri yer almıştır.

Meşrutiyet döneminde meydana gelen gelişmeler sporda kurumsallaşmaya lokomotiflik etmiştir ve Türk sporunun yönetim yapısı, cumhuriyet öncesi dönem de dahil edilerek, şu şekilde gruplanabilmektedir:

1. Örgütsüz ve himayeciliğe yönelik 1923 öncesinin çabaları.
2. (1922-1936) Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı
3. (1936-1938) Türk Spor Kurumu
4. (1938-1986) Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü
5. (1986-...) Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü

6. (2011-...) Gençlik ve Spor Bakanlığı (Toros, 2015).

3.2.1 Cumhuriyet Hükümetlerinde Spor Politikaları

01.11.1923 yılında başlayan Cumhuriyet Hükümetleri dönemlerinde de (URL-5) yürütme erkinin spora bakışı zamanın ruhu çerçevesinde değişiklikler göstermiştir. Birinci Hükümet'ten (1 Kasım 1923 – 6 Mart 1924) dokuzuncu Hükümet'e (1 Kasım 1937 – 11 Kasım 1938) kadar hükümet programlarında sporla ilgili bir konu yer almamıştır. Ancak, hükümet programlarında yer almamasına karşın tek partili bu dönemde sporla ilgili bir çok önemli adım atılmıştır.

İlk spor örgütümüz Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın (TİCİ) kurulması, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin oluşturulması, TİCİ'nin daha sonra Türk Spor Kurumu'na dönüştürülmesi ve sporcularımızın ilk kez 1924 Paris Olimpiyatları'na hazırlanarak gönderilmesi ile 1932 yılında Gazi Muallim Beden Terbiyesi'nin kurulması günümüz spor yönetim yapısının öncelleri olması açısından çok önem taşımaktadır (Aykın ve Bilir, 2013).

Sporun mekânsallaşması adına yirmi sekizinci Cumhuriyet Hükümeti (25 Aralık 1963 – 20 Şubat 1965) spor politikasını; spor örgütlenmesinin hızlandırılması ve gençliğin spor yapabilmesi için il ve ilçelerde spor tesislerinin yapılması yönünde belirlemiştir (Aykın ve Bilir, 2013).

Akıl, beden ve ruh sağlığını destekleyen spor etkinliğinin vatandaşlar tarafından erişilebilir olması için gerekli spor tesislerinin yatırımlarını yapmak sonraki hükümet programlarında da yer almıştır. Bununla birlikte sporun anayasaya girişi 1982 senesinde olmuştur. 1982 Anayasası'nın 59. Maddesi şu şekildedir:

“Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur.” (URL-6)

Hükümet programlarında spora bakışa dair bir yenilikle elli altıncı ve elli yedinci Hükümet (11 Ocak 1999 – 18 Kasım 2002) dönemlerinde karşılaşılmaktadır. Bu programda *“tüm yörelere vatandaşların spor yapabilecekleri semt sahalarının yapılması ve sporcu gençlerin doğal afetlerde gönüllü olarak görev almaları hedefleri”* yer almaktadır.

3.2.2 Kalkınma Planları'nda Spor Politikaları

1961 Anayasası ile iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek için Kalkınma Planları'nın hazırlanması hükme bağlanmıştır (URL-7).

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan kalkınma planları, Cumhurbaşkanı tarafında imzalandıktan sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanır.

İlki 1963-1967 dönemini kapsayan kalkınma Planları'nın on birinci ve son olanı 2019-2023 dönemini kapsamaktadır. Spordaki tesisleşme ve sporun yaygınlaştırılması perspektifi mezkur planların iki tanesinde yer almazken, kalan dokuz adedinde kendisine yer bulmuştur.

Planlı kalkınma döneminin başlangıç yılı olan 1963'ten 1967 yılına kadar olan dönemi kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda spora yer verilmemiştir (URL-8).

1968-1972 dönemini kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; *“devletin, seyir sporunu düzenleyici rolü geliştirilerek sporla ilgili faaliyetleri topluma yönelten, okul ve halk sporuna öncelik veren bir nitelik kazanacaktır”* ibaresiyle birlikte tesislere dair *“spor tesislerinin yurt üzerindeki ve çeşitli spor dallarına göre dağılımındaki dengesizlikleri ortadan kaldıracak önceliklerin tanımlanmasında ağırlığı, seyir sporu yerine kitle sporuna verecek bir yatırım politikası izlenecektir”* kararı yer almaktadır. Spor yapan vatandaş sayısının artması ve spor dallarının gelişmesi amacıyla yatırımlarda semt tesislerine ağırlık verileceği vurgulanmıştır. *“Spor yatırımlarına ayrılacak kaynaklar bölgeler, spor dalları ve hizmet sağlayacakları gruplar arasında dengeli dağılım sağlayacak bir öncelikler sırası ile kullanılacaktır”* ibaresi yatırımların dağılımı ile ilgili ilkeyi ortaya koymaktadır (URL-9).

Bir önceki plan döneminin ilkelerinin ve tedbirlerinin, uygulamada yapılan yatırımların yarışmaya dönük seyircili spor tesislerine ayrılması nedeniyle, beklenen faydayı sağlamadığını belirten Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1973-1977) 'İlkeler ve Tedbirler' başlığı altındaki dördüncü maddesinde tesisleşmeyle ilgili ifadeler şu şekildedir:

- Spor yatırımlarının yurt düzeyine dağılımında, dengesizlikleri giderici tedbirler alınacak ve tesislerin yapımında yerleşim birimleri ölçeklerine uyumlu hizmet standartları göz önünde bulundurulacaktır.
- Spor tesislerinin yapımında çok yönlü kullanım esas alınacak, mevcut spor tesislerinden öncelikle geniş halk kitlelerinin, amatör sporcuların ve öğrencilerin yararlanması sağlanacaktır.
- Kamu eliyle yapılmış ve yapılacak olan spor tesislerinin, spor kulüplerinin kiralanması konusu öncelikle ele alınacak, bu konu ile ilgili mevzuatta değişiklikler yapılarak, tesislerin en fazla üç yıl süreyle ve rayiç fiyatla kiralanması sağlanacaktır (URL-10).

Bu plan, profesyonelliği sporun gelişmesinde bir engel olarak görmektedir ve “*devlet özendirici tedbirleri yalnız amatör kulüpler için uygulayacaktır*” demektedir.

1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda kitle sporuna dönük tesislerin yaygınlaşmasının sınırlı kaldığı belirtilerek, profesyonel futbolun ve diğer seyir sporlarının uygulama önceliğini ve ağırlığını korumaya devam ettiğini vurgulanmıştır. Bu plan, kendinden öncekilere nazaran, spor ve ilgili konular daha az yer almıştır ve ağırlıklı olarak mevcut durum tespitleri yapmakla yetinmiştir (URL-11).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) döneminde ‘Beden Eğitimi ve Spor’ başlığı altında irdelenmiş ve ilkelerden ve politikalardan yine bir önceki planda olduğu gibi az yer tutmuştur. Sporun semtlere ve köylere yayılabilmesi için kamunun yanında özel sektörü de bir aktör olarak görmesi ve bu yönde teşviklerde bulunulacağını belirtmesi dönemin ruhu bağlamında dikkate değerdir.

Bunun yanında “*şehir imar planlarının hazırlanışında spor alanlarına ve yeşil sahalara ağırlık verilecek; mevcut planlarda bu maksatla tahsis edilmiş, yerlerden süratle istifade edilebilmesi için gerekli çalışmalar yapılacak ve uygulanacaktır*” ibaresi planlamaya dair özel bir mesajı da içermektedir (URL-12).

Planlamaya dair bir diğer ifadeyle 1990-1994 dönemini kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda karşılaşılmaktadır. Plan’ın ilgili maddesinde “*özellikle şehir imar planlarının hazırlanmasında yeşil alan, spor tesisleri ve çocuk oyun alanları için kişi başına düşen alan büyüklüğünün gelişmiş ülkeler standartlarına uygun olması sağlanacaktır*” cümlesiyle yer almıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın aksine bu plan, sporda profesyonelliğe müsait olan dallarda profesyonelliği teşvik etme kararını almaktadır (URL-13).

1996-2000 yılları için hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda spora dair önemli bir karar, merkezi idarenin bu türdeki hizmeti mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakmasıdır. Buna paralel olarak devletin ağırlığının azaltılarak, özel sektörün katkısının artması hedeflenmektedir (URL-14).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005 yıllarını kapsamaktadır. Spora bakışı ağırlıklı olarak üst ölçekte kalan planda, olimpiyat oyunları, dünya şampiyonaları gibi etkinliklere ev sahipliği yapma arzusu, turistik tanınırlık için sporun araçsallaştırılması yönünde ifadeler yer almaktadır (URL-15).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın kapsadığı yıllar 2007-2013 arasındadır ve bu plan döneminde spora dair bir açılım yer almamaktadır (URL-16).

Kalkınma Bakanlığı tarafından açıklanan Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2014-2018 yılları için hazırlanmıştır. Kulüp, antrenör, lisanslı sporcu ve tesisleşme sayılarında gelişme sağlandığını söyleyen plan, sağlıklı ve hareketli bir yaşamın gereği olarak toplumda spor yapma kültürünün yerleştirilmesini, spor hizmetlerinin kalitesinin ve çeşitliliğinin artırılarak sporun geniş kitlelere yaygınlaştırılmasını ve başarılı sporcular yetiştirilmesini temel amaç olarak almaktadır.

Bu amaçtan hareketle tesisleşmeye dair geliştirdiği politikalar arasında, bu türden binaların yapımında ve işletilmesinde başta kamu-özel işbirliği modeli olmak üzere alternatif finansman ve işletme modellerinin hayata geçirilmesi vardır. Kamuya ait tüm tesislerin bütün vatandaşların kullanımına açılması bu planın da politikaları arasındadır (URL-17).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 18.07.2019 tarihinde onayladığı ve son plan olan On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2019-2023 yılları için hazırlanmıştır. Temel amacını yine iki farklı ölçekte tanımlayan söz konusu plan, alt ölçekte, sporun bir yaşam alışkanlığı haline geldiği, talep eden herkesin spor faaliyetlerine eriştiği bir hedef koyarken, üst ölçekte ise, uluslararası şampiyonalarda başarı elde eden, prestijli spor organizasyonlarına ev sahipliği yapan ve böylelikle sporun her dalında dünya çapında rekabet edebilen bir seviyeye ulaşmak istemektedir.

Çalışmanın ana eksenini oluşturan tesislere dair ise; mahallinde spor imkânlarının geliştirilerek her yaştan vatandaşların sportif faaliyetlere düzenli katılımının teşvik edileceği ve spor tesislerine erişim imkânlarının iyileştirileceği, politika ve tedbirler başlığı altında yer almaktadır.

Bugüne kadarki kalkınma planlarında niceliksel olarak tesis üretiminde güçlü bir irade ortaya konduğu görülmekle birlikte bu son planda ulusal düzeyde spor tesislerinin yapımı ve etkin kullanılması adına coğrafi konum, iklim ve demografik yapının da dikkate alınacağı belirtilmiştir.

Tesislerin yapımı ve özellikle etkin işletimine dair modeller geliştirmeyi ön gören planda, eğitim kurumları ile kamuya ait spor tesislerinin Gençlik ve Spor Bakanlığı koordinasyonunda ortak kullanıma ve vatandaşların erişimine açılmasının sağlanacağı da ifade edilmektedir (URL-18).

3.2.3 Yürürlükteki Spor Politikaları

Bakanlar Kurulu'nun 26.11.2012 tarihinde aldığı kararla, Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın hazırladığı, Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi kabul

edilmiştir. Çocuklar, gençler ve yetişkinler üzerinde sporun pozitif etkilerini anlama ve kavramada kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarına yön vermek amacıyla hazırlanan belge, belirlenen politikaların etkin bir şekilde uygulanmasıyla sporun ülke çapında gelişip yaygınlaşacağını belirtmektedir.

Temel amaçları arasında sporda şiddeti önlemek, dopingle mücadele, elit sporcu yetiştirilmesine destek olmak gibi birey ve toplum odaklı açılımlarla birlikte, olimpiyat oyunlarına, paralimpik oyunlara ve diğer prestijli spor organizasyonlara ev sahipliği yapmak olan belgenin amaçlarında tesisleşmeye dair şu ifadeler yer almaktadır:

- Her yaştan bireyin istediği amatör spor branşında spor tesislerinin uygun olduğu zamanlarda spor yapmasına imkân sağlamak
- Spor tesis envanteri ve ihtiyacını belirlemek ve planlı bir şekilde tesisleşmeyi ülke geneline yaymak (Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, 2013)

Bu amaçlar doğrultusunda tesislere ilişkin geliştirilen politikalar; sporla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi, yerel yönetimlerde sporun desteklenmesi, spor tesislerinin standartlara uygun olarak yapılması ve verimli kullanılması başlıkları altında toplanmıştır. Geliştirilen politikalar altında yereldeki spor tesislerine ait belirlenen hedefler ise şu şekilde ifade edilmiştir:

- Tüm spor tesislerinin kapasitelerinin değerlendirilmesi ve verimli kullanılması için eşgüdümü sağlayacak yasal düzenlemeler yapmak
- Merkezi yönetim ve yerel yönetimlere ait spor tesislerinin 24 saat esasına göre hizmet verebilmeleri konusunda destek sağlamak
- Yerel yönetimlerin bölgelerinde yaşayan insanların spor aktiviteleri yapabilecekleri uygun alanlara imar planlarında yer vermelerini teşvik etmek
- Kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektöre ait spor tesis envanterini hazırlamak, tesis yatırımlarını branş bazındaki özellikler ve yerel ihtiyaçlar doğrultusunda planlamak
- İmar planlarında spora ayrılmış alanların belirlenmesinde Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın görüşünün alınmasına yönelik düzenlemeler yapmak.
- Özellikle toplu konut alanlarında, belirlenecek kriterler dahilinde spor tesisleri için yer ayrılmasını teşvik etmek
- Spor tesislerinin yerlerinin belirlenmesinde, sporcuların ve halkın katılımını kolaylaştıracak yerlere öncelik vermek ve bu yerlere etkin ulaşım olanaklarını sağlamak (a.g.e., 2013).

Bugüne gelindiğinde, 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda spor başlığı altında mevcut durumun bir fotoğrafı çekilmekte, ortaya konan amaçlar ve hedefler doğrultusunda politikalar geliştirilmektedir.

Türkiye'deki lisanslı sporcu sayısındaki artış eğiliminin sürdüğünü ifade eden program³, spor alanında kaydedilen gelişmelere rağmen, fiziki ve beşeri altyapının güçlendirilerek ülke genelinde dengeli dağılımının sağlanması, spor eğitiminin iyileştirilmesi, sporda etik kurallara uyumun artırılması, başarılı sporcuların yetiştirilmesi ve sporun bir yaşam tarzı olarak benimsetilerek geniş, kitlelere yaygınlaştırılması ihtiyacının devam etmekte olduğunu belirtmiştir.

Sporun toplumun her kesimine yaygınlaştırılması ve spor ile ilgili kaynakların en etkin şekilde kullanımının sağlanması amacıyla beden eğitimi ve spor tesislerinin açılması desteklenmeye devam edildiğini bildiren program, spor tesislerinin bölgeler ve branşlar bazında dengeli dağılımlarının sağlanması ve tesislerin etkin kullanılması amacıyla spor tesisleri envanter programı aracılığıyla kamuya ait spor tesislerinin envanterinin çıkarılmasına başlandığını söylemektedir.

Mahalli idarelerin spor alanındaki etkinliklerinin artırılması, spor kulüpleri ve federasyonlarının kapasitelerinin güçlendirilmesi, spordaki şiddet ve doping olaylarının önlenmesi ve spor finansmanının çeşitlendirilerek artırılması gerektiğini bildiren metinde önemli bir mevcut durum tespiti de vatandaşları spor yapmaya teşvik etmek amacıyla geliştirilen projelerin etki değerlendirmesinin yapılabilmesi için halkın spor yapma alışkanlıklarını ölçen, uluslararası standartlara uygun saha çalışmalarının düzenli olarak yapılmasına duyulan ihtiyaçtır.

Bu tespitlerden hareketle amaç ve hedeflerini; geniş kitlelerin sporu yaşam biçimi olarak benimsediği, dezavantajlı gruplar dahil talep eden herkesin spor faaliyetlerine erişiminin sağlanabildiği, uluslararası şampiyonalarda çok sayıda sporcusu ile derece alan, Olimpiyat Oyunları başta olmak üzere dünyadaki prestijli spor organizasyonlarına ev sahipliği yapan ve böylelikle sporun her dalında dünya çapında rekabet edebilir seviyeye ulaşmış bir ülke olarak ortaya koyan program bahsedilen amaca yönelik politika ve tedbirleri şu şekilde formüle etmiştir:

³ “2017 yılı Eylül ayında 6,9 milyon olan lisanslı sporcu sayısı (SGM, TFF, MEB toplamı) Eylül 2018 itibarıyla 8,3 milyona, 13.724 olan spor kulübü sayısı, 15.620'e, 221.046 olan antrenör sayısı ise 233.368'e yükselmiştir” (2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı).

Çizelge 3.1: 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda Spor Politikaları.

Politika/ Tedbir	Sorumlu / İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Vatandaşların fiziksel hareketliliğini teşvik edecek programlar geliştirilecek, uygun rekreasyon alanları oluşturulacaktır. (Kalkınma Planı p.338)			
Tedbir 138. Halkın spora olan ilgisini artıracak proje ve kampanyalar hayata geçirilecektir.	Gençlik ve Spor Bakanlığı (S), Hazine ve Maliye Bakanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, RTÜK, TRT, Basın Kuruluşları, Mahalli İdareler, Üniversiteler, Spor Federasyonları, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Halkın spora ilgisini artıracak projeler desteklenecek, spor tesislerine erişim imkânları iyileştirilecek, kişilerin aktif olarak spor yapmasını teşvik edecek kampanyalar düzenlenecektir. Medyada, spor yapmayı teşvik edici ve farklı spor branşlarını tanıtıcı programlara yer verilmesi sağlanacaktır.
Tedbir 139. Engelli vatandaşların sportif faaliyetlere katılımlarını teşvik edecek projeler geliştirilecektir.	Gençlik ve Spor Bakanlığı (S), Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Mahalli İdareler, Spor Federasyonları, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Engelli sporcuların, spor tesislerine erişimleri için illerde engelli otobüsleri temin edilecek ve tesisler engelli vatandaşların kullanımına elverişli hale getirilecektir.
Erken çocukluk eğitiminden başlamak üzere tüm eğitim kademelerinde spor eğitimi içerik ve uygulama olarak iyileştirilecektir. (Kalkınma Planı p.339)			
Tedbir 140. İlk ve ortaöğretim kademelerinde verilen spor eğitimi iyileştirilecektir .	Milli Eğitim Bakanlığı (S), Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Federasyonları, Üniversiteler, İlgili STK'lar	Aralık Sonu	Spor eğitimi okul öncesinden başlayarak ilk ve ortaöğretim kademelerinde yaygınlaştırılacak, çocukların farklı spor branşlarıyla uğraşması sağlanacaktır. Okul spor müsabakaları faaliyet çeşitliliği ile okul spor kulübü sayısı artırılacak ve okullara antrenör desteği sağlanmaya devam edilecektir.
Kamuya ait tüm spor tesislerinin bütün vatandaşların kullanımına açık olması sağlanacaktır. (Kalkınma Planı p.341)			
Tedbir 141. Kamuya ait tüm spor tesisleri vatandaşların kullanımına açılacaktır .	Gençlik ve Spor Bakanlığı (S), Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Mahalli İdareler	Aralık Sonu	Kamuya ait spor tesisleri toplumun tüm kesimlerinin kullanımına sunulacak, bu kapsamda, spor tesisleri envanteri veri girişlerinin tamamlanması ve internet ortamında vatandaşların kullanımına açılması sağlanacaktır.
Başarılı sporcu yetiştirmek amacıyla elit sporcu seçme, yönlendirme ve normlandırma sistemleri geliştirilecek, gerekli fiziki ve beşeri altyapı imkânları oluşturulacak, Olimpik Sporcu Kamp Eğitim Merkezleri kurulacaktır. (Kalkınma Planı p.342)			
Tedbir 142. Elit kategorisinde yer alma potansiyeli taşıyan sporcuları seçme, yönlendirme ve normlandırma sistemleri geliştirilecektir .	Gençlik ve Spor Bakanlığı (S), Milli Eğitim Bakanlığı, Spor Federasyonları, Üniversiteler	Aralık Sonu	Spor alanında yetenekli bireylerin erken yaşta tespit edilebilmesi ve gerekli yönlendirmenin yapılabilmesi amacıyla hayata geçirilen Türkiye Sportif Yetenek Taraması ve Spora Yönlendirme Projesinin uygulanmasına devam edilecektir .
Sporcu sağlığı merkezleri, hizmet kalitesi ve çeşitliliği artırılarak yaygınlaştırılacak, spor hekimi ihtiyacının giderilmesine yönelik tedbirler alınacaktır. (Kalkınma Planı p.343)			

Tedbir 143. Sporcu sağlığı merkezlerinin hizmet kapasitesi nitelik ve nicelik olarak iyileştirilecektir.	Gençlik ve Spor Bakanlığı (S), Sağlık Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler, Spor Federasyonları	Aralık Sonu	Sporcu sağlığı merkezleri konusunda bölgeler itibarıyla mevcut durum ve ihtiyaç tespiti çalışması yapılacak, ihtiyaca göre yeni merkezlerin kurulması sağlanacaktır. Sporcu sağlığı merkezleri hizmet kalitesi ve çeşitliliği açısından çağın gereklerine uyumlu şekilde güçlendirilecektir.
Tedbir 144. Spor hekimi ihtiyacı tespit edilerek yeterli sayıda uzman hekimin yetiştirilmesi sağlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı (S), Gençlik ve Spor Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Sportif başarının elde edilmesinde kritik öneme sahip olan sporcu sağlığına yönelik hizmetlerin geliştirilmesi amacıyla spor hekimi yetiştirilmesine ağırlık verilecek ve bu kapsamda ihtiyaç duyulan spor hekim sayısı tespit edilerek bir planlama dâhilinde yetiştirilmesi için gerekli altyapı çalışmaları tamamlanacaktır .
Eğitim başta olmak üzere sporun her alanında teknoloji kullanımı yaygınlaştırılacak, federasyonlar ve özel sektörün işbirliği sağlanarak bu alandaki Ar-Ge çalışmaları artırılabacaktır. (Kalkınma Planı p.344)			
Tedbir 145. Spor endüstrisi ve teknolojileri alanındaki çalışmalar desteklenecektir .	Gençlik ve Spor Bakanlığı (S), Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Spor Federasyonları, Spor Kulüpleri	Aralık Sonu	Türkiye’de uluslararası düzeyde rekabet gücüne sahip yüksek katma değerli spor ürünleri geliştirmeye yönelik çalışmalar başlatılarak Türkiye’nin dünya spor endüstrisinden aldığı pay artırılabacak ve istihdam imkânları iyileştirilecektir. Spor malzemeleri ve teknolojileri alanında yerli ürün kullanımının artırılması teşvik edilecektir.

Hükümet Programları’nın ve Kalkınma Planları’nın spor olgusuna dair amaç, hedef ve stratejilerinin kent mekânında nasıl uygulanacağına karar verecek disiplin olan şehir planlama pratiği içerisinde spor ve spora ait işlevlerin ölçekler arasında izini sürmek, gelecekte bu türden donatının verimli ve adil bir biçimde planlanması adına önemli veriler sağlayacaktır.

3.3 Spor ve Şehir Planlama

Spor alanlarından, planlama sistematığı içerisinde yer alan yasa ve yönetmeliklerde nasıl bahsedildiğini irdelemek, bu türden donatıya olan bakışı göstermesi açısından önemlidir. 03.05.1985 yılında kabul edilen 3194 sayılı İmar Yasası’nın kırk dördüncü maddesinin b bendinde şu şekilde yer alır spor:

“İmar planlarında okul, ibadet yeri, sağlık, spor, sosyal ve kültürel tesisler ile kamu kuruluşlarının yapıları için ayrılacak yerler ve bu konu ile ilgili diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

Amacı; yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak (İmar Yasası Madde 1) olan İmar Yasası’nda tek yerde adı geçen ‘spor’ aynı sene yürürlüğe giren ve 14.06.2014 tarihinde yayımlanan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’ne kadar neredeyse otuz yıl

yürürlükte kalan Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik'te ise kendisine yer bulamamıştır.

Daha sağlıklı bir yaşam sürme adına, açık ya da kapalı alanlarda, rekabet, meditasyon, tedavi, bireysel gelişim gibi amaçlarla, sosyalleşme, toplumun diğer bireyleriyle etkileşime geçme motivasyonu da yapılabilen spor etkinliği, bu yönetmeliğin donatılarının standartlarını ortaya koyan tablosunda bulunmamaktadır.

Çizelge 3.2: Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik'te kentsel, sosyal ve teknik alt yapı standartlarını gösteren tablo (Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik).

Nüfus	0-15.000	15.000-45.000	45.000-100.000	100.000-+
Kreş+ Anaokulu	1 m ² /kişi	1 m ² /kişi	1 m ² /kişi	1 m ² /kişi
İlköğretim	4 m ² /kişi	4 m ² /kişi	4,5 m ² /kişi	4,5 m ² /kişi
Ortaöğretim	3 m ² /kişi	3 m ² /kişi	3 m ² /kişi	3 m ² /kişi
Aktif Yeşil Alan	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi	10 m ² /kişi
Sağlık Tesisi Alanları	2 m ² /kişi	2 m ² /kişi	3 m ² /kişi	4 m ² /kişi
Kültürel Tesis Alanları	0.5 m ² /kişi	1 m ² /kişi	2 m ² /kişi	2,5 m ² /kişi
Sosyal Tesis Alanları	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	1 m ² /kişi	1,5 m ² /kişi
Halk Eğitim Merkezi	0.4 m ² /kişi	0.4 m ² /kişi	0.4 m ² /kişi	0.4 m ² /kişi
Dini Tesis Alanları	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi	0.5 m ² /kişi
İdari Tesis Alanları	3 m ² /kişi	3.5 m ² /kişi	4 m ² /kişi	5 m ² /kişi
Teknik Alt Yapı	1 m ² /kişi	2 m ² /kişi	3 m ² /kişi	4 m ² /kişi

Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik yerine 14.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde spordan 'Sosyal Altyapı Alanları' başlığı altında bahsedilmekte ve bu alanların tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

"Birey ve toplumun kültürel, sosyal ve rekreatif ihtiyaçlarının karşılanması ve sağlıklı bir çevre ile yaşam kalitelerinin artırılmasına yönelik kamu veya özel sektör tarafından yapılan eğitim, sağlık, dini, kültürel ve idari tesisler, açık ve kapalı spor tesisleri ile park, çocuk bahçesi, oyun alanı, meydan, rekreasyon alanı gibi açık ve yeşil alanlara verilen genel isimdir."

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin, farklı nüfus gruplarında asgari sosyal ve teknik altyapı alanlarına ilişkin standartlar ve asgari alan büyüklükleri tablosunda, semt spor sahaları ilçe sınırları dahilinde yapılan planlamalar başlığının altında, açık

ve yeşil alanlar altyapı sekmesinde bulunmaktadır. Tabloda, ilçenin nüfusundan bağımsız olarak kişi başına 10 m² alan semt spor alanı için büyüklük verilmektedir.

Spor olgusu yeni yönetmelikte kendisine yer bulmakla kalmamış aynı zamanda ‘açık ve kapalı spor tesisleri’ ibaresiyle mekânsal farklılaşmaları da dikkate alınmıştır. Bununla birlikte imar planlarında yalnızca açık semt spor alanlarının yaya olarak ulaşılması gereken etki mesafesi takriben beş yüz metre olarak verilmiş, kapalı spor tesisleriyle ilgili herhangi bir erişilebilirlik ve büyüklük öngörüsü yapılmamıştır.

Çizelge 3.3: Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde sporun yeri (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği Ek 2).

EK-2 TABLO			FARKLI NÜFUS GRUPLARINDA ASGARİ SOSYAL VE TEKNİK ALTYAPI ALANLARINA İLİŞKİN STANDARTLAR VE ASGARİ ALAN BÜYÜKLÜKLERİ TABLOSU							
ALTYAPI ALANLARI			0 - 75.000		75.001 - 150.000		150.001 - 500.000		501.000 +	
			m ² /kişi	Asgari Birim Alan (m ²)	m ² /kişi	Asgari Birim Alan (m ²)	m ² /kişi	Asgari Birim Alan (m ²)	m ² /kişi	Asgari Birim Alan (m ²)
AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	İLÇE SINIRLARI DAHİLİNDE YAPILAN PLANLAMALARDA	Çocuk Bahçesi	10,00		10,00		10,00		10,00	
		Park								
		Meydan								
		Semt Spor Alanı								
		Botanik Parkı								
		Mesire Yeri								
	Rekreasyon									
	İL SINIRLARI BÜTÜNÜNDE YAPILAN PLANLAMALARDA	Hayvanat Bahçesi	5,00		5,00		5,00		5,00	
		Kent Ormanı								
		Ağaçlandırılacak Alan								
		Fuar, Panayır ve Festival Alanı								
		Hipodrom								

Planlama hiyerarşisi içerisinde Çevre Düzeni Planı ölçeğinde Sosyal Altyapı Alanları bölümü altında Kentsel ve Bölgesel Yeşil ve Spor Alanı sekmesinde yer alan ‘spor’ bir alt ölçekteki Nazım İmar Planı gösteriminde de Sosyal Altyapı Alanları altında bu kez tek başına Spor Alanı olarak bulunmaktadır. Uygulama İmar Planı gösterimlerinde ise Kış Sporları ve Kayak Tesisi Alanı, Açık Spor Tesisi Alanı ve Kapalı Spor Tesisi Alanı olarak özelleşmiştir (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği Ek 1).

Yasalar ve yönetmelikler dışında kentsel donatılara dair üniversite-merkezi idare işbirliği çerçevesinde yapılan çalışmalar da mevcuttur. Bu yönde ortaya konan akademik çalışmalardan bir tanesi de Konuk (ve diğ., 2017) tarafından hazırlanan Kentsel Mekânsal Standartların Geliştirilmesi’dir.

Hazırlanma nedeni, kent kimliği ve kentsel kalite adına mekânı yeniden değerlendirmek olan çalışmanın bu kapsamda hedefi, akıllı kodlar yaklaşımıyla yeni araçlar sunmak ve bunlarla geniş kapsamlı, yenilikçi bir çerçeve yaratmaktır. Yerel olan bu kodlar, evrensel standartları olan donatıların nasıl dağıtılacağına ve işlev çeşitliliğine dair bir çerçeve sunmaktadır.

Bu çalışma, bir kentsel mekâna uygulanacak donatıyı seçerken, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nin eki olan standartlardan ayrılmadan, söz konusu bölgenin

karacterinin ortaya konması gerektiğini söylemektedir. Nüfus yoğunluğu, sosyal yapı, gündelik hayatın ritmi ve akışları bu karakterin belirlenmesi için gerekli verilerdir.

Spor olgusunun planlama disiplininde nasıl yer aldığını ülkenin bir çok bakımdan en önde gelen kenti olan İstanbul üzerinden izlemek bu türdeki donatının kent mekânında nasıl yer seçtiğini anlamak adına bilgilendirici olacaktır.

3.3.1 Cumhuriyet Dönemi İstanbul Planlarında Spor

Uysal (2006), Cumhuriyet döneminde İstanbul'un planlanması ile ilgili ilk çabaların başlangıç tarihini 1933 yılı olduğunu belirtir. Bu yılda İstanbul için bir şehircilik yarışması açılmıştır. İstanbul Belediyesi tarafından davetli biçimde açılan yarışmanın konusu "İstanbul'un gelecekte alacağı şekil"dir. Deneyimleri göz önünde bulundurularak davet edilen Hermann Ehlgöetz, Alfred Agache ve Jacques Henri Lambert isimlerinden Hermann Ehlgöetz'ün çalışması birinci seçilmiştir (Bilsel, 2010).⁴

Ağırlıklı olarak kentin ulaşım sorunlarına yönelen Ehlgöetz'ün (1934) raporunda spor ve ilgili alanlara dair bir açılım olmamakla birlikte, "İnşa edilmemiş mıntıklar ve şerait altında inşasına müsaade edilen mıntıklar" başlığı altında "Oyun ve spor arsaları" maddesi yer almıştır. Agache'nin (1934) çalışmasında ise 11. Fasıl "Açık serbest alanlar" başlığında ve Amerika ile Avrupa'daki benzer alanlar örnek gösterilerek bu türden alanların planlanmasına dair standartlardan bahsedilmiştir.

Büyük futbol sahaları, hipodromlar, stadyumlar, velodromlar gibi tipolojik açılımları içeren Agache planı, bu tesislerin bir yerde toplanmasını ve hemen yanında bir koruluk veya orman olması gerektiğini vurgular. Plan, mekânsal erişilebilirliğe dair olarak da, 500 metre çaplı daireler içinde yeşil alanlar ve spor alanları düşünülmektedir der. Spor tesislerinin ve diğer açık alanların kentteki donatılar arasında çok önemli bir yerde olduğunu, mahalle ölçeğinden başlayarak hızla hayata geçirilmesini ve 30 yıl boyunca takip edilmeleri gerektiğini söyler (a.g.e).

Davetli yarışmaya dahil son imar planı da J. H. Lambert (1934) tarafından hazırlanmıştır. Bu planın raporunun üçüncü maddesi "Spor ve Turizm İstanbul'u" başlığını taşımaktadır. Kente bir spor ve kültür merkezi gözlüğüyle bakan bu maddede halkın spora çok meraklı olduğu belirtilir ve büyük spor müsabakaları ve at yarışları

⁴ Yarışmaya davet edilen bir diğer isim Henri Prost'tur. O sırada Paris'in planlamasıyla meşgul olduğunu belirterek teklifi geri çevirir ve yerine J. H. Lambert davet edilir.

gibi etkinlikler sırasında halkın toplanabileceği stadyum ve hipodrom gibi tesislerin eksikliği vurgulanır.

İhtiyaç duyulan tesis için eğiminin az, çevresindeki mahallelere yakın ve altyapısının hızla çözülebilecek olması sebebiyle kent merkezinin dışındaki Yeni Bahçe Çayırını önermiştir.⁵ Bu alanın günün birinde kıymet kazanması halinde ise stadyumun şehir dışına çıkarılabileceğini ve arsasının konut alanına dahil edilebileceğini belirtir. Kentte batıya doğru gidildikçe konutların azalıp spor alanlarının sıklaştığını vurgular ve gelecekte oluşacak yerleşimlerde mahalle statları yapılmasını teklif eder.

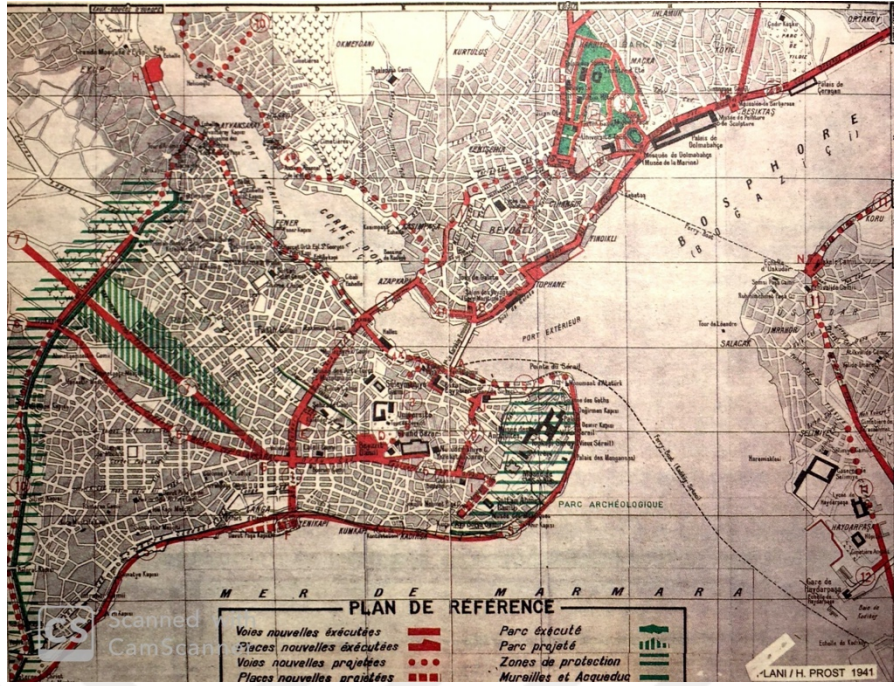
Kentin planlanmasına dair bu ilk çalışmaların yeterli görülmemesi üzerine 1935 senesinde Martin Wagner İstanbul'un planlanması yapması için davet edilmiştir ancak hazırladığı plan yeterli görülmemiş ve kabul edilmemiştir (Uysal, a.g.e). Wagner (1936) planında spor ve ilgili alanlara dair bir öneri bulunmamaktadır. Gençlikte spor ruhunun ve yürüyüşler yapma zevkinin henüz yeni yeni uyanmaya başladığını ve Boğaziçi sahilinin başlı başına bir yürüyüş sporu sahası olduğunu söylemekle yetinir.

1936 senesinden 1950 senesine kadar İstanbul Belediyesi'nde şehircilik uzmanı olarak çalışan Henri Prost 1/5000 ölçekli İstanbul'un nazım planını ve planı izah eden raporu hazırlamıştır. Kentin ilk master planını 1937'de teslim eden Prost, işlevsel zonları, "güzelleştirme" temasıyla birbirine bağlayan, görsel açıdan güçlü bir yol şebekesinden oluşan bir tasarım önerir (Akpınar, 2010).

Atatürk'ün Cumhuriyeti ve reformları emanet ettiği gençlik, İstanbul Planı'nda en sık değinilen temalardan biridir; özellikle espaces libres⁶ ve yollar kapsamında yinelenir. Gençlik için tasarlanan yeni kültürel mekânlar ve spor sahaları, yalnızca batılılaşmayı değil, tüm sosyal yapıyı topyekûn değiştirmeyi hedefleyen ulus-devletin radikal reformlarının, fiziksel ve mekânsal alandaki tamamlayıcı ögesi olarak görülebilir. Parklar ve spor sahaları gençliğin fiziksel olarak görülebileceği ve yeni toplumda değer verilebileceği ortamları yaratmış olurlar (Akpınar, a.g.e).

⁵ Yeni Bahçe Çayırını bugün Fatih ilçesinde Çapa semti ile Vatan Caddesi arasındaki alandır.

⁶ Henri Prost 20. yüzyıl başında şehircilik disiplininin temel kavramlarından biri olan espace libre kavramını parklar, spor alanları, gezi alanları, manzara terasları, bulvarlar ve meydanlar dahil tüm kamusal açık alanları içeren genel bir kategori olarak kullanmaktadır (Bilsel, a.g.e.).

Şekil 3.3.1: Prost Planı'nda parklar (Cumhuriyet Dönemi İstanbul Planlama Raporları 1934-1995).

Beyoğlu tarafında Taksim Gezisi ile bütünleşen 2 No'lu Park, Sarayburnu'ndan Küçük Ayasofya'ya uzanan, Hipodrom ve çevresini kapsayan Arkeolojik Park ve Eski İstanbul'da Bayrampaşa Vadisi üzerinde 1 No'lu Park Prost'un yukarıda belirtilen yaklaşımına örnek olabilecek büyük kentsel açık alanlardır.

Prost'un planının "Koşu Mahalli" başlıklı 10 numaralı plan notunda koşu yerlerinin Kale duvarlarının içinde Yenibahçe civarında ve kale duvarlarının dışında Yenibahçe civarında olduğu belirtilmektedir.⁷ Planda aynı zamanda büyük ölçekli bir spor etkinliği olan olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapma vizyonu da bulunmaktadır. Olimpiyatlar için surların dışında yer seçilmesi de yine, nazım planda Yeni Bahçe'de öngörülmüş olan spor tesislerini gerçekleştirmeye yöneliktir (Bilsel, a.g.e.).

Henri Prost, spor altyapısına dair diğer detayları ağırlıklı olarak Anadolu Sahili Nazım Planını İzah Eden Rapor'da (1940) vermiştir. Bu metinde Üsküdar, Kadıköy-Moda, Beykoz, Paşabahçe, Çubuklu, Kanlıca, Anadoluhisarı, Kandilli-Vaniköy, Çengelköy, Beylerbeyi başlıklarının her birinin altında spora dair bir alt başlık yer almaktadır. Bu

⁷ Bayrampaşa Deresi ya da Yenibahçe Deresi (Λύκος, *Lykos* ok.: *Lükos, Likos*), İstanbul'da bulunan ancak günümüzde kurumuş durumda bulunan bir akarsudur. Bayrampaşa Deresi, İstanbul'da Suriçi'nden geçen tek suyu. Edirnekapı'yla Topkapı arasından kentin içine giriyordu. Akarsu, Fatih ilçesinin Langa semtinde Marmara Denizi'ne dökülüyordu (<https://www.wikizero.org>).

raporda, tesislerin planlamasını yaparken konum, nüfus, komşu yerleşimde tesis olup olmaması gibi kriterleri dikkate aldığı görülmektedir.

İstanbul Nazım Planı çalışmalarını yürütmek üzere 1965 senesinde Roma Üniversitesi'nden Prof. Luigi Piccinato davet edilmiştir ve kentin planlanmasına dair yaklaşımını Büyük İstanbul Nâzım Planı Ana Hatları İzah Raporu'nda (1967) aktarmıştır. Bu raporda İstanbul'un şehircilik problemlerinin tespitine, belediye hudutlarının çok ötelerinde, metropoliten alanın uzağında geniş bir bölgenin etütleriyle başlamak gerektiğini belirtir. Marmara'nın 9 ilini kapsayan bir bölge planlama ölçeğinden bahseden raporda alt ölçekteki donatı alanlarından olan spora rastlanmamaktadır.

İstanbul Nazım Plan Bürosu tarafından hazırlanan ve 29.07.1980 tarihinde onaylanan ancak dönemin şartları gereği hiç uygulanmayan İstanbul Metropoliten Alan Nazım İmar Planı raporunda (1980) spor, "Yeşil karakterli alanlar" başlığı altında, "Sportif kullanışlar, fuar ve olimpik köy" şeklinde yer alır ve özel proje alanları olarak değerlendirilir.

İBB Şehir Planlama Müdürlüğü tarafından hazırlanan 1/50.000 ölçekli İstanbul Metropoliten Alan Alt Bölge Nâzım Plan Raporu'nda (1995), 1980 yılındaki plana benzer şekilde "spor amaçlı alanlar" kentsel sosyal donatı alanlarından birisidir ve özel proje alanı olarak görülmektedir.

İstanbul'un mevcut sorunlarının çözümünün, mekânsal gelişiminin ve kalkınmasının sürdürülebilir bir biçimde sağlanması ve yaşam kalitesinin artırılması amacı ile hazırlanan ve 2009 tarihinde yürürlüğe giren İstanbul 1/100.000 Çevre Düzeni Planı'nın (ÇDP) spora bakışı ise üst ölçekte ve finans yaratma temelindedir. Spor aktivitesini Dünya ve Avrupa şampiyonalarına ev sahipliği yapmış kentin küresel düzeyde tanınmasına katkı yapan, turistik ve ekonomik bir değer olarak görmektedir.

Bununla birlikte, sosyal altyapı swot analizinde uluslararası bir çok organizasyonun gerçekleştirilebileceği spor tesislerinin yapılması güçlü bir özellik olarak vurgulanırken, mahalle ölçeğinde spor tesislerinin sayı ve alan olarak yetersiz olması ile de zayıf yönüne dikkat çekilmiştir. Bu ölçekteki dengenin, nüfus/donatı dağılımının analizi neticesinde yapılmasını öngörmektedir ve tüm bu çalışmaların (bugün hâlâ var olmayan) 'Spor Master Planı' çerçevesinde yapılması gerektiğini vurgular.

TR10⁸ İstanbul Bölgesi'ne hizmet etmek amacı ile 10/11/2008 tarihli ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA), 2009 yılının ikinci yarısından bu yana İstanbul Bölgesi'nin bölgesel gelişimini hızlandırmak ve kalkınmada sürdürülebilirliği sağlamak üzere aktif olarak çalışmalarını sürdürmektedir (İstanbul Bölge Planı, 2014).

İSTKA, 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'da vurgulandığı üzere kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuştur. Bu çerçevede Ajans, görevleri arasında yer alan bölge plan ve programlarının uygulanması faaliyetini sürdürmektedir (a.g.e., 2014).

İSTKA tarafından hazırlanan 2014-2023 İstanbul Bölge Planı'nın spora bakışı, kuruluşundaki amaçlara uygun olarak, diğer plan ve politikalarla uyumlu bir biçimde ve iki farklı ölçekte vücut bulmaktadır.

ÇDP'ye paralel bir bakışla ve üst ölçekten bir yaklaşımla sporu, İstanbul'un küresel kent yarışında kendisini öne çıkaracak araçlardan biri olarak görmektedir. Olimpiyatlara, Dünya şampiyonalarına, kıta turnuvalarına ev sahipliği yapmanın; turizmin gelişmesi, uluslararası tanıtım, spor altyapısının güçlenmesi, kentin marka değerinin artması gibi kazanımları olacağını belirtirken, etkinlikler sonrasında tesislerin atıl kalmasını önleyecek planların da yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Alt ölçek yaklaşımında ise sporu, ilköğretimden üniversiteye kadar çocuk ve gençlerin fiziksel, psikolojik, sosyal gelişimlerini desteklemek adına, kültürel ve sanatsal aktivitelerle birlikte, yüksek standartta hizmet sunulması gereken bir alan olarak görmektedir. Bahsi geçen alanlardaki sportif faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, erişimlerinin kolaylaştırılması ve tüm toplumsal kesimlere yayılması planın hedefleri arasındadır.

⁸ Avrupa Birliği'ne uyum kapsamında yürürlüğe giren İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması'na (İBBS) göre İstanbul, TR1 İstanbul, TR10 İstanbul ve TR100 İstanbul olmak üzere her üç düzeyde de bölge olarak tanımlanmıştır. İstanbul Kalkınma Ajansı'nın görev alanı olan İstanbul Bölgesi, İstanbul il sınırlarını kapsamaktadır.

İSTKA'nın spor tesisleri üretimine yön verecek olan bu yaklaşımları bir önceki bölümde bahsedilen Davies (2010)'nun modellerinden ikisiyle örtüşmektedir. İstanbul Bölge Planı'nda yer alan büyük ölçekli spor organizasyonlarına ev sahipliği yapma arzusu, kentin yerel ekonomisinde yaratacağı hareketlilik ve kentsel dönüşümü tetikleyecek olması yanlarıyla 'spor önderli dönüşüm' modeliyle uyumlu görünmektedir. Bununla birlikte alt ölçekteki bakış ise, küçük boyutta müdahaleler olması ve bir takım etkinlik programlarını kapsaması nedeniyle, 'spor ve gelişme' modeliyle örtüşür durumdadır.

3.4 Bölüm Sonucu

Türkiye'de modernleşmenin Tanzimat Dönemi'yle başladığı kabul edilmektedir. O zamana kadar Osmanlı İmparatorluğu'na yabancı olan kavramlara Tanzimat'ın ilanıyla etkinlik kazandırılmak istenmiştir. Bir toplumsal olgu olarak spor da ülkedeki modernleşme hareketinden etkilenmiştir. Modern beden terbiyesi ilk kez Osmanlı İmparatorluğu'nda askeri okullarda uygulanmaya başlanmıştır. Beden eğitiminin yaygınlaşması 1870'li yıllara doğru ivme kazanmıştır.

Tanzimat'la birlikte ülkeye gelen spor olgusunun kurumları ve mekânları II. Meşrutiyet dönemiyle birlikte oluşmaya başlamıştır. II. Meşrutiyet'e kadar tüzel kişilikleri olmayan örgütsel yapılar cumhuriyet ilanıyla birlikte kurumsallaşmaya başlamışlardır. Genç Cumhuriyet'in spor alanındaki atılımları sporu, kentlerden kasabalara ve köylere kadar inen bir ölçekte yaygınlaştırmak ve böylelikle sportif bilinci arttırmak yönünde olmuştur.

Meşrutiyet yıllarında spor kulüplerinin artmaya başladığı görülmüştür. Bu gelişmeleri daha sonra Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı, Türk Spor Kurumu ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün kurulması izlemiştir. 1920'li yıllarda spor alanında iki önemli hedef ortaya konmuştur. Bunlardan biri sporun bütün yurttaki yaygınlaştırılması, diğeri ise spor kategorilerinde çeşitliliğe gidilmesidir (Algün Doğu, 2013).

Sporun Hükümet Programları'nda yer aldığı ilk hükümet olan dokuzuncu Hükümet'ten (1937–1938) bugüne spora yer verilen Hükümet Programları'nda genelde sporun topluma yaygınlaştırılması konusu öncelik taşısa da, lisanslı sporcu sayılarının ülke nüfusuna oranla çok düşük olması, spor tesislerinin erişilebilirliğinin kısıtlı ve sayılarının yetersiz kalması, hükümet programlarında öne çıkan sporun topluma yaygınlaştırılmasının, spor etkinliğinin bir yaşam biçimi olması amacının halen gerçekleştirilemediğini ortaya koymaktadır.

Hükümet programlarının dışında kalkınma planlarında da spor ve ilgili konular yer almıştır. Bu planlar incelendiğinde, sporun teşvik edilmesi, yaygınlaştırılması, kitlelere yayılması ve spor tesislerinin artırılması ile ilgili konular ele alınmıştır. Kalkınma programları çerçevesinde spor politikaları; mevcutun irdelenmesi, ilkeler ve uygulanacak politikalar kapsamında irdelenmiştir ancak işleyiş yönünden durum tespitinden öteye gitmediği söylenebilir.

Aydın, Demir ve Yetim (2007), Türk spor politikalarında öngörülen hedeflerin uygulamada istenilen düzeyde gerçekleşmemesine neden olarak; Anayasa'da sporla ilgili öngörülen 'devlet sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder' hükmüne ilişkin uygulamalarda istenilen standarda ulaşamadığını, spor faaliyetleri için gerekli olan tesis ve malzemelerin vatandaşın hizmetine sunulmasında ve kamu kurumlarına ait olan tesislerin mesai saatleri dışında halkın kullanımına açılmasında yetersiz kaldığını, sporun geniş halk kitlelerine yaygınlaştırılmadığını belirtir.

Spor donatısının spor tesisleri anlamında planlama sistemi içerisinde yer almasının, bugün kentte yaşayanların spora olan ilgisi ve bu yöndeki mekânsal talepleri ile doğru orantılı olarak arttığı söylenebilir. Yakın zamana kadar bir tipoloji olarak hiç adı geçmeyen spor donatısının kapalı bir mekâna sahip olan bu türü, 2014 yılında çıkan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ile birlikte sistematik içerisinde kendisine bir yer edinmiştir.

Spor tesislerinin planlama sistemi içerisinde yer almasının bir diğer sebebi de, spora dair oluşturulan devlet ve hükümet politikalarında sıkça bahsedilen sporun geniş halk kitlelerine yaygınlaştırılması, bu türdeki tesislerin nicelik ve nitelik olarak artırılması hedefleridir. Cumhuriyetin ilanından bugüne kadar neredeyse tüm plan ve programlarda adı geçen konuya dair son yıllarda gözle görülür bir artış sağlanmıştır.

Kent planlama disiplininin bağlı olduğu yasalar ve yönetmelikler içerisinde bu türden donatının adı alt ölçeklerde de anılmaya başlanmasına rağmen mekânsal standartları ve yer seçim kriterleri halen net bir biçimde ortaya konmamıştır. Ülkenin spor tesisleri anlamında en zengin şehrindeki dağılım da bu durumdan azade değildir.

İstanbul için Cumhuriyet dönemindeki ilk planlama çalışması olan ve 1933 yılında hazırlanan Ehlgöetz Planı'ndan 2009 yılında onaylanarak yürürlüğe giren İstanbul 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'na kadar sporun adı tamamında anılmıştır. Bunların bir kısmında önemli bir kentsel donatı olarak yer alırken (Lambert Planı), bazılarında ise halkta spor bilinci oluşmadığı gerekçe gösterilerek (Wagner Planı) bu türden bir donatıya yer ayrılmamıştır.

1936 senesinden itibaren yaklaşık 15 sene boyunca kentin planlanmasında söz sahibi olan Prost Planı'nda ise spora bakış, cumhuriyetin asıl sahibi olan gençlerin kent mekânında görünürlüğünü artırmaya dönük olarak, büyük parklar ve spor sahaları üretmek yönündedir.

1980'den itibaren yapılan İstanbul planlarında spora iki ayrı ölçekteki bakış daha net bir biçimde okunmaktadır. 1980 Planı'nda üst ölçekteki bakış, olimpiyatlara ev sahipliği yapma hedefiyle birlikte, planda "sportif kullanışlar, fuar ve olimpik köy" olarak yer almıştır. 1995 Planı'nda da bir önceki plana benzer biçimde özel proje alanı olarak görülmektedir spor amaçlı alanlar.

Kentin onaylanmış son planı olan ve 2009 yılında yürürlüğe giren 1/100.000 Çevre Düzeni Planı da bu iki ölçekteki bakışı sürdürmüş ancak alt ölçekteki spor tesislerinin planlanmasına dair spor master planının oluşturulması gibi ilke kararları almasına rağmen bunlar halen hayata geçirilememiştir.

Cumhuriyet dönemindeki tüm bu yatırımlar neticesinde kent üzerinde spor donatısının bir izi oluşmuştur. Bu tesislerin mekânsal izlerini İstanbul üzerinden okumak, yerel özelliklerini koruyarak küresel kent yarışında önde olma vizyonuna sahip kentin, sporla olan ilişkisini kurmak anlamında önemli olduğu kadar bundan sonrasında hayata geçirilecek olan tesislerin yer seçimi için kriterleri de ortaya koyabilir.

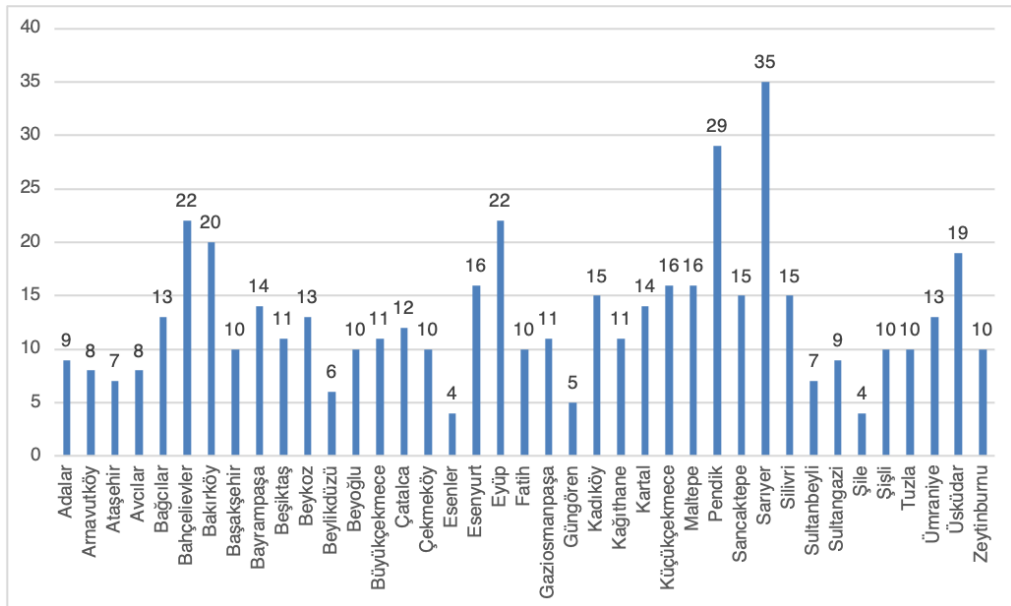
4 İSTANBUL'UN SPOR COĞRAFYASI

Çalışmanın bu bölümünde İstanbul özelinde spor tesislerinin analizi yapılacaktır. Bu analiz il, ilçe ve mahalle ölçeklerinde gerçekleştirilecek olup, kente yayılmış durumda bulunan tesislerin bağlamla kurdukları ilişkiyi tespit etmek hedefindedir. Farklı ölçeklerde yapılacak analizler sonucunda elde edilecek veri kentin spor coğrafyasının tespitinde kullanılacaktır ve yeni yapılacak tesislerin yer seçim kriterleri için bir katkı koyma niyetini taşımaktadır.

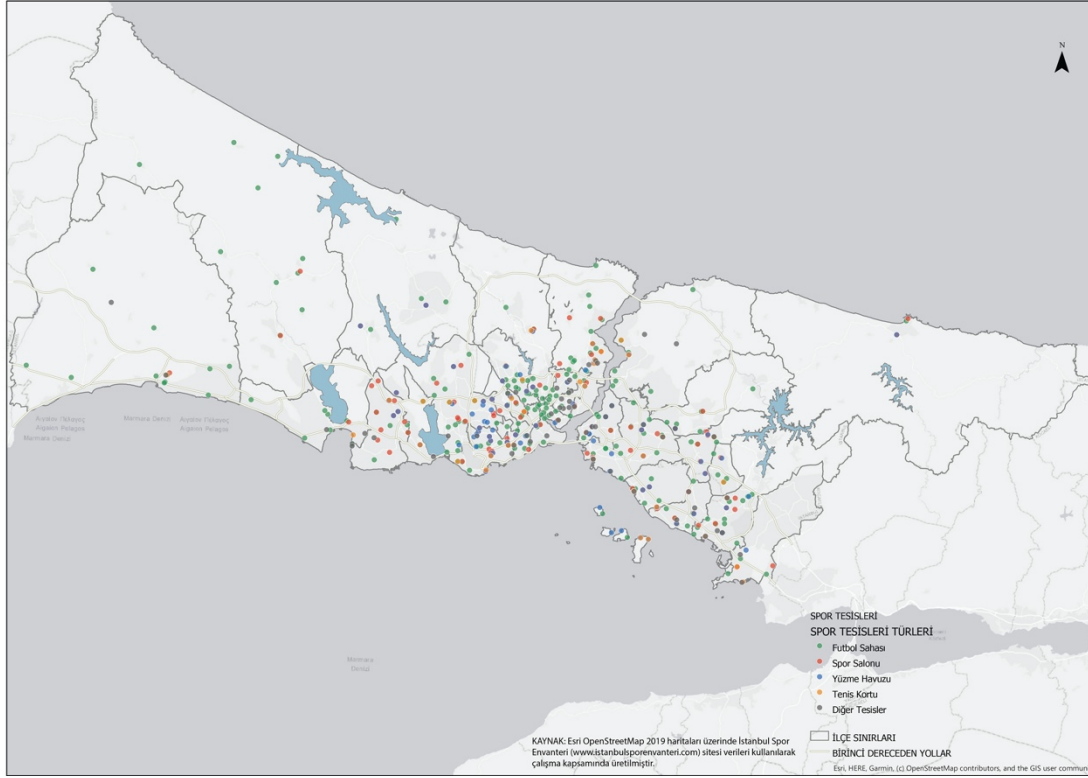
4.1 İstanbul Genelinde Spor Tesisleri ve Kentsel Gelişme İlişkisi

Bugün on beş milyonu aşan bir nüfusu barındıran kentte kamu marifetiyle hayata geçirilen ve 39 adet ilçesine yayılan 500 tane spor tesisi bulunmaktadır. Bu tesisler; futbol sahaları, spor salonları, yüzme havuzları, tenis kortları ve diğer tesisler olarak sınıflandırılmıştır (URL-19). Elit sporcuların kullandığı kamp eğitim merkezleri ve öğrencilerin kullandığı okul spor salonlarının dahil edilmediği bu listede 35 adet spor tesisiyle Sarıyer ilçesi ilk sırada yer alırken 4'er adetle Şile ve Esenler ilçeleri son sırada yer almaktadır.

Çizelge 4.1: İlçelerin spor tesisleri sayısı (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

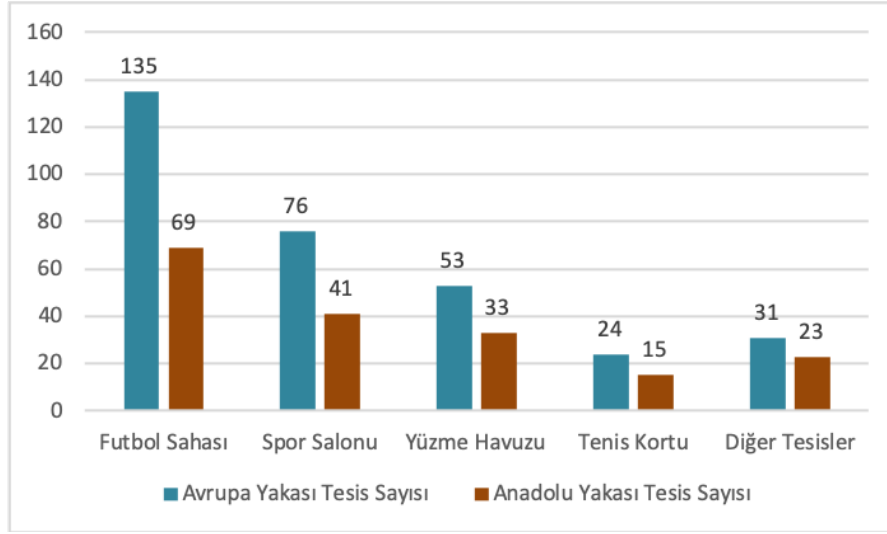
Spor tesislerinin il genelinde dağılımına bakıldığında niceliksel olarak ağırlığın Avrupa Yakası ilçeleri lehine olduğu görülmektedir. İstanbul nüfusunun yaklaşık %65'ini barındıran (9.772.961 kişi) Avrupa Yakası'nda 319 adet tesis bulunmaktadır. Geriye kalan %35'in ikamet ettiği (5.294.763) Anadolu Yakası'nda ise 181 adet spor tesisi yer almaktadır.

Şekil 4.1: İstanbul genelinde spor tesisleri dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporenvanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir).

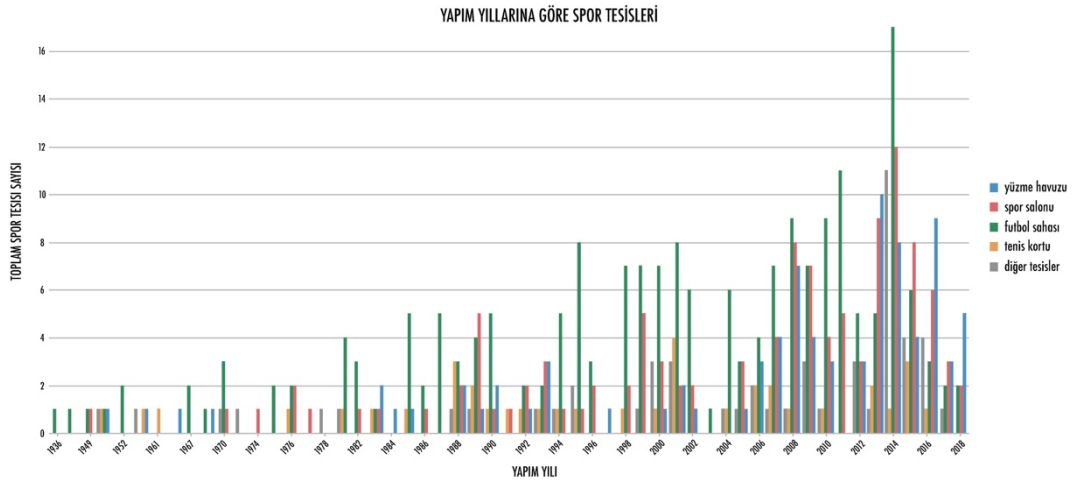
İki yakadaki tesis sayıları ile iki yakanın nüfusları arasındaki oran ise neredeyse eşittir. İstanbul nüfusunun %65'ini barındıran Avrupa yakasında spor tesislerinin de %64'ü yer almaktadır. Tesisler bünyesinde yapılan spor türlerine göre bir analiz yapıldığında; Anadolu Yakası'ndaki 181 adet spor tesisinin 69 tanesi futbol sahası, 41 tanesi spor salonu, 33 tanesi yüzme havuzu, 15 tanesi tenis kortu ve 23 tanesi de güreş, yelken, pilates, fitness, savunma sporları gibi dalları bünyesinde bulunduran 'diğer tesisler' kategorisinde görülmektedir. Aynı gruplamaya Avrupa Yakası için bakıldığında da toplam 319 tesisin türsel dağılımı şu şekildedir: futbol sahaları 135 adet, 76 adet spor salonu, 53 adet yüzme havuzu, 24 adet tenis kortu ve 31 adet 'diğer tesisler'.

Çizelge 4.2: İki yakadaki spor tesisi tür ve sayıları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

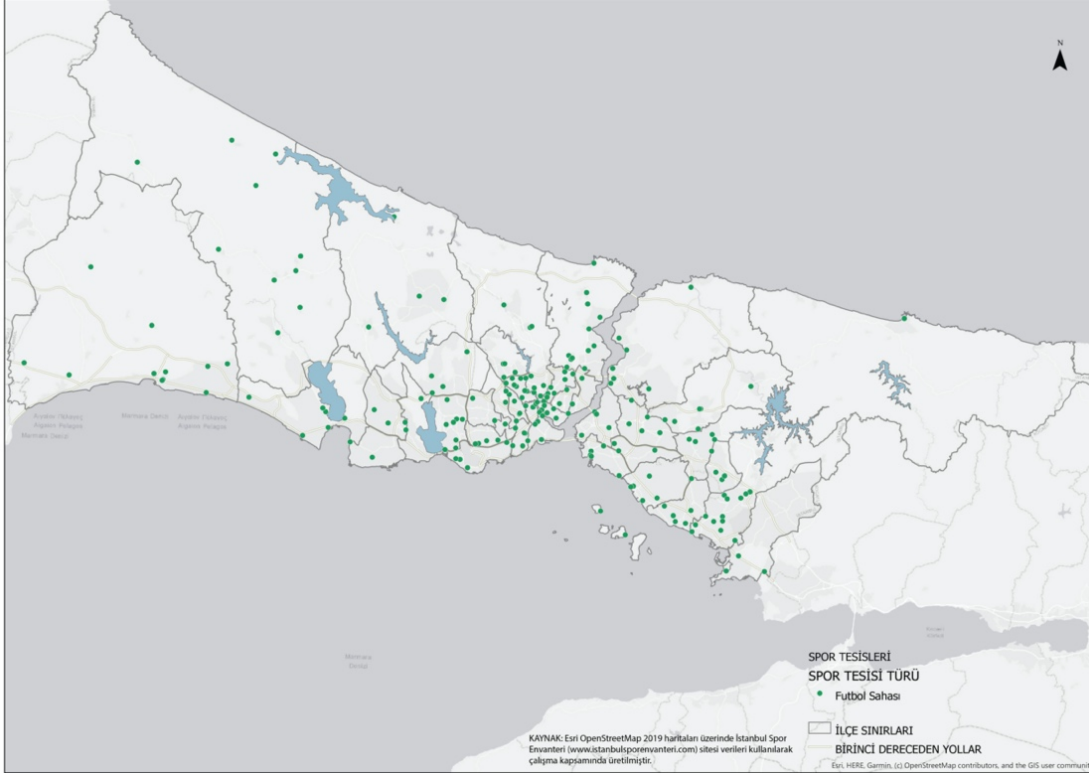
Spor tesislerinin yapım yıllarına göre bir analiz yapıldığında en fazla üretimin 2014 yılında olduğu göze çarpmaktadır. Bu senede; 17 adet futbol sahası, 12 adet spor salonu, 11 adet diğer tesis, 10 adet de yüzme havuzu ve 1 adet de tenis kortu yapılmıştır. Bunun sebebi, 2011 yılında Avrupa Parlamentosu'nda düzenlenen törende Avrupa Spor Başkentleri Birliği tarafından İstanbul'un 2012 senesi için Spor Başkenti ilan edilmesinin ardından artan yatırımlar olabileceği gibi, 2014 senesinde gerçekleştirilmiş olan mahalli idare seçimleri veya yaşam kalitesi bağlamında spor tesislerine artan talep olarak da yorumlanabilir.

Çizelge 4.3: Yapım yıllarına göre spor tesisleri (Çalışma kapsamında üretilmiştir)⁹.

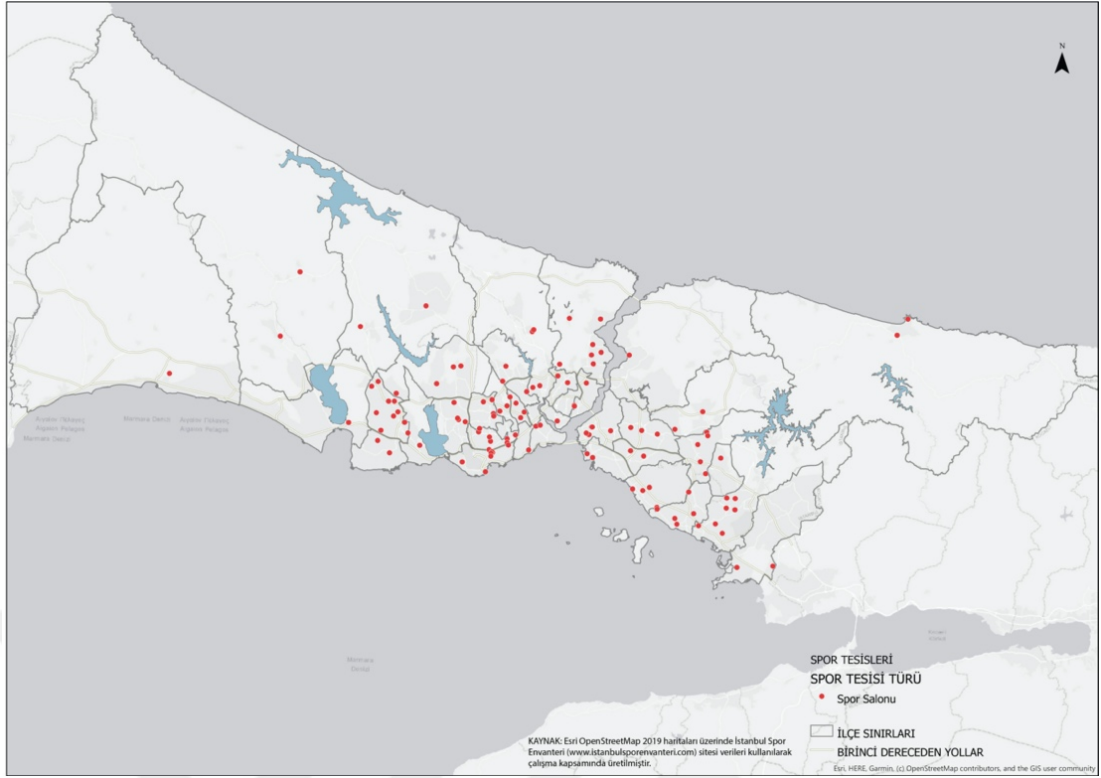
⁹ Her 5 spor türüne ait yapım yıllarını gösteren grafikler ek olarak verilmiştir (Y.N.).

İl genelinde 205 adet futbol sahası bulunmaktadır. Avrupa Yakası'nın merkez ilçelerinde yoğunlaşmış görünse de sınırları içerisinde bu türden bir spor tesisi bulunmayan ilçe yoktur. Şile ilçesi sahip olduğu tek futbol sahasıyla bu alanda son sıradayken, Eyüp ve Pendik ilçeleri sınırları dahilinde bulunan 13'er futbol sahası ile ilk sıradadırlar.

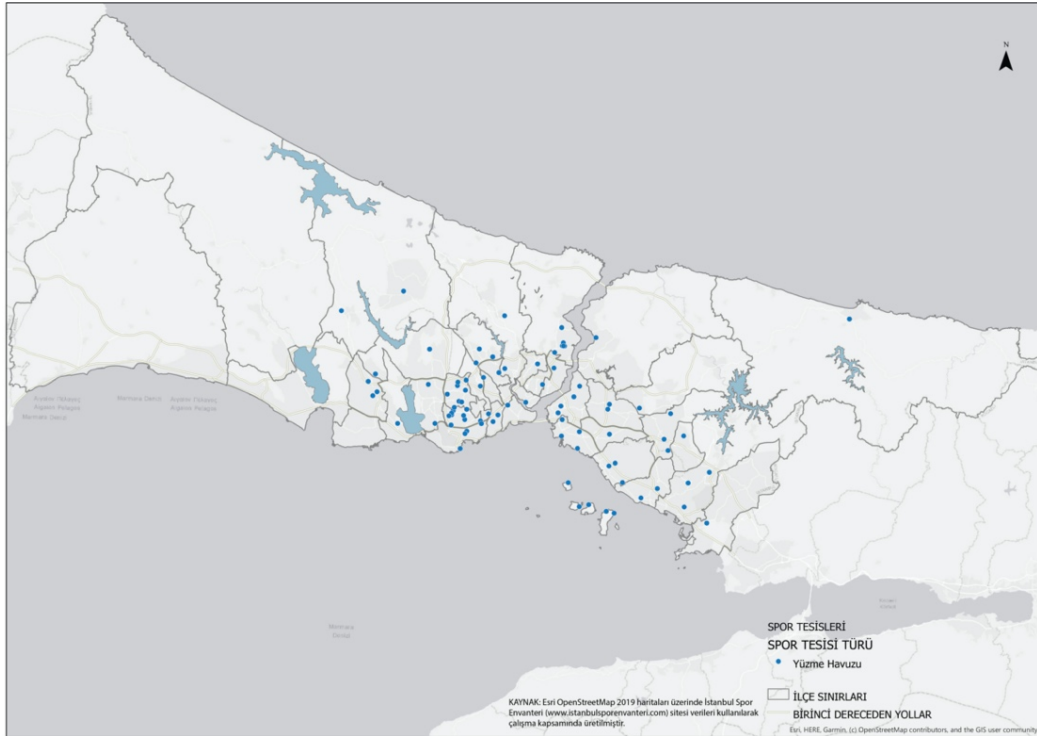
Şekil 4.2: İstanbul geneli futbol sahasları dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporenvanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir).

İstanbul'un 39 ilçesinin 36 tanesinde spor salonu yer almaktadır. Toplamda 115 adet olan bu spor salonlarından; Adalar, Şişli ve Zeytinburnu ilçelerinde bulunmamaktadır. Bunlardan; Adalar'da hâkim spor donatısı işlevi yüzme iken, Şişli'de 'diğer tesisler' ağırlıktadır. Zeytinburnu'nda önceden yer alan tek tesis ise 2018 senesinde basketbol millî takımlar kamp tesisi yapılmak üzere yıkılan Abdi İpekçi Spor Salonu'dur.

Şekil 4.3: İstanbul geneli spor salonları dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporenavanteri.com sitesi verileri kullanarak çalışma kapsamında üretilmiştir).

İstanbul genelinde 86 tane yüzme havuzu bulunmaktadır. Beylikdüzü, Büyükçekmece, Çatalca ve Silivri ilçelerinin sınırları içerisinde yüzme havuzu yer almazken, Bahçelievler ilçesi sahip olduğu 10 adet tesis ile bu kategoride ilk sıradadır.

Şekil 4.4: İstanbul geneli yüzme havuzları dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporenavanteri.com sitesi verileri kullanarak çalışma kapsamında üretilmiştir).

Spor donatısı işlevi olarak İstanbul'da en az sayıda bulunanı ise tenis kortudur. Toplamda 40 adet kort bulunan kentte bu donatıya sahip olmayan ilçe sayısı 16'dır. Geriye kalan 23 ilçe arasında, sınırları içerisinde yer alan 6 adet tenis kortuyla Sarıyer ilk sıradadır.

Şekil 4.5: İstanbul genelı tenis kortları dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporenvanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir).

Voleybol, jimnastik, masa tenisi, güreş, fitness, yoga, pilates, aerobik, okçuluk, binicilik, kürek, yelken, savunma sporları, buz pisti, judo, boks gibi çeşitli spor türlerinden birini veya birkaçını bünyesinde barındıran 'Diğer Tesisler'den İstanbul'da 54 adet bulunmaktadır. 26 ilçede yer alan bu donatı, en fazla sayı 7 adet ile Şişli'de yer seçmiştir.

Şekil 4.6: İstanbul geneli diğer tesisler dağılımı (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporevanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir).

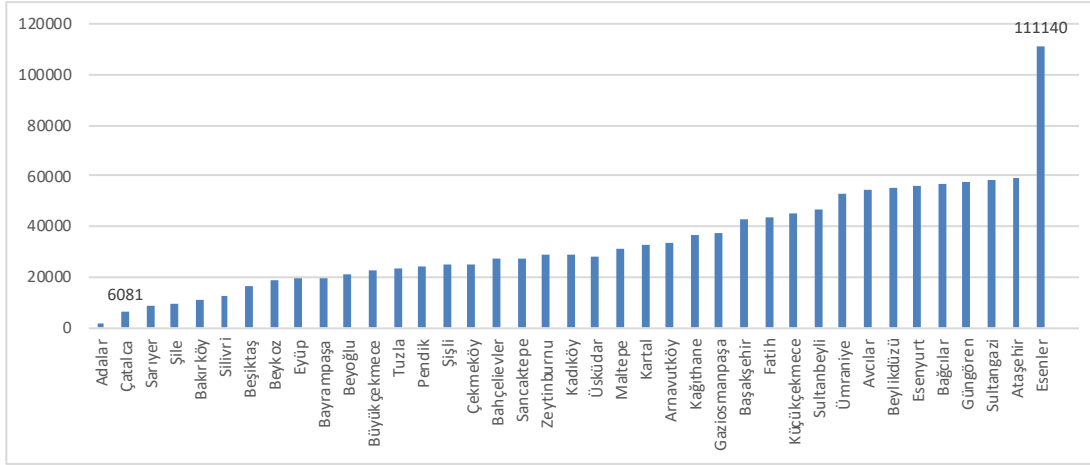
4.2 İlçeler Özelinde Kentsel Gelişme ve Spor İlişkisi

Tesislerin ilçelere dağılımı üst ölçek bir İstanbul haritasından izlediğinde ise merkezdeki ve çevredeki ilçeler arasında niceliksel olarak bariz bir dağılım farkı bulunmadığı söylenebilir. Kentin sınırlarında yer alan ilçelerden Pendik'te 29, Tuzla'da 10, Silivri'de 15 spor tesisi varken, merkezinde bulunan Üsküdar'da 19, Kadıköy'de 15 ve Beşiktaş'ta 11 adet tesis bulunmaktadır.

İlçeler ölçeğinde nüfus temelli yapılan bir karşılaştırmada ise 16.119 kişilik ilçe nüfusu ve tesis başına düşen 1.791 kişiyle Adalar ilçesi ilk sıradadır. Bu durum ilçenin coğrafi konumuyla doğrudan ilgilidir ki ikinci sırada yer alan ilçe olan Çatalca'da bir spor tesis için 6.081 kişilik bir sayı çıkmaktadır. Bu analize göre, nüfusu 2018 senesi sayımında 444.561 kişi olan Esenler'de tesis başına 111.140 kişi düşmektedir ki 39 ilçe arasında tesis sayısı bakımından en yoksun olan ilçedir.

Yine aynı sayıma göre 891.120 kişiyle nüfusu en kalabalık ilçe olan Esenyurt'ta toplam 16 adet tesis bulunmakta ve bir tesise 55.695 kişi düşmektedir. Adalar ilçesi bir kenara ayrıldığında nüfusu en az olan ilçe durumundaki Şile'de ise 36.516 kişilik bir nüfusa yalnızca 4 adet tesis hizmet vermektedir.

Çizelge 4.2: İlçelerdeki kişi/tesis oranları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

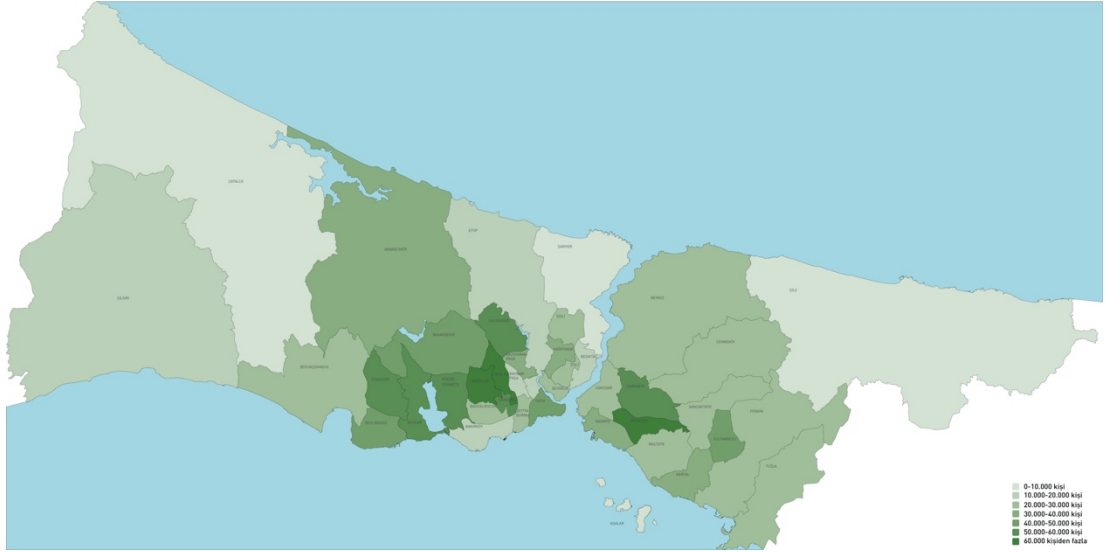

Bununla birlikte İstanbul'un iki yakası arasında tesis başına düşen kişi sayısı bakımından büyük bir farklılık göze çarpmamaktadır. Bu rakam kentin Avrupa yakasında yaklaşık olarak 30.000 kişi iken Anadolu yakasında 29.000 kişinin biraz üstündedir. Bu oransal dağılım kent haritası üzerinde mekânsallaştırıldığında ise kentin merkezî alanı ile kentin sınırlarını oluşturan ilçeler arasında sıkışan yerlerde tesis sayısının yetersizliği dikkat çekmektedir.

Erbaş (2018) İstanbul'un idari coğrafyasındaki sınır değişikliklerini ele aldığı çalışmada, 2008'de çıkarılan 5747 sayılı Kanun ile kurulan yeni ilçelerin kurulma nedenleri arasında, kır-kent arayüz bölgelerinin kentin çeperlerinde büyüyüp gelişerek merkez niteliği taşıyan alanlara kaymasının etkili olduğunu söyler. Bahsi geçen kanunla 2008 senesinde ilçe statüsüne kavuşan yerleşimler; Avrupa Yakası'nda; Arnavutköy, Başakşehir, Beylikdüzü, Esenyurt, Sultangazi, Anadolu Yakası'nda ise; Çekmeköy, Ataşehir, Sancaktepe'dir.

Bu en yeni sekiz ilçeden, Arnavutköy ilçesi hariç, Avrupa yakasında olanlar ve Anadolu yakasından Ataşehir, aynı zamanda spor tesisi başına düşen en fazla nüfusu barındıranlardır. Bu ilçeler kentin geleneksel merkezini oluşturan çemberle en dış çeperini sınırlayan çember arasındaki yerleşimlerdir. Planlı yerleşimler olmalarına rağmen spor donatısı için ayrılan alanlar kısıtlı kalmıştır.

Arnavutköy ilçesi bugünlerde hizmete alınan yeni havalimanıyla beraber her türden yapılaşma baskısına açık hale gelmiştir. Çekmeköy tesis başına düşen 25.194 kişiyle ve Sancaktepe ise 27.610 kişiyle görece olarak daha az sayıda kişiye hizmet eden spor tesislerine sahiptir.

Şekil 4.7: İlçelerde tesis başına düşen kişi sayısını gösteren yoğunluk haritası (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

Arslan (2008) yaşam kalitesi olgusu için; bireylerin, öteki bireyler ile olan iletişim ve ilişkilerindeki memnuniyet durumu, toplumun kendisine sunduğu olanakların ve kamu hizmetlerinin yeterlilik düzeyi, ihtiyaç ve isteklerinin beklentilere paralel doğrultuda karşılanması ile yakından ilişkilidir, demektedir.

Nüfus içerisinde mal ve hizmetlerin dağılımı ile belirlenen yaşam kalitesi kavramı, refahı, ekonomik olmayan göstergeler ile ölçer. Bireylerin yaşam kalitelerini olumlu yönde etkileyen spor, gerçekleştiği mekânlarla da kentsel gelişmeye katkı koymaktadır. Şeker (2015) İstanbul'un yaşam kalitesi endeksini ortaya koyduğu çalışmasında; demografik yapı, ekonomik yapı, sosyal yaşam, sağlık, ulaşım, çevresel durum ve eğitim kriterlerini göz önünde bulundurmıştır.

Beşiktaş ilk sırayı eğitim ve demografik yapı endeksinde alırken, Beyoğlu sosyal yaşam endeksinde, Kadıköy ulaşım endeksinde, Çatalca sağlık endeksinde, Şişli ekonomik yapıda, çevresel durum endeksinde de Sarıyer ilçeleri öne çıkmıştır. Aynı araştırmaya göre en önemli sorunları trafik ve ulaşım, nüfus yoğunluğu, güvenlik, yeşil alan, çevre ve hava kirliliği, çarpık kentleşme, Suriyeli mülteciler olan kentte spor ve ilgili alanlara dair bir talep ya da tespit bulunmamaktadır.

Değerlendirmeye alınan kriterlerin tamamını yatayda kesen, ortak paydalarında bulunan spor ve spor donatısı, ilçeler bazındaki yaşam kalitesi endeksiyle ilişkilendirildiğinde bu türdeki donatıların yaşam kalitesiyle olan doğru orantısı net bir biçimde okunabilmektedir. Yaşam kalitesi sıralamasında ilk beşte yer alan ilçelerde tesis başına ortalama 24.203 kişi düşerken, bu oran son beşte yer alan ilçeler için 51.822 kişidir.

Çizelge 4.3: İlçelerde yaşam kalitesi endeksi ile tesis başına düşen kişi sayısı ilişkisi (Şeker (2015) baz alınarak çalışma kapsamında üretilmiştir).

İL ÇELER	YAŞAM KALİTESİ ENDEKSİ	TESİS BAŞINA DÜŞEN KİŞİ SAYISI
Besiktas	0,911	16461
Kadiköy	0,886	28665
Bakirköy	0,613	11133
Şişli	0,574	21099
Fatih	0,49	43654
Beyoğlu	0,367	20957
Sarıyer	0,347	9257
Üsküdar	0,347	29397
Eyüp	0,183	19195
Maltepe	0,161	31065
Kartal	0,128	32940
Küçükçekmece	0,114	45313
Bayrampaşa	0,093	19362
Büyükçekmece	0,081	22521
Bahçelievler	0,053	27002
Atasehir	0,046	59474
Pendik	0,032	23917
Zeytinburnu	0,027	28494
Beylikdüzü	0,025	55254
Beykoz	0,025	18977
Tuzla	-0,018	23224
Kağıthane	-0,02	36419
Ümraniye	-0,028	53092
Güngören	-0,119	57866
Adalar	-0,142	1791
Başakşehir	-0,152	42784
Avcılar	-0,161	54453
Bağcılar	-0,19	56490
Esenyurt	-0,194	55695
Catalca	-0,228	6081
Çekmeköy	-0,264	25194
Silivri	-0,304	12508
Gaziosmanpaşa	-0,333	37465
Sancaktepe	-0,391	27610
Esenler	-0,421	111140
Sultangazi	-0,518	58196
Şile	-0,587	9129
Sultanbeyli	-0,601	46828
Arnavutköy	-0,62	33819

Sportif aktivitede bulunmakla spora ilgi duymak, spor olgusunun farklı veçheleridir. İlgi duymaktan eyleme geçmek ise erişilebilirlikle doğrudan ilişkilidir. İstanbul'daki spor donatılarının erişilebilirliğine, ekonomik erişilebilirlik ve mekânsal erişilebilirlik olarak iki farklı düzlemde bakılabilir.

Çalışma kapsamında incelenen tesislerin hemen hemen tamamı kamu marifetiyle hayata geçirilen donatı alanlarıdır. Çok büyük bir çoğunluğu ücretsiz olarak kullanılan tesislerin bir kısmı da kentte yaşayan düşük gelir grubundaki bireylerin de karşılayabileceği bedeller üzerinden kullanımdadır.

İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden Prof. Dr. Murat Şeker vd.'nin (2017) yürüttüğü 'Mahallem İstanbul' projesinin İstanbul'daki gelir dağılımıyla ilgili analiz sonuçlarında ortaya çıkan tabloda, ilçelerin aylık ortalama hane halkı gelirleri ortaya konmuştur. Söz konusu çalışmada çıkan veriler bahsi geçen ilçelerdeki tesis sayılarıyla karşılaştırıldığında hane halkı gelir durumuyla ilçedeki tesis sayıları arasında herhangi bir bağıntı bulunmamıştır. Aylık ortalama 10560 TL hane halkı geliriyle ilk sırada olan Beşiktaş'ta 11 adet tesis

bulunurken, 2030 TL ile aynı analizde son sırada bulunan Arnavutköy’de 8 adet tesis vardır.

Çizelge 4.4: İlçelerde ortalama hane halkı geliri ile tesis sayısı ilişkisi (Şeker (2015) baz alınarak çalışma kapsamında üretilmiştir).

İLÇELER	AYLIK ORTALAMA HANE HALKI GELİRİ (TL)	SPOR TESİSİ SAYISI
Besiktas	10560	11
Kadıköy	9025	16
Bakırköy	8845	20
Sişli	7822	13
Sarıyer	7308	37
Uşküdar	6987	18
Adalar	6652	9
Ataşehir	6577	7
Maltepe	5772	16
Fatih	5281	10
Beyoğlu	4773	11
Bahçelievler	4674	22
Eyüp	4670	20
Başakşehir	4513	10
Beylikdüzü	4327	6
Kağıthane	4188	12
Kartal	4120	14
Beykoz	3693	13
Büyükçekmece	3671	11
Avcılar	3662	8
Zeytinburnu	3644	10
Ümraniye	3637	13
Küçükçekmece	3567	17
Cekmeköy	3503	10
Bayrampaşa	3480	14
Tuzla	3407	11
Güngören	3388	5
Bağcılar	3197	13
Pendik	3055	29
Esenyurt	3024	16
Gaziosmanpaşa	3019	13
Esenler	2847	4
Sancaktepe	2633	15
Sile	2482	4
Silivri	2372	15
Sultanğazi	2187	9
Sultanbeyli	2172	7
Catalca	2128	12
Arnavutköy	2030	8

Düzenli fiziksel aktivite, yaşam kalitesine ve genel sağlık durumuna faydası olan, sağlıklı yaşam tarzının önemli bir bileşenidir. Buna karşılık, fiziksel hareketsizlik, kronik hastalıklara ve artan ölüm oranına katkıda bulunan bağımsız bir risk faktörüdür (Koster ve diğ., 2012). Dünya Sağlık Örgütü (WHO), bütün sağlıklı yetişkinlere haftada 150 dakika egzersiz yapmalarını önermektedir; bu, haftada dört veya beş kez orta derecede yoğun aktivite ile gerçekleştirilebilir (URL-3). Bununla birlikte, yetişkinlerin yarısından fazlası (yaklaşık %58) WHO'nun raporuna göre öneriyi karşılamamaktadır (Bull ve diğ. 2004).

Nüfusun öneriyi karşılamayan büyük bölümünü açıklayabilecek, sosyal ve çevresel faktörler de dahil olmak üzere sayısız neden bulunabilir. Bunlar arasında, özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde bir spor tesisine erişilemezlik veya düşük erişilebilirlik, düzenli fiziksel aktivite için büyük bir engel teşkil edebilir (Moore ve diğ., 2008).

Son zamanlarda, hatırı sayılır miktarda araştırma, yapılı çevre için fiziksel aktivitenin önemini göstermiştir. Yapılan çalışmalar, fiziksel aktivite önerilerinin karşılanmasında spor tesisi yakınlığının artırılmasının kritik rol oynadığını göstermiştir (Eriksson ve diğ., 2012; Ranchod ve diğ., 2013). Xiujin (ve diğ., 2015) Çin’de yaptıkları alan çalışmasında en yakın spor tesisine gidip gelme süresi ile yaş, cinsiyet veya eğitim seviyesine bakılmaksızın Çin popülasyonunda fiziksel aktiviteye girme arasındaki ters orantıyı ortaya koymuştur. Spor tesislerine yakınlığın artması fiziksel aktivite düzeylerinin iyileştirilmesinde etkili olabileceği tespit edilmiştir.

Kentsel gelişmişlik kriterleri çerçevesinde bir donatı alanının yakın çevresiyle kurduğu fiziksel ve algısal ilişki o donatının sürdürülebilirliğinde kritiktir. Mekânın kullanım frekansını doğrudan etkileyen erişilebilirlik kavramı bugün, orijinal öznesi olan tekerlekli sandalye kullanıcılarının yanında, geniş bir kapsama aralığında tanımlanmaktadır.

14.06.2014 tarihli Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nin 23. maddesinde ‘mahalle ölçeği’ kavramına yer verilmektedir ve donatıların *“erişilebilir şekilde merkezlerle birlikte planlanması”*nın temel olduğu hüküm altına alınmıştır. Söz konusu madde şöyledir: *“Madde 23 (4) .. Park, çocuk bahçesi, oyun alanı, meydan gibi açık alanların mahalle ve semt ölçeğinde merkezlerle birlikte tasarlanması esastır.....(5) Açık ve yeşil alan ile diğer sosyal ve teknik altyapı alanları bir bütün olarak, erişilebilir şekilde merkezlerle birlikte planlanmalıdır.”*

Konuk vd. (2017) Kentsel Mekânsal Standartların Geliştirilmesi isimli çalışmalarında bir kentsel merkezin mekânsal sürdürülebilirlik standartlarından birisini *“konut ve iş alanları için erişilebilir, en az 4.000 m²’lik bir açık ya da 400 metrelik yürüme mesafesi içinde 2.300 m²’lik bir kapalı rekreasyon alanı sağlanmalıdır. Bu alanlar spor sahaları, yüzme havuzu gibi aktiviteleri içermelidir.”* biçiminde ortaya koymuştur.

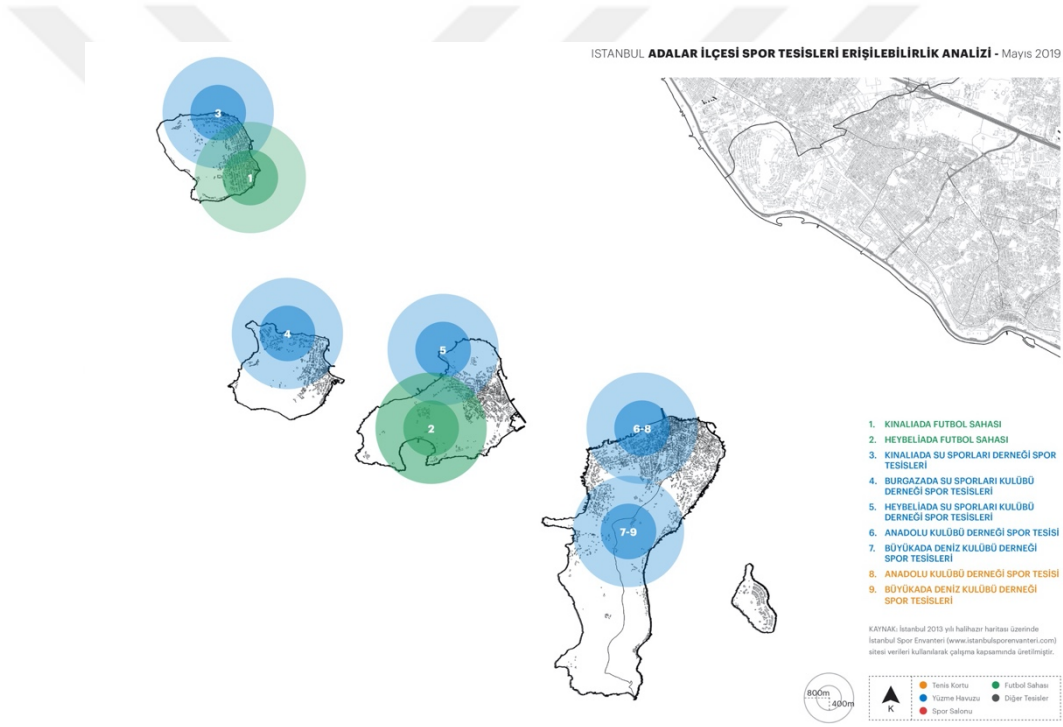
İlkokul çağındaki bir çocuğun kısa bir sürede yürüyebileceği mesafe olan 400 metrelik yarıçapla, lise yıllarındaki bir gencin yürüme mesafesi olan 800 metrelik yarıçap spor tesislerinin mekânsal erişilebilirliğinin ölçülmesinde de faydalı araçlardır.

İstanbul’un 39 ilçesinde 500 adet spor tesisinin mekânsal erişilebilirliklerinin analizi bahsi geçen donatıların kentsel yaşama katkısı noktasında fikir vermektedir.

Adalar

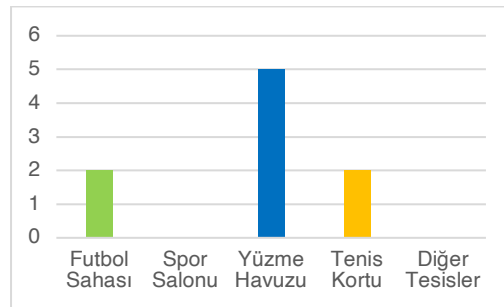
Kentin en düşük nüfusa sahip ilçesi olan Adalar'da 2018 yılı sonundaki nüfus sayımına göre 16.119 kişi ikamet etmektedir. İlçede bulunan dokuz tesisin beş adedi yüzme havuzudur. Bunlar dört adet adaya (Kınalıada'da, Burgazada'da, Heybeliada'da birer adet ve Büyükada'da iki adet) dağılmıştır. Spor salonu bulunmayan ilçenin, Sedef Adası'nda ise spor tesisi bulunmamaktadır. Üzerinde düzenli yerleşim bulunmayan adalar ise; Sivriada, Yassıada, Kaşık Adası ve Tavşan Adası'dır.

Tesis başına düşen 1.791 kişiyle kentin en yüksek oranına sahiptir. Coğrafi konumundan ve nüfusundan kaynaklanan bu avantaj, ilgili ada bazında, tesislerin erişilebilirliklerini de kolaylaştırmaktadır.

Şekil 4.8: Adalar ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.5: Adalar ilçesi spor tesisleri dağılımı.

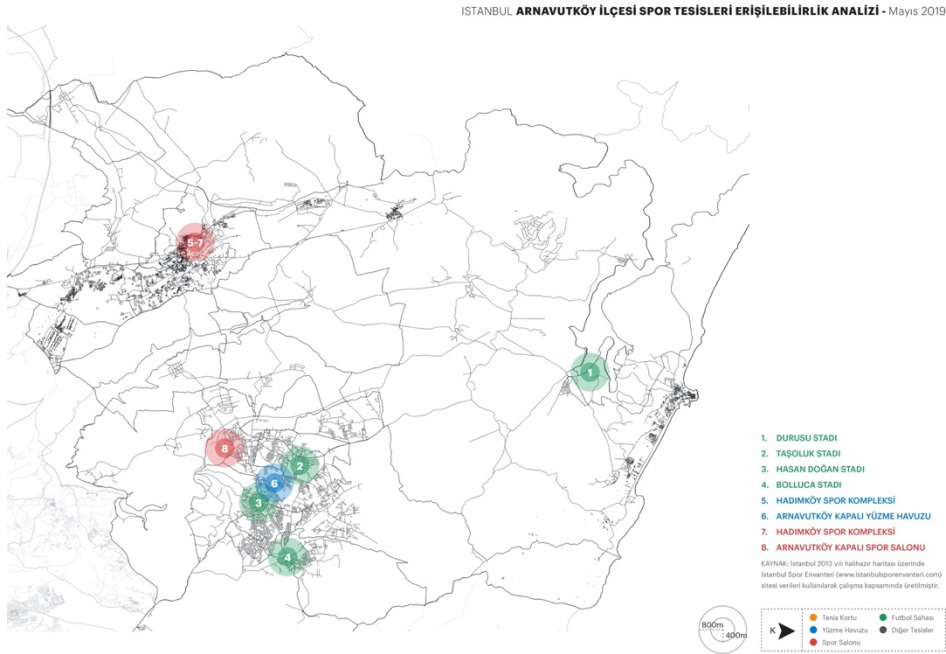

Arnavutköy

2008 senesinde yürürlüğe giren 5747 sayılı kanun ile 45 yıl bağlı kaldığı Gaziosmanpaşa'dan ayrılarak ilçe statüsü kazanmıştır. Son nüfus sayımına göre ilçede 270.549 kişi yaşamaktadır. Sekiz adet spor tesisi bulunan ilçede tesis başına 33.819 kişi düşmektedir.

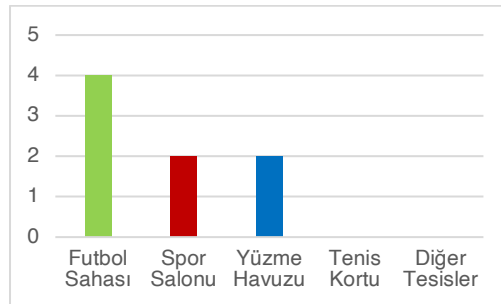
İstanbul'un su ihtiyacının %69'unu karşılayan (URL-20) Terkos Gölü Havzası, Büyükçekmece Gölü Havzası, Sazlıdere Baraj Gölü Havzası ve Alibey Havzası etki alanında kalmakta olan ilçede yerleşim alanları dağınık bir yapı göstermektedir ki bu durum tesislerin yer seçimlerini de doğrudan etkilemiştir.

İlçenin doğusunda yer alan Anadolu, İslambey, Arnavutköy, Yunus Emre, Mustafa Kemal Paşa, Bolluca, Boğazköy, Haraççı ve Taşoluk mahalleleri nüfusun yoğun olarak bulunduğu alanlardır. Spor tesislerinin 6 tanesi de bu bölgededir.

Şekil 4.9: Arnavutköy ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.6: Arnavutköy ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Ataşehir

2008 senesinde yürürlüğe giren 5747 sayılı kanun ile yeni oluşturulan ilçelerden bir diğeridir. 2018 yılı nüfusu 416.318 olan ilçede toplamda yedi adet tesis bulunmaktadır. Bunların üçü futbol sahası, iki adedi spor salonu, birer adedi de tenis kortu ve yüzme havuzudur. Tesislerin ağırlıklı olarak D-100 Karayolu ile E-80 Otoyolu'nu bağlayan Kozyatağı O-2 bağlantı yolunun batısında bulunduğu söylenebilir. Bununla birlikte ilçe nüfusunun 279.905 kişilik çoğunluğu bahsedilen hattın doğusunda ikamet etmektedir.

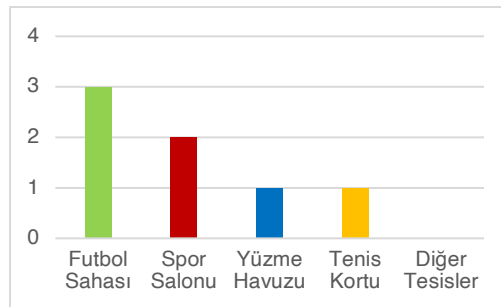
Yaşam kalitesi endeksinde orta sıralarda bulunmasına rağmen tesis başına düşen 59,474 kişiyle kentin spor tesisi bakımından en yoksun ilçelerinden birisi olan Ataşehir, tesislerinin mekânsal erişilebilirlik kriterlerini sağlama noktasında da zayıf bir durumdadır. İlçenin 2017-2019 dönemi için yapılan revize stratejik planında bir adet buz pistinin ve iki adet de spor salonunun tamamlanacağı belirtilmektedir (URL-21).

İSTANBUL ATAŞEHİR İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.10: Ataşehir ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

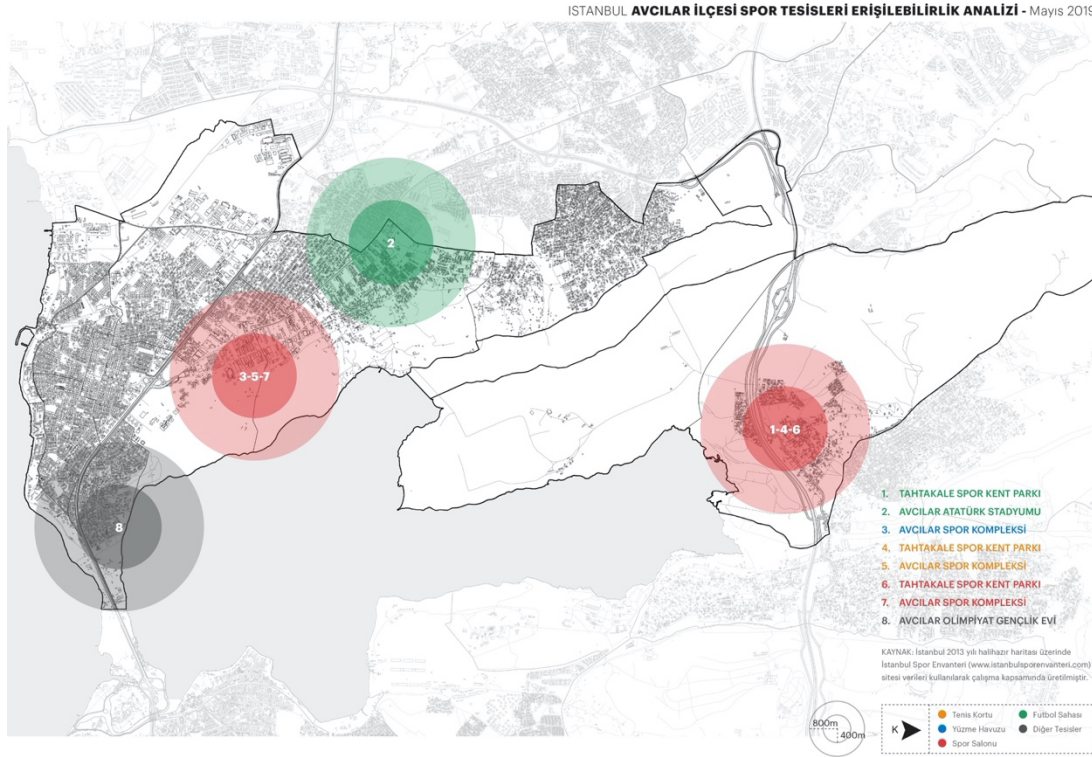
Çizelge 4.7: Ataşehir ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Avcılar

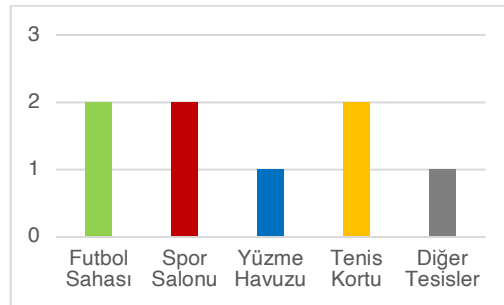
Kuzeyinde E-80 Otoyolu, güneyinde D-100 Karayolu, doğusunda Küçükçekmece Gölü bulunmaktadır. Spor tesisleri, yerleşimin yoğun olduğu ve İstanbul Üniversitesi kampüsünün de bulunduğu, ilçenin güney kısmında yoğunlaşmıştır. İlçedeki 8 adet tesis 435.625 kişilik bir nüfusa hizmet etmektedir.

Tesis başına düşen 54.453 kişiyle kentin spor tesisleri bakımından yoksun ilçelerinden birisidir. Bu sayısal yetersizlikle birlikte tesislerin ilçe ölçeğinde heterojen dağılımı, mekânsal erişimlerini kısıtlamaktadır.

Şekil 4.11: Avcılar ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

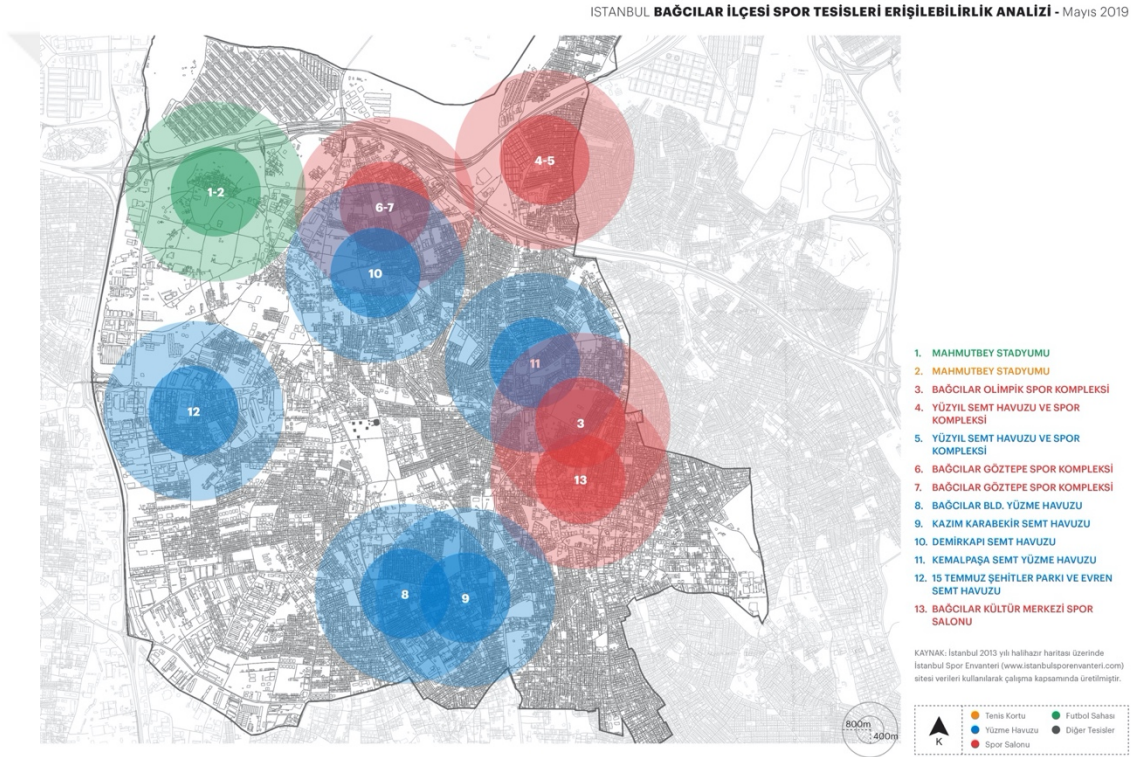
Çizelge 4.8: Avcılar ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Bağcılar

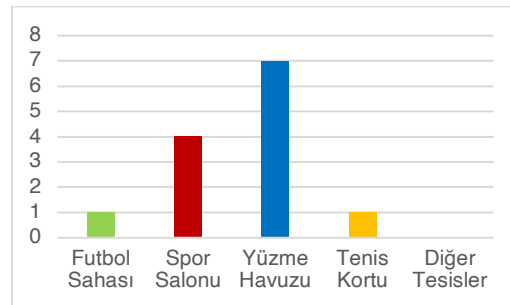
734.369 kişilik nüfusuyla kentin üçüncü en kalabalık ilçesidir. İlçede bulunan 13 tesisin 7 tanesi yüzme havuzu, 4 tanesi spor salonu, 1'er tanesi de futbol sahası ve tenis kortudur. Tesis başına düşen 56.490 kişi ile kentin bu anlamdaki en geri kalmış ilçelerinden birisidir.

Tesislerin ilçe bazındaki mekânsal dağılımı her ne kadar görelî olarak homojen görünse de nüfusunun kalabalık olması ve tesislerin sayıca yetersizliği, erişilebilirlik avantajını ikinci plana atmaktadır. Bununla birlikte Bağcılar Belediyesi'nin 2019-2024 dönemi için gerçekleştireceği projeleri arasında bir adet spor parkı, bir adet spor kompleksi ve 22 mahallesine 22 adet yüzme havuzu yer almaktadır (URL-22).

Şekil 4.12: Bağcılar ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.9: Bağcılar ilçesi spor tesisleri dağılımı.

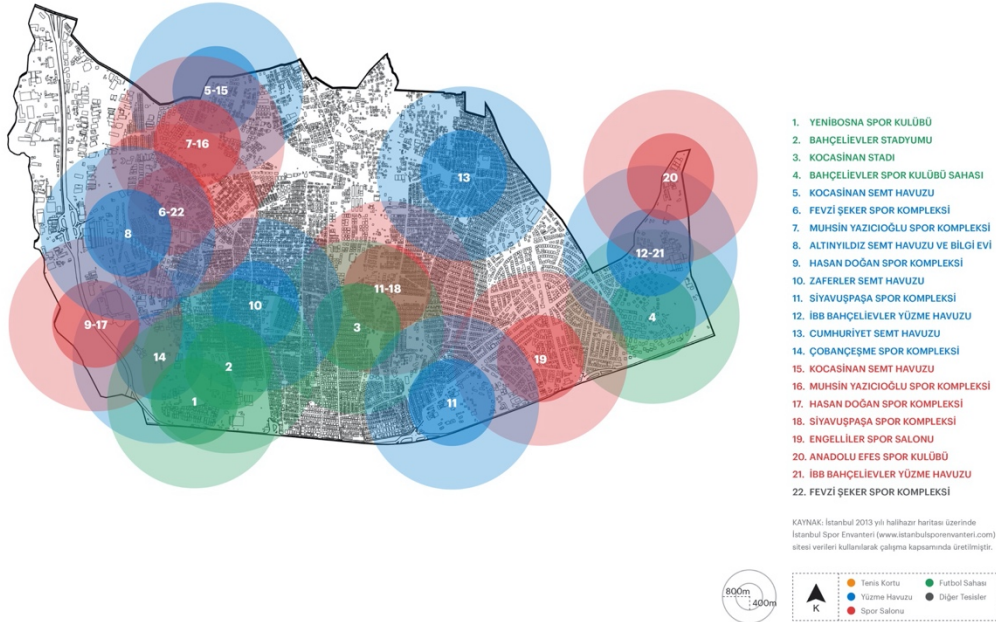

Bahçelievler

İstanbul ilçeleri nüfus sıralamasında 594.053 kişiyle altıncı sırada olmasına rağmen tesis başına düşen 27.002 kişi ile il ortalamasının altındadır. İlçede 22 adet tesis bulunmaktadır. Tesis sayısındaki bu fazlalık yukarıdaki oranın düşük çıkmasının başlıca sebebidir. Tenis kortu bulunmayan ilçedeki 10 adet yüzme havuzu İstanbul'un ilçeleri arasındaki en fazla sayıdır.

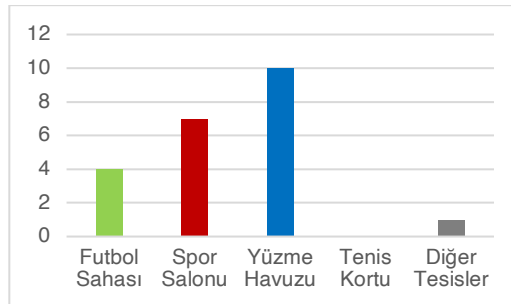
Yaşam kalitesi endeksinde görece olarak üst sınırlarda yer alan ilçedeki spor tesisleri, ilçenin yüzölçümünün küçük olmasının da etkisiyle, homojen bir biçimde dağılım göstermektedirler ve tesisler mekânsal erişilebilirliğe sahiptir.

İSTANBUL BAHÇELİEVLER İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.13: Bahçelievler ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

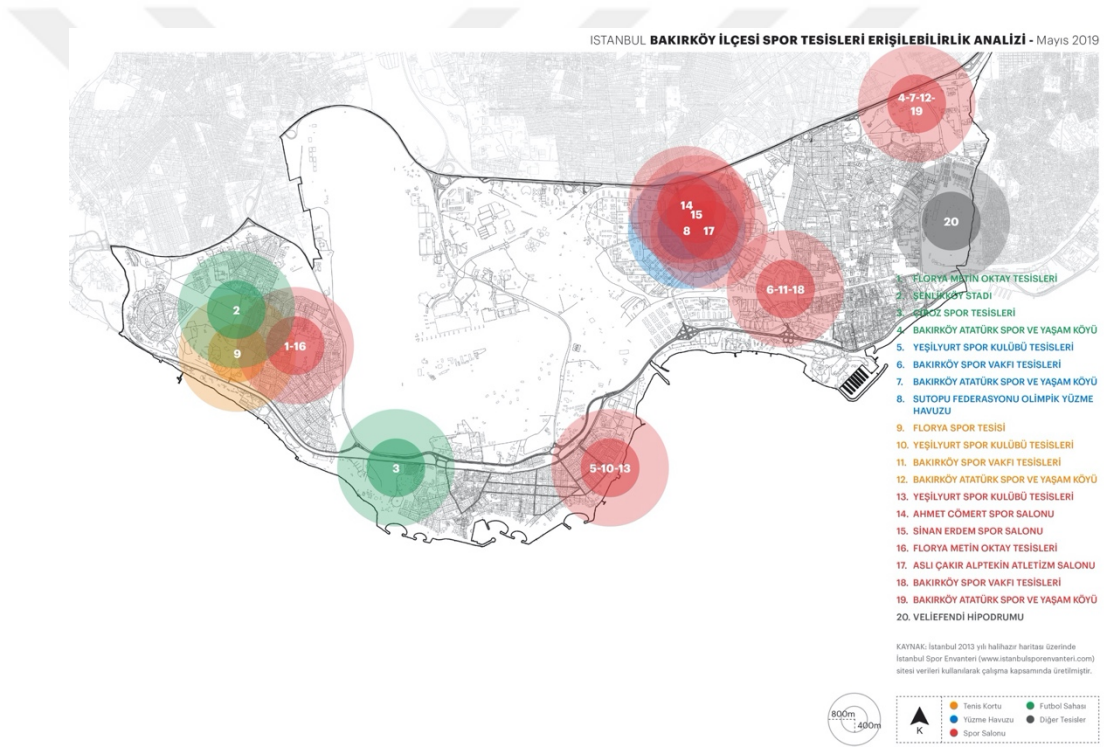
Çizelge 4.10: Bahçelievler ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Bakırköy

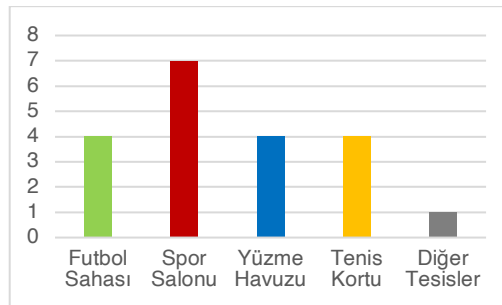
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde yerel idare tarafından hazırlanan Sürdürülebilirlik Kalkınma Raporu'nun, Global Reporting Initiative (GRI) tarafından, Sürdürülebilirlik Standartları'na uygunluğu onaylanmıştır (URL-23).

Nüfusu 220.668 olan ilçede 4'ü futbol sahası, 7'si spor salonu, 4'ü yüzme havuzu, 4'ü tenis kortu ve 1'i de diğer kategorisinde olmak üzere toplamda 20 adet tesis bulunmaktadır. Yaşam kalitesi endeksinde üçüncü sırada olan ilçe, tesis başına düşen 11.133 kişiyle de ilçeler arasında beşinci sıradadır. Sınırları içerisinde bulunan Atatürk Havalimanı ilçedeki yerleşim dokusunu ayırmakta ve spor tesislerinin yer seçimi de bu duruma paralel olarak gelişmektedir.

Şekil 4.14: Bakırköy ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.11: Bakırköy ilçesi spor tesisleri dağılımı.

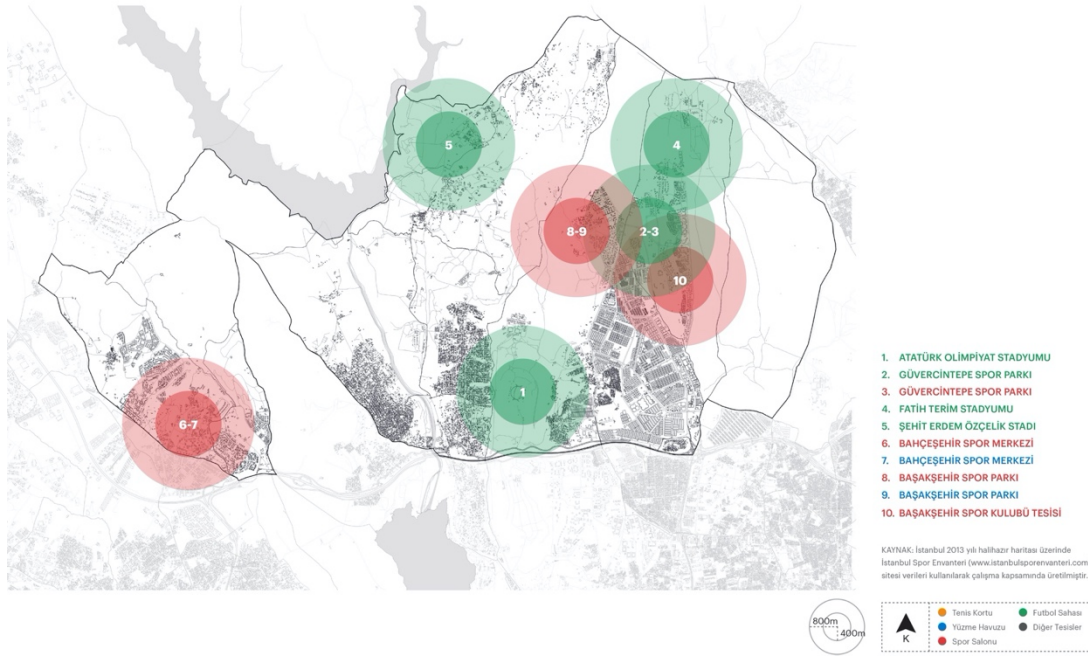

Başakşehir

5747 sayılı Kanun ile kurulan ilçelerden birisidir. İlçe nüfusu olan 427.835 kişiye toplamda on adet tesis hizmet etmektedir. Tesis başına düşen 42.783 kişi ile kent ortalamasının üzerinde bir orana sahiptir.

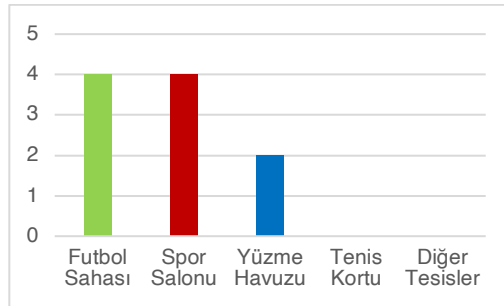
Tesisler; 4 adet futbol sahası, 4 adet spor salonu ve 2 adet yüzme havuzu olarak ilçede hizmet sunmaktadır. Yaşam kalitesi endeksinde alt sıralarda yer alan ilçede spor tesislerinin sayıca yetersizliği görülmektedir.

İSTANBUL BAŞAKŞEHİR İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.15: Başakşehir ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.12: Başakşehir ilçesi spor tesisleri dağılımı.

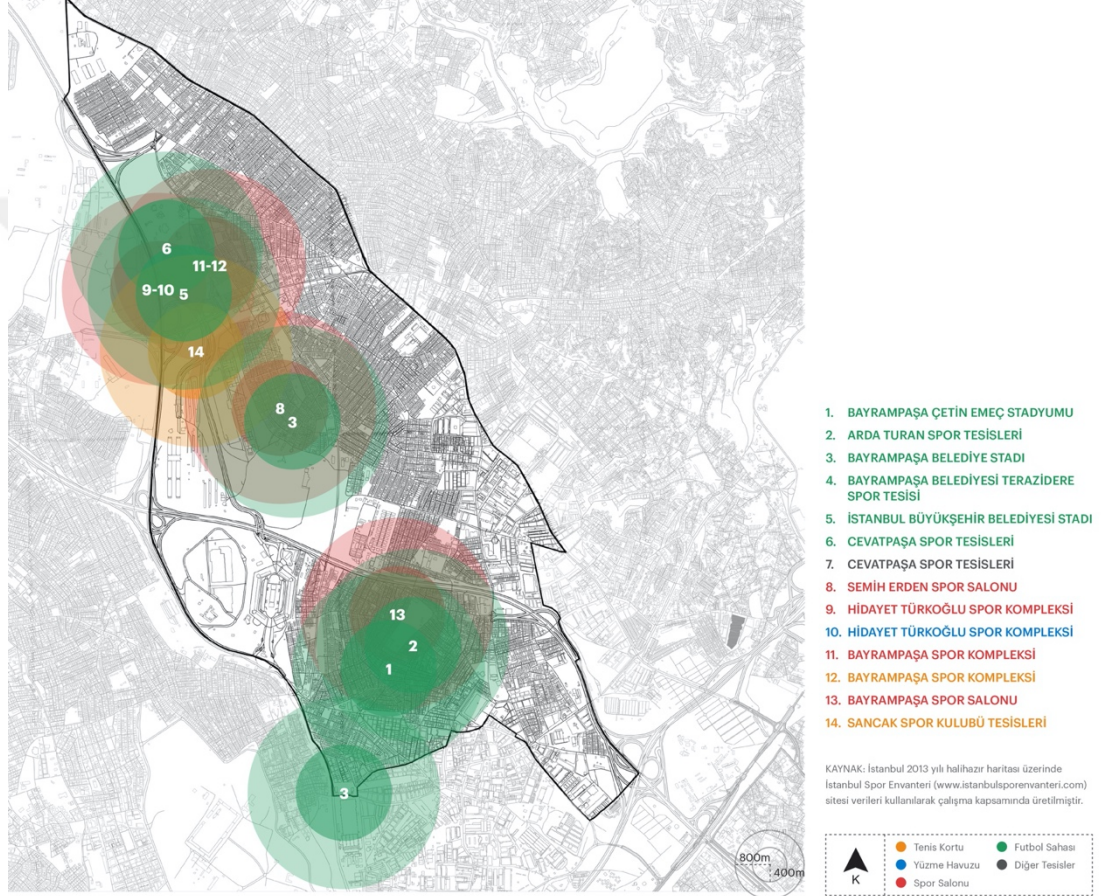

Bayrampaşa

271.073 kişilik nüfusun kullanımında olan 14 adet tesis bulunmaktadır ilçe sınırları dahilinde. Bir tesis ortalama 19.362 kişiye hizmet etmektedir ki İstanbul ortalaması olan yaklaşık 30.000 kişi/tesis verisine nazaran iyi bir durumda olduğu söylenebilir.

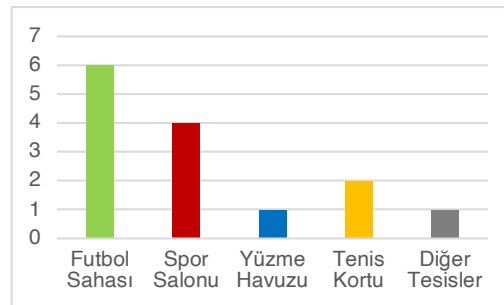
Yüzölçümü 9,54 km² olan ilçe bu istatistikte kentte sondan üçüncü durumdadır (URL-24). Bu durum spor tesislerinin mekânsal erişilebilirliklerinin artması adına olumludur.

İSTANBUL BAYRAMPAŞA İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERIŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.16: Bayrampaşa ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

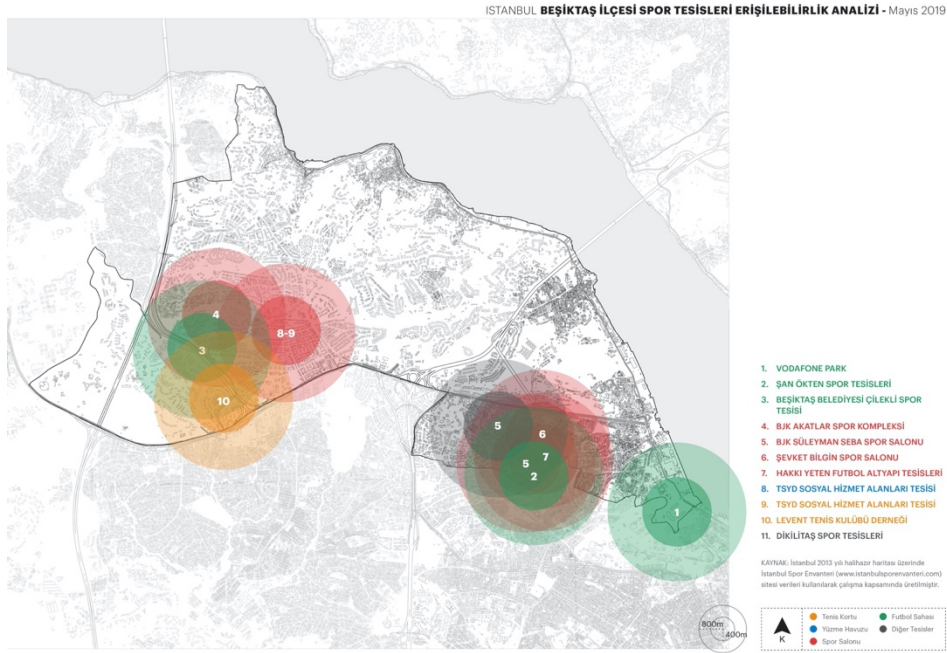
Çizelge 4.13: Bayrampaşa ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Beşiktaş

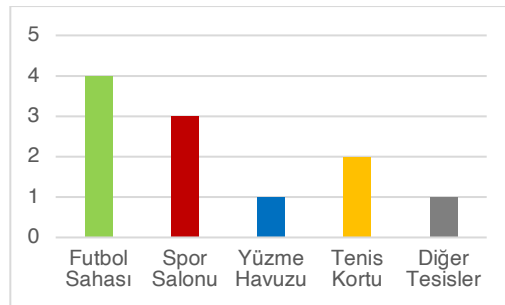
İlçeler arasında yapılan yaşam kalitesi endeksi sıralamasında zirvede yer alan Beşiktaş'ta, 181.074 kişilik nüfusa karşın 11 adet spor tesisi bulunmaktadır. Tesis başına 16.461 kişinin düştüğünü gösteren bu oranla kentteki ilçeler arasında yedinci sıradadır.

2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'na dahil olan alanlarında spor tesisi bulunmamakla birlikte, tesislerin Barbaros Bulvarı'nı omurga kabul edecek bir biçimde yer seçtiği söylenebilir. Bu durum Ön Görünüm ve Geri Görünüm alan sınırları içinde yaşayanların tesislere erişimleri noktasında sıkıntı yaratmaktadır. Hem nüfus hem de yüzölçümü bakımından İstanbul'un en küçük ilçelerinden olmasına rağmen (URL-24) tesis sayısının azlığı ve tesislerin dağılımlarındaki heterojen yapı bu durumun sebepleri arasındadır.

Şekil 4.17: Beşiktaş ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

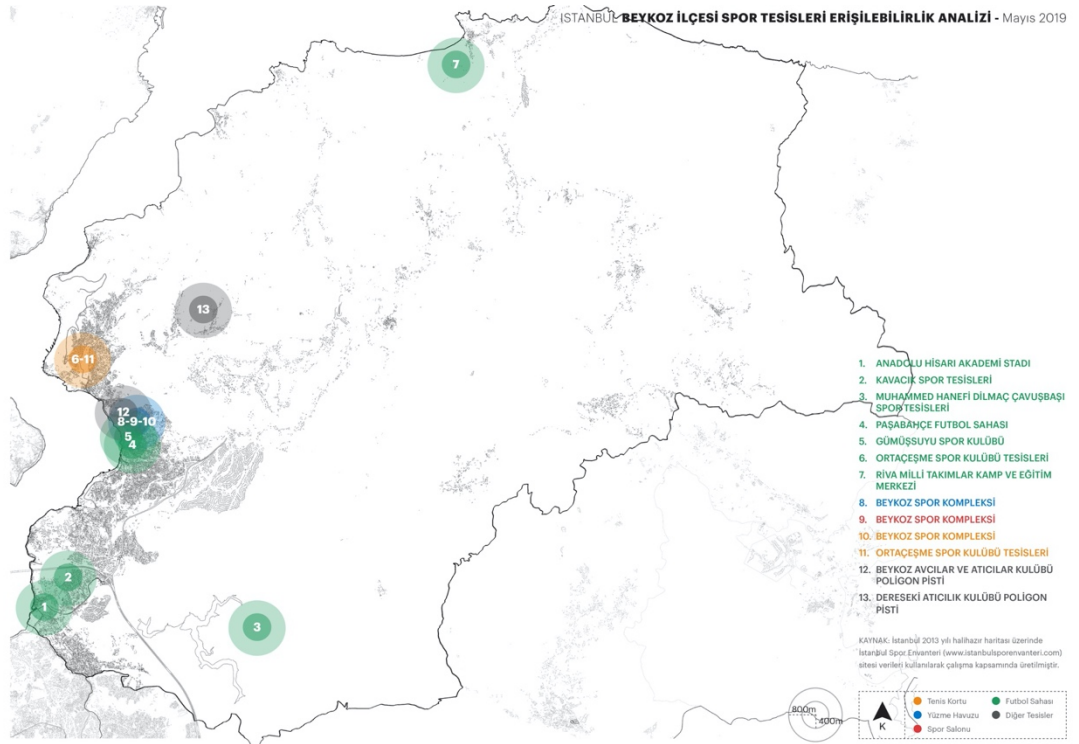
Çizelge 4.14: Beşiktaş ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Beykoz

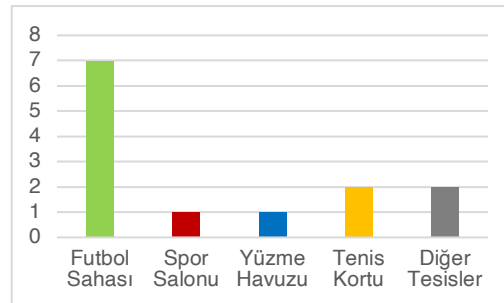
Yüzölçümü olarak 310,36 km² ile kentin beşinci büyük ilçesi olan Beykoz'da (URL-24) 246.700 kişi yaşamaktadır. Yerleşimin büyük bir çoğunluğu iki Boğaz köprüsü arasındaki alandadır. İlçede yer alan 13 tesisin 10 tanesi de bu yerleşimi takip eder.

2012 senesinde çıkarılan 6360 sayılı Kanun ile birlikte tüzel kişiliği kaldırılarak mahalle olan köyler, ağırlıklı olarak yeşil ve kırsal alanlarda kalmıştır. Tesis başına düşen 18.976 kişi düşük bir sayı olmasına rağmen, tesislerin birbirlerine yakın konumlanmaları sebebiyle, mekânsal erişilebilirlikleri ilçe sakinleri için sınırlıdır.

Şekil 4.18: Beykoz ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.15: Beykoz ilçesi spor tesisleri dağılımı.

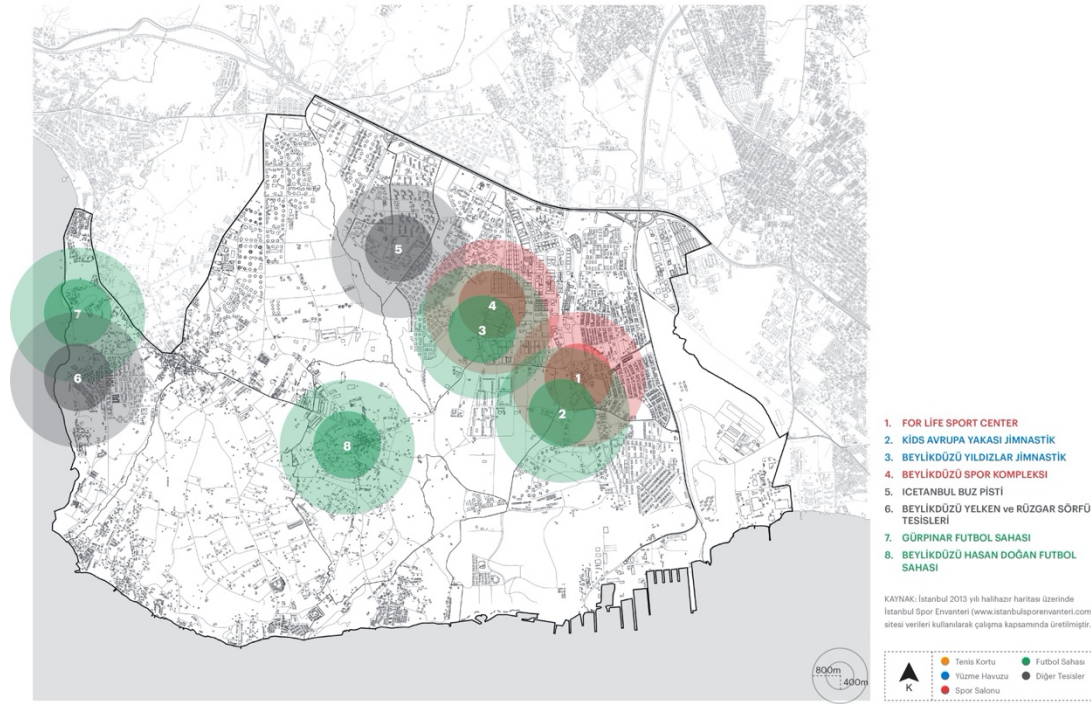
Beylikdüzü

Sınırları içerisinde bulunan altı tesisle kentin en yoksun ilçelerinden birisidir. Bu durum tesis başına 55.254 kişilik bir sayı çıkarmaktadır ki bu oran, il ortalaması olan 29.602'nin neredeyse iki katıdır.

Tesis sayısının yetersizliği ve tesislerin yoğun olarak D-100 Karayolu'nun güney kısmında konumlanmaları, ilçenin sahil kesiminde yaşayanlarının bu alanları kullanma frekansını düşürdüğü söylenebilir.

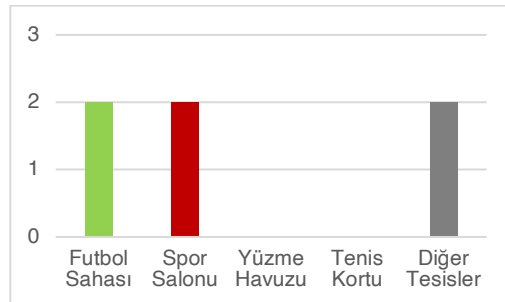
Turgut (2016), Beylikdüzü'nün mekânsal gelişimini irdelediği çalışmasında planlı bir biçimde gelişen ilçenin, sosyal ve teknik altyapı alanlarıyla birlikte önemli bir nüfusu da çekmeye başladığını belirtir. 2018 sayımına göre nüfusu 331.525 kişi olan ilçede spor altyapısının da tesisler bağlamında geliştirilmesi gerektiği açıktır.

İSTANBUL BEYLİKDÜZÜ İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.19: Beylikdüzü ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.16: Beylikdüzü ilçesi spor tesisleri dağılımı.

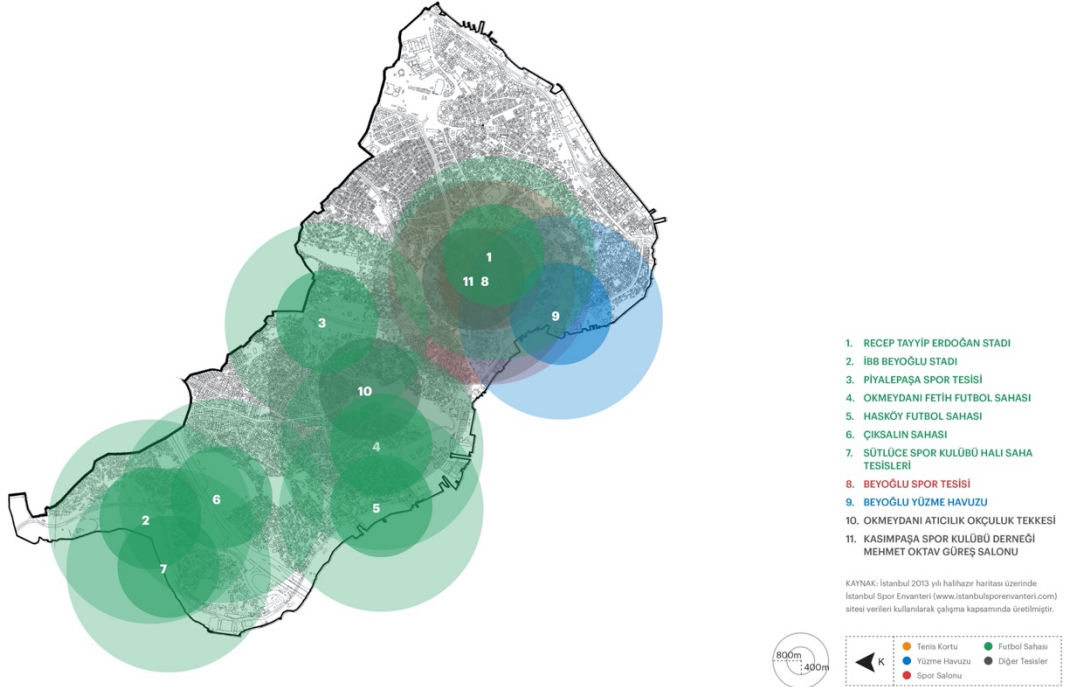
Beyoğlu

Kentin kültür, sanat, eğitim, alışveriş ve eğlence merkezi olan ilçede 230.526 kişi ikamet etmektedir. Yedi adet futbol sahası, bir spor salonu, bir yüzme havuzu ve iki adet de diğer tesisler olmak üzere 11 tesis bulunmaktadır.

Yüzölçümü sıralamasında 8,96 km² ile sondan ikinci konumda olan Beyoğlu'ndaki bir spor tesisine düşen sayı 20.956 kişidir.

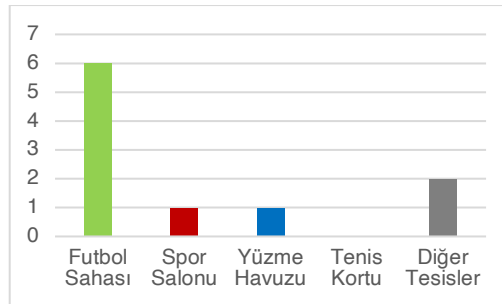
Bu tesislere ilçe haritası üzerinde bakıldığında, nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgeler olan Haliç kıyısındaki mahalleler de sayılarının fazla olduğu görülmektedir. İlçe yüzölçümünün küçük olması, sayıca çok olmamalarına rağmen, tesislerin nüfusun büyük bir çoğunluğu tarafından erişilebilir olduğu sonucu çıkmaktadır.

İSTANBUL BEYOĞLU İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.20: Beyoğlu ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

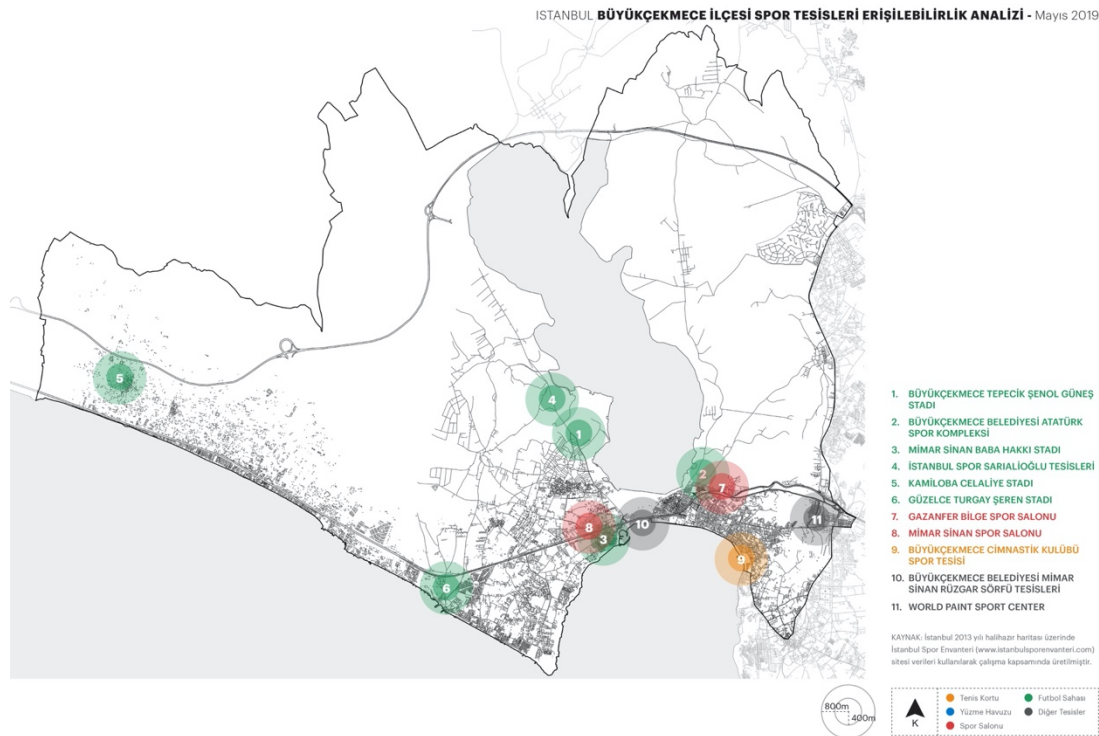
Çizelge 4.17: Beyoğlu ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Büyükçekmece

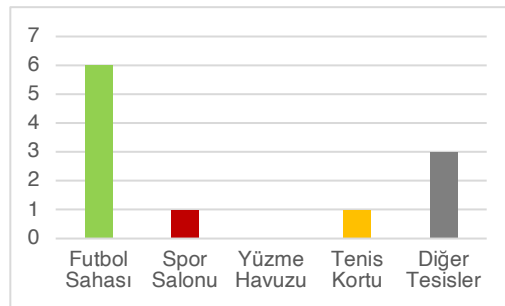
Nüfusu 247.736 olan ilçede 11 adet spor tesisi yer almaktadır. Tesis başına düşen 22.521 kişi ile kent ortalamasının altındadır. Spor tesisi sayısı ve nüfus özellikleriyle Beyoğlu ilçesine yakın durmasına karşın, yüzölçümünün 185,145 km² olması sonucu tesisler ilçe bazında geniş bir coğrafyaya dağılmıştır.

Bununla birlikte nüfusun yoğunlaştığı bölge olan Büyükçekmece Gölü ile Baba Koyu arasında tesislerin sayıları artmaktadır. Bahsi geçen alan dışında kalan tesisler, erişilebilirlik kriterlerini ilçe nüfusunun büyük çoğunluğu için sağlamamaktadır.

Şekil 4.21: Büyükçekmece ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.18: Büyükçekmece ilçesi spor tesisleri dağılımı.

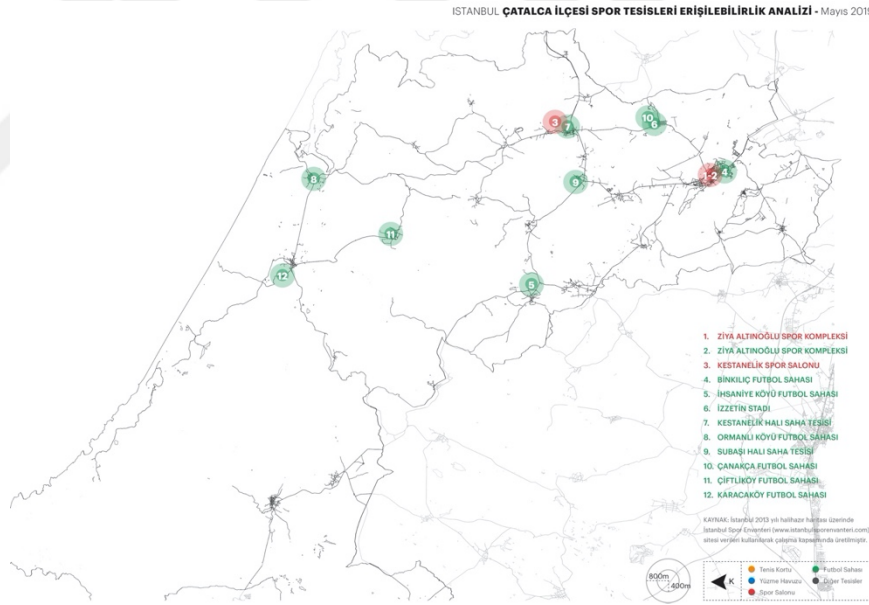

Çatalca

Çatalca, 1115.11 km²'lik yüzölçümü ile İstanbul'un en büyük ilçesidir. İlçe sınırları içerisinde orman alanları ve kırsal alanlar bulunmaktadır. Orman alanları toplam 724 km²'dir ve ilçenin %65'ine, tarım alanları toplam 332 km²'dir ve bu da ilçenin %29'una denk gelmekte olup, ilçede yerleşim alanları toplam 59 km²'dir ve bu da %6'lık bir alan anlamına gelmektedir (Çatalca Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, 2015).

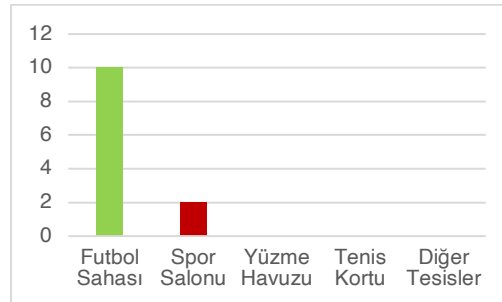
Çatalca yüzölçümünün %90'ı İSKİ koruma havzaları içerisinde kalmaktadır. İstanbul'un içme suyunun büyük bir bölümü ilçe sınırlarının yanında yer alan Durusu Gölü ve Büyükçekmece Baraj Gölü'nden sağlanmaktadır (a.g.y.).

72.966 kişilik bir nüfusa sahip olan ilçede 10 tanesi futbol sahası ve 2 tanesi de spor salonu olmak üzere 12 adet tesis bulunmaktadır. Bir tesis için 6081 kişilik bir oran görülmektedir. İlçenin doğal özellikleri sebebiyle yerleşim dağınık bir yapıdadır ve tesisler de bu yapıyı takip etmektedir. 6360 sayılı Kanun ile 29 adet köyün mahalleye dönüştürülmüş olması yerleşimler arasındaki mesafelerin temel sebebidir.

Şekil 4.22: Çatalca ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

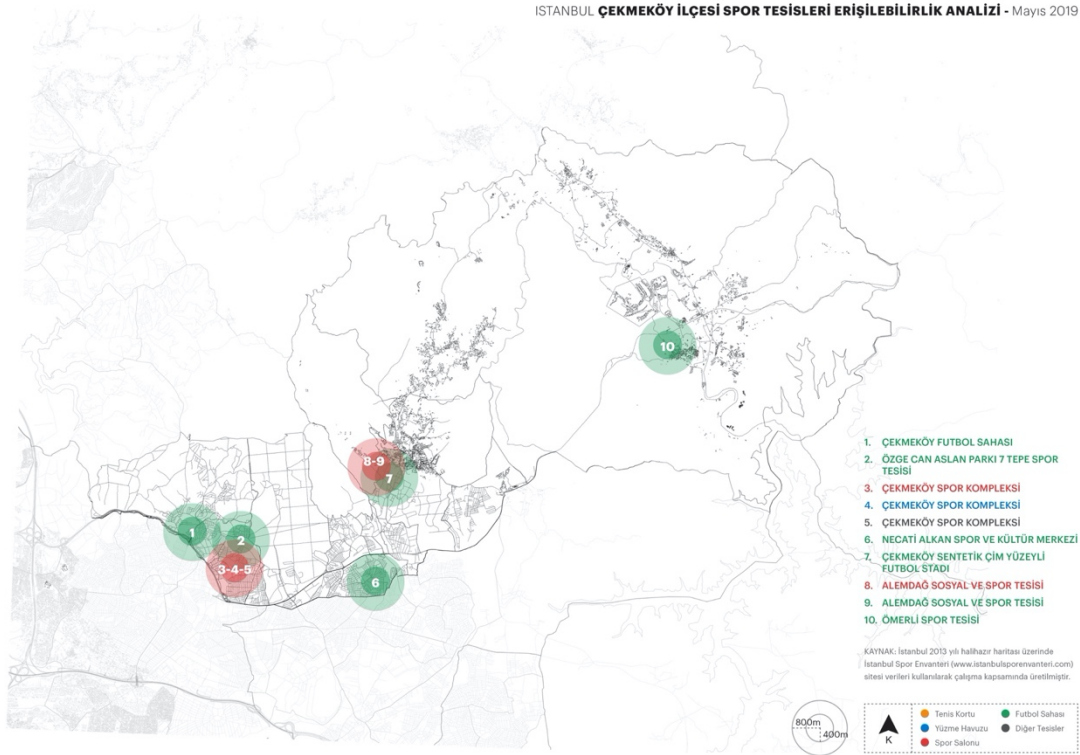
Çizelge 4.19: Çatalca ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Çekmeköy

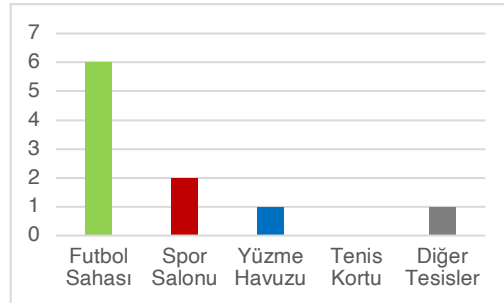
5747 sayılı Kanun ile kurulan ilçelerden biri diğeridir. İlçe nüfusu olan 251.937 kişiye toplamda on adet tesis hizmet etmektedir. Tesis başına düşen 25.193 kişi ile kent ortalamasının altında bir orana sahiptir.

Ömerli Mahallesi'ndeki spor tesisi hariç tüm spor tesisleri, ilçe nüfusunun %96'sını kapsayan ve ilçenin batısında bulunan mahallelerde yer almaktadır. Mekânsal olarak erişilebilirliklerinde bir kısıt bulunmasa da, tesislerin sayı ve tür olarak az olduğu tespiti yapılabilir.

Şekil 4.23: Çekmeköy ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.20: Çekmeköy ilçesi spor tesisleri dağılımı.

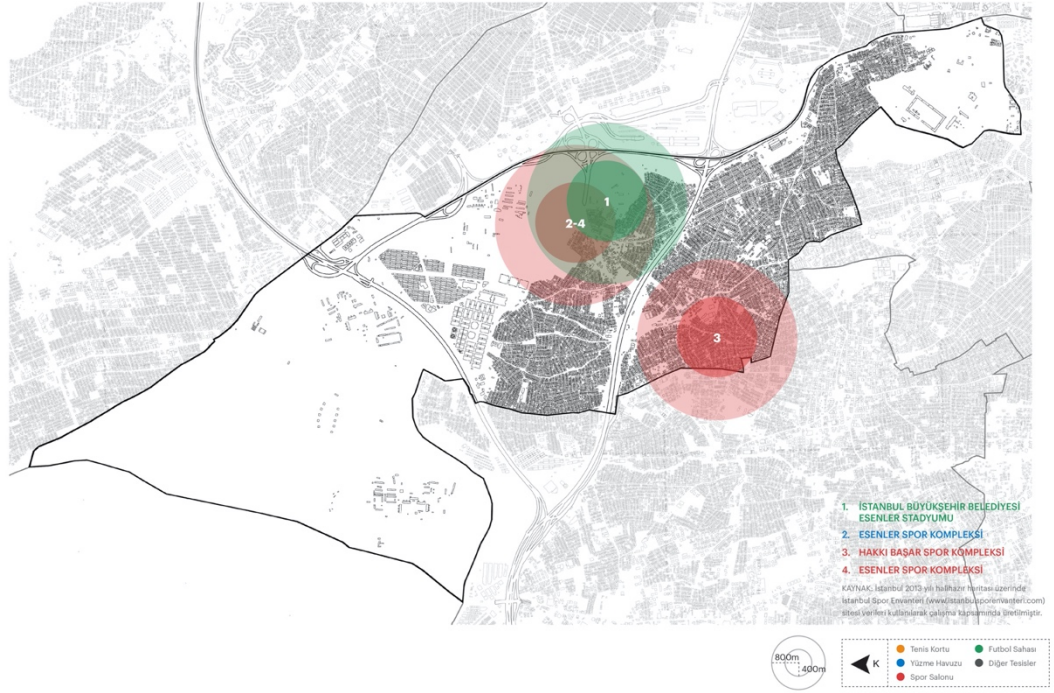

Esenler

Kentin spor tesisleri anlamında en yoksun ilçesidir. Toplamdaki dört adet tesis ilçenin nüfusu olan 444.561 kişiye hizmet etmektedir. Tesis başına düşen 111.140 kişiyle kentteki tüm ilçeler arasında son sıradadır. Yerel idare tarafından güncellenen 2017-2019 Stratejik Planı'nda yeni tesislerin planlamasına dair bir karar bulunmamaktadır.

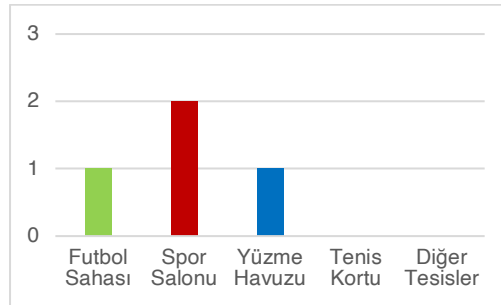
Yaşam kalitesi endeksinde 39 ilçe arasında 35. Sırada bulunan ilçede spor tesisleri; iki adet spor salonu, bir adet futbol sahası ve bir adet yüzme havuzudur. Çevresinde bulunan ilçelerden farklı olarak bir sanayi merkezi olmaktan ziyade bir yerleşim merkezidir. Bu bağlamda ilçenin sahip olduğu spor donatısının nüfusla doğru orantılı olarak artırılması gerekmektedir.

İSTANBUL ESENLER İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.24: Esenler ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

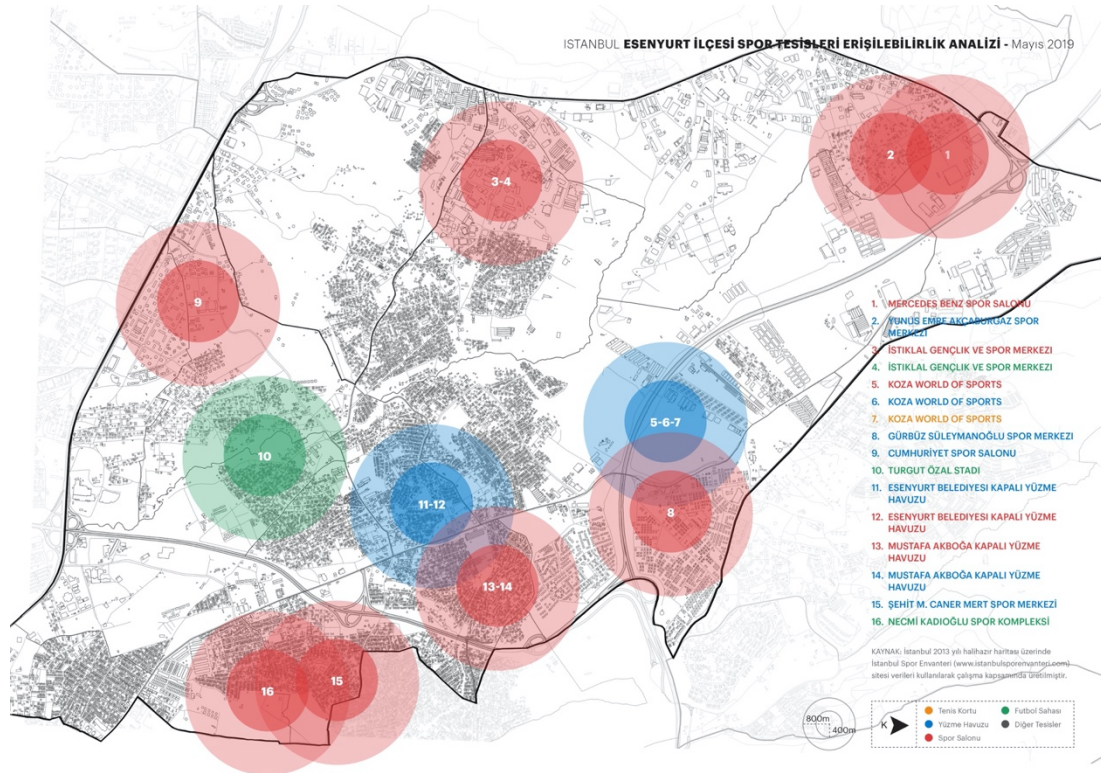
Çizelge 4.21: Esenler ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Esenyurt

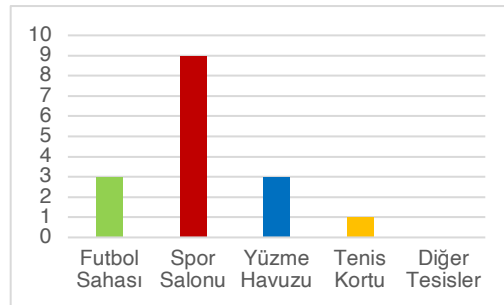
2018 senesi nüfus sayımına göre 891.120 kişi ile İstanbul'un en kalabalık ilçesidir. 5747 sayılı Kanun ile 2008 senesinde ilçe statüsüne kavuşan Esenyurt'ta toplamda 16 adet spor tesisi bulunmaktadır. İlçedeki 9 adet spor salonu İstanbul'un ilçeleri arasındaki en fazla sayıdır.

İlçede tesisler homojen bir biçimde dağılmış görünse de nüfus artış hızı ve buna bağlı yoğun yapılaşma devam ettikçe bu dağılımın sayı ve kapsam olarak yetersiz kalacağı söylenebilir.

Şekil 4.25: Esenyurt ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

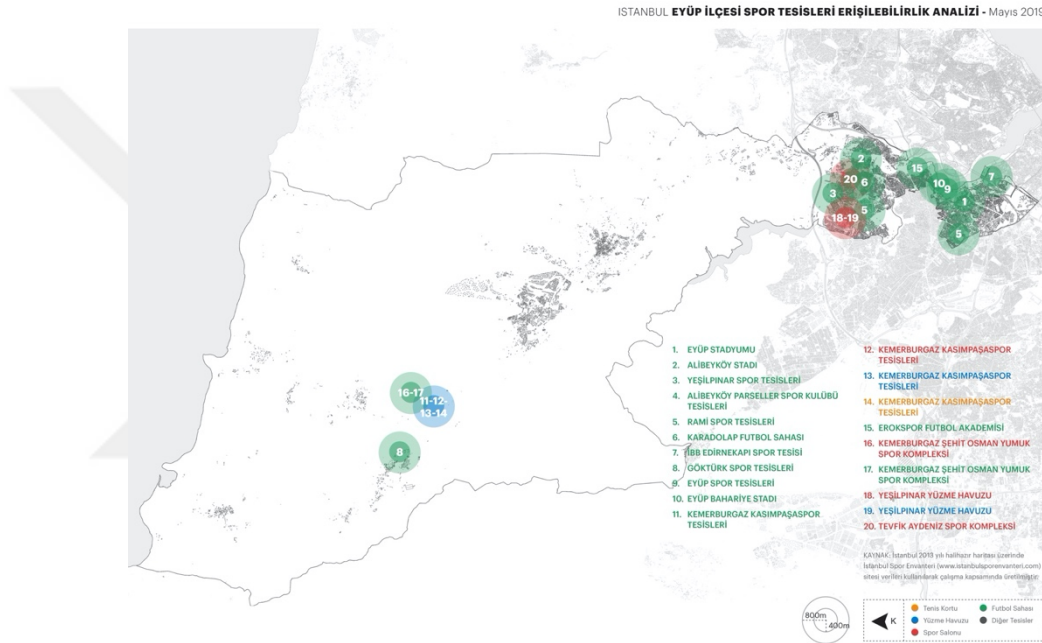
Çizelge 4.22: Esenyurt ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Eyüp

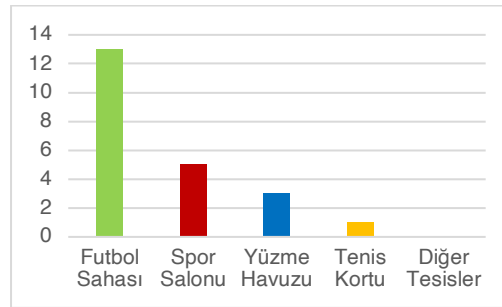
Yaşam kalitesi endeksinde ilk on içerisinde yer alan ilçede 20 adet spor tesisi 383.909 kişilik bir nüfusa hizmet etmektedir. Tesis başına düşen 19.195 kişilik sayı da yine ilçeler arasında ilk onda bulunmasını sağlamaktadır. İlçedeki 13 adet futbol sahası, Pendik ve Sarıyer ile birlikte, İstanbul'un ilçeleri arasındaki en fazla sayıdır.

Tesislerin büyük bir çoğunluğu ilçenin geleneksel merkezinde bulunmaktadır. Bununla birlikte kuzeyinde, Karadeniz'e yakın olan mahallelerinde de tesisler yer almaktadır. Bu yeni gelişme alanında görece olarak az olmasının nedenlerinden bir tanesi de *kapalı sitelerin*¹⁰ kendi bünyelerinde bu türden donatıyı sağlıyor olmalarıdır.

Şekil 4.26: Eyüp ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.23: Eyüp ilçesi spor tesisleri dağılımı.

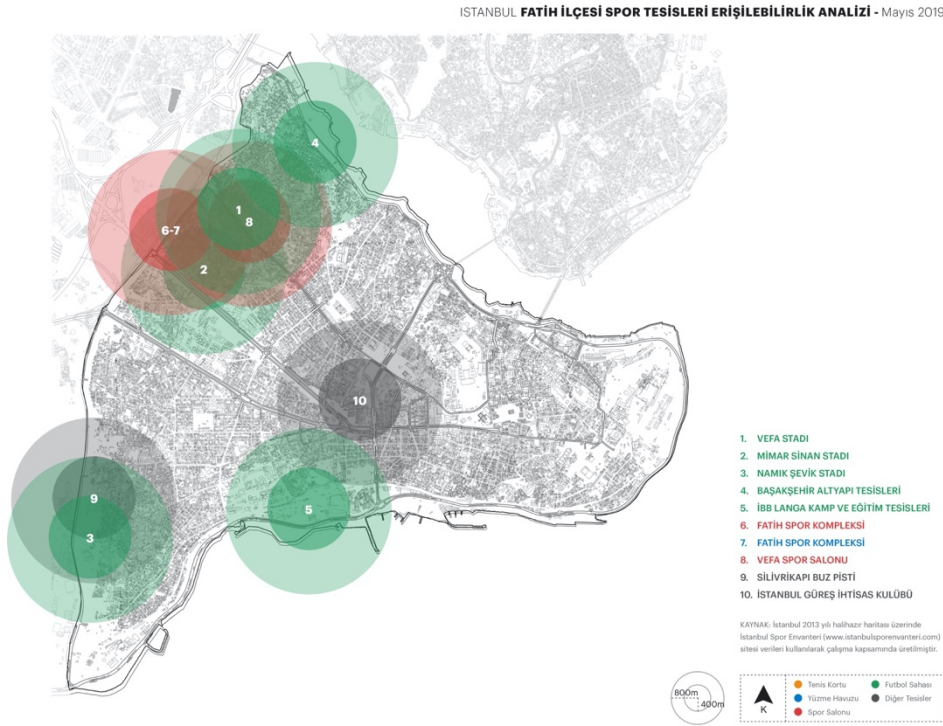

¹⁰ "Kapalı/kapılı siteler, birbirine benzer insanların bir arada yaşamayı seçtikleri, kamusal alanın özelleştiği, dışa kapalı yüksek kaliteli konutları barındıran, sakinlerine çeşitli olanaklar ve hizmetler sunan, düzenli olarak aidat ödenen ve içindeki hayatı kontrol etme amacıyla kurallar koyan birimler tarafından yönetilen projelerdir (Roitman, 2010: 31-38)."

Fatih

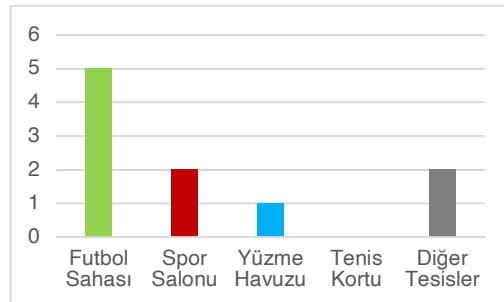
Mekânsal ve ekonomik anlamdaki erişilebilirlik, spor donatılarının da en başta sahip olması gereken bir özelliktir. Bu kriterden bakıldığında 436.539 kişilik bir nüfusa sahip Fatih ilçesindeki spor tesislerinin dağılımı ağırlıklı olarak İstanbul Kara Surları boyunca. Bu durum ÇDP'deki "Zeytinburnu'ndaki Sur Tecrit Alanı Plan'da sit ve koruma alanı olduğu belirtilerek, kentsel ve bölgesel yeşil ve spor alanı olarak gösterilmiştir" ifadesi ile de tutarlıdır.

Fatih ilçesinde toplamda on adet tesis bulunmaktadır. Tüm bu spor dalları kendi özel alanlarına sahip olamayacağından (özellikle de Fatih gibi kentsel miras bakımından zengin yerleşimlerde) mevcut mekânlar giderek çok işlevli bir hâl almaya başlamıştır. Bununla birlikte Fatih ilçesinde spor tesislerinin eşitsiz bir mekânsal dağılımı olduğu tespiti de yapılabilmektedir.

Şekil 4.27: Fatih ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

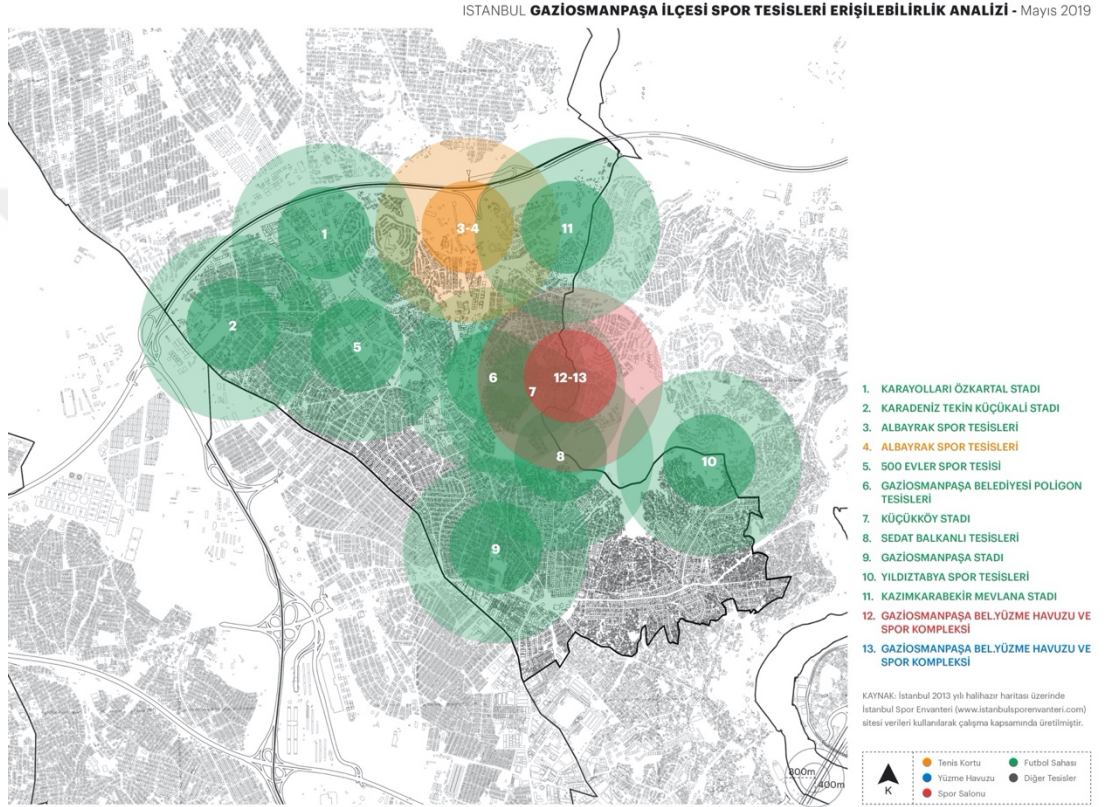
Çizelge 4.24: Fatih ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Gaziosmanpaşa

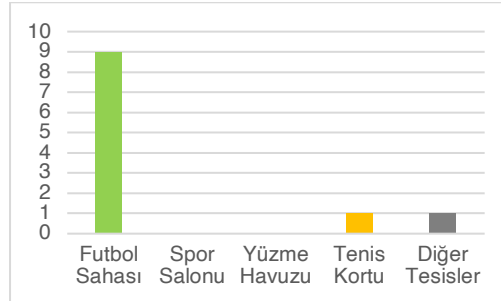
İlçe sınırları içinde yer alan on üç adet tesis ilçe nüfusu olan 487.046 kişinin hizmetindedir. Tesislerin ilçe genelindeki mekânsal dağılımı erişilebilirlik anlamında olumsuz olsa da tesis başına düşen 37.465 kişi kent ortalamasının üzerindedir.

Spor tesislerinin sayıca yetersiz olduğu, ilçe belediyesinin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planında da zayıf yön olarak belirtilmiştir (Gaziosmanpaşa Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, 2015).

Şekil 4.28: Gaziosmanpaşa ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.25: Gaziosmanpaşa ilçesi spor tesisleri dağılımı.

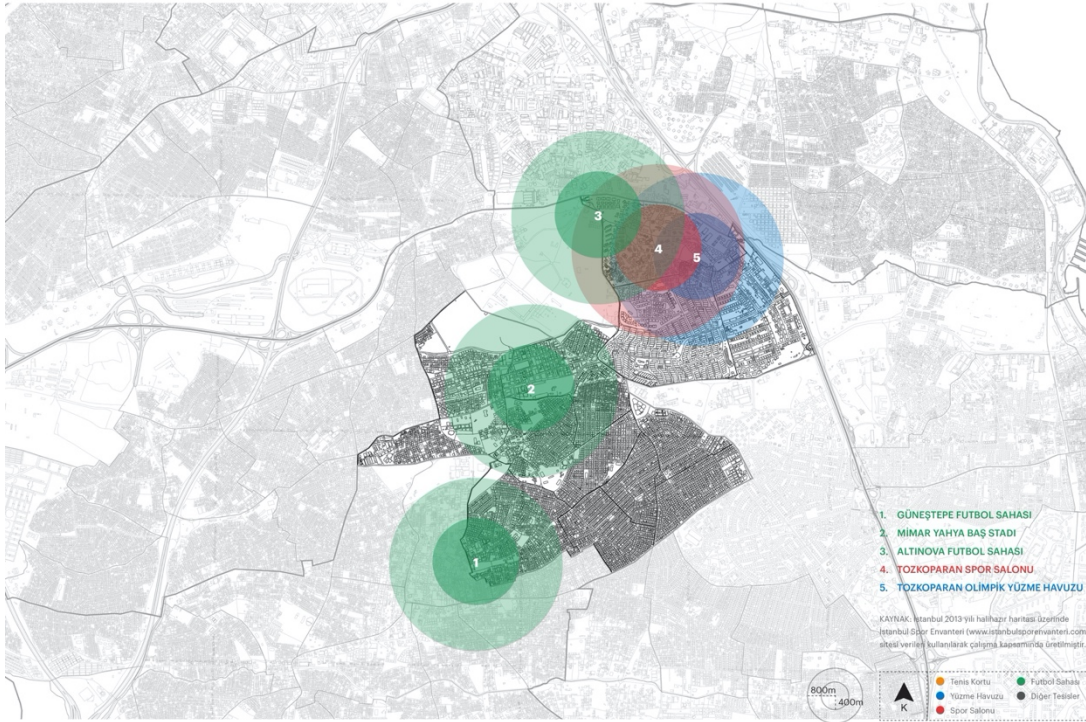

Güngören

Yalnızca beş adet spor tesisinin bulunduğu Güngören'in nüfusu 289.331 kişidir. Yüzölçümü bakımından 7,2 km² ile kentin en küçük ilçesi olmasına rağmen tesis sayısındaki yetersizlik, mekânsal olarak heterojen bir dağılımı da beraberinde getirmiştir.

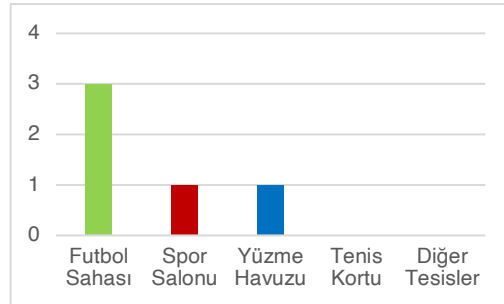
Tesis başına düşen 57.866 kişilik sayıya rağmen, ilçe belediyesi tarafından hazırlanan ve 2017-2019 yıllarını kapsayan stratejik planda spor olgusu ve ilgili donatılarından bahsedilmemektedir.

ISTANBUL GÜNGÖREN İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.29: Güngören ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.26: Güngören ilçesi spor tesisleri dağılımı.

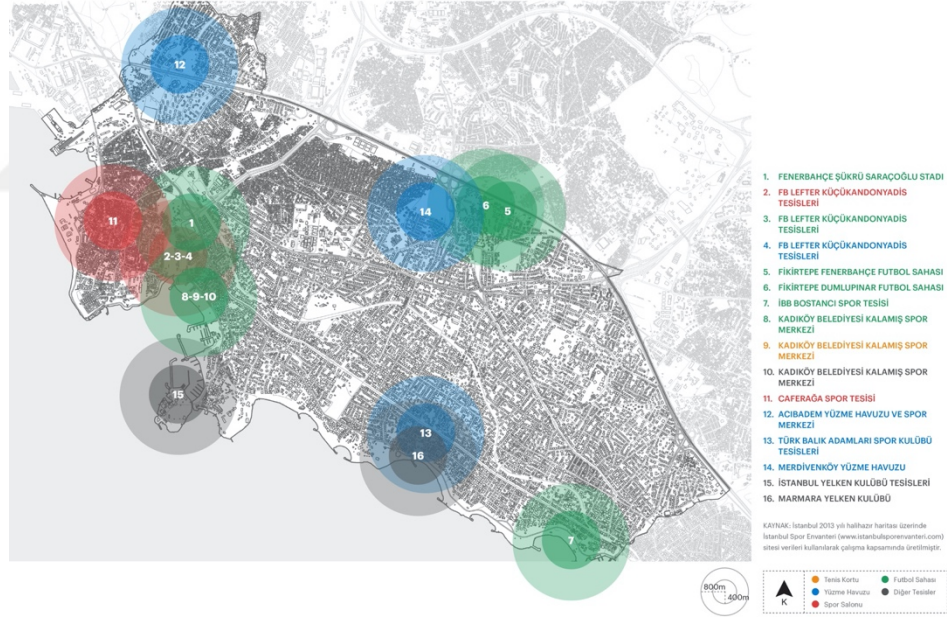
Kadıköy

2018 yılı nüfus sayımına göre ilçede 458.638 kişi ikamet etmektedir. Kuzeybatı-Güneydoğu doğrultusunda Haydarpasha'dan Bostancı' ya yaklaşık 21 km'lik uzun bir sahil şeridinde sahip olan Kadıköy'deki (URL-25) 16 adet spor tesisinden 13 adedi de bu hatta komşu konumlardadır. Bunun dışında kalan üç adet tesis ise D-100 Karayolu'na yakın yer seçmiştir.

İlçenin D-100 Karayolu ile sahil kesimi arasında kalan bölgede spor tesisi bulunmaması tesis başına düşen 28.664 kişilik bir oranın temel sebeplerindedir. Bu durum mevcuttaki tesislerin erişilebilirliklerini de olumsuz yönde etkilemektedir.

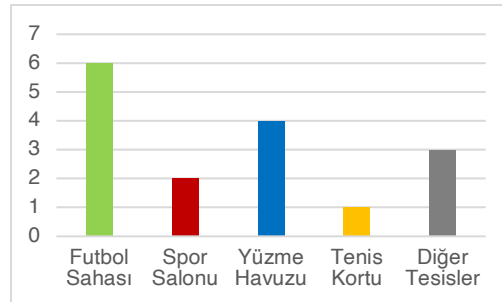
Yaşam kalitesi endeksinde Beşiktaş'ın ardından ikinci sırada bulunan ilçenin 2017-2019 dönemi için güncellediği stratejik planda iki adet spor salonu ve yüzme havuzunun hizmete sunulacağı belirtilmektedir (Kadıköy Belediyesi Stratejik Planı, 2017).

İSTANBUL KADIKÖY İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.30: Kadıköy ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

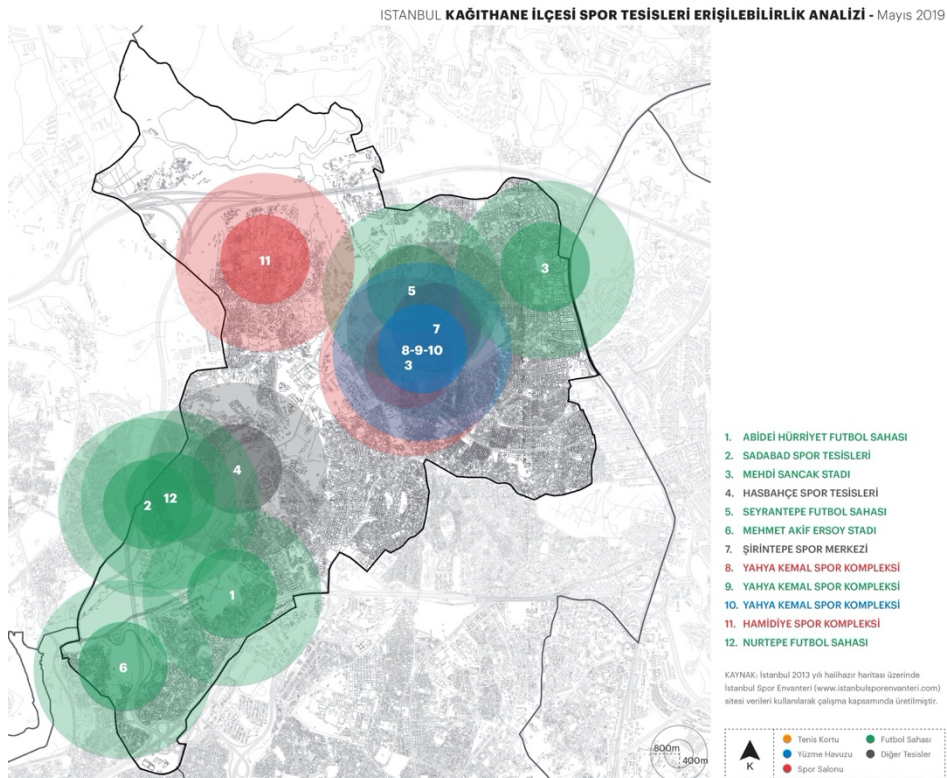
Çizelge 4.27: Kadıköy ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Kağıthane

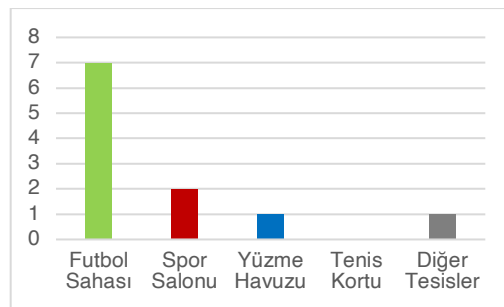
Tesis başına düşen 36.418 kişi ile, İstanbul ortalaması olan 29.544'ün üstündedir. 437.026 olan ilçe nüfusuna hizmet eden 12 adet spor tesisi mevcuttur. Konumlanmaları ağırlıklı olarak Kağıthane Deresi'ni omurga kabul eden hattın üzerindedir.

Merkezî konumu, güçlü ulaşım aksları ve kentin Şişli ve Beşiktaş gibi gelişmiş ilçelerine olan yakınlığıyla konut ve ofis yatırımlarını kendisine çekmektedir. Doğru orantılı bir biçimde ilçe nüfusunun da artacağı söylenebilir. Bu eğilim, mevcut durumda bile nicelik olarak yeterli olmayan spor donatılarının daha çok kişi tarafından kullanılması halini beraberinde getirebilir.

Şekil 4.31: Kağıthane ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

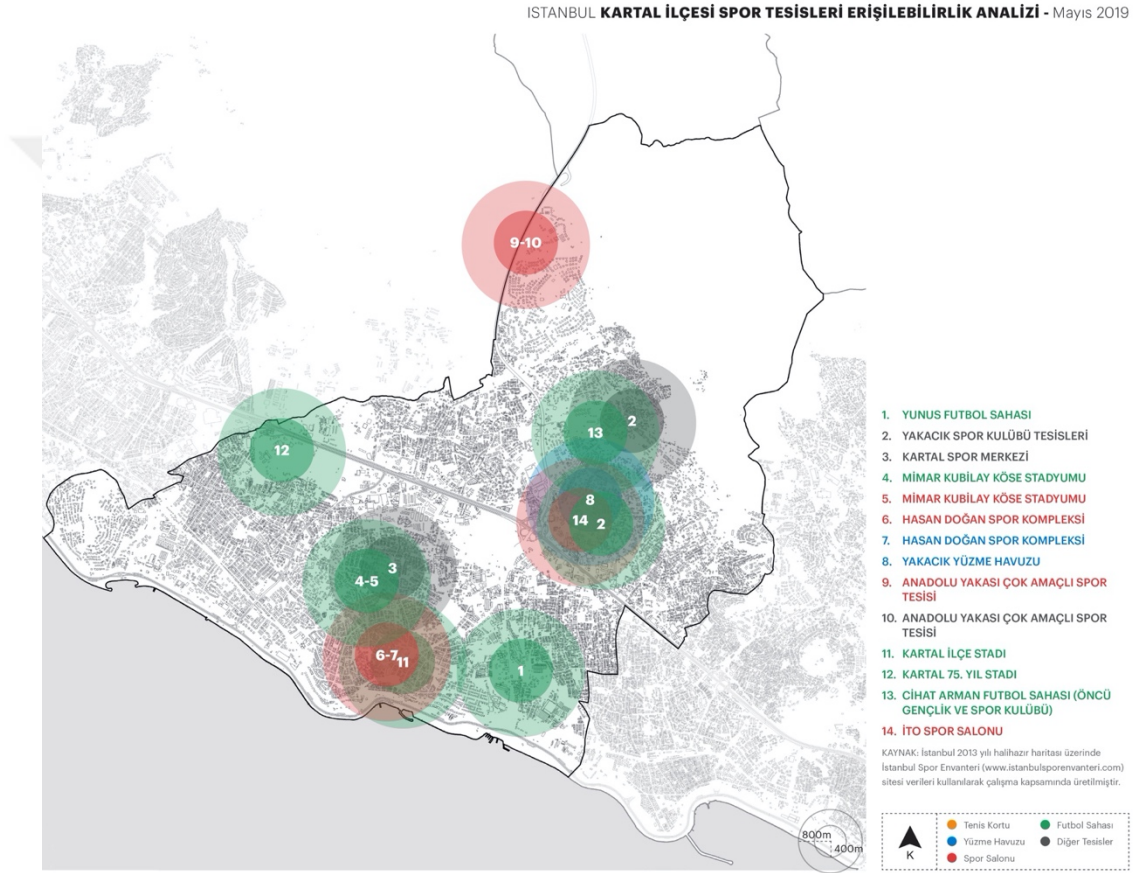
Çizelge 4.28: Kağıthane ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Kartal

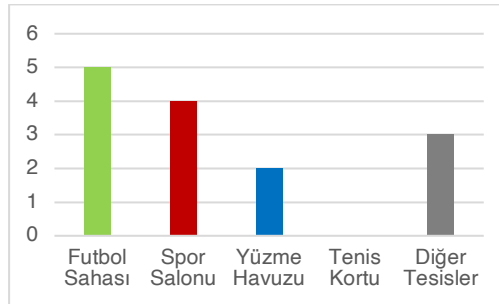
Hem sahip olduğu spor tesisi anlamında hem de yaşam kalitesi endeksi listesinde orta sıralarda yer almaktadır. İlçede yer alan 14 adet tesis, ilçe nüfusu olan 461.155 kişiye hizmet vermektedir ki tesis başına 32.939 kişiye karşılık gelir.

İlçede bulunan Dragos Tepesi, Aydos Ormanı, sahil bandı ve ilçedeki parklarda bulunan 53 adet spor sahası (Kartal Belediyesi Stratejik Planı, 2015) muhtelif sportif faaliyetlerde bulunmak için fırsatlar sunmaktadır. Kapalı spor tesislerinin mekânsal erişilebilirliklerindeki kısıt bu yolla aşılmaya çalışılmıştır.

Şekil 4.32: Kartal ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

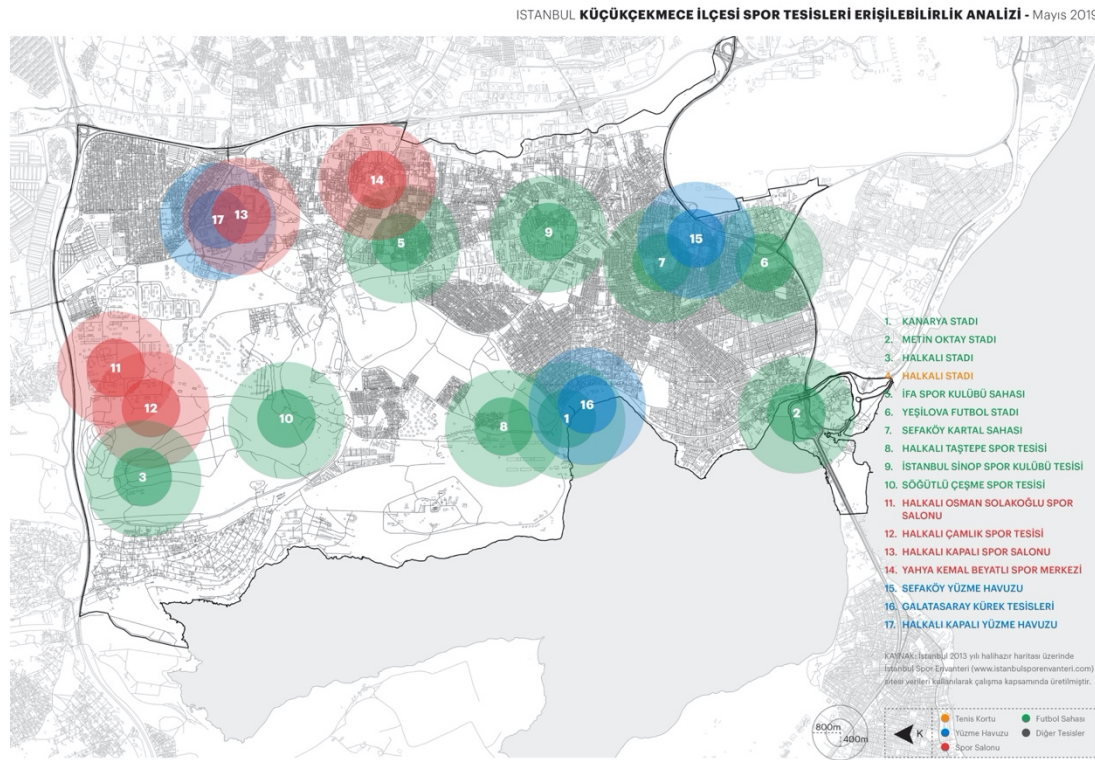
Çizelge 4.29: Kartal ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Küçükçekmece

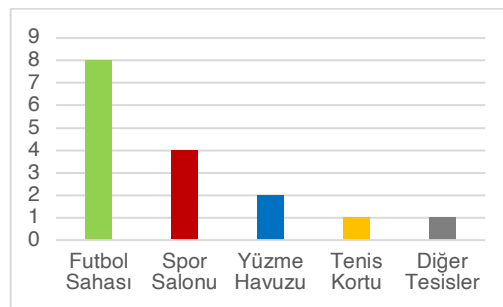
Esenyurt'tan sonra 770.317 kişiyle en kalabalık ikinci ilçedir. İlçede 17 adet spor tesisi bulunmaktadır. Tesislerin ilçe ölçeğinde dağılımı homojen bir yapıda olsa da ilçe büyüklüğüne göre sayılarındaki azlık, tesislere erişim mesafelerini arttırmaktadır. Bununla birlikte iki futbol sahası ve bir adet spor salonu projesi hayata geçirilmektedir (URL-26).

Yaşam kalitesi endeksinde üst sıralarda bulunmasına rağmen tesis başına düşen 45.312 kişi kent ortalamasının üstündedir. Bunun yanında planlanan ve gerçekleştirilmekte olan tesislerle birlikte bu sayının kent ortalaması seviyesine düşeceği söylenebilir.

Şekil 4.33: Küçükçekmece ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.30: Küçükçekmece ilçesi spor tesisleri dağılımı.

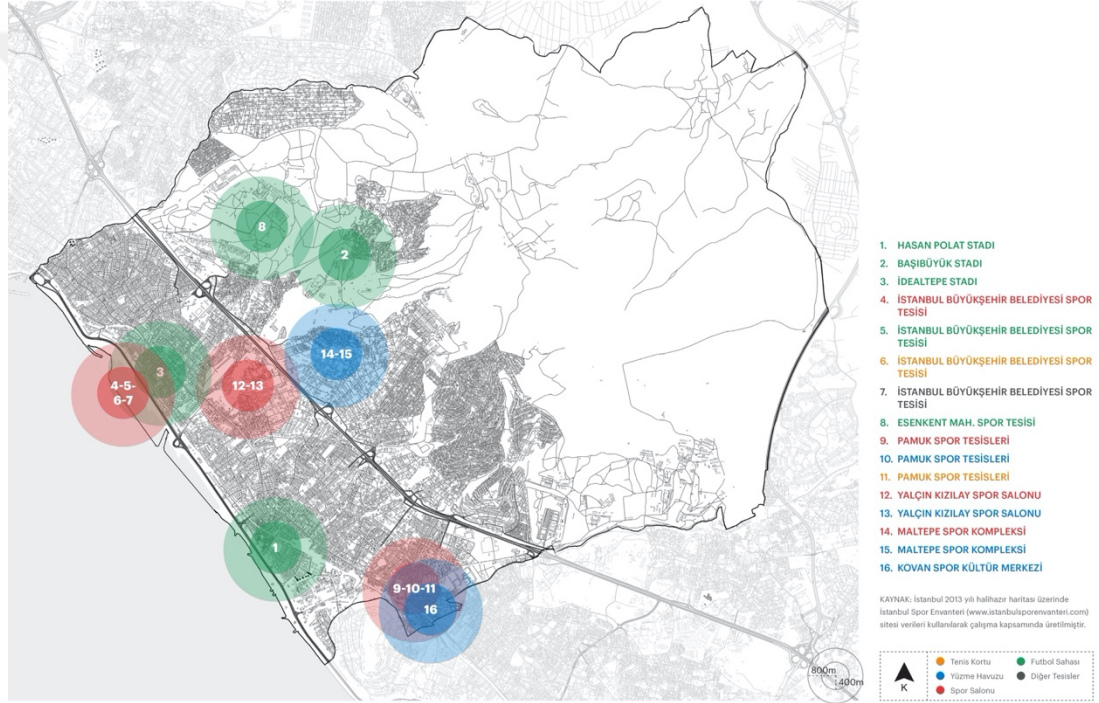

Maltepe

Tesis başına düşen 31.064 kişiyle il ortalamasına yakın bir değere sahiptir. İlçedeki 16 adet tesis 497.034 kişilik bir nüfusa hizmet vermektedir. Yerleşim D-100 Karayolu'nun her iki tarafında gelişme gösterse de spor tesisleri ağırlıklı olarak yolun güneyinde yer almaktadır.

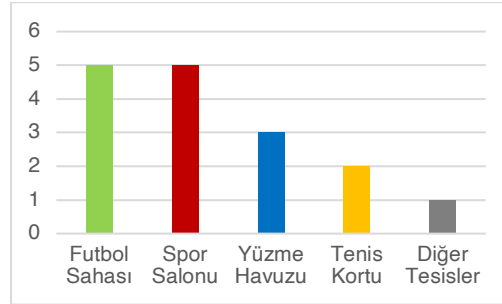
İlçenin hazırlanan stratejik planında öncelikli çözülmesi gereken sorunlar arasında spor tesisleri/sportif faaliyetler başlığı öne çıkmıştır (Maltepe Belediyesi Stratejik Planı, 2015). Bu yöndeki kararların hayata geçirilmesi durumunda mevcuttaki mekânsal erişim problemleri de azalacaktır.

İSTANBUL MALTEPE İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.34: Maltepe ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

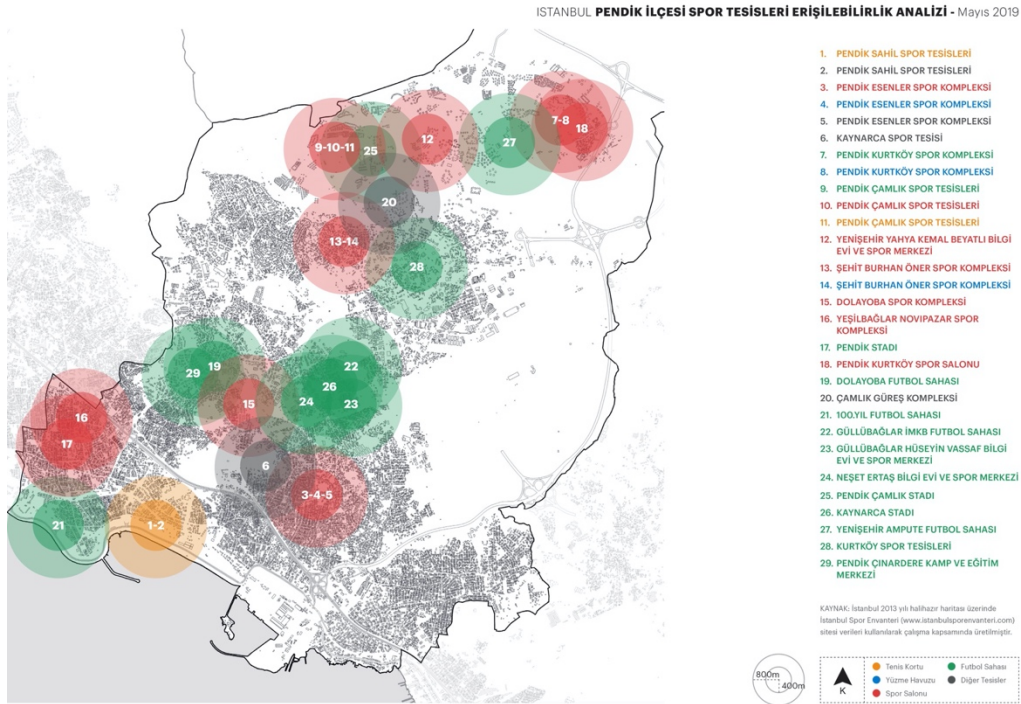
Çizelge 4.31: Maltepe ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Pendik

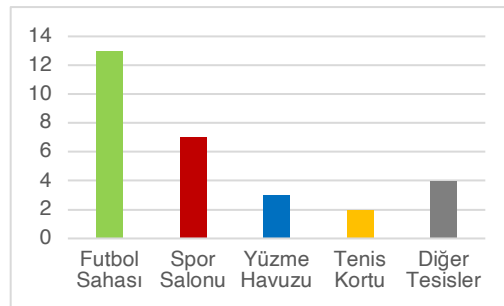
Nüfusu 693.599 olan ilçede 29 adet spor tesisi bulunmaktadır. Tesis başına düşen kişi sayısının 23.917 olduğu ilçede 13 tesisle futbol öne çıkmaktadır. Yedi adet spor salonu, 3 adet yüzme havuzu, 2 tenis kortu ve 4 adet de 'diğer tesisler' bulunmaktadır. Tüm bu tesislerin ilçedeki yer seçiminde ise homojen denilebilecek bir işlevsel dağılım okunabilmektedir.

Mevcut durumda çalışır haldeki tesislerin yanında; inşaatı devam eden beş adet spor kompleksi, projelendirilmiş olan altı adet spor kompleksi ve projelendirilmiş olan dört adet yüzme havuzu da kullanıma açıldığında kentin spor tesisleri anlamında en zengin ilçesi durumuna geçeceği tespiti yapılabilir (URL-27). Halihazırda mekânsal erişilebilirliği kuvvetli olan mevcuttaki tesislere yenileri eklendikçe ilçe halkının tesisleri kullanım frekansının da artacağı öngörülebilir.

Şekil 4.35: Pendik ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

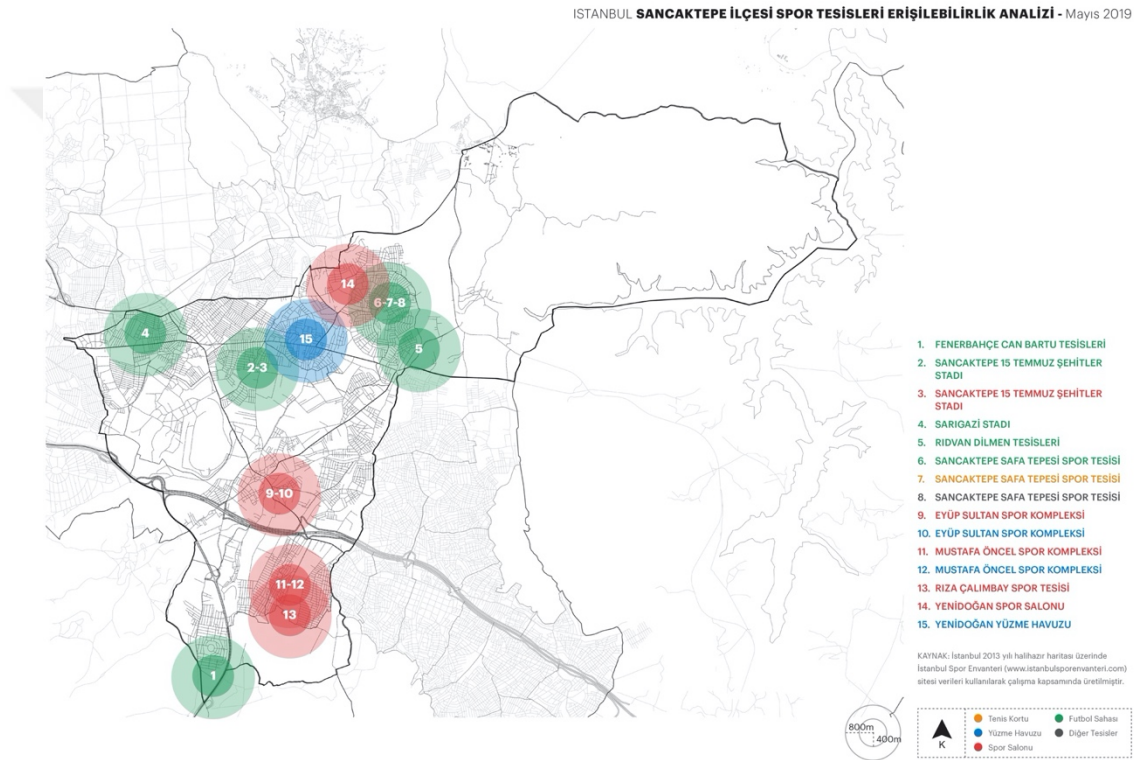
Çizelge 4.32: Pendik ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Sancaktepe

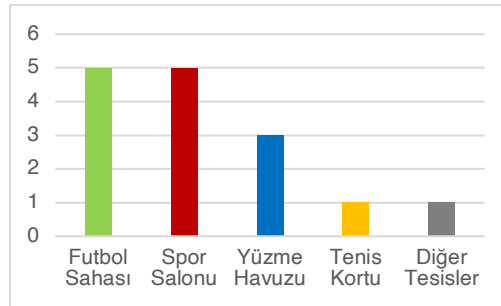
5747 sayılı Kanun ile kurulan yeni ilçelerden birisidir. 414.143 kişilik bir nüfusa sahip olan ilçede 15 adet spor tesisi bulunmaktadır. İlçe genelinde tesislere erişim ideal olmasa da inşaatı devam eden iki adet spor salonunun da katılmasıyla bu anlamda bir rahatlama olacaktır.

Yaşam kalitesi endeksinde son sıralarda yer almasına rağmen, tesis başına düşen kişi istatistiğinde 27.609 ile İstanbul ortalamasının altındadır. 2008 senesinde çıkarılan 5747 sayılı Kanun ile ilçe statüsüne geçen yerler arasında sayıca en fazla tesise sahip ikinci ilçe olması bu orandaki en büyük etkidir.

Şekil 4.36: Sancaktepe ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

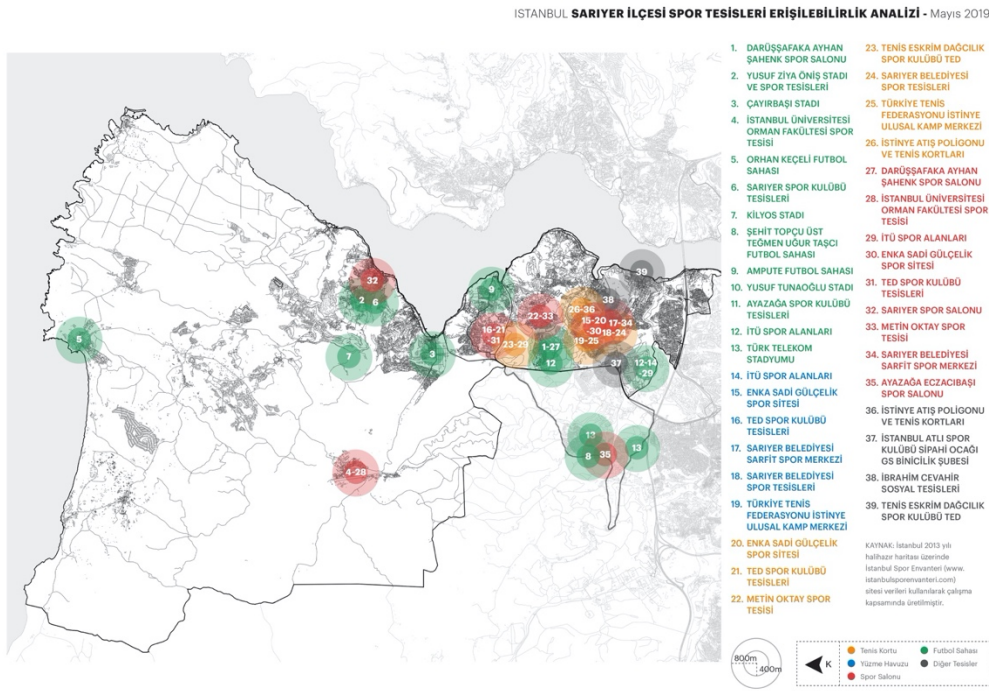
Çizelge 4.33: Sancaktepe ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Sarıyer

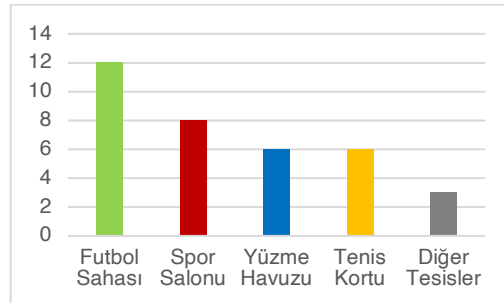
Sahip olduğu 39 adet tesisle¹¹ İstanbul'daki ilçeler arasında en fazla spor tesisine sahip olan ilçedir. 342.503 kişi olan ilçe nüfusu, tesis başına 8.782 kişilik bir oran vermektedir. Nüfusları ve kentleşme düzeyleri Sarıyer'e göre düşük olan Adalar, Çatalca'dan sonra bu kategoride üçüncü sıradadır.

Tesislerin yer seçimi ağırlıklı olarak Büyükdere Caddesi ile İstanbul Boğazı arasındaki bölgede, Cadde'ye yakın biçimdedir. İstanbul Boğazı kıyısındaki topografyanın dik yapısından ötürü tesislere erişim ideal olmasa da 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'yla korunan ilçede bu durum kaçınılmazdır.

Şekil 4.37: Sarıyer ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.34: Sarıyer ilçesi spor tesisleri dağılımı.

¹¹ 6360 sayılı yasa (2. madde 37. fıkrası) kapsamında, 30.03.2014 tarihinden itibaren İstanbul Sarıyer ilçesi sınırlarına dahil edilen alanlardan Ayazağa Mahallesi'nde bulunan Türk Telekom Stadyumu ve Eczacıbaşı Spor Salonu, Şişli ilçesinden Sarıyer ilçesine geçmiştir. Böylelikle 37 olan sayı 39'a çıkmıştır.

Silivri

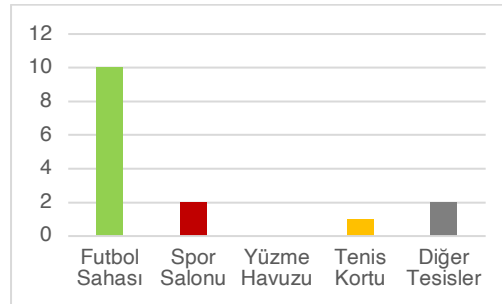
187.621 kişilik nüfusunun büyük bir kısmı Marmara Denizi kıyısındaki mahallelerde ikamet etmektedir. İlçedeki 15 adet tesisin 11 tanesi de bu bölgededir. Bu duruma rağmen birkaç mahallede yoğunlaşmaları sebebiyle mekânsal erişilebilirlikleri olumsuzdur.

Tesis başına düşen kişi sayısı olan 12.508, il ortalaması dikkate alındığında, olumlu görünse de, futbol sahası dışındaki spor tesisleri sayısındaki azlık ve ilçenin kırsal karakterinden kaynaklanan yerleşim arası uzun mesafeler bu türden donatılar bağlamında olumsuz taraftır.

Şekil 4.38: Silivri ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

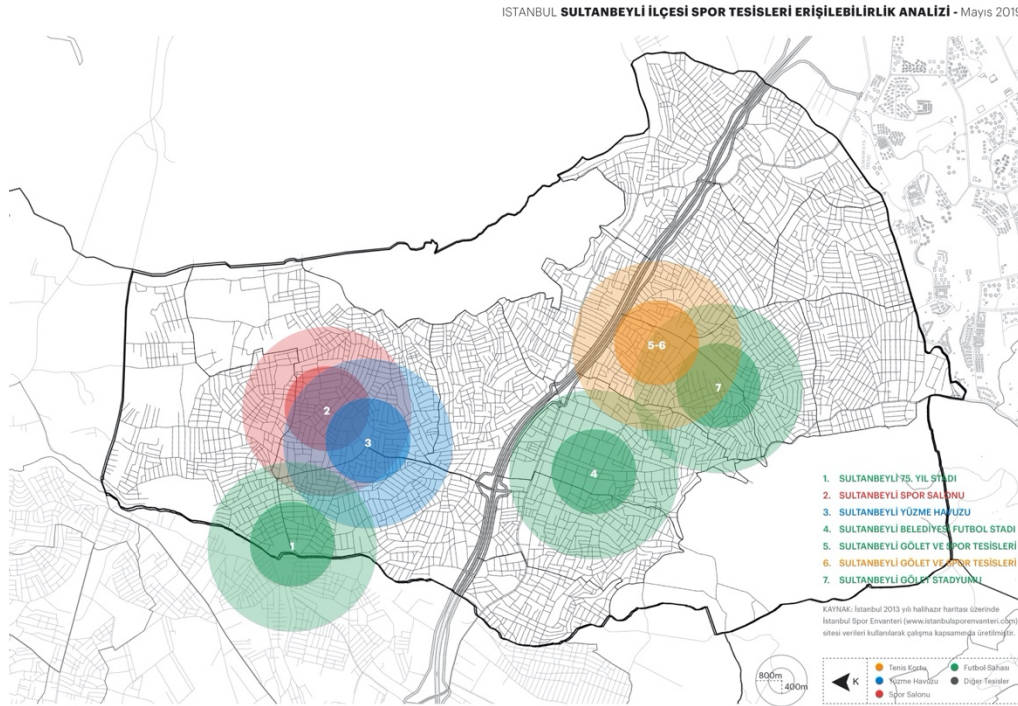
Çizelge 4.35: Silivri ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Sultanbeyli

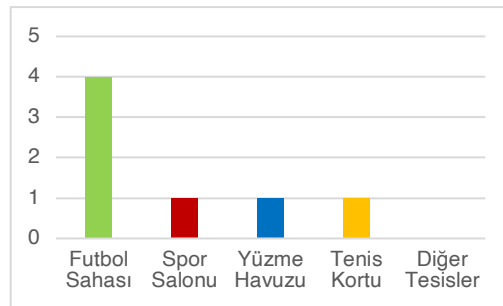
Kentin spor tesisi sahipliği anlamında yoksun olan bir diğer ilçesidir. Nüfusu 327.798 olan ilçede yalnızca 7 adet tesis bulunmaktadır. Tesis başına 46.828 kişinin düştüğü ilçe, yaşam kalitesi endeksinde sonuncu Arnavutköy'ün bir basamak üstündedir. İlçenin hazırlanan stratejik planında ilçe içinde spor kültürünün gelişmemiş olmasından zayıf bir yan olarak bahsedilmektedir (Sultanbeyli Belediyesi Stratejik Planı, 2015).

E-80 Otoyolu'nun yerleşimin içinden geçmesi neticesinde hızlı bir kentleşme sürecini yaşayıp, kısa sürede köy statüsünden ilçe belediyesine geçmiştir. Spor tesisleri de bahsi geçen karayolunun kuzeyinde ve güneyinde yer seçmiştir. Yoğun bir yerleşim dokusu olan ilçede spor tesislerinin azlığından kaynaklanan mekânsal erişim kısıtları bulunmaktadır.

Şekil 4.39: Sultanbeyli ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.36: Sultanbeyli ilçesi spor tesisleri dağılımı.

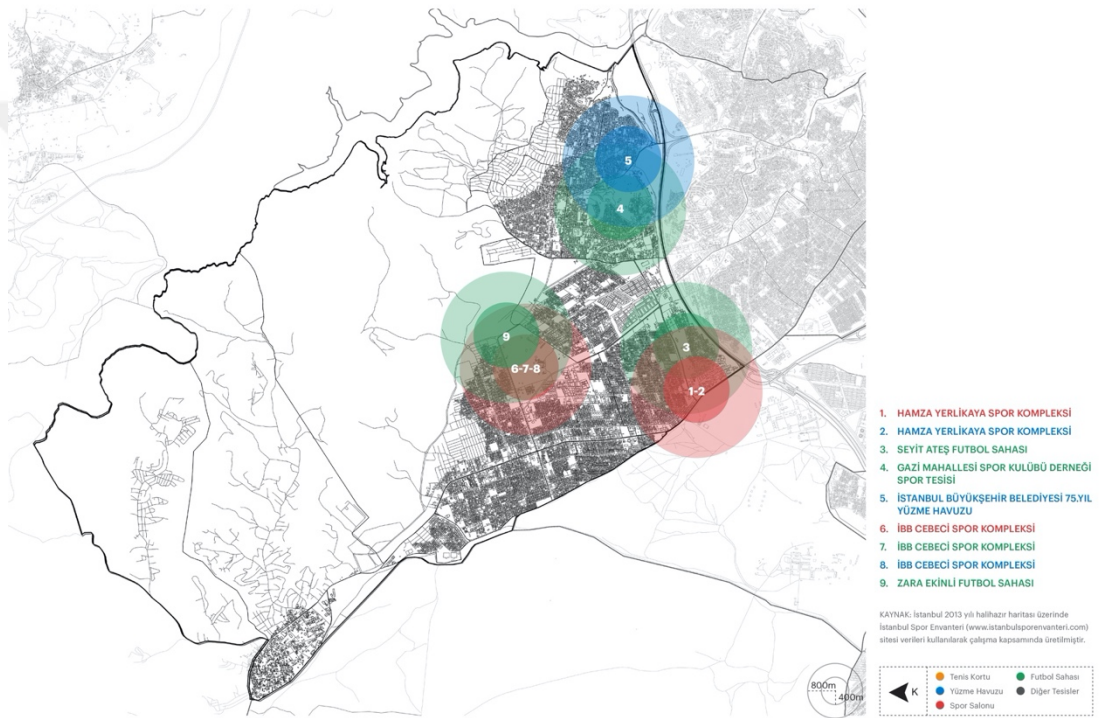

Sultangazi

Kalabalık nüfusuna rağmen spor tesisi sayısı anlamında kentin geride kalmış ilçelerinden birisidir. 5747 sayılı Kanun ile 2008 senesinde ilçe olan yerleşimlerden bir diğeri olan Sultangazi'de 9 adet spor tesisi bulunmaktadır.

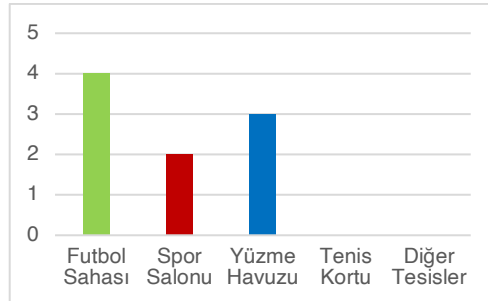
Tesis başına 58.196 kişinin düştüğü ilçede 523.765 kişilik bir nüfusa hizmet edecek sayıda tesis bulunmamasıyla, yaşam kalitesi endeksinde otuz altıncı sırada olması arasında bir bağıntı kurulabilir. Mevcut tesisler ilçe halkı tarafından rahat erişilebilir bir biçimde kullanılamamaktadır.

ISTANBUL SULTANGAZI İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.40: Sultangazi ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.37: Sultangazi ilçesi spor tesisleri dağılımı.

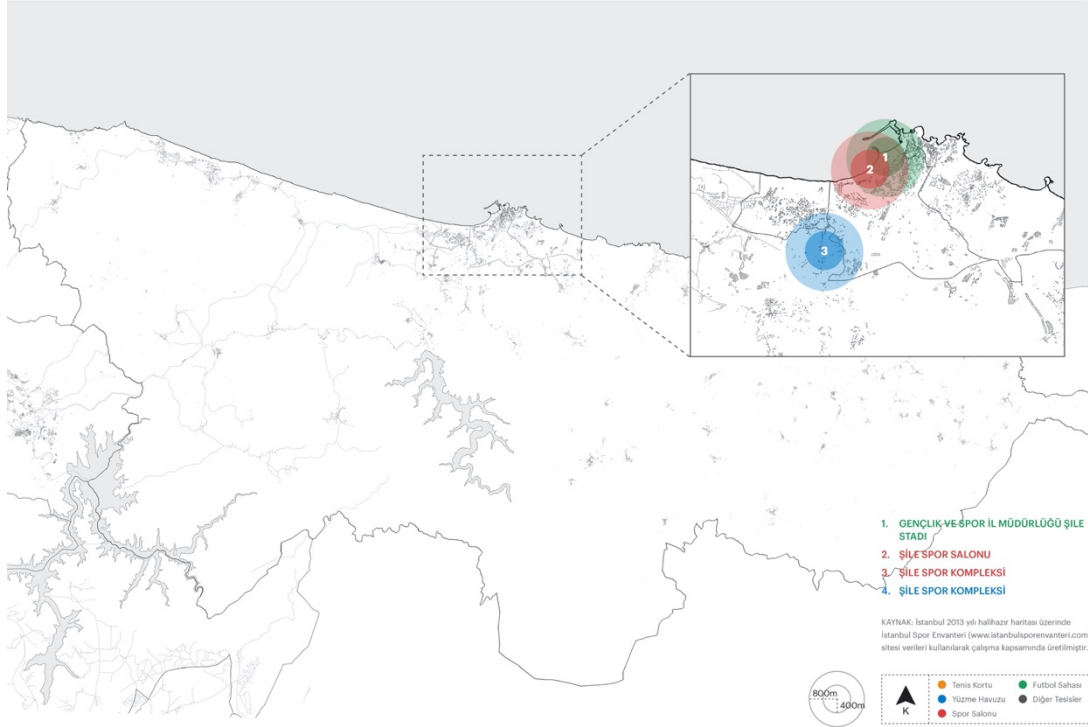
Şile

Adalar ilçesinden sonra, 36.516 kişiyle, kentin en az nüfusa sahip ilçesidir. Yüzölçümü bakımından 790 km² ile Anadolu Yakası'nın en büyük ilçesi olan Şile'de yalnızca dört adet spor tesis bulunmaktadır. Yüzölçümünün %89'u tarım ve orman alanı, geriye kalan %11 ise yerleşim alanıdır.

Kentin spor tesisi bakımından en yoksunudur. Tesis sayısının azlığı ile nüfusu arasında bir orantı kurulduğunda ise tesis başına 9.129 kişilik bir sayı çıkmaktadır ki bu veri İstanbul'un ilçeleri arasında Şile'yi dördüncü sıraya koymaktadır. İnşaatı devam eden Şile Spor Merkezi ile birlikte bu sayının düşmesi beklenebilir.

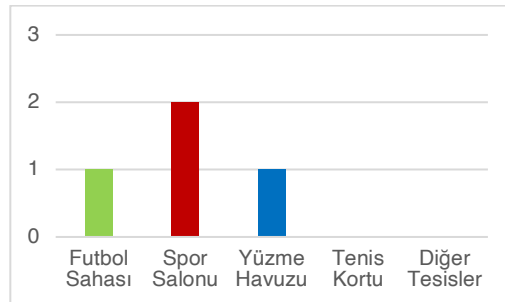
İlçe merkezi sayılan Çavuş ve Balibey mahallelerinde bulunan tesislere erişim, 6360 sayılı yasa ile mahalleye dönüştürülen köyler için, son derece kısıtlıdır.

İSTANBUL ŞİLE İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.41: Şile ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.38: Şile ilçesi spor tesisleri dağılımı.

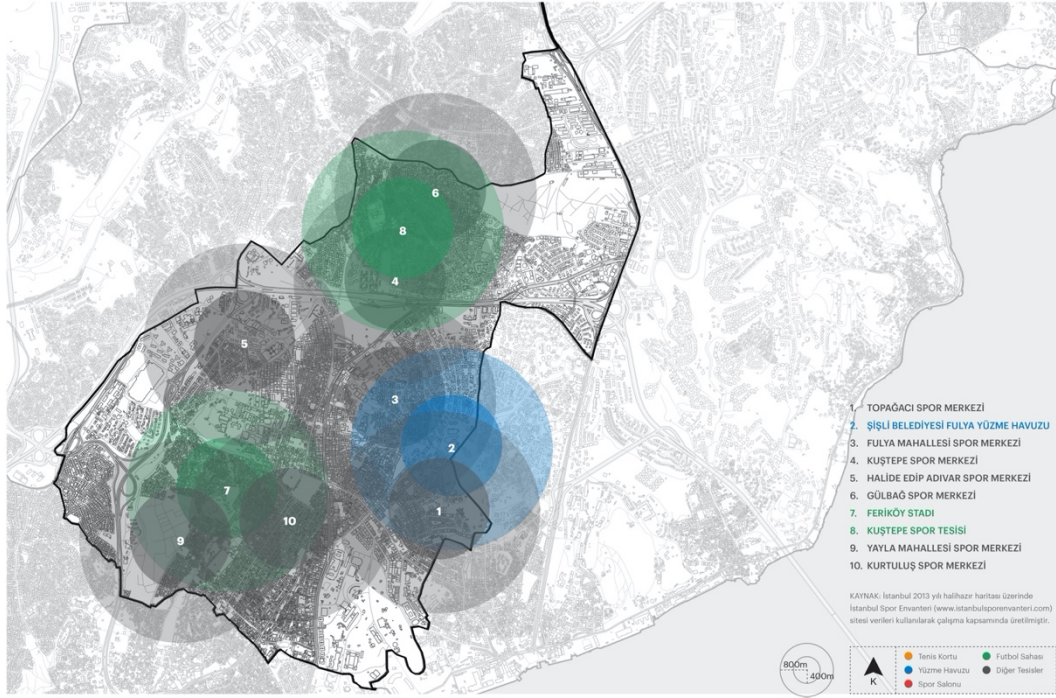

Şişli

'Diğer Tesisler' kategorisindeki 8 adet tesisle ilçeler arasında birinci sıradadır. Toplamdaki 11 adet tesisin, kalan ikisi futbol sahası, bir tanesi de yüzme havuzudur. İlçe nüfusu olan 274.289 kişiye hizmet eden tesislerin mekânsal dağılımı homojenlik gösterse de tesisler işlevsel olarak sınırlı bir yapı arz etmektedir.

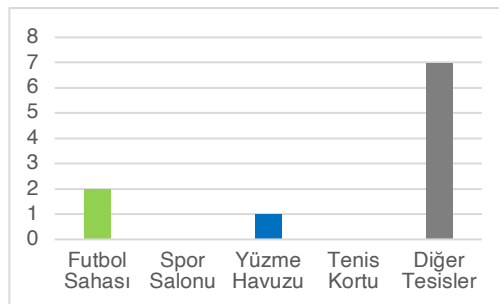
Tesis başına düşen 24.935 kişiyle il ortalamasının altında olan, yaşam kalitesi endeksinde dördüncü sırada bulunan Şişli'de kamu eliyle hayata geçirilmiş spor salonu ve tenis kortu bulunmamaktadır. 'Diğer Tesisler' kategorisinde bulunan kapalı spor alanlarının ise kendilerine özel, bağımsız bir binaları olmayıp, bu tesisler apartmanların giriş katlarında hizmet vermektedirler. Kentteki rayiç bedeli en yüksek yerleşim alanlarını barındırması bu durumun sebebi olmakla birlikte, gelecekte spor donatılarının planlanması için bir engel de teşkil ettiği söylenebilir.

ISTANBUL ŞİŞLİ İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.42: Şişli ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

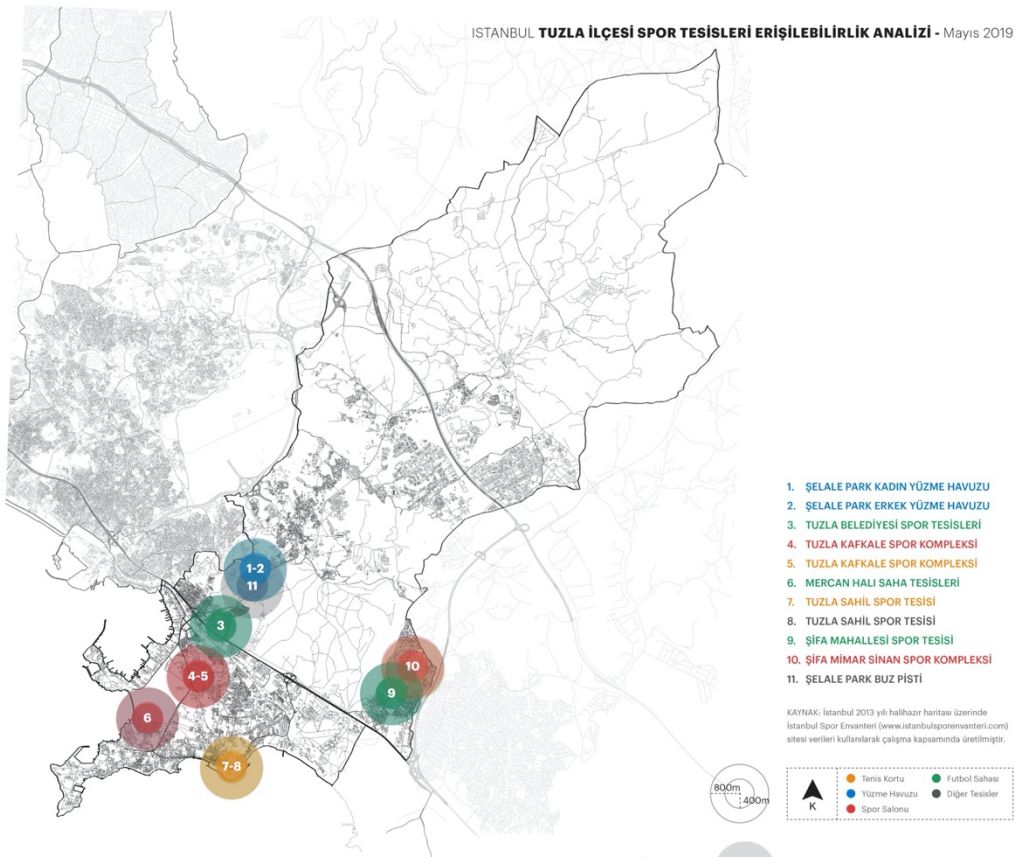
Çizelge 4.39: Şişli ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Tuzla

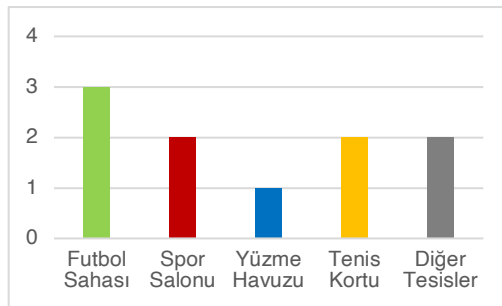
İlçede bulunan 11 adet spor tesisi 255.468 kişilik bir nüfusun kullanımındadır. D-100 Karayolu ve E-80 Otoyolu ilçe içinden geçmektedir. Organize sanayi bölgeleri otoyol etrafında yer seçerken, konut yerleşimleri yoğunlukla D-100 Karayolu'nun güney ve kuzeyindedir. Spor tesisleri de konut yerleşimini takip eder bir biçimde D-100'ün kuzey ve güneyinde yer seçmiştir.

23.224 kişilik tesis başına düşen nüfus oranıyla kent ortalamasının altındadır. Tesis sayısı, tesislerin çeşitliliği ve ilçe nüfusu arasındaki oran olumlu olsa da tesislerin ilçedeki mekânsal dağılımı eşitsizdir.

Şekil 4.43: Tuzla ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

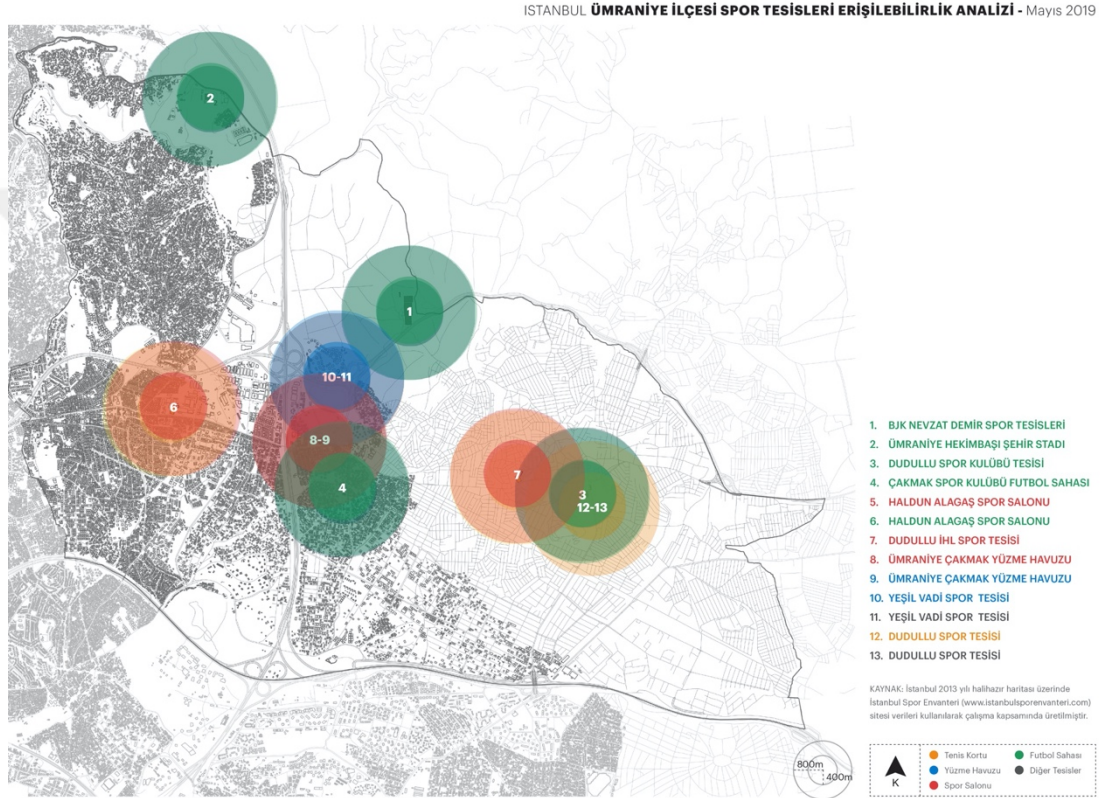
Çizelge 4.40: Tuzla ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Ümraniye

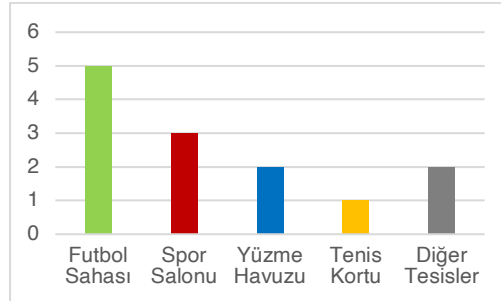
690.193 kişilik nüfusuyla İstanbul'un beşinci en kalabalık ilçesidir. Nüfusuna oranla yeterli sayıda spor tesisi bulunmadığı için mevcut 13 adet tesisinin her biri ortalama 53.091 kişiye hizmet vermektedir.

Tesislerin ilçede dağılımı incelendiğinde, çoğunlukla E-80 Otoyolu'nun doğu ve batısında yer aldıkları görülmektedir. Ümraniye'de bulunan spor tesislerinin mekânsal erişilebilirlikleri olumsuzdur.

Şekil 4.44: Ümraniye ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

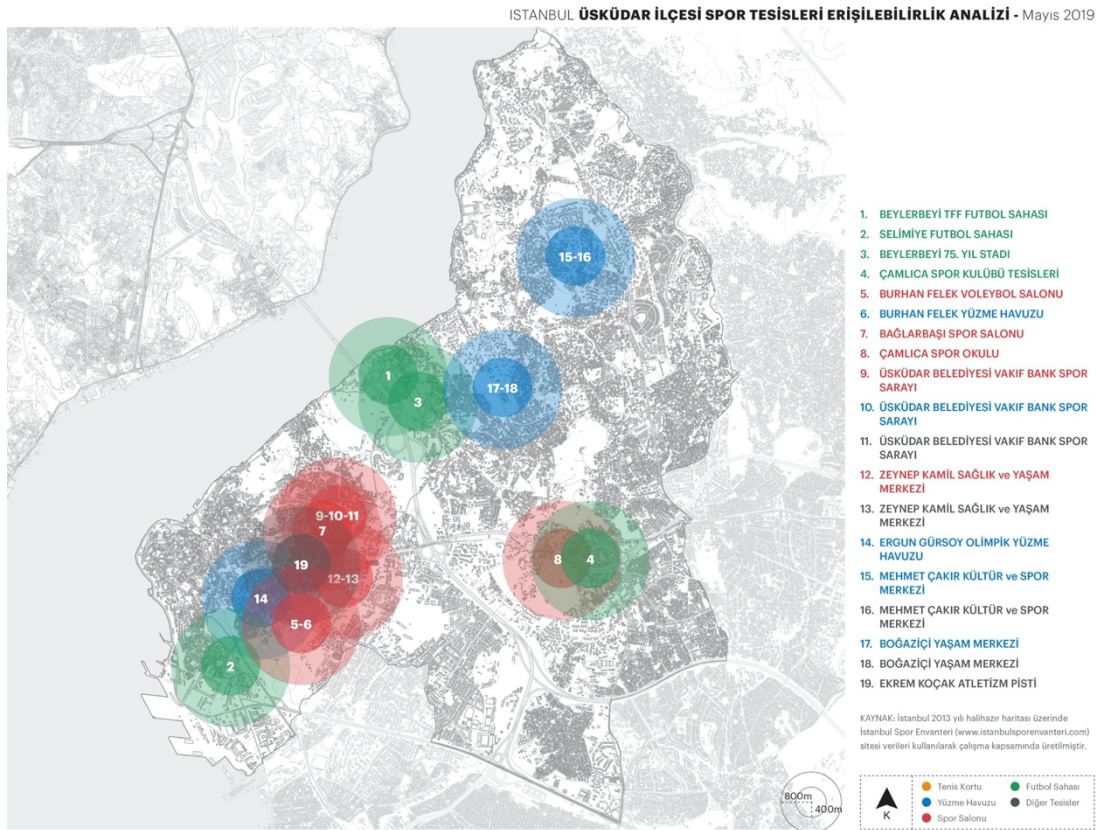
Çizelge 4.41: Ümraniye ilçesi spor tesisleri dağılımı.

Üsküdar

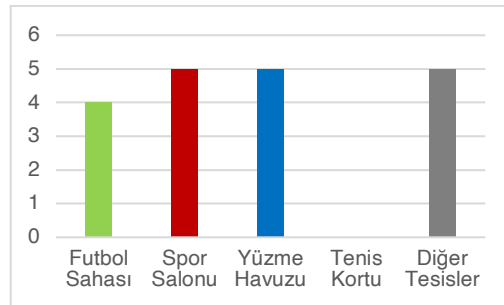
529.145 kişilik nüfusuyla kentin kalabalık ilçelerinden bir tanesidir. İlçedeki 19 adet spor tesisinin her biri ortalama 27.849 kişiye hizmet sunmaktadır. Tesislerin çeşitliliği ve sayısı yeterli olsa da ilçenin topografik yapısı, 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'yla korunuyor olması gibi sebepler mekânsal erişilebilirliklerini kısıtlamaktadır.

Tesislerin Boğaziçi kıyısına paralel olarak yer seçmeleri dolayısıyla, Üsküdar'ın üst kotlarında yer alan mahalleler bu tür donatıdan yoksun kalmıştır. İlçe belediyesi tarafından inşaatı yapılan bir spor merkezi bu mahallelerden birisi olan Ferah Mahallesi sınırları içindedir (URL-28).

Şekil 4.45: Üsküdar ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.42: Üsküdar ilçesi spor tesisleri dağılımı.

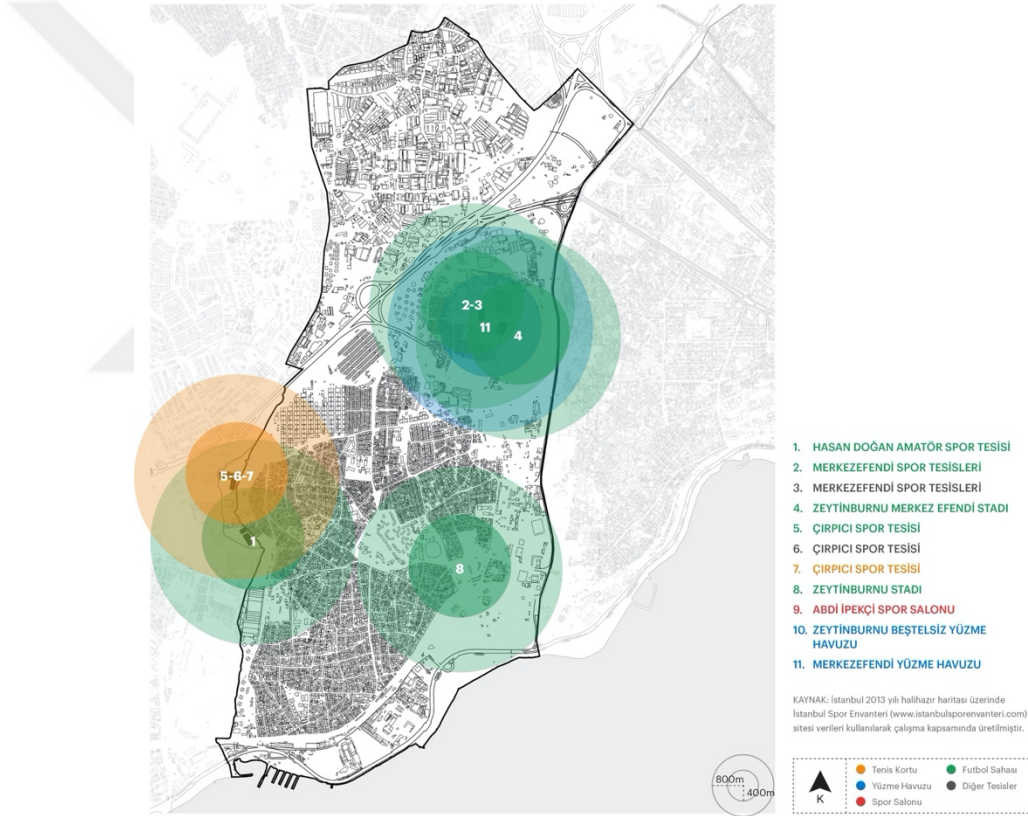

Zeytinburnu

Yaklaşık 12 km²'lik yüzölçümüyle kentin küçük ilçelerinden biri olan Zeytinburnu'nda bulunan 10 adet spor tesisi 284.935 kişilik bir nüfusa hizmet etmektedir. D-100 Karayolu'nun ikiye ayırdığı ilçenin bu yolun kuzeyinde kalan kısmında spor tesisi bulunmamaktadır.

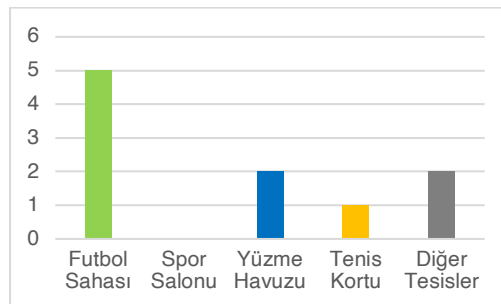
Yüzölçümü küçük ve tesis başına düşen nüfusu da 28.493 kişi ile il ortalamasına yakın olmasına rağmen Zeytinburnu'ndaki spor tesisleri ilçe sakinlerinin erişimini kolaylaştıracak biçimde yer seçmemiştir. İlçenin stratejik planında tesis sayısındaki yetersizliğe dikkat çekilmiş ve yeni tesislerin ilçeye kazandırılması gerektiği vurgulanmıştır (Zeytinburnu Belediyesi Stratejik Planı, 2015).

İSTANBUL ZEYTİNBURNU İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERIŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Şekil 4.46: Zeytinburnu ilçesi spor tesisleri erişilebilirlik analizi.

Çizelge 4.43: Zeytinburnu ilçesi spor tesisleri dağılımı.

4.3 Mahalleler Bağlamında Spor Tesisleri Mekânsal Analizi

Sosyal ve kültürel hayata zenginlik katması, kısa süreler yürünerek içindeki donatı alanlarına erişilebilir yapıda olması, karma kullanımlı işlev alanlarıyla canlı kalması yönleriyle mahalle, kentsel gelişmenin en küçük birimi olarak görülebilir. İçinde eğitim yapısı (çoğunlukla ilköğretim yapısı) ve sağlık yapısı (çoğunlukla aile sağlığı merkezi) bulunduran mahalleden Anayasa’da bahsedilmez. Bununla birlikte 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda tanımı şu şekilde yapılmıştır:

“Belediye sınırları içinde, ihtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösteren ve sakinleri arasında komşuluk ilişkisi bulunan idari birim.”

14.06.2014 tarihli Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nin 23. maddesinde ‘mahalle ölçeği’ kavramına yer verilmiş ve donatı alanlarının erişilebilirliğine vurgu yapılmıştır:

“Madde 23 (4) ... Park, çocuk bahçesi, oyun alanı, meydan gibi açık alanların mahalle ve semt ölçeğinde merkezlerle birlikte tasarlanması esastır.... (5) Açık ve yeşil alan ile diğer sosyal ve teknik altyapı alanları bir bütün olarak, erişilebilir şekilde merkezlerle birlikte planlanmalıdır.”

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın 2014 yılında hazırlamış olduğu Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik Değişikliği Taslağı’nda, 5. madde, c bendi, 6. fıkrasındaki sosyal alt yapı alanları başlığı altında spor ve oyun alanlarından şöyle bahsedilmiştir:

Spor ve oyun ihtiyaçlarını karşılayan alanlardır. İmar planı kararı ile kent, bölge, mahalle ölçekleri hiyerarşisine göre gerekli açık veya kapalı spor ve oyun alanları bulunur. Bunlar futbol, basketbol, voleybol, tenis, yüzme, atletizm, buz pateni ve benzeri gibi spor faaliyetlerini ihtiva eden açık ve kapalı tesis alanlarıdır (URL-29).

Ülkemizde yerleşmelerin kademelenmesinde, geleneksel kent dokularının analizinde en küçük birim olarak mahalle olduğu kabul edilmektedir. Mahalle genelde bir ilkokul birim olarak kabul edilmekte, planlama için önemli bir referans noktasını oluşturmaktadır. Daha çok batı kaynaklı literatürde ‘komşuluk birimi’ olarak tanımlanan mahalle olgusu, mekânsal standartların tanımlanmasında ve günlük yaşamla buluşmasında önemli bir yerleşme kademelenmesidir (Konuk vd., 2017).

Uluslararası ortamda, mahalle biriminin ön plana çıkartıldığı bir çok deklarasyon içinde yer alan ‘Atina Bildirgesi’ de, 1998 ve 2003 yıllarında güncellenirken:

- Mahallenin planlama sürecinin “en küçük birimi” olduğu,

- Planlama, yerel kimlik ve aidiyet duygusu için bir mahalle kavramının yaratılması,
- Kent yönetiminde halkın katılımının sağlanmasında mahallenin kilit rol oynadığı şeklinde önemli vurgulamalar yapılmıştır (New Charter Of Athens, 1998 ve 2003'ten aktaran Konuk vd., 2017).

Kentte yaşayan tüm bireyler için yaşam kalitesinin artması doğal bir beklenti halini almıştır. Mahalle birimi üzerinden kentsel yaşama katkı koyarak kentsel gelişmeyi sağlamak yine mahalle bünyesinde sosyal etkileşimi arttıran, iş olanakları yaratan, kentli için çekici olup canlılık sağlayan mekânları sunmaktan geçecektir. Açık ve kapalı alanlarıyla spor tesisleri İstanbul özelinde bu gelişmenin önemli bir bileşeni olabilirler.

Kentin ilçeleri arasındaki idari sınırlar spor tesislerini kullanma noktasında çoğunlukla bir engel teşkil etmediğinden¹² ve de bir alt ölçek olan mahalle düzeyinde tesis ile bağlam arasındaki ilişkinin daha net bir biçimde okunabileceğinden hareketle kentteki 966 mahalleye bahsi geçen spor tesislerinin dağılımı yapılmıştır.

Hangi tip tesisin nasıl bir bağlamda konumlandığını belirlemek adına mahalleler; 2018 yılı m² rayiç bedel değerleri ve nüfusla ağırlıklandırılmış mahalle merkezleri olmak üzere haritalandırılmışlardır. Bu iki ayrı harita üzerinde mevcut tesislerin çakıştırılması yoluyla tesis ve bağlam arasındaki bağlantı irdelenmiştir.

4.3.1 Spor Tesisleri – Rayiç Bedel İlişkisi

Kentteki spor tesislerinin buldukları bağlamdaki arazi değerlerini, hızla değişen ve spekülatif yapıda olmalarından ötürü, tespit etmenin zorluğu göz önüne alındığında ekonomik değere dair bir saptama yapmak adına rayiç bedel değerleri dikkate alınarak analiz yapılmıştır.

Mahallelerin taşınmaz ortalama m² rayiç bedel değerlerine dair veri Kadir Has Üniversitesi İstanbul Çalışmaları Merkezi'nin hazırladığı İstanbul95 projesinden alınmıştır (Güvenç, Tülek vd., 2018). Bu çalışmada kentin tüm mahalleleri, ilçe belediyelerinden elde edilen veriler doğrultusunda, rayiç bedel ortalamalarına göre beş bölgeye ayrılmıştır:

¹² Kentteki sayıları az olsa da bazı ilçeler, idari sınırları içerisindeki tesislerden faydalanılması için kayıt sırasında ikametgâh belgesi talep etmektedir (Y.N.).

Çizelge 4.44: Rayiç bedel bölgeleri (İstanbul95 verileri üzerinden çalışma kapsamında üretilmiştir).

Rayiç Bedel Bölgesi	Ortalama Değeri	Bölge Adı
1	3-313 TL/m ²	Alt
2	528-3.081 TL/m ²	Orta
3	3.187-7.852 TL/m ²	Üst
4	8.271-12.477 TL/m ²	Üst+
5	13.044-23.734 TL/m ²	Üst++

Bu değerler, spor tesislerinin de bulunduğu mahalle sınırlarını gösteren İstanbul haritası üzerine aktarıldığında, rayiç bedelin üst++ olduğu (5. bölge) 24 adet mahallede spor tesisi bulunmadığı görülmektedir. Söz konusu mahallelerin tamamı Beyoğlu, Fatih ve Şişli ilçeleri sınırları içerisindedir.

Üst+ rayiç bedeli olan (4. bölge) 28 adet mahallede ise toplamda 3 adet spor tesisi bulunmaktadır. Bunlar; Zeytinburnu ilçesi, Kazlıçeşme Mahallesi'nde 1 adet futbol sahası, Beyoğlu ilçesi, Bedrettin Mahallesi'nde 1 adet yüzme havuzu ve Şişli ilçesi, Teşvikiye Mahallesi'nde 1 adet 'diğer tesis'tir.

Rayiç bedelin üst olduğu (3. bölge) İstanbul mahalleleri toplamda 103 adettir ve bu mahallelerde 59 adet spor tesisi bulunmaktadır. Beşiktaş, Kadıköy, Fatih, Beyoğlu ve Şişli ilçelerinin mahallelerinde yoğunlaşan tesislerden, Üsküdar, Bakırköy, Zeytinburnu, Güngören ve Sarıyer ilçelerinde de bulunmaktadır. 21 adet futbol sahası en fazla temsili sağlarken, 6 adet tenis kortu en az görülen spor tesisi türüdür.

Orta rayiç bedel değerine sahip olan (2. bölge) toplamdaki 353 mahalle 279 adet spor tesisine ev sahipliği yapmaktadır. Rayiç bölgeleri arasında en çok sayıda; futbol sahası (102 adet), spor salonu (71 adet), yüzme havuzu (60 adet), tenis kortu (20 adet), diğer tesisler (26 adet) bu bölgede bulunmaktadır. Kentin 29 ilçesinde yer alan 2. Bölge mahalleleri en fazla sayıda Bağcılar, Kartal, Küçükçekmece, Pendik, Sarıyer ve Üsküdar ilçelerindedir.

Alt rayiç bedel değeri olan (1. bölge) 457 adet mahallede toplam 159 adet spor tesisi bulunmaktadır. Arnavutköy, Beykoz, Çatalca, Silivri, Şile, Ümraniye semtlerinde yoğunlaşan 1. Bölge mahallelerinde toplamda 159 spor tesisi bulunmaktadır ve dağılımları; 81 adet futbol sahası, 34 adet spor salonu, 15 adet yüzme havuzu, 14 adet tenis kortu ve 15 adet 'diğer tesis' şeklindedir.

Çizelge 4.45: Tesis türü sayısı ve rayiç bedel bölgesi ilişkisi (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

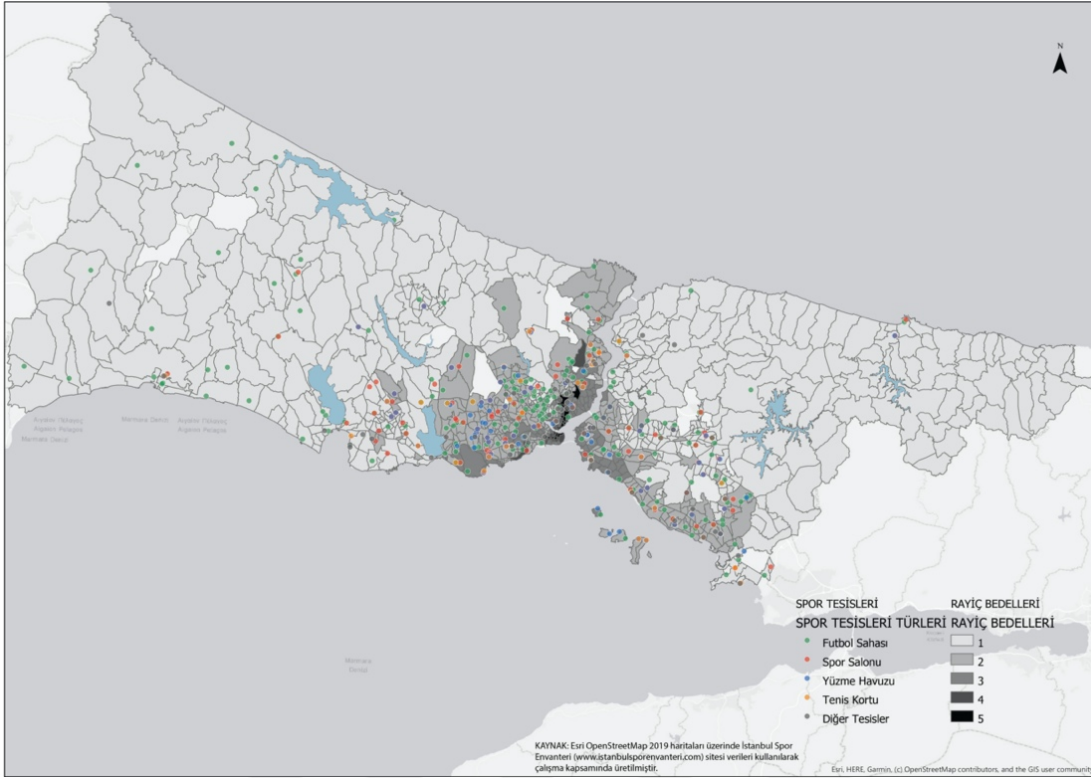
<i>Rayiç Bedel Bölgesi</i>	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesis
1 (<i>alt</i>)	81	34	15	14	15
2 (<i>orta</i>)	102	71	60	20	26
3 (<i>üst</i>)	21	10	10	6	12
4 (<i>üst+</i>)	1	0	1	0	1
5 (<i>üst++</i>)	0	0	0	0	0

Kentteki spor tesisleri ile m² rayiç bedel değerleri arasındaki korelasyonda dikkat çeken; en yüksek m² rayiç bedeline sahip olan mahallelerde (5. Bölge) kamunun ürettiği herhangi bir spor tesisinin bulunmamasıdır.

Bunun yanında bir alt değerdeki yerleşimlerde de (4. Bölge) toplamda sadece 3 adet spor tesisi yer almaktadır. Kalan 3 rayiç değer bölgesinde ise beş türdeki spor tesisinden de bulunmaktadır.

3. bölge olan ve m² değeri 3.187-7.852 TL arasında değişen mahallelerde ise kentteki tüm tesislerin yaklaşık %12'si bulunmaktadır. Tesislerin türsel dağılımının da yaklaşık bu oranda olduğu görülmektedir: Futbol sahalarının %10'u (21/205), spor salonlarının %9'u (10/115), yüzme havuzlarının %12'si (10/86), tenis kortlarının %15'i (6/40) ve diğer tesislerin %22'si (12/54).

Kentte yer alan 205 adet futbol sahasının 183 tanesi, diğer bir deyişle %89'u m² değeri 3-3081 TL arasında bulunan, alt ve orta m² rayiç bedel değeri olan mahallelerde (1. ve 2. Bölge) bulunmaktadır. Spor salonlarının %91'i (105/115), yüzme havuzlarının %82'si (75/86), tenis kortlarının %87'si (34/40) ve diğer tesislerin %76'sı (41/54) yine aynı aralıktaki m² rayiç bedel değerlerindeki mahallelerde üretilmiştir. Toplamda 810 mahalleyi kapsayan bu mekânsal yayılım, 966 mahallesi bulunan kentin %83'üne karşılık gelmektedir.

Şekil 4.47: Tesis türleri ve rayiç bedel bölgeleri ilişkisi (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinde www.istanbulsporenvanteri.com sitesi verileri kullanılarak çalışma kapsamında üretilmiştir)¹³.

Kentte yer alan 500 adet spor tesisinin rayiç bedel bölgelerine oransal dağılımı ve tesislerin söz konusu bölgelerde oransal ağırlığı şu şekilde okunabilmektedir:

Çizelge 4.46: Rayiç bedel bölgeleri ve yüzdesel tesis ağırlıkları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

Rayiç Bedel Bölgesi	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesis	Oran
1 (alt)	40	30	17	35	28	32
2 (orta)	50	61	70	50	48	55
3 (üst)	10	9	12	15	22	12
4 (üst+)	0	0	1	0	2	1
Toplam	100	100	100	100	100	100

İstanbul sınırları içerisinde bulunan; futbol sahalarının %40'ı, spor salonlarının %30'u, yüzme havuzlarının %17'si, tenis kortlarının %35'i ve diğer tesislerin %28'i alt rayiç bedel bölgesi olan 1. Bölge'dedir. Bununla birlikte 1. Bölge mahalleleri kentteki toplam spor tesisi sayısının %32'sine ev sahipliği yapmaktadır. Bu oranı aşan tesis türleri;

¹³ Her 5 tesis türüne ait mahalle düzeyindeki m² rayiç bedel değerlerini gösteren haritalar ek olarak verilmiştir (Y.N.).

futbol sahası ve tenis kortudur. Bu iki tip tesis, bu bölgede, İstanbul ortalamasının üzerinde bir temsiliyet kazanmıştır.

2. Bölge'de futbol sahalarının %50'si, spor salonlarının %61'i, yüzme havuzlarının %70'i, tenis kortlarının %50'si ve diğer tesislerin %48'i yer almaktadır. Bu bölgedeki mahalleler, İstanbul'daki tüm spor tesislerinin yarısından fazlasını (%55) barındırmaktadır. Spor salonu ve yüzme havuzu sayılarının kent ortalamasının üzerinde bir oranda yer alması dikkate değerdir.

Kent genelindeki tesislerin %12'sinin bulunduğu 3. Bölge mahallelerinde, bu oranın üzerinde yer seçen spor tesisi türleri tenis kortu ve 'diğer tesis'lerdir. Bu tür dışında kalanlar tesislerin oranı yaklaşık olarak %10 civarındadır ve kent içinde spor tesislerinin yer seçmesi anlamında çok öne çıkmamaktadırlar.

Niceliksel olarak çok az sayıda (3 adet) spor tesisi barındıran 4. Bölge'nin kent içindeki spor tesislerine ev sahipliği yapma anlamında temsil oranı %1'dir. Bu orana sahip tesis türleri yüzme havuzu ve 'diğer tesis'lerdir.

Kapsadığı mahallelerin sınırları dahilinde hiç spor tesisi barındırmayan 5. Bölge yerleşimleri tablonun dışında tutulmuştur.

İstanbul genelindeki tüm tesislerin %87'si alt ve orta rayiç bedel bölgelerinde bulunmaktadır. Futbol sahalarının %89'u, spor salonlarının %91'i, yüzme havuzlarının %87'si, tenis kortlarının %85'i ve 'diğer tesisler'in %76'sı bu bölgelerdeki mahallelerde yer seçmiştir. Tüm tesislerin geriye kalan %13'lük kısmı üst ve üst+ bölgelerdedir.

Rayiç bedel bölgeleri içinde spor tesisi türünün oransal dağılımı ve kentin tamamındaki durumla karşılaştırması yapıldığında şu tablo elde edilmektedir:

Çizelge 4.47: Rayiç bedel bölgeleri ve yüzdesel tür ağırlıkları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

Rayiç Bedel Bölgesi	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesis	Toplam
1 (alt)	51	21	9	9	9	100
2 (orta)	37	25	22	7	9	100
3 (üst)	36	17	17	10	20	100
4 (üst+)	33	0	33	0	33	100
Oran	41	23	17	8	11	100

Tesis türlerinin buldukları rayiç bedel bölgesindeki oranlarına bakıldığında; 1. Bölge'de futbol sahası ve tenis kortu, 2. Bölge'de spor salonu ve yüzme havuzu, 3.

Bölge'de tenis kortu ve 'diğer tesis', 4. Bölge'de de yüzme havuzu ve 'diğer tesisler'in kent ortalamalarının üzerinde temsil edildikleri görülmektedir.

Değerlendirmeye katılan tüm rayiç bedel bölgelerinde hakim spor tesisi türü futbol sahasıdır. Alt değerdeki (1. Bölge) mahallelerden sırasıyla orta (2. Bölge), üst (3. Bölge) ve üst+ değerdeki (4. Bölge) mahallelere doğru geçerken futbol sahasının o bölgedeki oranı azalmaktadır. Kentteki toplam tesisin %41'i futbol sahasıyken, 1. Bölge'nin yarısından fazlası bu işlevdeki spor tesislerini barındırmaktadır.

İl genelinde toplam tesisler içindeki payı %23 olan spor salonu işlevi yalnızca 2. Bölge'deki mahallelerde bu oranı yakalamıştır. Bunun dışında kalan üç bölgede de temsilde eksiktir.

Yüzme havuzu tesis tipolojisi dört bölgenin üçünde olumlu oranda temsil edilmektedir. 1. Bölge dışındaki rayiç bedel bölgelerinde il ortalaması olan %17 ve üstünde bir oranda bu tesis türü yer almaktadır. Bununla birlikte %33'lük oranla temsil edildiği 4. Bölge'deki toplam tesis sayısının 3 adet olması bu oranı meydana getirmektedir.

%8 ile tesisler içindeki payı ez az olan tenis kortu işlevli spor tesisleri 4. Bölge'de yer almazken diğer üç rayiç bedel bölgesinde il ortalamasına yakın değerlerde bulunmaktadır.

Diğer tesisler ise rayiç bedelin düşük olduğu mahallelerde sayıca daha çok bulunmalarına rağmen il ortalaması olan %11'i üst ve üst+ rayiç bedel değeri olan yerlerde geçmişlerdir.

5. Bölge spor tesisi barındırmadığından ortalamaya dahil edilmemiştir.

4.3.2 Spor Tesisleri – Nüfus İlişkisi

Hızlı kentleşme, nüfus artışı ve göç gibi olgular yerleşimlerdeki nüfusun mekândaki dağılımını etkilemektedir. Nüfusun kent mekânındaki dağılımını ve hareketliliğini izlemek planlamaya dair çalışmalarda dikkate alınması gereken bir durumdur. Nüfusun mekândaki dağılımını tespit eden, analizlerini yapan ve sebepleriyle birlikte açıklayan alan ise nüfus coğrafyasıdır.

Coğrafi araştırmalarda lokasyonel ve alansal bilgilerin istatistiksel ifadelerini ortaya koyabilmek için mekânsal analiz teknikleri geliştirilmiştir. İki boyutlu mekânsal bilgileri kullanan bu yöntemlerin tümüne birden jeoistatistik adı verilir. Jeoistatistik konsepti içerisinde mekânsal bilgi veya verilerin merkezi eğilim durumları, ortalama merkez ve

medyan merkezi yöntemleriyle incelenir. Bu yöntemler dağılım ve yayılıma konu olan bir çok coğrafi verinin incelenmesinde kullanılabilir (Sandal vd., 2003).

Ortalama merkez; istatistiksel analizde veri setinin aritmetik ortalaması, mekânsal verilerde iki boyutlu düzlemde (X-Y) verilen noktaların veya alanın ortalama merkezi olarak hesaplanır (Yakar, 2011). Eğer verilen noktaların düzlemdeki dağılımları belli değerlerle ağırlıklandırılarak ortalama merkez hesap edilirse, ağırlıklandırılmış veriye göre ağırlıklı ortalama merkezleri belirlenmiş olur. Bu nüfusa uyarlandığında nüfus ortalama merkezleri elde edilir (Sandal vd., 2003).

Bir diğer merkezi nüfus dağılım ölçütü medyan merkezdir. Medyan merkez; bir noktanın belirlenen ortalama merkeze minimum seyahat mesafesidir. Herhangi bir noktanın nüfus değerinin o noktanın belirlenen merkezi noktaya (ortalama merkez) göre uzaklığının çarpımı ile elde edilmektedir. Ortanca merkez yönteminden, nüfusun dağılımına göre kamusal ve ticari yatırımların yer seçiminde erişilebilirliğin en yüksek olduğu yerlerin belirlenmesinde yararlanılmaktadır (Yakar, a.g.e.).

Bulduğu bağlama, sahip olduğu işlevlerle, katkı koyma potansiyelini taşıyan ve kentsel gelişmede önemli bir rol oynayan spor donatısının, nüfus ve nüfusun mekânsal dağılımıyla ilişkisi yukarıda açıklanan yöntemle analiz edilmiştir. Bu analizde mahalle merkezleri noktaları, nüfuslar da noktaların frekanslarını veya ağırlıklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda her bir noktanın ağırlığı dikkate alınarak ağırlıklı nüfus merkezleri hesap edilmiştir.

Nüfusla bağlantılı olarak kentin ağırlık merkezini bulma ve buna göre mahalleleri konumlandırma için ise K-means algoritmasından faydalanılarak kümelenme analizi yöntemi kullanılmıştır. K-means algoritmasının çalışma prensibine göre öncelikle her kümenin merkez noktasını veya ortalamasını temsil etmek üzere K adet nesne rastgele seçilir. Kalan diğer nesnelere, kümelerin ortalama değerlerine olan uzaklıkları dikkate alınarak en benzer oldukları kümelere dahil edilir. Daha sonra, her bir kümenin ortalama değeri hesaplanarak yeni küme merkezleri belirlenir ve tekrar nesnelerin merkeze uzaklıkları incelenir. Herhangi bir değişim olmayıncaya kadar algoritma tekrarlamaya devam eder (URL-31).

Buna göre her bir mahallenin nüfusunun il nüfusu içindeki ağırlığı saptanmış ve mahalleler merkez noktalarından metropoliten merkeze olan uzaklıklarına göre gruplara ayrılmışlardır. Bu gruplama neticesinde İstanbul'daki mahalleler nüfusla ağırlıklandırılmış merkezlerine göre 6 kümeye ayrılmışlardır.

Hesaplama için gerekli mahalle nüfusları TÜİK'in ADNKS'den 2018 yılı verileri olarak alınmıştır ve şehrin ağırlık merkezini bulmakta kullanılmıştır. Bu verilerle; tablo, grafik ve haritalar oluşturulmuştur. Tablo ve grafikler excel programı yardımıyla hazırlanmış ve burada ortaya çıkan sonuç Arc-GIS haritalama arayüzü yardımıyla görselleştirilmiştir. Kent merkezine göre gruplanmış nüfus ağırlıklı mahalle haritasının üzerine kentteki spor tesisleri işlenmiştir.

Çizelge 4.48: Mahalle kümeleri ve nüfus dağılımları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

Mahalle Kümeleri	Mahalle Sayısı	Nüfus
1	321	5.419.917
2	215	4.675.458
3	224	3.947.140
4	99	787.941
5	60	160.946
6	47	71.286

Kent merkezine en yakın yerleşimlerin oluşturduğu 1. kümedeki 312 mahallede 171 adet spor tesisi bulunmaktadır. Bu sayı kentteki tüm tesislerin %34'üne karşılık gelmektedir. Bu kümede 18 ilçeden mahalleler bulunmaktadır. Niceliksel olarak futbol sahaları 72 adetle ilk sırada yer alırken, 8 adetle tenis kortları son sıradadır.

Mahalle kümeleri arasında ikinci halkada yer alan yerleşimlerde 151 tane spor tesisi bulunmaktadır. Bu kümedeki 215 mahalleye dağılmış olan tesisler İstanbul'daki spor tesislerinin %30'unu oluşturmaktadır. Bu kümedeki tesisler arasında da 56 adetle futbol sahaları en öndedir.

Kentin merkezi ile çeperi arasında kalan mahallelerden oluşan bir küme olan 3. gruptaki yerleşimler 120 adet spor tesisine ev sahipliği yapmaktadır. Toplamda 224 mahalleden oluşan bu kümedeki tesislerin kent geneline oranı %24'tür. Tesislerin görelisi olarak oranlı bir şekilde dağıldığı görülmektedir.

4. kümede yer alan 99 mahallede toplam 34 tesis yer almaktadır. Bir önceki küme ile komşu olmasına rağmen tesis sayısındaki düşüş dikkate değerdir. Bu 34 tesisin 19 tanesi futbol sahasıdır. Merkezden uzaklaştıkça futbol işlevinin tesisler içindeki oranı artmaktadır. Bu küme spor tesislerinin %6'sına ev sahipliği yapmaktadır.

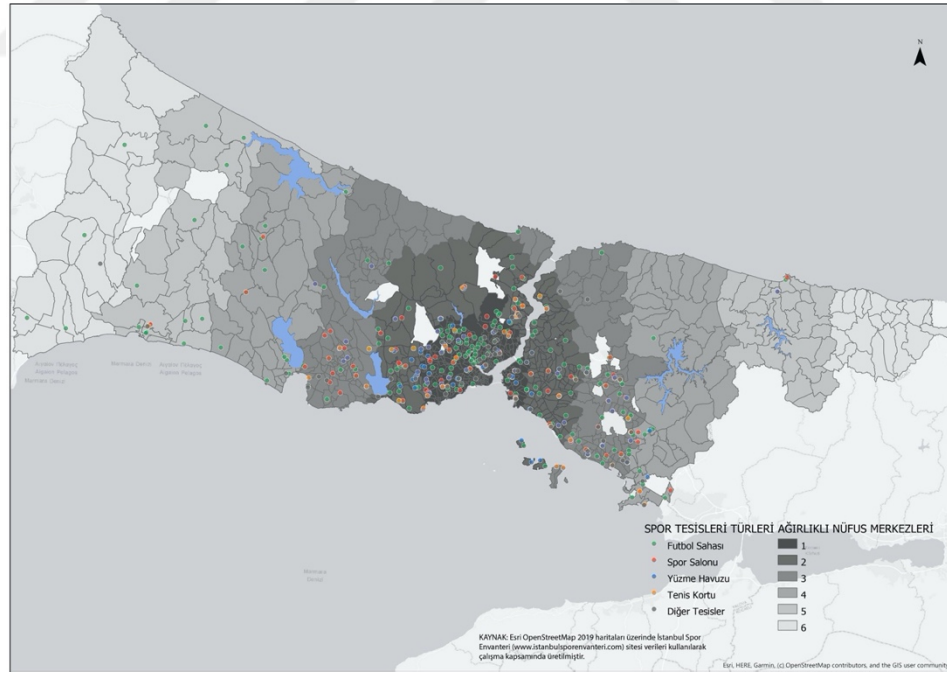
5. ve 6. küme mahalleleri Çatalca, Silivri ve Şile ilçelerine bağlıdır. 5. kümedeki 60 mahallede 19 adet tesis yer alırken, kentin en dış çeperinde yer alan 6. kümedeki 5

adet tesis 47 mahalleyi kapsayan bir bölgededir. Bu iki kümedeki toplam 24 tesisin 17 tanesi futbol sahasıdır. Kentteki spor tesislerinin %5'i bu iki kümededir.

Çizelge 4.49: Tesis türü sayısı ve mahalle kümeleri ilişkisi (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

Mahalle Kümeleri	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesis
1	72	38	30	8	23
2	56	32	34	18	11
3	41	35	18	11	15
4	19	7	3	2	3
5	13	3	1	1	1
6	4	0	0	0	1

Mahalle kümeleri merkezden çepere doğru açıldıkça futbol sahaları nicelik olarak azalırken, küme bazında oransal olarak artmaktadır. Nüfusları ve mahalle sayıları birbirinden çok farklı olmasına rağmen ilk üç kümedeki spor salonu sayıları birbirine yakındır. Son üç halkayı oluşturan 4, 5 ve 6 nolu kümelerde her türdeki spor tesisleri, ilk üç kümeye oranla, niceliksel olarak dramatik bir biçimde azalmaktadır.

Şekil 4.48: Tesis türleri ve nüfus bölgeleri ilişkisi İlçelerde tesis başına düşen kişi sayısını gösteren yoğunluk haritası (Çalışma kapsamında üretilmiştir)¹⁴.

¹⁴ Her 5 tesis türüne ait mahalle düzeyindeki nüfus bölgelerini gösteren haritalar ek olarak verilmiştir (Y.N.).

Kentte yer alan 500 adet spor tesisinin nüfusla ağırlıklandırılmış mahalle merkezlerine oransal dağılımı ve tesislerin söz konusu kümelerde oransal ağırlığı şu şekilde okunabilmektedir:

Çizelge 4.50: Mahalle kümeleri ve yüzdesel tesis ağırlıkları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

Nüfus Kümesi	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesis	Oran
1	35	33	35	20	43	34
2	27	28	40	45	20	30
3	20	30	21	28	28	24
4	10	6	3	5	5	7
5	6	3	1	3	2	4
6	2	0	0	0	2	1
Toplam	100	100	100	100	100	100

İstanbul sınırları içerisinde bulunan; futbol sahalarının %35'i, spor salonlarının %33'ü, yüzme havuzlarının %35'i, tenis kortlarının %20'si ve diğer tesislerin %43'ü merkezdeki mahalleleri kapsayan 1. kümededir. Bununla birlikte 1. küme mahalleleri kentteki toplam spor tesisi sayısının %34'üne ev sahipliği yapmaktadır. Bu oranı aşan tesis türleri; futbol sahası, yüzme havuzu ve 'diğer tesis'tir. Bu üç tip işlev alanı, bu kümede, İstanbul ortalamasının üzerinde bir temsiliyet kazanmıştır.

2. kümede futbol sahalarının %27'si, spor salonlarının %28'i, yüzme havuzlarının %40'ı, tenis kortlarının %45'i ve diğer tesislerin %20'si yer almaktadır. Bu bölgedeki mahalleler, İstanbul'daki tüm spor tesislerinin %30'unu barındırmaktadır. Yüzme havuzu ve 'diğer tesis' sayıları kent ortalamasının üzerinde bir oranda yer almaktadır.

Kent genelindeki tesislerin yaklaşık ¼'ünün bulunduğu 3. küme mahallelerinde, bu oranın üzerinde yer seçen tesis türleri; spor salonu, tenis kortu ve 'diğer tesis'tir. Bu türler dışında kalan futbol sahası ve yüzme havuzu da il ortalamasına yakın orandadır.

4. ve 5. kümeler spor tesisi temsiliyeti bağlamında yalnızca futbol sahası oranında il ortalamasını geçmektedir. Bunun dışındaki tesis türleri bakımından yoksundurlar.

Bununla birlikte 787.941 kişilik bir nüfusa sahip olan 4. kümedeki noksanlık, 160.946 kişiyi kapsayan 5. kümeye göre çok daha fazladır.

Niceliksel olarak çok az sayıda (5 adet) spor tesisi barındıran 6. kümenin kent içindeki spor tesislerine ev sahipliği yapma anlamında temsil oranı %1'dir. Bu orana sahip tesis türleri futbol sahası ve 'diğer tesis'tir.

Nüfus kümeleri içinde spor tesisi türünün oransal dağılımı ve kentin tamamındaki durumla karşılaştırması yapıldığında şu tablo elde edilmektedir:

Çizelge 4.51: Mahalle kümeleri ve yüzdesel tür ağırlıkları (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

Nüfus Kümesi	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesis	Toplam
1	42	22	18	5	13	100
2	37	21	23	12	7	100
3	34	29	15	9	13	100
4	56	20	9	6	9	100
5	69	16	5	5	5	100
6	80	0	0	0	20	100
Oran	41	23	17	8	11	100

Tesis türlerinin buldukları kümedeki oranlarına bakıldığında; futbol sahasının iki küme hariç diğer hepsinde kent ortalaması olan %41'in üzerinde temsil edildiği görülmektedir. 2. ve 3. Kümedeki oran ise ortalamaya çok yakındır. Futbol sahası kentin tamamında görülen tek spor tesisi türüdür.

2. nüfus kümesinde il ortalamasına göre fazla olan işlevler yüzme havuzu ve tenis kortudur. Sahip olduğu 34 adet yüzme havuzu ve 18 adet tenis kortuyla 2. küme İstanbul'da bu türdeki en fazla sayıda tesise sahip bölgedir.

Spor salonları yalnızca 3. nüfus kümesinde il ortalaması olan %23'ün üzerinde görülmektedir. Ancak 6. küme dışındaki diğer kümelerdeki oranları bu il ortalamasının çok da altında değildir. Tenis kortu ve 'diğer tesis'in de bu kümedeki temsiliyeti olumludur.

Spor tesisi ev sahipliği anlamında benzer özellikler gösteren ve aynı ilçelerin farklı mahallelerinden oluşan 4. ve 5. kümelerde dikkate değer olan futbol sahası işlevinin ağırlığıdır.

İstanbul'un çeperinde yer alan 6. kümede de yine hakim spor tesisi türü futbol sahası olmakla birlikte, Silivri ilçesi, Seymen Mahallesi'nde yer alan bir adet 'diğer tesis' de bu gruptaki yerini almıştır.

4.3.3 İstanbul'un Spor Coğrafyası

İstanbul'daki spor tesislerinin sayı, tür ve konum olarak dökümünü yapıp, bağlamla kurdukları ilişkiyi de nüfus, erişilebilirlik ve arazi değerleri çerçevesinde analiz ettikten sonra, tüm bu verilerin nasıl bir araya geldiklerini ve bu birliktelikten ortaya çıkacak sonuçları görmek adına bu aşamada çoklu mütekalibiyet analizi (ÇMA) yöntem olarak seçilmiştir.

ÇMA bireyler (veya vakaları) ilgilendiren birden fazla değişkenin hesaba katılacağı kategorik veri analizlerinde kullanılan geometrik bir veri analizi yöntemidir. 1960'larda ortaya çıkan ve iki taraflı frekans tablolarının kümelenmesinde kullanılabilen mütekalibiyet analizini (MA) (*correspondence analysis*) takiben, 1970'lerde Fransa'da çoklu kategorik değişkenlere sahip anket verilerinin kümelenmesi ve verinin içindeki örtük yapısal örüntüleri ortaya çıkarmak için ÇMA yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Lebart, 1975). Kümelenme yöntemi, veri setine kabul edilen değişkenlerin içinden göreceli olarak türdeş örüntüleri ortaya koyar.

ÇMA, birey (vaka) ve kategorik değişkenlerden oluşan verilerde, bireye ve kategorilere sayısal bir değer atfederek birbirine benzer kategorilerin ilişkili olduğu bireylerle birlikte, Öklid alanında (Euclidean space) noktalar halinde temsil edilmesini sağlar. Bu temsilde noktalar arasındaki mesafe bireylerin algıları arasındaki farka işaret eder. ÇMA belirli bir modelden yola çıkmaz, aksine verinin içindeki örüntülerin keşifsel incelemesini yapmayı öngörür. Bu amaçla ortaya çıkan grafik temsilin işaret ettiği kümelenme; modelleme ve yeni araştırma soruları için zemin hazırlar.

ÇMA yönteminin seçilmesi üç bakımdan isabetlidir:

- Araştırma spor tesislerine ilişkin farklı düzeylerde değişkenleri keşifsel incelemeye ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Buna paralel, ÇMA yöntemi modelleri test eden istatistiki yöntemlerin aksine, toplumsal alandaki örüntüleri ortaya çıkaran bütünlüklü ve betimleyici bir yapıya sahiptir.
- Araştırmada, spor tesislerinin sayı ve tür ve kent mekânındaki konumlarını gösteren kategorik değişkenleri kapsayan büyük ölçekli bir veri seti kullanılacaktır. Bu tip veri setlerinin frekans gösteren çapraz tablolar aracılığıyla bütün olarak anlaşılması neredeyse imkânsızdır. ÇMA ise birden

fazla kategorik değişkeni analize dahil etmeye elverişli yapısıyla örüntüleri ortaya çıkarmaktadır.

- İstanbul'da yer alan ve buldukları yerle sürekli ilişki halinde olan spor tesislerinin bağlamla kurduklarını ilişkinin belirlenmesinde ÇMA'nın bütünsel grafik tasviri aydınlatıcıdır.

Çoklu Mütakabiliyet Analizi'ne mahalleler, spor tesisi türleri, nüfus ağırlıklı merkez kümeleri, rayiç bedel bölgeleri ve mahalle nüfus yoğunluğu dahil edilmiştir. İstanbul'daki spor tesisleri yukarıda bahsedilen yaklaşımla ele alındığında, 500 adet tesis üzerinden yapılan analiz neticesinde yedi grupta veriler elde edilmiştir. Aşağıda her paragrafta ayrı ayrı bu yedi katmanda ön plana çıkan yönler özetlenecektir. Ardından, bulgular il haritası üzerinde görselleştirilecektir.

Analize katılan tesis türleri; futbol sahası, spor salonu, yüzme havuzu, tenis kortu ve 'diğer tesis'tir. Nüfus ağırlıklı mahalle kümeleri; K-means algoritması kullanılarak belirlenen ve merkezden çemberler halinde dağılım gösteren 6 adet kümedir. Rayiç bedel bölgeleri; İstanbul95 projesi verilerinden alınan ve m² rayiç bedellerine göre kenti 5 adet bölgeye ayıran veridir. Mahalle nüfus yoğunluğu ise; 2017 senesi nüfus sayımı verilerine göre kentin 966 mahallesindeki nüfus yoğunluklarının (kişi/hektar) hesaplanıp, yine aynı algoritmayla 7 grupta toplanması sonucunda elde edilen tablodur.

Şekil 4.49: Nüfus yoğunlukları tablosu (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

Nüfus Yoğunluğu Grubu	Minimum (kişi/hektar)	Maksimum (kişi/hektar)
1	640	966
2	454	635
3	311	451
4	191	306
5	109	190
6	42	107
7	0	41

İlk grubun ayırt edici özelliği nüfus yoğunluğunun (0-41 kişi/hektar) ve rayiç bedelin en düşük olduğu alt rayiç bedel bölgesinde (3-313 TL/m²), aynı zamanda da spor

tesislerinin görece az sayıda olduğu mahallelerden oluşmasıdır. Nüfusla ağırlıklandırılmış mahalle kümelerinden 4, 5 ve 6 numaralı kümelerin yer aldığı (diğer bir deyişle kentin çeperindeki mahallelerin temsil edildiği) bu grup spor tesislerinin yer seçmesi anlamında öne çıkan bir özellik göstermemektedir. Toplamda 287 adet mahallenin dahil olduğu grupta 50 adet spor tesisi kentin Silivri, Çatalca, Şile, Tuzla, Pendik, Arnavutköy, Çekmeköy, Beykoz ilçelerine dağılmıştır. Bu spor tesisleri arasında tenis kortu bulunmazken 36 futbol sahası %72'lik bir orana sahiptir.

İkinci grup kent merkezine yakın mahallelerden oluşmaktadır. 2 ve 3 numaralı mahalle kümelerinin temsilde öne çıktığı bu grupta mahalle nüfus yoğunluğu, ilk gruba göre artış gösterse de, düşüktür (191-306 ve 311-451 kişi/hektar). Orta rayiç bedel bölgesindeki mahalleler (528-3.081 TL/m²) ağırlıklı olarak bulunmaktadır. Toplamda 249 mahalledeki 53 spor tesisi çoğunlukla Sarıyer, Bakırköy, Başakşehir, Beylikdüzü, Kartal, Maltepe, Sultanbeyli, Ümraniye, Ataşehir, Üsküdar ilçelerinde yer almaktadırlar. Spor tesisi türü olarak bu grupta da futbol sahası %70'lik bir oranla öne çıkmaktadır.

Üçüncü grup kent merkezindedir. Rayiç bedelin üst, üst+ ve üst++ olduğu (3.187-23.734 TL/m²) bu grupta nüfus yoğun değildir (42-107 kişi/hektar). Fatih, Beyoğlu, Şişli, Beşiktaş, Kadıköy gibi kentin merkezi iş alanını oluşturan ilçelerdir. Kapsadığı mahalle sayısı 132 olan ve toplamda sadece 19 adet spor tesisini içeren bu grubun ayırt edici özelliği spor tesislerinin buralarda yer seçmemesidir. Kent içerisinde m² rayiç bedel değerleri en yüksek üç kategoriyi barındıran bu grupta tesis türü ağırlığı 7 adet ile, bünyesinde birden fazla spor etkinliğini barındıran, 'diğer tesis'tedir.

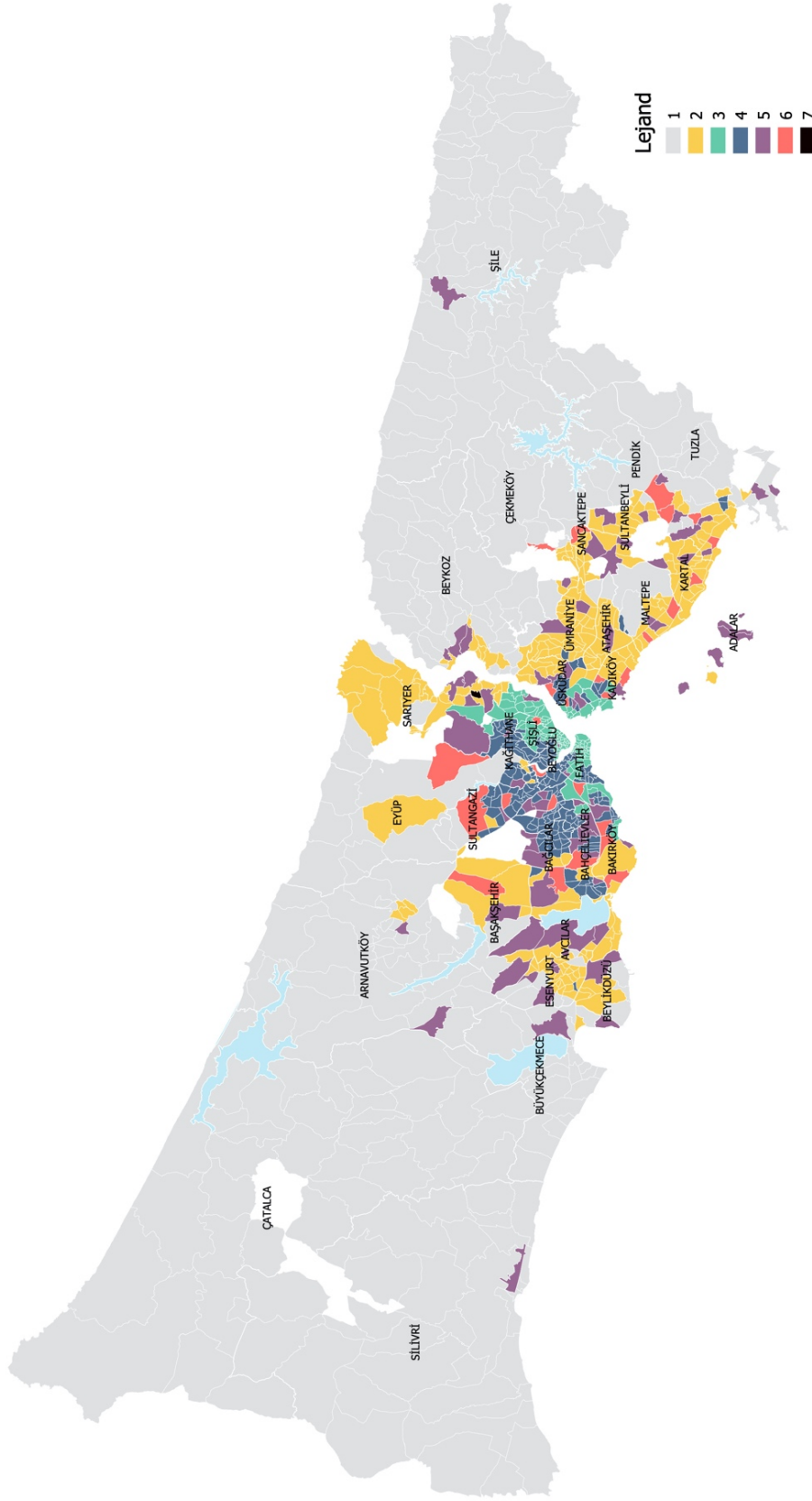
Dördüncü grup kent merkezini oluşturan ilk çemberin içinde bulunan (1 numaralı mahalle kümesi), merkezi iş alanının hemen dışındaki ve orta rayiç bedeldeki (528-3.081 TL/m²) mahallelerin temsilde öne çıktığı gruptur. En yoğun ilk üç nüfus grubunun görüldüğü 183 mahalleyi kapsayan bu grupta spor tesisleri arasında futbol sahasının öne çıkması ayırt edici özelliğidir. Kağıthane, Bağcılar, Esenler, Güngören, Sultangazi, Eyüp ilçelerinde ağırlıklı olarak bulunmaktadır. Bu yerleşimlerde toplamdaki 65 adet spor tesisinin %63'ü (41 adet) futbol sahasıyken tenis kortu hiç temsil edilmemiştir.

Beşinci grup nüfusla ağırlıklandırılmış mahalle kümelerinden 3 numaralı çemberin kapsadığı 79 adet mahalleden oluşmaktadır. Diğer gruplardan farklı olarak bu gruptaki mahalleler harita üzerinde bütünleşik bir leke oluşturmamaktadırlar. Kente yayılmış bir halde duran bu gruptaki yerleşimler orta rayiç bedelinde bulunan (528-

3.081 TL/m²), nüfus yoğunluğu düşük (42-107 kişi/hektar) yerlerdir. Bu grubun ayırt edici özelliği spor tesislerinin temsiliyeti yüksek olmasıdır. Toplamdaki 200 adet spor tesisi Avcılar, Bahçelievler, Esenler, Beylikdüzü, Büyükçekmece, Sancaktepe, Sultanbeyli, Adalar ilçelerinde yoğunur. Tüm tesis türlerinin temsil edildiği bu gruptaki bir diğer öne çıkan özellik, tesis türlerinin dağılımında görülmektedir. İlk sırada %30'luk bir oranla spor salonu temsili edilirken onu, %26 ile yüzme havuzu, %24 ile futbol sahası, %13 ile tenis kortu ve %7 ile 'diğer tesis' izlemektedir.

Altıncı gruptaki 28 adet mahallenin kent içindeki dağılımları bu grubun öne çıkan bir özelliği değildir. Mahalle kümelerinden ilk dördüne dağılmış halde bulunan yerleşimlerin nüfus yoğunlukları düşüktür ve 42-107 kişi/hektar ile 109-190 kişi/hektar arasında değişmektedir. Orta rayiç bedel (528-3.081 TL/m²) bölgesinde bulunan grupta 103 adet spor tesisi bulunmaktadır. Sultangazi, Başakşehir, Eyüp, Pendik, Kartal, Maltepe ilçelerinde bulunan bu gruptaki tesisler de bir önceki grupta olduğu gibi tüm türleriyle temsil edilmektedirler. Bu kez ilk sırayı %37'lik bir oranla futbol sahası alırken onu, %29 ile spor salonu, %15 ile yüzme havuzu, %10 ile 'diğer tesis' ve son olarak da %9 ile tenis kortu izlemektedir.

Son grup tüm İstanbul'da spor tesislerinin temsili anlamında en farklı durumdadır. Tek bir mahalleden oluşan bu grup; 2 numaralı nüfus kümesinde, orta rayiç bedelde (528-3.081 TL/m²), düşük nüfus yoğunluğunda (42-107 kişi/hektar) ve Sarıyer ilçesi sınırları içerisindedir. Futbol sahasının yer almadığı bu gruptaki 11 adet tesisin oransal dağılımı; %36'sar payla yüzme havuzu ve tenis kortu, %18 ile spor salonu ve %10 ile 'diğer tesis' şeklindedir.

Şekil 4.50: ÇMA haritası (Esri OpenStreetMap 2019 haritaları üzerinden çalışma kapsamında üretilmiştir).

Yapılan ÇMA sonucunda İstanbul'daki spor tesislerinin mekânsal dağılımı ortaya konmuştur. Mevcuttaki 'gözlenen' bu durumla, tüm 500 adet tesisin kent mekânına homojen dağılımını öneren 'beklenen' durum arasındaki fark, kent mekânındaki spor tesisi bakımından yoksun mahallelerin tespit edilmesinde önemli bir veri sağlayacaktır. Bu veri ileride planlanacak spor tesisleri için bir altlık oluşturma kapasitesine sahiptir. Bu farkın ortaya konması için ki-kare testi kullanılmıştır.

Ki-kare testi, gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistik olarak anlamlı olup olmadığı temeline dayanır. Gözlenen bir değişkenin beklenen bir dağılıma uygunluğu veya gözlenen iki değişkenin aynı dağılıma sahip olup olmadığı araştırılır (Güngör ve Bulut, 2008). Örnekleme yoluyla elde edilen rakamların, ana kütle rakamlarına uygun olup olmadığı, bir başka ifadeyle; gözlenen değerlerin beklenen değerlere uygunluk gösterip göstermediği ki-kare testi ile tespit edilir (Aksaraylı,...).

Çizelge 4.52: Spor tesisleri sayıları gözlenen durum (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

ÇMA Kümeleri	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesis
K1	36	6	1	0	7
K2	37	7	3	1	5
K3	5	3	3	1	7
K4	41	8	7	0	9
K5	48	59	52	25	15
K6	38	30	16	9	10
K7	0	2	4	4	1

Çizelge 4.53: Spor tesisleri sayıları beklenen durum (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

ÇMA Kümeleri	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesis
K1	21	12	9	4	5
K2	22	12	9	4	6
K3	8	4	3	2	2
K4	27	15	11	5	7
K5	82	46	34	16	21
K6	42	24	18	8	11
K7	5	3	2	1	1

Ki-kare göstergesi yardımıyla yapılan değerlendirmede MCA ile belirlenen 7 tane kümenin spor tesisi itibariyle profilleri aşağıdaki gibidir:

1. kümede futbol sahaları ve 'diğer tesisler' beklenenden yoğun oranda temsil edilmişlerdir. Spor salonları, yüzme havuzları ve tenis kortlarının ise beklenenden seyrek temsil edildiği izlenebilmektedir.

4. küme, düzey farklılıkları olmakla birlikte ilk küme ile benzer özellikler göstermektedir.

2. kümede futbol sahası haricinde hiçbir spor tesisinin ağırlık sergilemediği görülmektedir.

3. kümede ise bu kez temsili yoğun bir biçimde gerçekleşen tür 'diğer tesis'tir.

5. küme spor salonu, yüzme havuzu ve tenis kortu işlevlerinin olumlu oranda görüldüğü, bununla birlikte kalan iki tür tesis olan futbol sahası ve 'diğer tesisler'in seyrek temsil edildiğini anlatmaktadır.

6. küme bir önceki küme olan 5. küme ile benzerlik göstermekte, yüzme havuzlarının temsili noktasında beklenen düzeyin altında kalmasıyla bu kümeden ayrılmaktadır.

7. küme sadece yüzme havuzu ve tenis kortu işlevinin beklenen seviyede olduğu, tek mahalleden oluşan kümedir.

Çizelge 4.54: Spor tesisleri sayıları gözlenen durum ile beklenen durum farkı (Çalışma kapsamında üretilmiştir).

ÇMA Kümeleri	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesis
K1	3,4	-1,6	-2,6	-2,0	0,7
K4	2,8	-1,8	-1,3	-2,3	0,7
K2	3,3	-1,5	-2,0	-1,6	-0,3
K3	-1,0	-0,7	-0,1	-0,4	3,5
K5	-3,7	2,0	3,0	2,3	-1,4
K6	-0,7	1,3	-0,4	0,3	-0,3
K7	-2,1	-0,3	1,5	3,3	-0,2

4.4 Bölüm Sonucu

İstanbul'un 39 ilçesinde kamu marifetiyle hayat geçirilmiş 500 adet spor tesisi, il genelinde ve buldukları ilçeler bazında; nüfus yoğunluğu, yüzölçümü, nüfus ve mekânsal erişilebilirlik kriterleri üzerinden analiz edilmiştir.

Futbol sahası, spor salonu, yüzme havuzu, tenis kortu ve diğer tesisler olmak üzere beş farklı kategoride toplamda 500 spor tesisine sahip olan İstanbul'da bu rakamın, kentin nüfusu olan 15.067.724 kişi için, sayı ve çeşitlilik anlamında, dengeli bir dağılıma sahip olmadığı görülmektedir. Bu işlev alanlarından herhangi bir tanesine sahip olmayan ilçe sayısı 25'tir. Geriye kalan 14'ünde ise niceliksel olarak dengeli bir dağılımın görüldüğü ilçeler, Avcılar ve Tuzla olmak üzere, yalnızca iki adettir.

İlçelerin nüfus yoğunlukları ile sahip oldukları tesis sayıları arasında bir değerlendirme yapıldığında ise bu iki veri arasında İstanbul ilçeleri özelinde bir bağlantı bulunmadığı gözlenmiştir. Nüfus yoğunluğu 41.521 kişi/km² ile en fazla olan Gaziosmanpaşa'da 13 adet spor tesisi yer alırken, nüfus yoğunluğu 65 kişi/km² olan Çatalca'da 12 adet tesis bulunmaktadır.

Kentin periferisinde bulunan ve yüzölçümü büyük ilçeler olan; Şile, Çatalca, Silivri ve Arnavutköy'de tesis sayıları yetersiz çıkmıştır. Bununla birlikte, kent merkezine yakın ilçelere göre, yerleşimler arasındaki mesafenin fazla oluşundan ötürü tesisler arası mesafeler artmıştır ve bunun yanında tesislerin çeşitliliğinin de kısıtlı olduğu izlenmiştir.

İstanbul'un periferisindeki ilçeler ile geleneksel merkezi olan Fatih, Beşiktaş, Kadıköy, Üsküdar gibi ilçeleri arasında kalan ve kentin en yeni ilçeleri olan Başakşehir, Beylikdüzü, Esenyurt, Sultangazi ve Ataşehir'de tesis sayıları yetersizdir ve kalabalık nüfustan ötürü de tesis başına düşen kişi sayıları il ortalamasının çok üstündedir. Bu ilçelerde gerçekleşen hızlı ve yoğun kentleşme, spor donatısı için gereken alanı kısıtlamıştır.

Günümüz insanının hayatında önemli bir yer tutan sporun ve spor yapılarının kent mekânındaki konumlanması, kullanım frekanslarını ve buldukları bağlama katkı koyma potansiyellerini doğrudan etkilemektedir. Yürüme mesafesinde erişilebilir durumda olan tesisler için önemli bir kriter de 400 metrelik ve 800 metrelik yarıçap dahilinde bulunmalarıdır.

Bu anlamda İstanbul'un 39 ilçesinin sahip oldukları spor tesislerinin mekânsal erişilebilirlik kriterini sağlayanları, Avrupa Yakası'nda Bahçelievler ve Anadolu

Yakası'nda Pendik olmak üzere, toplamda yalnızca iki tanedir. Bahçelievler ilçesinde bulunan 22 adet tesis ve Pendik'te yer alan 29 adet tesis yer seçimleri anlamında kalan 37 ilçeden ayrılmaktadır. Bahçelievler sahip olduğu 10 adet yüzme havuzu ile ilçeler arasında birinci sırada olmasına rağmen ilçede hiç tenis kortu bulunmaması işlev çeşitlilik anlamında yoksunluğa işaret etmektedir.

Kamusal hizmetlerin erişilebilirlik ve nüfus üzerinden tanımlanmaları gerekmektedir. 400 ve 800 metre yarıçaplı, ortalama 5-10 dakikalık yürüme süreleriyle ulaşılabilecek olan spor tesisleri de sağlıklı ve yaşanabilir bir kentsel çevrenin oluşmasında etkin rol alacaklardır.

Konuk vd. (2017) semt veya ilçe ölçeğindeki bir spor tesisinin hizmet edeceği nüfusun 25.000-40.000 kişi aralığında olması gerektiğini belirtmektedir. İstanbul'daki spor tesisleri sayısı ve il nüfusu arasında kurulan orantının sonucunda ortaya çıkan 29.544 kişilik sayı bahsedilen aralıkta kalmaktadır.

Bununla birlikte ilçeler ölçeğine inildiğinde birbirinden çok farklı nüfuslar, yüzölçümleri ve spor tesisi sayılarıyla karşılaşılmaktadır ki bu husus (Karakiraz, 2019) ile Mayıs 2019'da yapılan kişisel görüşmede de kendisi tarafından vurgulanmıştır. Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nde Tesis Denetmeni olarak görev yapan Karakiraz'ın (2019) ifadesine göre kentteki tesisler tam kapasite çalışmakta ve popüler sporlardan olan yüzme için sayısı binlerce kişiyi bulan yedek abone listesi oluşmaktadır.

Spor tesislerinin bu denli yoğun kullanılmasının ve hatta kullanılmamasının bir planlama sorunu olduğu tespiti yapılarak sözü edilen tesisler alt ölçekte ve buldukları bağlamda derinlemesine analiz edilmişlerdir. Nüfus, arazi değeri, konum, erişilebilirlik kriterleri ile birlikte analizi yapılan spor tesislerinin İstanbul'daki dağılımı haritalar üzerinde gösterilmiştir.

Spor tesislerine dair kullanıcı profilleri ve kullanım frekanslarının, büyük önem arz etmelerine rağmen, birer kriter olarak analizlere alınmamalarının sebebi, bu noktalarda sağlıklı veri setine ulaşılamamış olmasıdır.

Spor tesisleri ve arazi değerleri arasındaki bağıntı için İstanbul'u m² rayiç bedel değerleri üzerinden beş bölgeye ayıran İstanbul95 projesinin verilerinden yararlanılmıştır. Bu verilerden oluşturulmuş kent haritası üzerinde spor tesislerinin dağılımı sonucunda kentin m² rayiç bedeli alt ve orta olan yerleşimlerinin kentteki tüm tesislerin %87'sine ev sahipliği yaptığı görülmüştür. Spor tesisleri kent merkezindeki

yüksek rayiç bedeli olan mahallelerde olamazken, merkezin hemen sınırında yer alan orta ve alt rayiç bedeli olan yerleşimlerde yoğun olarak bulunmaktadır.

Alt ve orta rayiç bedel bölgelerinde en çok görülen tesis türü, büyük alanlar talep etmelerine rağmen, futbol sahası ve spor salonu olurken, üst ve üst+ rayiç bedel bölgelerinde daha az m² talebi olan yüzme havuzu ve bünyesinde birden fazla spor işlevini barındırabilen 'diğer tesisler'in temsili artmaktadır.

Futbol sahası tüm rayiç bedel bölgelerinde izlenmesine rağmen değer sıralamasında bir üstte yer alan bölgeye geçtikçe bu türdeki tesisin sayısı da azalmaktadır. Bunun tam zıttı olarak 'diğer tesisler'in temsiliyetinin arazi değeri ile doğru orantılı olarak arttığı tespit edilmiştir. Diğer üç türdeki tesis için bu kadar net bir tespit yapılamamaktadır.

Spor tesisinin sürdürülebilirliğinde önemli rol oynayan erişilebilirlik kavramı ağırlıklı nüfus merkezleri oluşturularak analiz edilmiştir. Fatih ilçesinden başlayarak kenti 6 halka halinde gruplayan bu haritanın üzerine spor tesisleri çakıştırılmıştır.

Mahalle kümeleri merkezden uzaklaştıkça nüfus da azalmakta ve buna paralel olarak futbol sahası sayısının da azaldığı tespit edilmiştir. İlk kümede bu sayı 72 iken son küme olan altıncı kümede 4'e düşmektedir. Diğer dört türdeki tesis de, düzey farklılıkları olduğu halde, benzer özellikler göstermektedir. İlk üç nüfus kümesinden sonra gelen ve kentin giderek çeperlerini oluşturan bölgelerde tesislerin ilk üç kümeye oranı çeperdeki tesislerin yeteri kadar temsil edilmediğini göstermektedir.

İstanbul'daki spor tesislerinin kent mekânında dağılımlarının analiz edilmesi sonucu elde edilen verileri daha sağlıklı bir biçimde okumak, rafine bir hale getirmek ve tesislere ilişkin farklı düzeydeki değişkenleri ortaya koymak adına Çoklu Mütakabiliyet Analizi (ÇMA) kullanılmıştır.

Çoklu Mütakabiliyet Analizi yöntemi kullanılarak elde edilen veriler neticesinde İstanbul'daki spor tesislerinin 7 bölgede gruplandığı görülmüştür. Bu grupların kapsadığı mahallelerde öne çıkan spor tesisleri belirlenmiş ve ardından mevcuttaki 500 adet spor tesisinin bu 7 bölgeye türdeş dağılımıyla karşılaştırılıp tesis türü bakımından yoksun yerleşimler tespit edilmiştir.

ÇMA sonucu oluşan kümeler spor tesislerinin mevcut dağılımını gösterirken, bu 500 adet spor tesisinin kent mekânına türdeş dağıldığı hali ortaya koyan tablo da tesislerin beklenen mekânsal dağılımını vermektedir. İkisinin arasındaki farkın istatistiki olarak

ifadesi için ise ki-kare testi yöntemi kullanılmıştır. Bu fark önemli bir kentsel donatı olan spor tesislerinin yer seçimi için bir veri sağlayacaktır.

Buna göre K1, K4 kodlu ÇMA kümelerinde futbol sahası ve 'diğer tesis' yeteri kadar temsil edilmektedir. Kent içerisinde kapladıkları alanlar ve konumları itibarıyla büyük farklılıklar göstermelerine rağmen yoksunluk duydukları tesis türü konusunda, düzey farklılıkları olmakla birlikte, müşterekleşmektedirler. Bu alanlarda ihtiyaç duyulan tesis türleri; spor salonu, yüzme havuzu ve tenis kortudur.

K2 kümesinde yeteri kadar temsil edilen tek işlev alanı futbol sahasıdır. Diğer türler hiçbir ağırlık sergilememektedirler. Kentin merkezi iş alanını kapsayan K3 kümesinde ise 'diğer tesis' dışında bir işlev alanı öne çıkmamaktadır.

Kent haritasında dağınık bir leke biçiminde ifadesini bulan K5 kümesinde ise futbol sahası ve 'diğer tesisler'in temsilde geri kaldığı izlenmiştir. Kalan üç tür tesis yönünden burada bir ihtiyaç tespit edilmemiştir. K6 kümesi yüzme havuzu işlevi dışında bu kümeyle benzerlik göstermektedir.

Tüm kentte en farklı mahalle olarak çıkan ve hiçbir kümeye dahil olmayan K7 ise yüzme havuzu ve tenis kortu türleri noktasında olumlu bulunmuştur.

5 GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Sürdürülebilir bir gelişme için spor olgusunun bireyin gündelik hayatının bir parçası olması gerektiği bugün tüm dünyada kabul edilen bir önermedir. Yaşam kalitesinin artması noktasında önemli bir araç olan spor bilincini toplumun geniş kitlelerine yaymak ve buna dair ihtiyaç duyulan mekânları üretmek ulusların temel politika hedeflerindedir. Bu itibarla, rekreasyon alanlarından beklentinin farklılaştığı günümüz kentinde, sporun üretildiği mekânlardan olan spor tesislerinin buldukları bağlamla kurdukları nitelikli ilişki, söz konusu yerin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Bununla birlikte spor etkinliğinin gerçekleştiği mekânlar da kentin içerisinde daha fazla görünür olmaya başlamışlardır. Mahallenin ya da kentin mekânsal kalitesini geliştirmek veya ülkenin eğitim, sağlık, kültür politikalarına destek olup küresel ölçekte prestijini arttırmak gibi spora yüklenen sorumluluklar, icra edildiği mekânların da bu bağlamda sürdürülebilir bir kentsel geleceğin parçası olmasını gerektirmektedir.

Spor etkinliğinin kentsel gelişmeye verdiği katkı farklı ölçeklerde olmaktadır. Mahalle ölçeğinde sosyal ilişkileri artıran, aidiyet duygularını kuvvetlendiren, ağırlıklı olarak birey odaklı bir katkı sunarken, bir üst ölçekteki katkısı kent ve hatta ülke ekonomisine destek veren durumdadır.

Gelişmiş bir sportif altyapıya sahip olan yerleşimlerde yaşayan halkın sportif bir etkinlikte bulunma motivasyonu artmaktadır ve söz konusu spor tesisleri bulunduğu bölgenin kentsel yaşamını olumlu yönde etki etme potansiyeline sahiptir. Bireyin aktif olarak katılmadığı, izleyici düzeyinde kaldığı spor etkinliklerinde ise elit atletlerin ya da profesyonel sporcuların başarıları o bölge insanında yerel kimlik duygularını, aidiyet bilincini destekleyebilmektedir.

Spor, kent çalışmalarına kimlik ve aidiyet ekseninde konu olmasının yanı sıra, sosyal ve siyasal alandaki mücadelenin de platformlarından biri olmuştur. Sporun kamusal niteliği kentleşme sürecini elinde bulunduran güçler tarafından iktidarlarını, ulusal ve uluslararası ölçekte, gösterme olanağını vermiştir. İktidarın spora bakışının bir diğer

mekânsal yansıması da küreselleşme ve buna bağlı olarak neoliberal politikalar sonucunda olmaktadır.

Spor ve kentsel gelişme arasındaki ilişki farklı ölçeklerde ve farklı motivasyonlarla hayata geçirilen tesisler üzerinden kurulmaktadır. Sporun kentsel gelişmenin jeneratör ögesi olduğu büyük ölçekli tesislerin hayata geçirildiği modelden, semt ya da mahalle ölçeğinde hizmet veren, topluluk merkezi gibi çalışan tesislerin üretildiği modele kadar bir açılımda bu ilişki analiz edilmektedir. Spor tesislerinin, yerleşimin gelişmesindeki rolünü ortaya koymaya çalışan bu modeller aynı zamanda yer seçimlerini etkileyen faktörleri de tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Kent merkezinde, kentin yeni gelişen bir bölgesinde ya da kentin donatı anlamında yoksun bir bölgesinde hayata geçirilebilen spor tesislerinin buldukları yere göre kentin ekonomik, sosyal ve fiziksel yapısı üzerinde etkileri olmaktadır. Büyük ölçekli spor tesisleri söz konusu olduğunda ekonomik bir hareketlilik beklentisi öne çıkarken, daha alt ölçek ve kapasitedeki bir tesisin yerelde bir gelişme stratejisine eklenip, katkı sağlanması öncelikli hedefler arasındadır. Tesislerin sürdürülebilirliğinin yer seçimleriyle doğrudan ilişkili olduğunu belirten bu durumda, sporun coğrafyasının kentsel gelişmedeki önemi ortaya çıkmaktadır.

Doğası gereği coğrafi olan spor etkinliğinin üretildiği mekânlardan olan spor tesislerini de coğrafya biliminin çağdaş yöntemleriyle analiz etmek söz konusu tesislerin, kapasite ve ölçeklerinden bağımsız olarak, yer seçimlerine dair önemli veriler sunmaktadır. Bu analizlerde ağırlıklı olarak kartografik yöntem kullanılmakta; mekânsal dağılım, ilişkisellik, nüfus yoğunluğu gibi kriterlere bağlı kalınmaktadır.

Sporun mekânsallaştırılmasının kent tarihi içinde geçirdiği evreler, bugünkü tesislerin dağılımına yön veren yasal ve yönetsel süreçlere dair fikir vermektedir. Spor ve ilgili donatı alanları kent mekânında belirli amaç, hedef ve stratejiler neticesinde yer almaktadırlar.

Ülkenin modernleşmesinin başlangıcı sayılan Tanzimat Dönemi'nden bugüne kadar sporun kurumsallaşması, politikalarının geliştirilmesi, kurum ve mekânlarının oluşturulması çabaları devam etmiştir. Tanzimat'la birlikte ülkeye gelen spor olgusunun kurumları ve mekânları II. Meşrutiyet dönemiyle birlikte oluşmaya başlamıştır. II. Meşrutiyet'e kadar tüzel kişilikleri olmayan örgütsel yapılar cumhuriyet ilanıyla birlikte kurumsallaşmaya başlamışlardır. Genç Cumhuriyet'in spor alanındaki atılımları sporu, kentlerden kasabalara ve köylere kadar inen bir ölçekte yaygınlaştırmak ve böylelikle sportif bilinci arttırmak yönünde olmuştur.

Hükümet Programları'nda genelde sporun topluma yaygınlaştırılması konusu öncelik taşısa da, lisanslı sporcu sayılarının ülke nüfusuna oranla çok düşük olması, spor tesislerinin erişilebilirliğinin kısıtlı ve sayılarının yetersiz kalması, hükümet programlarında öne çıkan sporun topluma yaygınlaştırılmasının, spor etkinliğinin bir yaşam biçimi olması amacının halen gerçekleştirilemediğini ortaya koymaktadır.

Kalkınma Planları'nın neredeyse tamamında spor ve ilgili konular yer almıştır. Bunlar incelendiğinde, sporun teşvik edilmesi, yaygınlaştırılması, kitlelere yayılması ve spor tesislerinin artırılması ile ilgili konular irdelenmiştir. Kalkınma programları çerçevesinde spor politikaları; mevcutun irdelenmesi, ilkeler ve uygulanacak politikalar kapsamında ele alınmıştır.

Spor hizmetlerindeki bu merkeziyetçi yönetim anlayışının sporun tabana yayılması noktasında engel teşkil ettiği görülmüştür. Spor; kamu politikalarına konu olurken ekonomik ve sosyal kalkınma en önde gelen stratejik hedefler olmuştur. Bunlar hükümet programları, kalkınma planları gibi merkezi otorite tarafından üretilen belgeler olsa da sporun geniş halk kitleleri tarafından benimsenmesi, yaygınlaşması noktasında büyük görev yerel yönetimlere düşmektedir.

Mevcut tesislerinin etki değerlendirmesinin yapılmasından, üretilecek spor tesislerinin tür ve işlevlerinin belirlenmesine kadar yerel idarenin üstlenmesi gereken sorumlulukları vardır. Halkın spor yapma alışkanlıklarının tespiti, sosyal ve demografik veriler etrafında oluşturulan bir program, spor tesisinin kentsel gelişmeye katkısını doğrudan etkileyecektir.

Spor donatısının spor tesisleri anlamında planlama sistemi içerisinde yer almasının, bugün kentte yaşayanların spora olan ilgisi ve bu yöndeki mekânsal talepleri ile doğru orantılı olarak arttığı söylenebilir. Yakın zamana kadar bir tipoloji olarak hiç adı geçmeyen spor donatısının kapalı bir mekâna sahip olan bu türü, 2014 yılında çıkan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ile birlikte sistematik içerisinde kendisine bir yer edinmiştir.

Spor tesislerinin planlama sistemi içerisinde yer almasının bir diğer sebebi de, spora dair oluşturulan devlet ve hükümet politikalarında sıkça bahsedilen sporun geniş halk kitlelerine yaygınlaştırılması, bu türdeki tesislerin nicelik ve nitelik olarak artırılması hedefleridir. Cumhuriyetin ilanından bugüne kadar neredeyse tüm plan ve programlarda adı geçen konuya dair son yıllarda gözle görülür bir artış sağlanmıştır.

Kent planlama disiplininin bağılı olduğu yasalar ve yönetmelikler içerisinde bu türden donatının adı alt ölçeklerde de anılmaya başlanmasına rağmen mekânsal standartları ve yer seçim kriterleri halen net bir biçimde ortaya konmamıştır. Ülkenin spor tesisleri anlamında en zengin şehrindeki dağılım da bu durumdan azade değildir.

İstanbul için Cumhuriyet dönemindeki ilk planlama çalışması olan ve 1933 yılında hazırlanan Ehlgöetz Planı'ndan 2009 yılında onaylanarak yürürlüğe giren İstanbul 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'na kadar sporun adı tamamında anılmıştır. Bunların bir kısmında önemli bir kentsel donatı olarak yer alırken (Lambert Planı), bazılarında ise halkta spor bilinci oluşmadığı gerekçe gösterilerek (Wagner Planı) bu türden bir donatıya yer ayrılmamıştır.

1936 senesinden itibaren yaklaşık 15 sene boyunca kentin planlanmasında söz sahibi olan Prost Planı'nda ise spora bakış, cumhuriyetin asıl sahibi olan gençlerin kent mekânında görünürlüğünü artırmaya dönük olarak, büyük parklar ve spor sahaları üretmek yönündedir.

1980'den itibaren yapılan İstanbul planlarında spora iki ayrı ölçekteki bakış daha net bir biçimde okunmaktadır. 1980 Planı'nda üst ölçekteki bakış, olimpiyatlara ev sahipliği yapma hedefiyle birlikte, planda "sportif kullanışlar, fuar ve olimpik köy" olarak yer almıştır. 1995 Planı'nda da bir önceki plana benzer biçimde özel proje alanı olarak görülmektedir spor amaçlı alanlar.

Kentin onaylanmış son planı olan ve 2009 yılında yürürlüğe giren 1/100.000 Çevre Düzeni Planı da bu iki ölçekteki bakışı sürdürmüş ancak alt ölçekteki spor tesislerinin planlanmasına dair spor master planının oluşturulması gibi ilke kararları almasına rağmen bunlar halen hayata geçirilememiştir.

Cumhuriyet dönemindeki tüm bu yatırımlar neticesinde kent üzerinde spor donatısının bir izi oluşmuştur. İstanbul'da yer alan 500 adet tesis 1936 senesinden günümüze kadar olan bir süreçte üretilmiştir. Yaklaşık on beş milyonluk bir nüfusa hizmet etmekte olan bu tesislerin kentin ilçelerine dağılımı eşitsizdir. Bu durumun ilçeler özelindeki analizinde, donatı yer seçiminin temel kriterlerinden olan nüfus, erişilebilirlik, yoğunluk, yerel kodlar ve taleplerin göz ardı edildiği görülmüştür. Tesisleri niceliksel olarak artırma noktasında olumlu bir vizyon ve irade ortaya koyan kamu otoritesi, aynı tesislerin kent mekânında konumlanmaları söz konusu olduğunda, bu konunun doğrudan muhatabı olan planlama disiplinini ve onun araç ve yöntemlerini pas geçmiştir.

İl genelinde bulunan 500 adet spor tesisinin 345 tanesi, bir diğer deyişle %69'u, son yirmi yılda yapılmıştır. Tesis sayılarındaki artışa rağmen, eşitsiz dağılım tesis türlerinin yer seçiminde de kendisini göstermektedir. Çalışmaya konu olan beş adet tesis türünden herhangi bir tanesini sınırlarında barındırmayan ilçe sayısı 25'tir. Kentin periferisinde yer alan ilçelerde tesis sayısı yetersiz, tesislerin mekânsal erişilebilirliği kısıtlıdır ve tesis türlerinde de azalma olmaktadır. Bunun yanı sıra merkez ve merkeze yakın ilçelerdeki tesisler erişilebilirlik ve tesis türü noktasında avantajlı olsalar da niceliksel yoksunluk, hizmet ettikleri nüfusun fazlalığından ötürü, buralarda da mevcuttur.

Nüfus ve erişilebilirlik konuları kamusal hizmetlerden beklenen faydaya ulaşılmasında kritiktir. Sosyal birlikteliğin kent mekânındaki izi olan mahalle, kentsel tasarım ölçeğinden bakıldığında da canlı, üretken, sürdürülebilir bir yaşam için en önde gelen kentsel modüldür. Mahalle düzeyinde yer alan donatı alanlarının bazıları, 'hizmet etki alanı' açısından içinde bulunduğu mahalleden öte, içinde bulunduğu semt, ilçe hatta kent düzeyinde hizmet eder şekildedir. Bu nitelikteki donatı alanlarının içinde bulunduğu kent karakter alanı ile konum ve çevre ilişkisi yönüyle yakından ilişkisi bulunmaktadır. Birimler arası mesafeler ve nüfus kümelenmeleri alt ölçek olan mahalle düzeyinde irdelenmiştir.

Tesislerin ilçeler özelinde sayı ve mekânsal dağılımlarındaki eşitsizlik üzerine bir alt ölçek mahalle bazında analizler derinleştirilmiş ve nüfus, arazi değeri, konum, erişilebilirlik kriterleri ile birlikte yapılan analizlerden çıkan sonuçlar daha sonra, spor tesislerinin İstanbul geneline dağılımını idealize eden durumla karşılaştırılmıştır. Tüm analiz ve sentezlerden çıkan sonuca göre kentte hem sayı hem de tür olarak yeni spor tesislerine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaçlar kent merkezinde, yakın çevresinde ve kent çeperinde farklılıklar göstermektedir.

Kent merkezî iş alanını da oluşturan ilçeler olan Fatih, Beşiktaş, Beyoğlu, Şişli ve Kadıköy'de 'diğer tesisler' türü hariç olmak kaydıyla yeni tesislere ihtiyaç vardır. Merkeze yakın olan yerleşimler olan Kağıthane, Sultangazi, Bahçelievler gibi ilçelerde ise yeni yapılacak spor tesislerinin futbol sahası ve 'diğer tesisler' olarak yer alması gerekmektedir. Konumları ve yüzölçümleri itibarıyla benzer yönleri bulunmamasına rağmen çeperde yer alan Silivri, Çatalca, Arnavutköy, Şile, Tuzla gibi ilçeler ile Ataşehir, Ümraniye, Sarıyer, Eyüp, Ataşehir, Maltepe, Kartal gibi ilçelerdeki eksikliği duyulan tesis türlerinin spor salonu, tenis kortu ve yüzme havuzu olduğu saptanmıştır.

Tez çalışması kapsamında İstanbul'da kamu eliyle üretilen tesisler kentle kurdukları bağlam üzerinden şehir planlama disiplinin araçları yardımıyla analiz edilmiştir. Bireyin kentle kurduğu ilişkinin arayüzlerinden olan spor donatılarının, İstanbul özelinde, literatürde spor ve kentsel gelişme arasında kurulan modellere uygun olarak üretilmedikleri görülmüştür.

Kentteki tesislerin bazılarında sporu kentsel gelişmenin katalizörü olarak gören Davies (2010)'nun modelleri gözlüğüyle bakıldığında, bu modeldeki sınıflandırmalara uyabilecek tesislere rastlansa da (Atatürk Olimpiyat Stadı) bu gibi tesisler herhangi bir planlama sürecinin sonuç ürünleri olmadıkları için bugün erişilebilir değil, buldukları bağlamdan kopuk, atıl durumdadırlar. Spor tesisleri için yer seçiminin ne kadar kritik olduğunu olumsuz anlamda göstermektedir bu örnek.

Tesislerinin yer seçimlerinin kentin ekonomik, sosyal ve fiziki yapısı üzerinde etkisi olduğunu söyleyen Thornley (2010); merkezde, yeni gelişen bir bölgede veya kentin yoksun bir bölgesinde spor tesislerinin yer seçmesinin kente katkı anlamında farklı sonuçlar doğuracağını söyler. İstanbul'da yapılan analizi gösterdiği üzere kentteki en yüksek değere sahip olan yerlerde kamunun ürettiği hiçbir tesis bulunmamaktadır. Bu durum spor yoluyla kentin ekonomisine katkı sağlayıp, görünürlüğü artırılmayı hedefleyen merkezi yönetim politikalarıyla da ters düşmektedir.

Bir spor tesisinin verimliliğini, uzun vadede bulunduğu bağlamı geliştirdiği ölçüde değerlendiren Chapin (2004)'e göre bu gelişimin göstergesi tesisin etrafında ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda başlayan hareketliliktir. İstanbul'daki 500 adet tesis için hazırlanmış bir etki değerlendirmesi çalışması yoktur. Yürürlükteki Ulusal Gençlik ve Spor Politika Belgesi'nde bu yönde bir ifade olmadığı gibi belgede yer alan 'ülke çapındaki spor tesislerinin envanterin çıkarılması maddesi', bir etki değerlendirmesi raporundan ne kadar uzak olduğunu göstermektedir.

İstanbul üzerinde yapılan analizlerin olumsuz anlamda gösterdiği üzere kentsel gelişmenin önemli bileşenlerinden olan spor tesislerinin yer seçimi büyük önem taşımaktadır. Genel kabul gören erişilebilirlik standartlarını taşıyan, gerekli analizler sonucu yer seçimi yapılmış tesisler, spor yoluyla kentlinin yaşam kalitesini yükseltmektedir. Ayrıca spor tesislerinin açık mekânlarıyla da buldukları bağlamla kuracakları ilişki tesisin sürdürülebilirliği noktasında kritik öneme sahiptir.

Spor tesislerinin planlanması sürecinde göz önünde bulundurulması gereken kriterler konum, nüfus, işlevler, demografik veriler ve aktörler başlıkları altında toplanabilir. Bunun yanında tesis türünün belirlenmesi aşamasında yere ait veriler iyi analiz

edilmeli ve planlama sürecinde kullanılmalıdır. Kent planlama disiplininin bağılı olduğu yasalar ve yönetmelikler içerisinde bu türden donatının adı alt ölçeklerde de anılmaya başlanmasına rağmen mekânsal standartları ve yer seçim kriterleri halen net bir biçimde ortaya konmamıştır. Bu anlamda 14.06.2014 tarihinde yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin Ek-2 tablosu yeniden ele alınarak metrekare başına düşen kişi hesabı yerine daha esnek ve kriterlerce zengin bir düzenlemeye gidilmesi faydalı olacaktır.

Merkezi yönetimin spora dair politikaları, yerel idarenin inisiyatifi neticesinde İstanbul'da kamu otoritesi eliyle üretilen halihazırda 500 adet spor tesisi bulunmaktadır. Kentsel gelişmenin önemli bir bileşeni olan spor işlevini barındıran bu tesisler ilgili planlama süreçlerinden geçmeyip, spor tesisinin sahip olması gereken kriterleri taşımadıklarından bahsi geçen katkıyı yapmaktan uzaktırlar.

Her ne kadar kamu otoritesi toplamdaki tesis sayısını sürekli çoğaltma iradesini ortaya koysa da İstanbul'da mevcuttaki spor tesisleri kentin artan nüfusuna oranla niceliksel olarak yetersizdir. İstanbul'un halihazırdaki kentleşme örüntüsü içinde yeni spor tesisleri yapmak zordur. Bununla birlikte planlanan alanlara tesislerin yapılmasını sağlamak ve verimli bir biçimde işletilmesini yönetmek için araçlar geliştirilmelidir.

Sağlıklı yaşam ve spora olan talep giderek artmaktadır. Yaş, sosyal statü, ekonomik refah gibi etkenlerden bağımsız olarak bireyler, sporun kendilerine sağladığı bedensel zindelik, ruhsal tatmin, sosyalleşme gibi olumlu çıktıları nedeniyle veya sadece spor yapmış olmak için, kentin açık ve kapalı alanlarında bu etkinliği icra etmektedirler.

Günümüzde bireylerin yaptığı sporların türleri de, mekânları da yapılan sporun periyoduna bağılı olarak farklılıklar göstermektedir. Yerel ve merkezi otoritenin bu talebe vereceği mekânsal cevap ise tüm yıl ve yirmi dört saat hesabı üzerinden kullanılabilir, işlevsel esnekliğe sahip, kolay ulaşılabilir alanları toplumun hizmetine sunmaktır. Farklı yaş grupları ve kültürden insanların karşılaşmalarına olanak sağlayan bu tür alanlar bireyleri yalnızca fiziksel olarak geliştirmekle kalmayıp toplumsal gerilimi azaltma noktasında da etkindir.

Günümüzde spor, insan sağlığının bir bileşeni durumundadır. Bu itibarla, sporun da sağlık gibi bir sosyal devlet sorumluluğu olduğu kabul edilmeli, spor bir yurttaşlık hakkı olarak görülerek, kentleşmeye aktarılan kaynakların yanında spor yapmak için gerekli olan tesislere artarak aktarılmalı, bireylerin spor yapma biçimi ve periyotlarına uygun sportif altyapı, planlama disiplininin tüm araçları, olanakları ve yöntemleri maharetiyle oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Agache, A.**, (1934), Büyük İstanbul Tanzim ve İmar Programı, Belediye Matbaası, İstanbul.
- Ahlfeldt, G. and Feddersen, A.** (2007). Geography of a sports metropolis. *University of Hamburg*. Hamburg.
- Ahlfeldt, G. M., Maenning, W.**, (2010), Impact of Sports Arenas on land Values: Evidence from Berlin. In *Annals of Regional Science*, 44.2, pp. 205-227.
- Ak, D.**, (2015). Olimpiyat Oyunlarının Ev Sahibi Kente Etkileri Açısından Değerlendirilmesi. *Eurasian Socioeconomic Studies*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Muğla.
- Akalın, M.** (2016). Mekânsal Ayrışmanın Bir Yeni Biçimi Olarak Kapalı/ Kapılı Siteler: Akkent Konutları Örneği, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 9, Sayı 2, 923-956, Çorum.
- Akbulut, M. R.** (2008). Sağlam Kafa Sağlıklı Şehirde (mi) Bulunur(?), *Mimar.ist*, 30, 36-42, İstanbul.
- Akın Y. (2005)**. Ana Hatları ile Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor Politikası, *Toplum ve Bilim*, sayı:103, Birikim Yayıncılık, İstanbul.
- Akın, Y.** (2004). Gürbüz ve Yağız Evlatlar, Erken Cumhuriyette Beden terbiyesi ve Spor, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Akpınar, İ.**, (2010), İstanbul'u (Yeniden) İnşa Etmek: 1937 Henri Prost Planı," 2000'den kesitler II: Cumhuriyet'in Mekânları/Zamanları/İnsanları, Doktora Araştırmaları Sempozyumu Kitabı, ed. Elvan ERGUT, B. İmamoğlu, Ankara: Dipnot Yayınları ve ODTÜ Yayınevi, s.107-124.
- Aksaraylı, M.**, Ki Kare Analizi, 9 Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aksu, A.**, (2011). Spor Sosyal Ortamı Olarak Stadyumlar, *Mimarlık*, İstanbul.
- Algün Doğu, G.** (2013). Yakın Dönem Gençlik ve Spor Politikalarının Değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı*, Doktora Tezi, Ankara.
- Amman, T.M.** (2000). Spor Sosyolojisi, *Sporda Sosyal Bilimler*, Der: İkizler, H.C., 85-150, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Arslan, D.A.** (2008). Mersin'de Yaşam Kalitesi. Mersin Sempozyumu, Mersin Üniversitesi-Mersin Valiliği-Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Mersin.
- Augustin, J-P.**, (1995), Sport, Geographie et Amenagement, Nathan, Paris.

- Aydın, A.D., Demir, H., Yetim, A.A.** (2007). Türk spor politikalarında öngörülen hedeflerin gerçekleşme düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma (GSGM örneği), *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, (2): 87- 96. , s.88, Niğde.
- Aykın, A.G., Bilir, F.P.** (2013). Hükümet Programları ve Spor Politikaları, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 22, Sayı 2, 239-254, Adana.
- Baerentzen, L., H.** (2017). Transforming Schoolyards into Local Community Activity Areas, *25th IAKS Congress*, Köln, Almanya: 7-10 Kasım.
- Balcıoğlu İ.** (2003). Sporun Sosyolojisi ve Psikolojisi, Bilge Yayınları, İstanbul.
- Bale, J.**, (2003). Sports Geography. 2nd ed. New York: Routledge.
- Bale, J.**, (1989). Sports Geography. E&F.N. Spon, London.
- Başgelen, N.** (2008). Antik Çağ Kent Yaşamında Kamusal Spor Mekânları ve Anadolu Gymnasionları –Genel Bir Bakış-, *Mimar.ist*, 30, 41-46, İstanbul.
- Bidulka, R.** (2017). Developing a Critical and Realistic Partnering Game Plan, *25th IAKS Congress*, Köln, Almanya: 7-10 Kasım.
- Bilsel, C.**, (2010), İstanbul'un Dönüşümleri: Prost Planlaması ve Modern Kenti Yaratmak.
- Bolzon, A.** (2018). Leveling the playing field: Sports and human development.
- Bourdieu, P., Dauncey, H.&Hare G.** (1998). The state, economics and sport, *Culture, Sport Society*, 1:2, 15-21.
- Boychuk, C.** (2017). Pre-planning and Due Diligence for Community Sports and Leisure Facilities, *25th IAKS Congress*, Köln, Almanya: 7-10 Kasım.
- Bozdoğan, S.** (2001). *Modernism and nation building: Turkish architectural culture in the early Republic*. Seattle: University of Washington Press.
- Bull, F., Armstrong, T. P., Dixon, T., Ham, S., Neiman, A., & Pratt, M.**, (2004). Physical inactivity. In M. Ezzati, A. Lopez, A. Rodgers, & C. Murray (Eds.), Comparative quantification of health risks. Global and regional burden of disease attributable to selected major risk factors (pp. 729–881). Geneva: World Health Organization.
- Burley, T. M.** (1962). A Note on Geography of Sport, *The Hunter Valley Research Foundation*, Yeni Zelanda.
- Canşen, E.** (2015). Türkiye Cumhuriyetinin Spor Politikaları, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Haziran 2015 Cilt 17 Sayı 1*, 33-48.
- Cardoza, A.** (2010). 'Making Italians'? Cycling and national identity in Italy: 1900-1950. *Journal of Modern Italian Studies*, 15(3), 354–377.
- Carlson, A.S.**, (1942). Ski geography of New England. *Economic Geographer*, 18, 307–320.

- Chalip, L.**, (2006). Towards Social Leverage of Sport Events, *Journal of Sport & Tourism*, 11:2, 109-127, DOI: 10.1080/14775080601155126.
- Chapin, T. S.**, (2000), "The Political Economy of Sports Facility Location: An End-of-the Century Review and Assessment." *Marquette Sports Law Journal* 10: 361–382.
- Chapin, T. S.**, (2004). Sports Facilities as Urban Redevelopment Catalysts: Baltimore's Camden Yards and Cleveland's Gateway, *Journal of the American Planning Association*, 70:2, 193-209, DOI: 10.1080/01944360408976370.
- Commission of the European Communities**, (2007). White Paper on Sport, Brussels.
- Cook, S., Shaw, J., & Simpson, P.** (2016). Jography: Exploring meanings, experiences and spatialities of recreational road- running. *Mobilities*, 11(5), 744–769. <https://doi.org/10.1080/17450101.2015.1034455>
- Cook, S., Shaw, J., & Simpson, P.** (2017). Running order: Urban public space, everyday citizenship, and sporting subjectivities. In N. Koch (Ed.), *Critical geographies of sport: Space, power and sport in global perspective* (pp. 157–172). New York: Routledge.
- Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı** (2019), Ankara.
- Çatalca Belediyesi Stratejik Planı**, (2015). İstanbul.
- deMause, N., & Cagan, J.**, (2008). *Field of schemes: How the great stadium swindle turns public money into private profit* (rev. ed.). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Davidson, M. K., Overgaard, F., A.** (2017). How to Make Traditional Sports Halls Attractive for New Users, *25th IAKS Congress*, Köln, Almanya: 7-10 Kasım.
- Davies L. E.** (2010). Sport and economic regeneration: a winning combination?, *Sport in Society*, 13:10, 1438-1457
- Delaney, K., & Eckstein, R.**, (2003). *Public dollars, private stadiums: The battle over building sports stadiums*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Dinces, S.** (2016). "Nothing but net profit": Property taxes, public dollars, and corporate philanthropy at Chicago's United Center. *Radical History Review*, 2016(125), 13–34. <https://doi.org/10.1215/01636545-3451712>.
- Dissart, J. C. ve Deller, S. C.**, (2000). Quality of Life in the Planning Literature. *Journal of Planning Literature* 2000 15: 135. DOI: 10.1177/08854120022092962.
- Ehlgoetz, H.**, (1934), İstanbul Şehrinin Umumî Planı, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul.
- Eisinger, P.** (2000). The Politics of Bread and Circuses: Building The City For The Visitor Class. *Urban Affairs Review*, 35 (3), 316–333. <https://doi.org/10.1177/107808740003500302>.

- Ekici, S.** (2002). Türkiye’de spor federasyonlarını oluşturan fahri(gönüllü) çalışanların spor politikalarının oluşumu ve uygulamalarına yaklaşımları, *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, s.34, Ankara.
- Erbaş, A. E.** (2018). İstanbul Metropoliten Alanı’nda 1980 Sonrası Kentsel Gelişme Dinamikleri ve İdari Coğrafyada Sınır Değişiklikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 17-38. DOI: 10.30798/makuiibf.356757.
- Eriksson, U., Arvidsson, D., & Sundquist, K.**, (2012). Availability of exercise facilities and physical activity in 2,037 adults: Cross- sectional results from the Swedish neighborhood and physical activity (SNAP) study. [Research Support, Non-U.S. Gov’t]. *BMC Public Health*, 12, 607.
- Ermence C.** (2005). Marksizm’den Küreselleşme Okuluna: Spor Sosyolojisi Toplum ve Bilim, Spor: Oyun Değil Ciddi İş, sayı:103, Birikim Yayıncılık, İstanbul
- Erten, S.** (2008). Dev Etkinliklere Ev Sahipliği Yapmanın Mekânsal Analizi: Olimpiyat Kentleri ve Olimpiyatlara Aday Kentler, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, ODTÜ, Ankara.
- Essex, S., & Chalkley, B.**, (2004). Mega-sporting events in urban and regional policy: a history of the Winter Olympics, *Planning Perspectives*, 19:2, 201-204, DOI: 10.1080/0266543042000192475.
- Evans, G.** (2005). Measure for Measure: Evaluating the Evidence of Culture’s Contribution to Regeneration, *Urban Studies* 42, nos. 5/6: 959–83.
- Fişek, K.** (1985). 100 Soruda Türkiye Spor Tarihi, *Gerçek Yayınevi*, İstanbul.
- Fişek, K.**, (1980). Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi Dünya’da-Türkiye’de, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları*, s.35, Ankara.
- Florida, R.** (2002). *The rise of the creative class: And how it’s transforming work, leisure, community, and everyday life*. New York: Basic Books.
- Friedman, M.** (2017). Mallparks and the symbolic reconstruction of urban space. In N. Koch (Ed.), *Critical geographies of sport: Space, power and sport in global perspective* (pp. 173–189). New York: Routledge.
- Gaffney, C.**, 2014. Geography of Sport, sf. 109-134, Social Sciences in Sport/Joseph Maguire, Loughborough University, United Kingdom.
- Gaffney, C.**, (2010). Mega-events and socio-spatial dynamics in Rio de Janeiro: 1919–2016. *Journal of Latin American Geography*, 9(1), 7–29.
- Gaziosmanpaşa Belediyesi Stratejik Planı**, (2015). İstanbul.
- Giulianotti, R.** (2002). Supporters, followers, fans, and *flâneurs*: A taxonomy of spectator identities in football. *Journal of Sport & Social Issues*, 26(1), 25–46. <https://doi.org/10.1177/0193723502261003>.

- Gök, Y., Sunay, H.** (2010). Türkiye ve Fransa'da uygulanan spor yönetiminin kamu yönetimi açısından karşılaştırılması, *Sportmetre*, VIII, (1): 7-16. s.8.
- Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., & Whatmore, S. (Eds.)**, (2009). *The dictionary of human geography* (5th ed.). London: Wiley-Blackwell.
- Grix, J.** (2008). The decline of mass sport provision in the German Democratic Republic. *International Journal of the History of Sport*, 25(4), 406–420.
- Guo, X., Pengcheng, J. D., Jamieson, X. L. M., & He, K.**, (2015). Sport facility proximity and physical activity: Results from the Study of Community Sports in China, *European Journal of Sport Science*, 15:7, 663-669, DOI: 10.1080/17461391.2014.982203.
- Güngör, M., Bulut, Y.**, 2008. Ki-Kare Testi Üzerine, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Güvenç, M., Tülek, M., vd.**, (2018), İstanbul Geneli ve İlçeleri: Yaş ve Rayiç Bedel İtibariyle Katmanlaştırma Haritaları, İstanbul İlçe Belediyelerinde Çocuğa ve Aileye Yönelik Hizmetler, (yaz.) Bürge Elvan Erginli, İstanbul: TESEV Yayınları.
- Güzel, P., Çoknaz, D., Atalay Noordegraaf, M.** (2009). Sürdürülebilir Kalkınmanın Çevre Boyutunda Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) Uygulamaları ve Olimpiyat Organizasyonları Kapsamında İncelenmesi, *Spor Bilimleri Dergisi*.
- Hall, M.** (2017). Delivering Combined Indoor Facilities for the Public and for the Neighbourhood, *25th IAKS Congress*, Köln, Almanya: 7-10 Kasım.
- Hallmann, K., et al.** (2011). Interdependency of sport supply and sport demand in German metropolitan and medium-sized municipalities: findings from multi-level analyses. *European journal for sport and society*, 8 (1/2), 65–84.
- Hoekman, R., Breedveld K.&Kraaykamp, G.** (2016). A landscape of sport facilities in the Netherlands, *International Journal of Sport Policy and Politics*, 8:2, 305-320.
- Horton, P.** (2013). Singapore: Imperialism and post-imperialism, athleticism, sport, nationhood and nation-building. *The International Journal of the History of Sport*, 30(11), 1221–1234. <https://doi.org/10.1080/09523367.2013.794414>.
- Huizinga J.** (1980). *Homo Ludens: Study of the Play Element in Culture*, Routledge&Kegan Paul, London.
- Koster, A., Caserotti, P., Patel, K. V., Matthews, C. E., Berrigan, D., Van Domelen, D. R., ... Harris, T. B.**, (2012). Association of sedentary time with mortality independent of moderate to vigorous physical activity. *PLoS One*, 7, e37696. doi:10.1371/ journal.pone.0037696.t005.
- Ilieş, A., Dehoorne, O., Went, J. ve Kozma, G.**, (2014). For Geography and Sport, Sport Geography or Geography of Sport, *GeoSport for Society*, volume 1, no 1-2 (2014), 7-18. Romanya.
- İnceoğlu, A.** (2013). Değişen Futbol = Değişen Stadyumlar, *Spor Yapıları Referans Rehberi*, 4-8, XXI, İstanbul.

- İstanbul Belediyesi**, (1995), 1/50.000 Ölçekli İstanbul Metropolitan Alan Alt Bölge Nâzım Plan Raporu.
- İstanbul Belediyesi**, (1980), 1/50.000 Ölçekli İstanbul Metropolitan Alan Nazım İmar Planı.
- İstanbul Kalkınma Ajansı** (2014). 2014-2023 İstanbul Bölge Planı. İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi** (2018). Performans Esaslı Yatırım ve Hizmet Programı, 2018, İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü** (2009). 1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu, İstanbul.
- Jones, T.** (2017). The Stadium of Tomorrow: Innovative Design and Regeneration Led by the New Tottenham Hotspur Stadium, *25th IAKS Congress*, Köln, Almanya: 7-10 Kasım.
- Kadıköy Belediyesi Stratejik Planı**, (2015). İstanbul.
- Karaca, S., Beyhan, B.** (2017). Türkiye’de Çoklu Spor Organizasyonlarının Kentlerin Gelişimine Etkileri: Erzurum, Trabzon ve Mersin Örnekleri, *Planlama Dergisi*, 27/1, 38-57, İstanbul.
- Kartal Belediyesi Stratejik Planı**, (2015). İstanbul.
- Koch N.**, 2018. Sports and the city. *Geography Compass*; 12:e12360. <https://doi.org/10.1111/gec3.12360>.
- Konuk, G., Olgun, İ., Ögdül, H.** (2017). Kentsel Mekânsal Standartların Geliştirilmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Konrath, S., O’Brien, E.H., & Hsing, C.** (2011). Changes in dispositional empathy in American college students over time: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 15, 180–198.
- Kozma, G., Teperics, K.&Radics, Z.** (2014). The Changing Role of Sports in Urban Development: A Case Study of Debrecen (Hungary), *The International Journal of the History of Sport*, 31:9, 1118-1132.
- Kozma, G., Süli-Zakar, I.**, (2012). The Relationship Between Sports and Urban Structure Through the Example of Hungarian Regional Centres. In *Development of the Settlement Network in the Central European Countries Past, Present, and Future* (Eds. T. Csapó and A. Balogh), Springer, pp. 283-297.
- Kozuback, R.** (2017). Innovative Funding and Delivery Models for Community Sports and Leisure Facilities, *25th IAKS Congress*, Köln, Almanya: 7-10 Kasım.
- Kural, R.** (2010). Changing spaces for sports, *Sport in Society*, 13:2, 300-313
- Lambert, J. H.**, (1934), İmar Raporu, Millî Neşriyat Yurdu, İstanbul.

- Lefebvre, H.** (2018). Ritimanaliz: mekân, zaman ve gündelik hayat. 2. Baskı. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lloyd, K.&Little, D.E.** (2010). Self-Determination Theory as a Framework for Understanding Women's Psychological Well-Being Outcomes from Leisure-Time Physical Activity, *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 32:4, 369-385, DOI: 10.1080/01490400.2010.488603.
- Maher, J. P., Doerksen, S. E., Elavsky, S., Hyde, A. L., Pincus, A. L., Ram, N., & Conroy, D. E.,** (2013). A daily analysis of physical activity and satisfaction with life in emerging adults. *Health Psychology*, 32, 647–656.
- Maltepe Belediyesi Stratejik Planı,** (2015). İstanbul.
- Mitchell, L.S., & Smith, R.V.,** (1989). The geography of recreation, tourism, and sport. In G.L.
- Montgomery, J.** (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design, *Journal of Urban Design*, 3:1, 93-116.
- Moore, L. V., Diez Roux, A. V., Evenson, K. R., McGinn, A. P., & Brines, S. J.,** (2008). Availability of recreational resources in minority and low socioeconomic status areas. [Research Support, N.I.H., Extramural]. *American Journal of Preventive Medicine*, 34, 16–22. doi:10.1016/j.amepre.2007.09.021
- Nauright, J.,** (2005). *The Political Economy of Sport in the Twenty-first Century*. Palgrave Macmillan. New York.
- Noll, R. & Zimbalist, A.,** (1997). *Sports, jobs and taxes: The economic impact of sports teams and stadiums*. Brookings Institution Press. Washington, D.C.
- Piccinato, L.,** (1967), Büyük İstanbul Nâzım Planı Ana Hatları İzah Raporu, İstanbul.
- Prost, H.,** (1937), Anadolu Sahili Nazım Planını İzah Eden Rapor, TC İstanbul Belediyesi.
- Prost, H.,** (1940), İstanbul'un Nazım Planını İzah Eden Rapor, İstanbul Belediye Matbaası.
- Ranchod, Y. K., Diez Roux, A. V., Evenson, K. R., Sanchez, B. N., & Moore, K.,** (2013). Longitudinal associations between neighborhood recreational facilities and change in recreational physical activity in the multi-ethnic study of atherosclerosis, 2000-2007. *American Journal of Epidemiology*, 179, 335–343. doi:10.1093/aje/kwt263.
- Riess, S.** (1989). *City games: The evolution of American urban society and the rise of sports*. Urbana: University of Illinois Press.
- Roberts, P.** (2000). The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration. In *Urban Regeneration: A Handbook*, edited by P. Roberts and H. Sykes, 9–36. London: Sage.

- Robertson, K. A.**, (1995). Downtown Redevelopment Strategies in the United States: An End-of-the-Century Assessment, *Journal of the American Planning Association*, 61:4, 429-437, DOI: 10.1080/01944369508975655.
- Rooney, J.F., Jr.**, (1969). Up from the mines and out from the prairies: Some geographical implications of football in the United States. *Geographical Review*, 59(3), 471-492.
- Rooney, J.F., Jr.**, (1974). *A geography of American sport: From Cabin Creek to Anaheim*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Ross, R.** (2016). *The great baseball revolt: The rise and fall of the 1890 Players League*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Sandal, E. K., Karabulut, M., Gürbüz, M.**, (2003). Türkiye'nin Ağırlıklı Nüfus Merkezleri, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(2), 13-24.
- Sato, M., Jordan, J. S. & Funk, D. C.** (2014). The Role of Physically Active Leisure for Enhancing Quality of Life, *Leisure Sciences*, 36:3, 293-313, DOI: 10.1080/01490400.2014.886912, 2014.
- Shihade, M.** (2011). *Not just a soccer game: Colonialism and conflict among Palestinians in Israel*. Syracuse: Syracuse University Press.
- Shobe, H.**, (2008). Football and the politics of place: Football Club Barcelona and Catalonia, 1975-2005. *Journal of Cultural Geography*, 25(1), 87-105.
- Sosyal Fayda Zirvesi**, UNDP, İstanbul 2016.
- Sultanbeyli Belediyesi Stratejik Planı**, (2015). İstanbul.
- Şeker, M.** (2015). Quality of Life Index: A Case Study of İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Bölümü, İstanbul.
- Şenel A.** (2008). "*Olimpiyatlar, Yarışmacı Spor Gerçeği ve Eleştirel Spor Kuramları*", *Bilim ve Gelecek*, sayı:53, 2008, s.6-28, İstanbul
- Şentuna, M.** (2009). Türkiye'deki Gençlik ve spor ile ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının Gençlik politikalarının değerlendirilmesi ve bir model örneği, *Yayınlanmamış doktora tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Talimciler A.** (2012). Toplumsal Yapı ve Değişim Ekseninde Türkiye'de Spor/Futbol 1920- 2012, Der. Faruk Alpkaya ve Bülent Duru, s 479-509, Phoenix Yayınları, Ankara.
- Thiel, A., & Gropper, H.**, (2017). Sport in an individualized and digitalized society: more important than ever?, *European Journal for Sport and Society*, 14:4, 287-290, DOI: 10.1080/16138171.2017.1421298
- Thornley, A.**, (2002). Urban Regeneration and Sports Stadia, *European Planning Studies*, 10:7, 813-818, DOI: 10.1080/0965431022000013220.
- Toros, K.** (2015). Türkiye Cumhuriyeti Spor Tarihi, Ankara.

- Trumpbour, R.**, (2007). *The new cathedrals: Politics and media in the history of stadium construction*. Syracuse, NY: Syracuse University Press.
- Turgut, S. R.** (2016). Beylikdüzü'nün Mekânsal Gelişimi, Beylikdüzü Belediyesi, İstanbul.
- Turner, R.S., Rosentraub, M.S.**, (2002). Tourism, Sport and the Centrality of Cities. In *Journal of Urban Affairs*, 24(5), pp. 487-492.
- Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi** (2013). Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayını. Ankara.
- Vigarello, G.** (1996). The Tour de France. In P. Nora (Ed.), *Realms of memory: Rethinking the French past* (Vol. 3) (pp. 468–515). New York: Columbia University Press.
- Uysal, Y.**, (2006), Cumhuriyet Dönemi İstanbul Planlama Raporları 1934-1995, Ed. Şener Özler, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul.
- Voigt D.** (1998). Spor Sosyolojisi, çev. Ayşe Atalay, Alkım Yayınları, İstanbul.
- Wagner, M.**, (1936), İstanbul Havalisinin Planı, Arkitekt Dergisi, İstanbul.
- Yakar, M.**, 2011. Nüfus Dağılımının Mekânsal Analizi: Afyonkarahisar Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(19).
- Yiğit, A. & Hayır-Kanat, M.**, (2017). İstanbul Şehrinde Ağırlıklı Nüfus Merkezinin Değişim ve Nedenleri:1990-2010 Dönemi. *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 114- 123.
- Zale, J.J., Bandana K.**, (2012). A GIS-Based Football Stadium Evacuation Model. In *Southeastern Geographer*, 52: 70–89.
- Zeytinburnu Belediyesi Stratejik Planı**, (2015). İstanbul.

- URL-1:** <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-11-sustainable-cities-and-communities.html> (Erişim: Aralık 2018)
- URL-2:** <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/TUR> (Erişim: Aralık 2018)
- URL-3:** <http://www.undp.org/content/undp/en/home/blog/2018/leveling-the-playing-field--human-development-and-sports.html>
- URL-4:** <https://rm.coe.int/16804c9dbb> (Erişim: Aralık 2018)
- URL-5:** <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVMO8cmtpeWVfaMO8a8O7bWV0bGVyaV9saX>
- URL-6:** https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
- URL-7:** <https://ekonomihukuk.com/turkiye-ekonomisi/turkiyede-planli-kalkinma-donemi/>
- URL-8:** <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1963-1967%E2%80%8B.pdf>
- URL-9:** <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/İkinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1968-1972%E2%80%8B.pdf>
- URL-10:** <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Üçüncü-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1973-1977%E2%80%8B.pdf>
- URL-11:** <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dördüncü-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1979-1983%E2%80%8B.pdf>
- URL-12:** <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Beşinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1985-1989.pdf>
- URL-13:** <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Altıncı-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1990-1994%E2%80%8B.pdf>
- URL-14:** <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1996-2000%E2%80%8B.pdf>
- URL-15:** <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-2001-2005.pdf>
- URL-16:** <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dokuzuncu->

Kalkınma-Planı-2007-2013%E2%80%8B.pdf

URL-17: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalkınma-Planı-2014-2018.pdf>

URL-18: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/Onbirinci-Kalkınma-Planı-.pdf>

URL-19: <http://www.istanbulsporenvanteri.com/tr/tesisler.html> (Erişim: Aralık 2018)

URL-20: <https://www.arnavutkoy.bel.tr/icerik/637/1743/su-havzalari.aspx>

URL-21: <https://www.atasehir.bel.tr/Uploads/StrategicalPlans/Files/0ae5ce113b924fb0b81e27e0789889ab.pdf>

URL-22: http://www.bagcilar.bel.tr/files/video/TV/_2019/201903/projelerimiz_w ebvideo2019/projelerimiz_2019_2024.mp4

URL-23: <http://www.bakirkoy.bel.tr/hizmet/projeler/tamamlanan/22-gri-surdurulebilir-kalkinma-raporu.html>

URL-24: http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/anasayfalinkler/pano2014/yuzolcu mleri_2014.pdf

URL-25: <http://www.kadikoy.bel.tr/Kadikoy/Cografi-Konum>

URL-26: <http://kucukcekmece.istanbul/icerikler/projeler?t=1>

URL-27: <http://www.pendikprojeleri.com/Projeler/AltKategori/49/GENÇLİK%20 VE%20SPOR>

URL-28: <http://www.uskudar.bel.tr/tr/main/proje/fen-isleri/9/prof-dr-rasit-kucuk-kultur-ve-spor-merkezi/281>.

URL-29: <https://www.planlama.org/index.php/haberler/guncelhaberler/2914-plan-yap-m-na-ait-esaslara-dair-yonetmelik-degisikligi-taslag>

URL-30: <https://istanbul.kent95.org/istanbul>

URL-31: <https://melisturkoglu.wordpress.com/tag/k-means-algoritmasi-nasil-calisir/>

EKLER

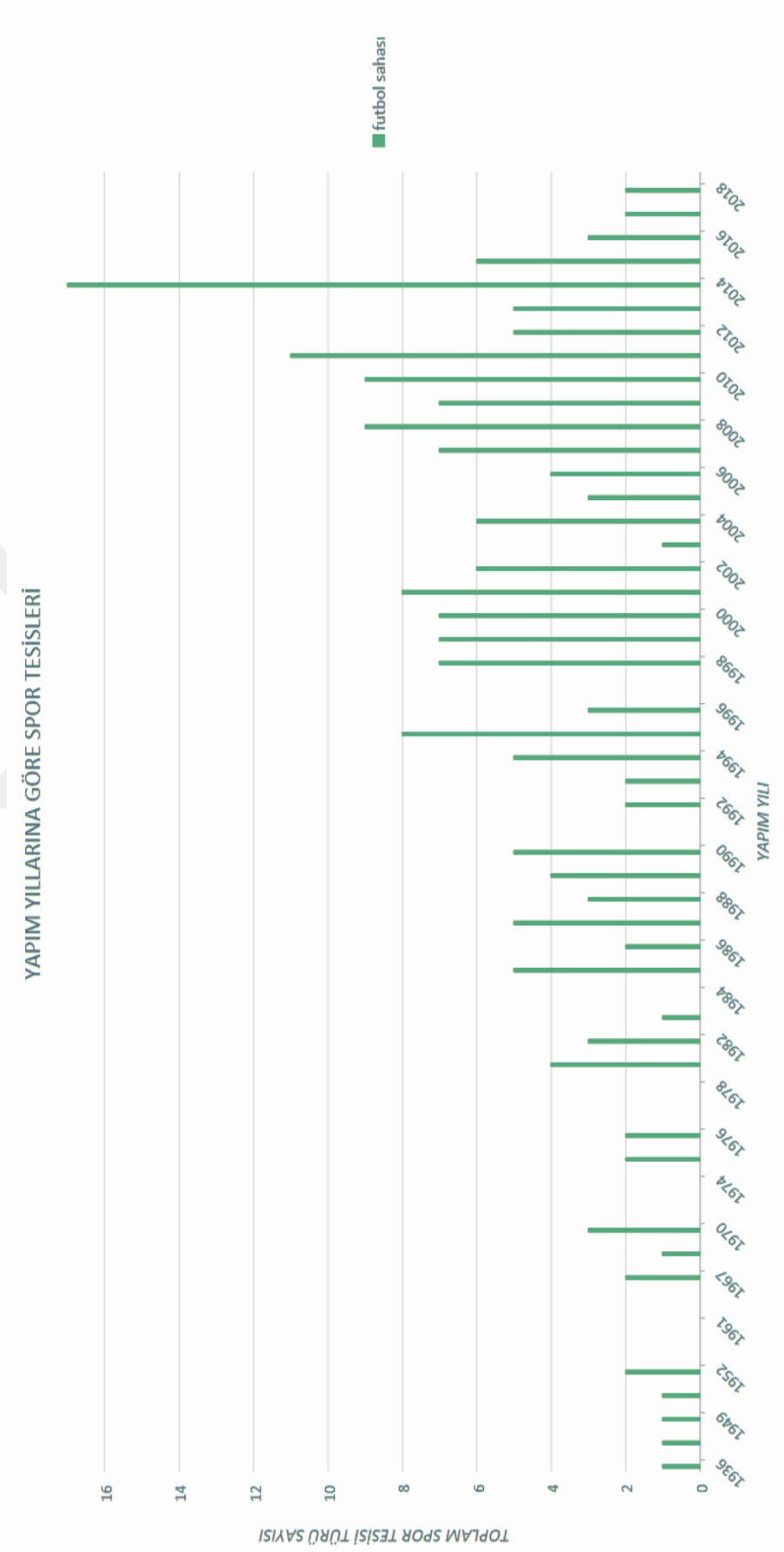
- Ek A:** İstanbul'un ilçelerindeki spor tesisleri ve ilçe nüfuslarına oranları
- Ek B:** Yapım yıllarına göre spor tesisi türleri
- Ek C:** Tesis türleri ve rayiç bedel bölgeleri
- Ek D:** Tesis türleri ve nüfus bölgeleri
- Ek E:** Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi

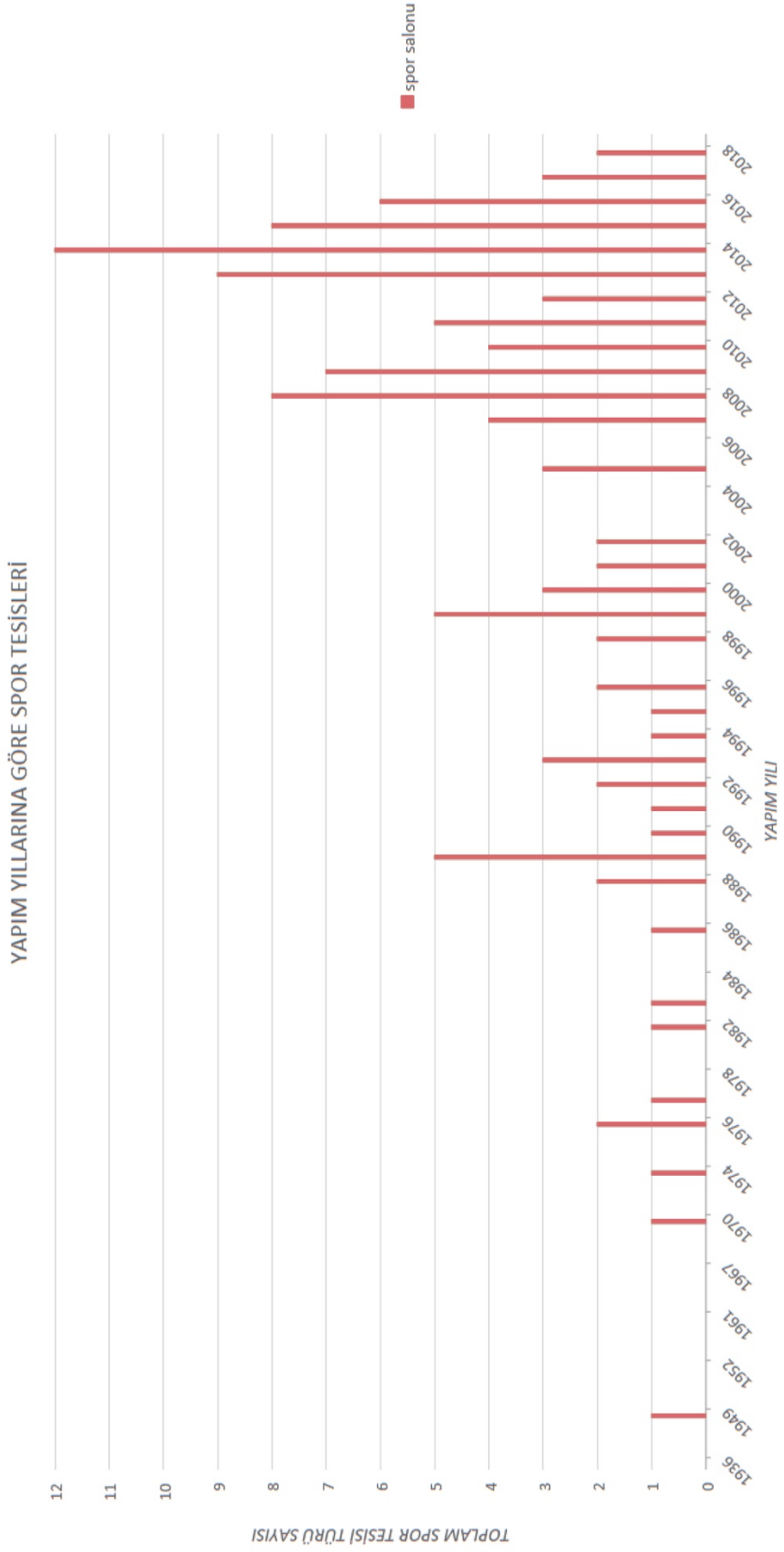
Ek A: İstanbul'un ilçelerindeki spor tesisleri ve ilçe nüfuslarına oranları

İlçe	Futbol Sahası	Spor Salonu	Yüzme Havuzu	Tenis Kortu	Diğer Tesisler	Toplam	İlçe Nüfusu (2018)	Kişi/Tesis
Adalar	2		5	2		9	16,119	1,791
Arnavutköy	4	2	2			8	270,549	33,819
Ataşehir	3	2	1	1		7	416,318	59,474
Avcılar	2	2	1	2	1	8	435,625	54,453
Bağcılar	1	4	7	1		13	734,369	56,490
Bahçelievler	4	7	10		1	22	594,053	27,002
Bakırköy	4	7	4	4	1	20	222,668	11,133
Başakşehir	4	4	2			10	427,835	42,784
Bayrampaşa	6	4	1	2	1	14	271,073	19,362
Beşiktaş	4	3	1	2	1	11	181,074	16,461
Beykoz	7	1	1	2	2	13	246,7	18,977
Beylikdüzü	2	2			2	6	331,525	55,254
Beyoğlu	6	1	1		2	10	230,526	23,053
Büyükkçekmece	6	1		1	3	11	247,736	22,521
Çatalca	10	2				12	72,966	6,081
Çekmeköy	6	2	1		1	10	251,937	25,194
Esenler	1	2	1			4	444,561	111,140
Esenyurt	3	9	3	1		16	891,12	55,695
Eyüp	13	5	3	1		22	383,909	17,450
Fatih	5	2	1		2	10	436,539	43,654
Gaziosmanpaşa	9	0	0	1	1	11	487,046	44,277
Güngören	3	1	1			5	289,331	57,866
Kadıköy	6	2	4	1	2	15	458,638	30,576
Kağıthane	7	2	1		1	11	437,026	39,730
Kartal	5	4	2		3	14	461,155	32,940
Küçükçekmece	8	4	2	1	1	16	770,317	48,145
Maltepe	5	5	3	2	1	16	497,034	31,065
Pendik	13	7	3	2	4	29	693,599	23,917
Sancaktepe	5	5	3	1	1	15	414,143	27,610
Sarıyer	12	8	6	6	3	35	342,503	9,786
Silivri	10	2		1	2	15	187,621	12,508
Sultanbeyli	4	1	1	1		7	327,798	46,828
Sultangazi	4	2	3			9	523,765	58,196
Şile	1	2	1			4	36,516	9,129
Şişli	2		1		7	10	274,289	27,429
Tuzla	3	2	1	2	2	10	255,468	25,547
Ümraniye	5	3	2	1	2	13	690,193	53,092
Üsküdar	4	5	5		5	19	529,145	27,850
Zeytinburnu	5		2	1	2	10	284,935	28,494
AVRUPA	135	75	53	25	31	319	9772,961	30,636
ANADOLU	70	40	33	15	23	181	5294,763	29,253
TOPLAM	205	115	86	40	54	500	15067,724	30,135

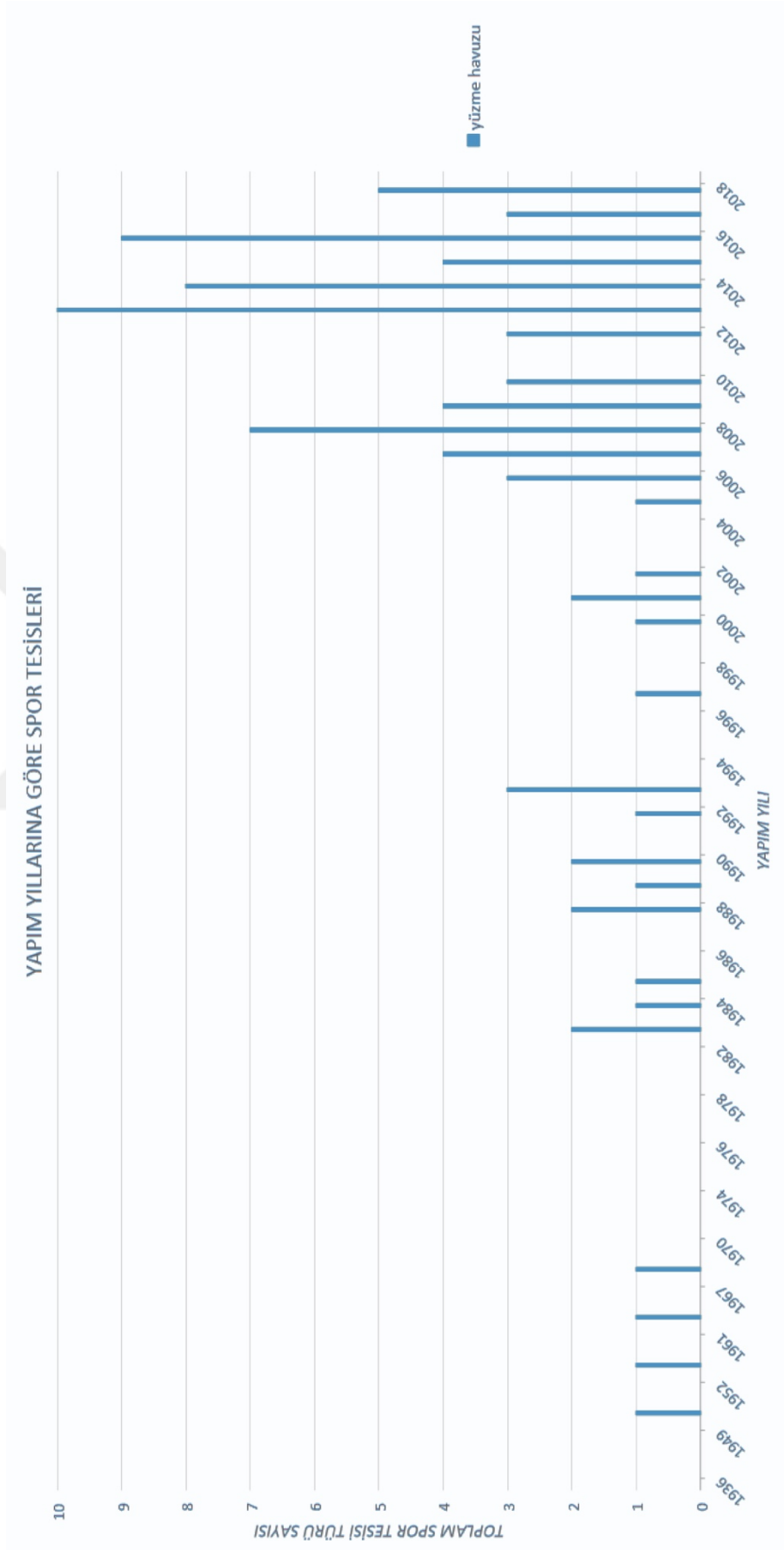
Ek B: Yapım yıllarına göre spor tesisi türleri (Futbol Sahası)

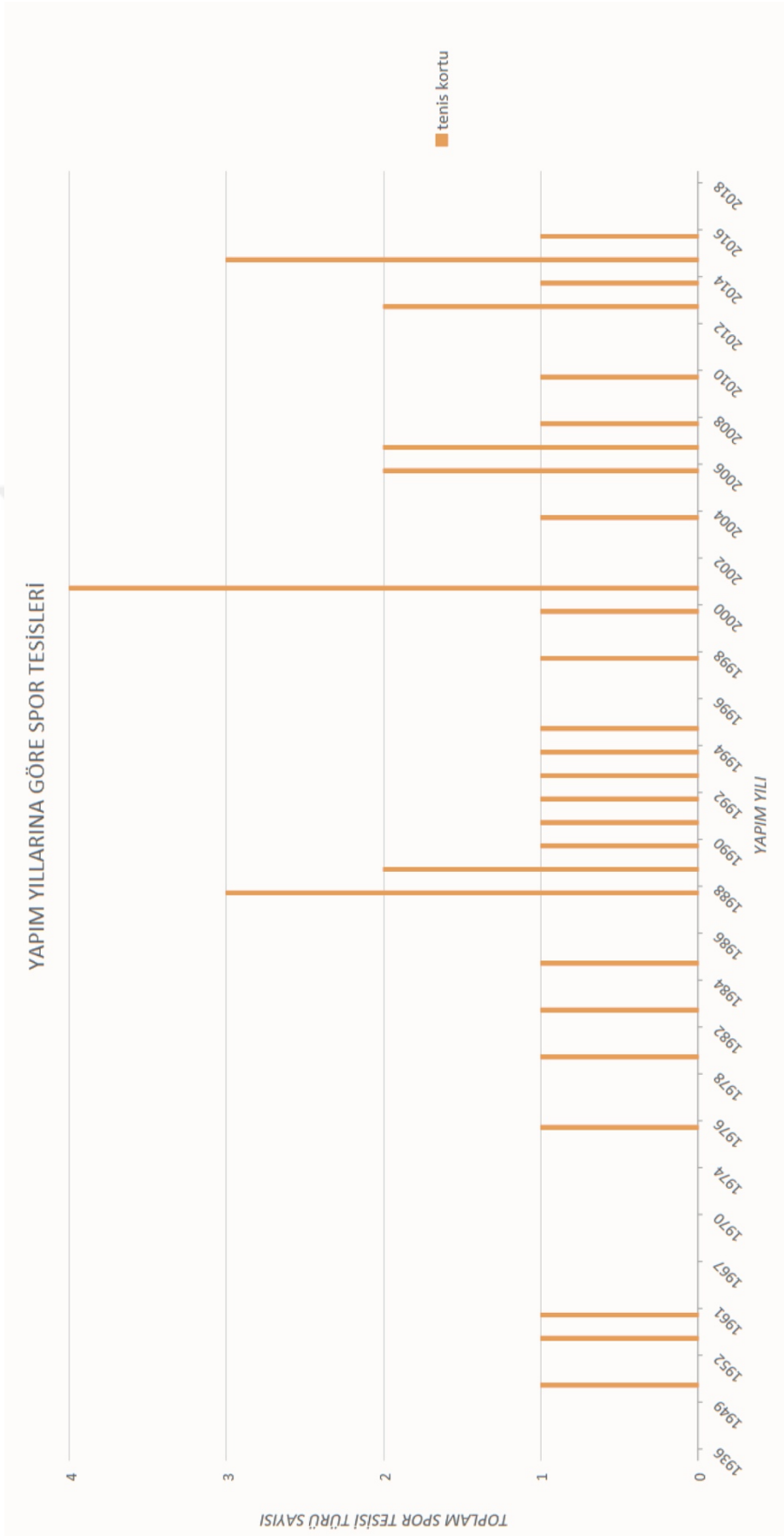
Ek B: Yapım yıllarına göre spor tesisi türleri (Spor Salonu)

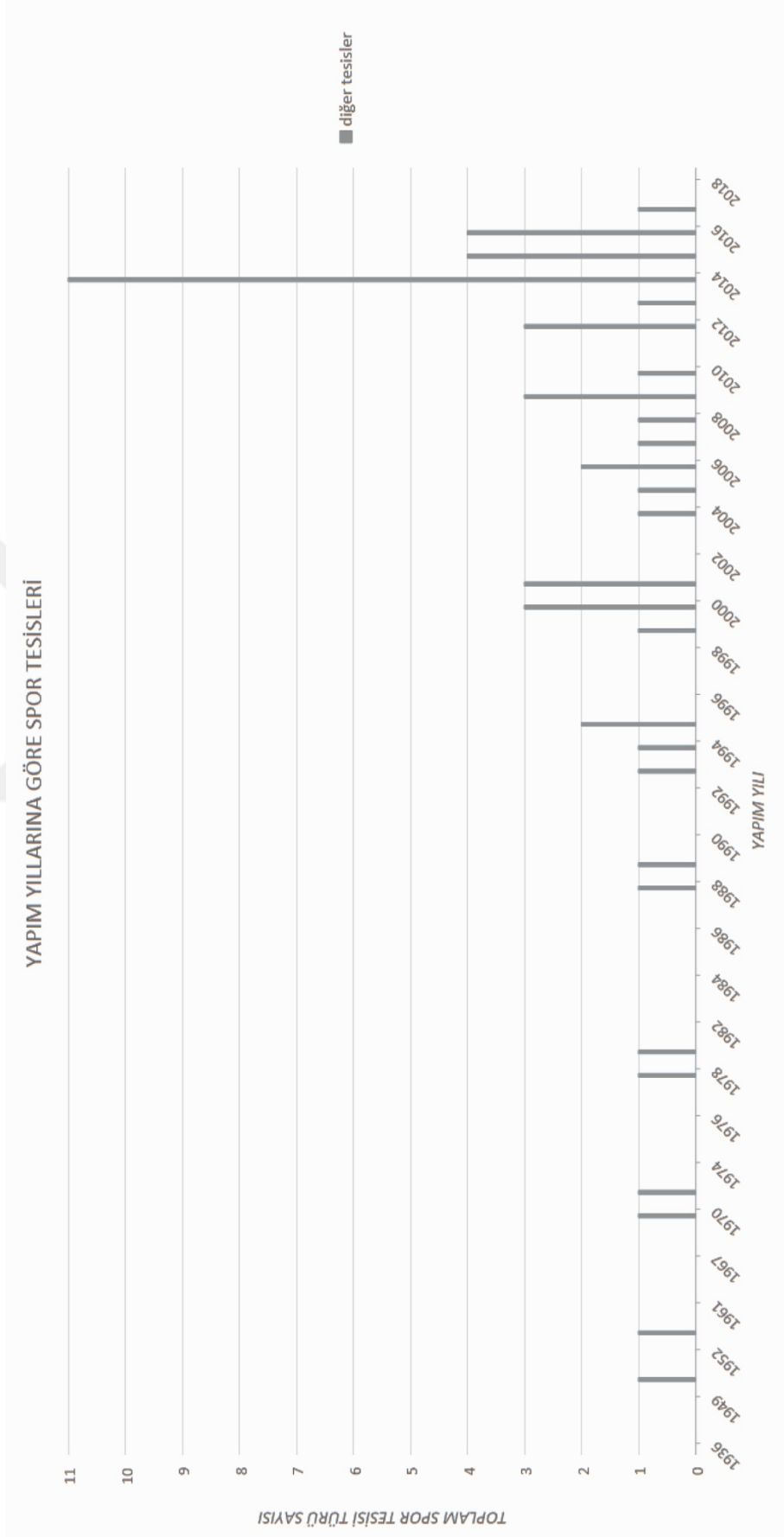
Ek B: Yapım yıllarına göre spor tesisi türleri (Yüzme Havuzu)

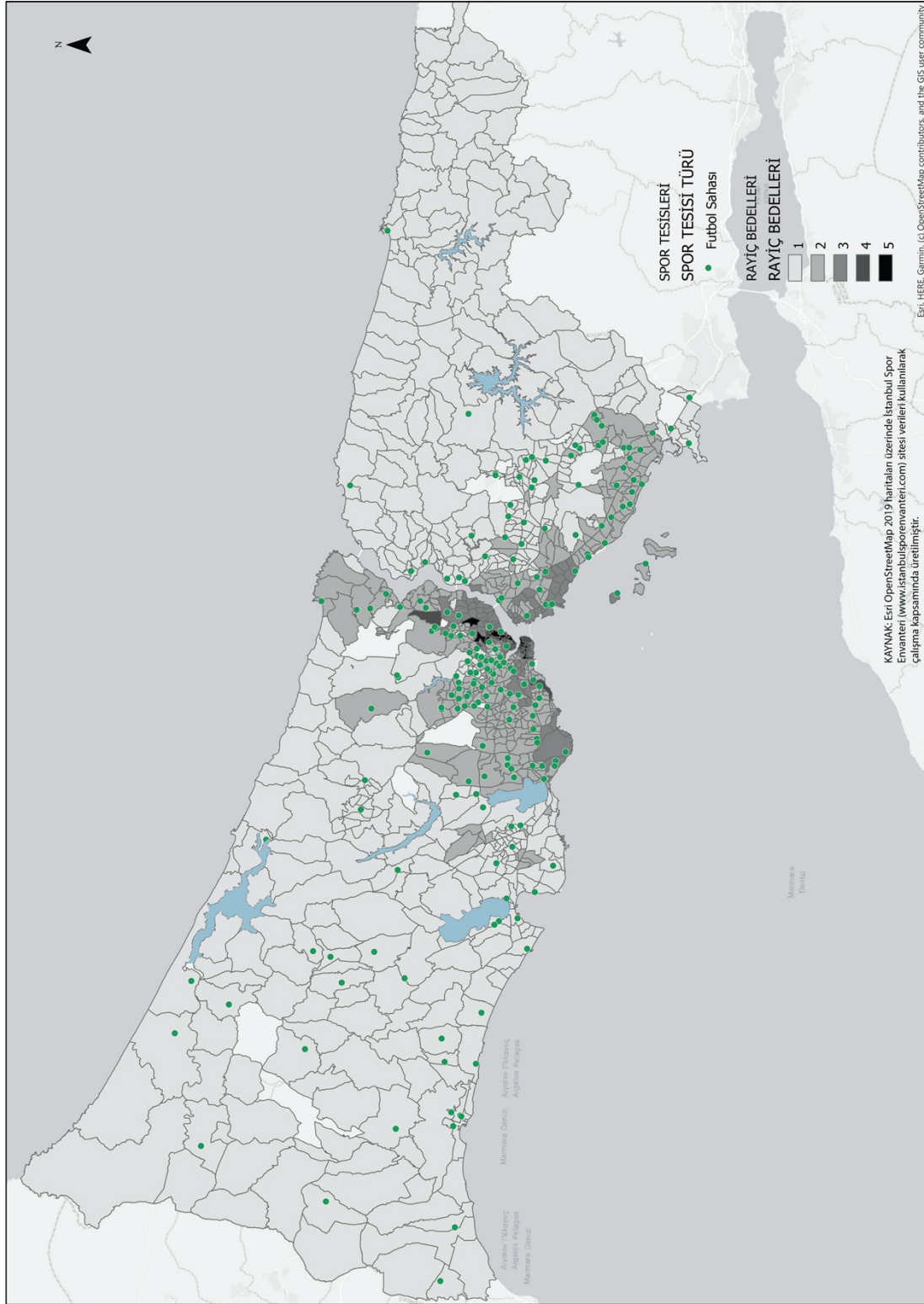
Ek B: Yapım yıllarına göre spor tesisi türleri (Tenis Kortu)

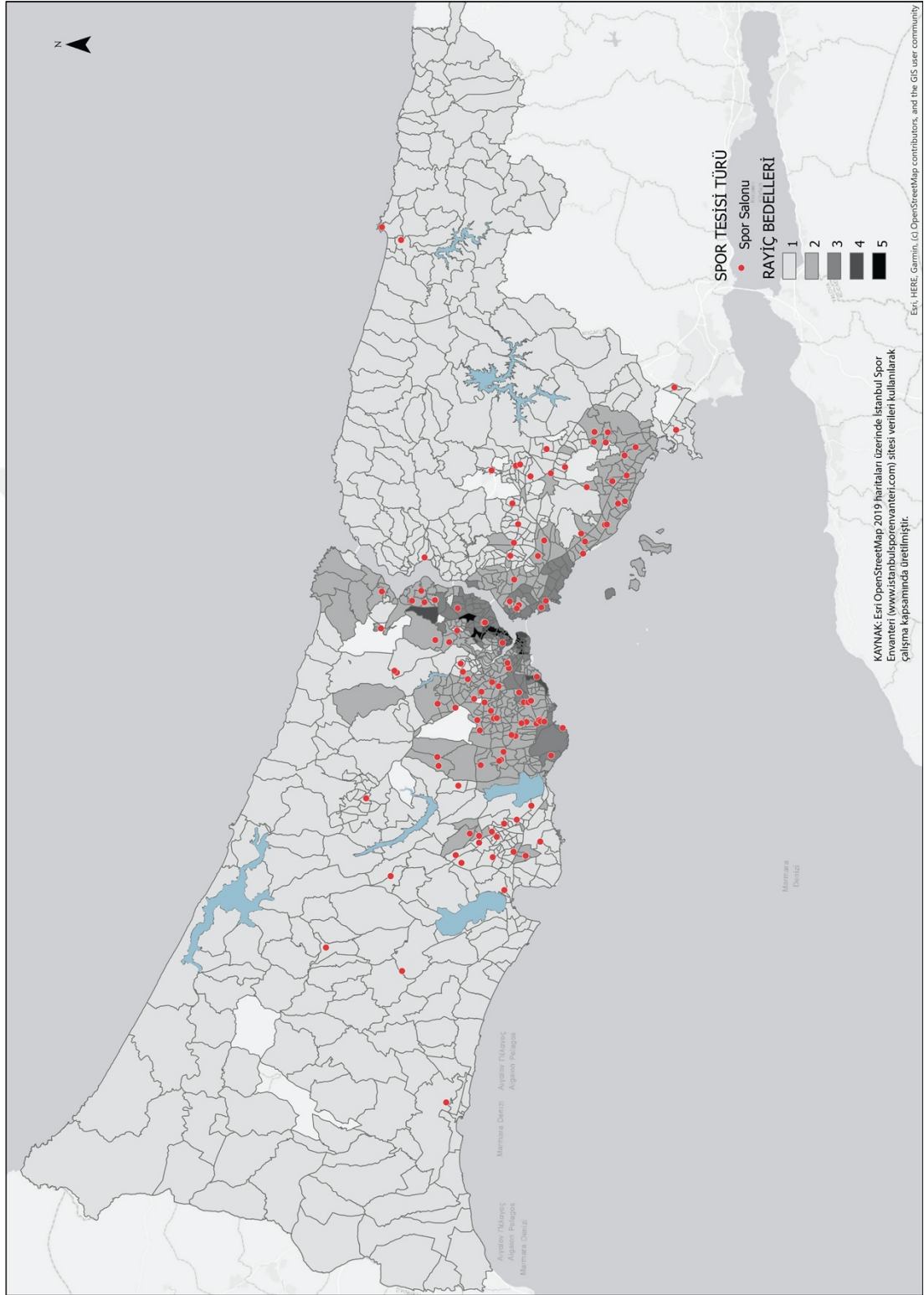
Ek B: Yapım yıllarına göre spor tesisi türleri (Diğer Tesisler)

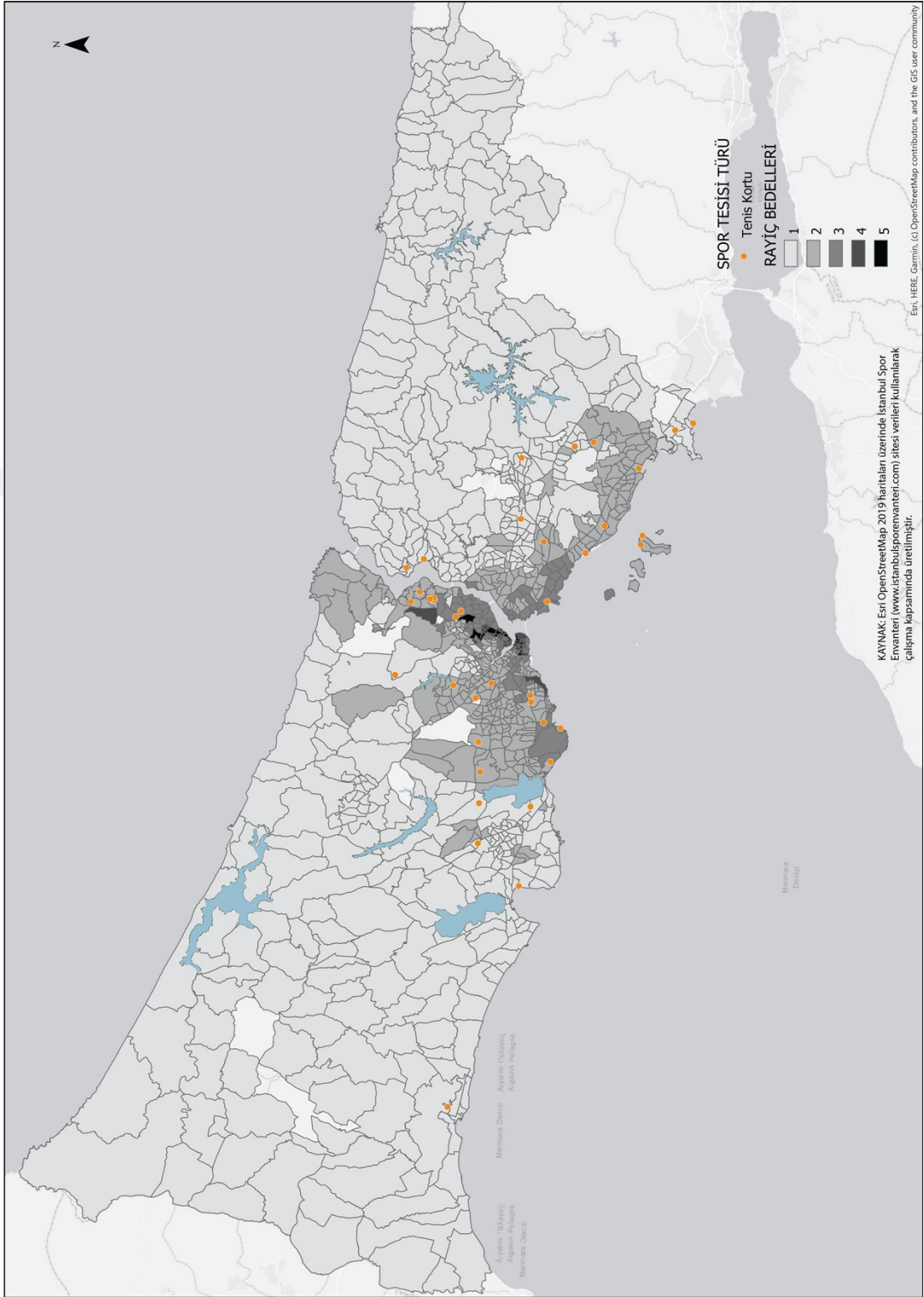
Ek C: Tesis türleri ve rayiç bedel bölgeleri (Futbol Sahası)

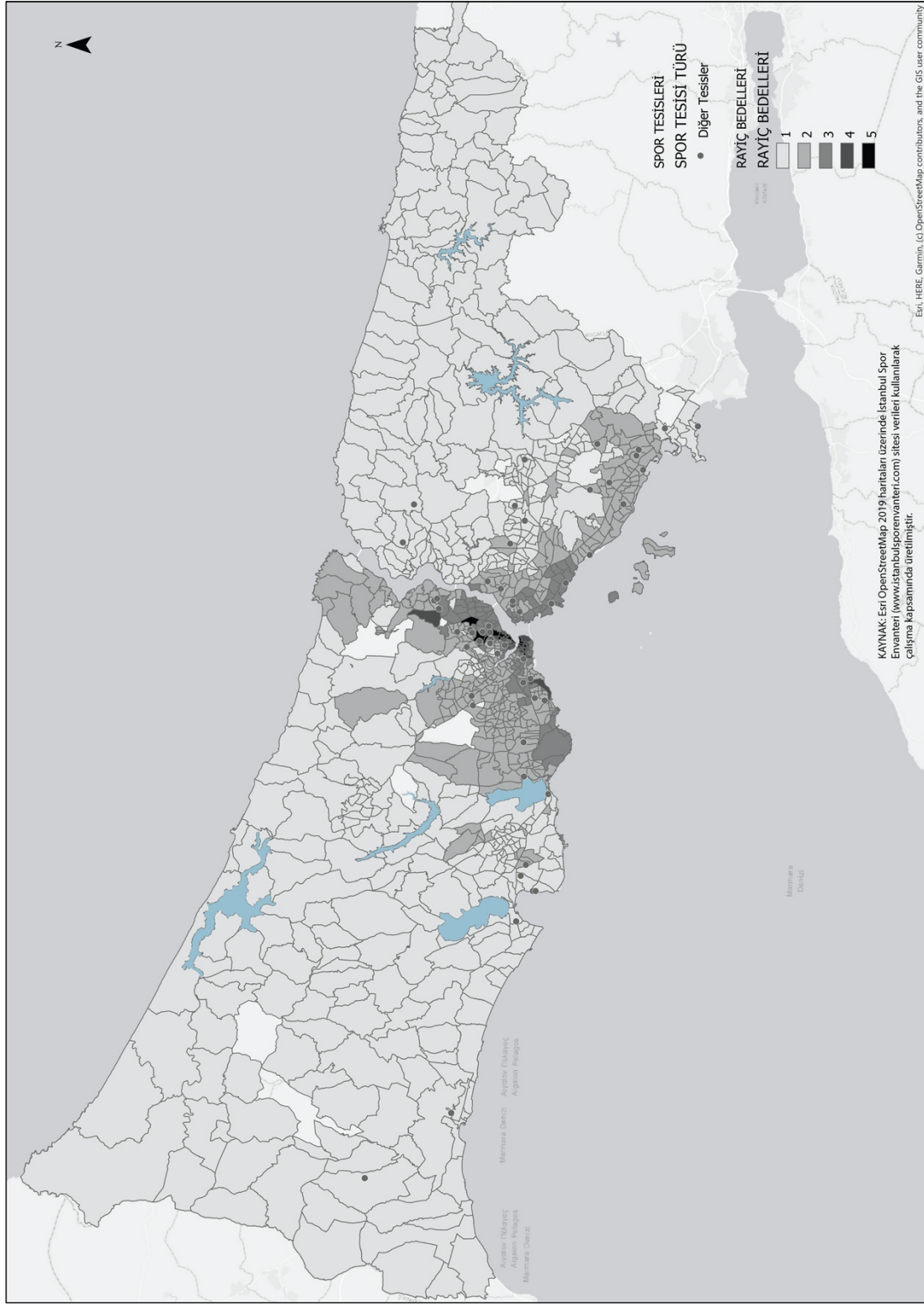
Ek C: Tesis türleri ve rayiç bedel bölgeleri (Spor Salonu)

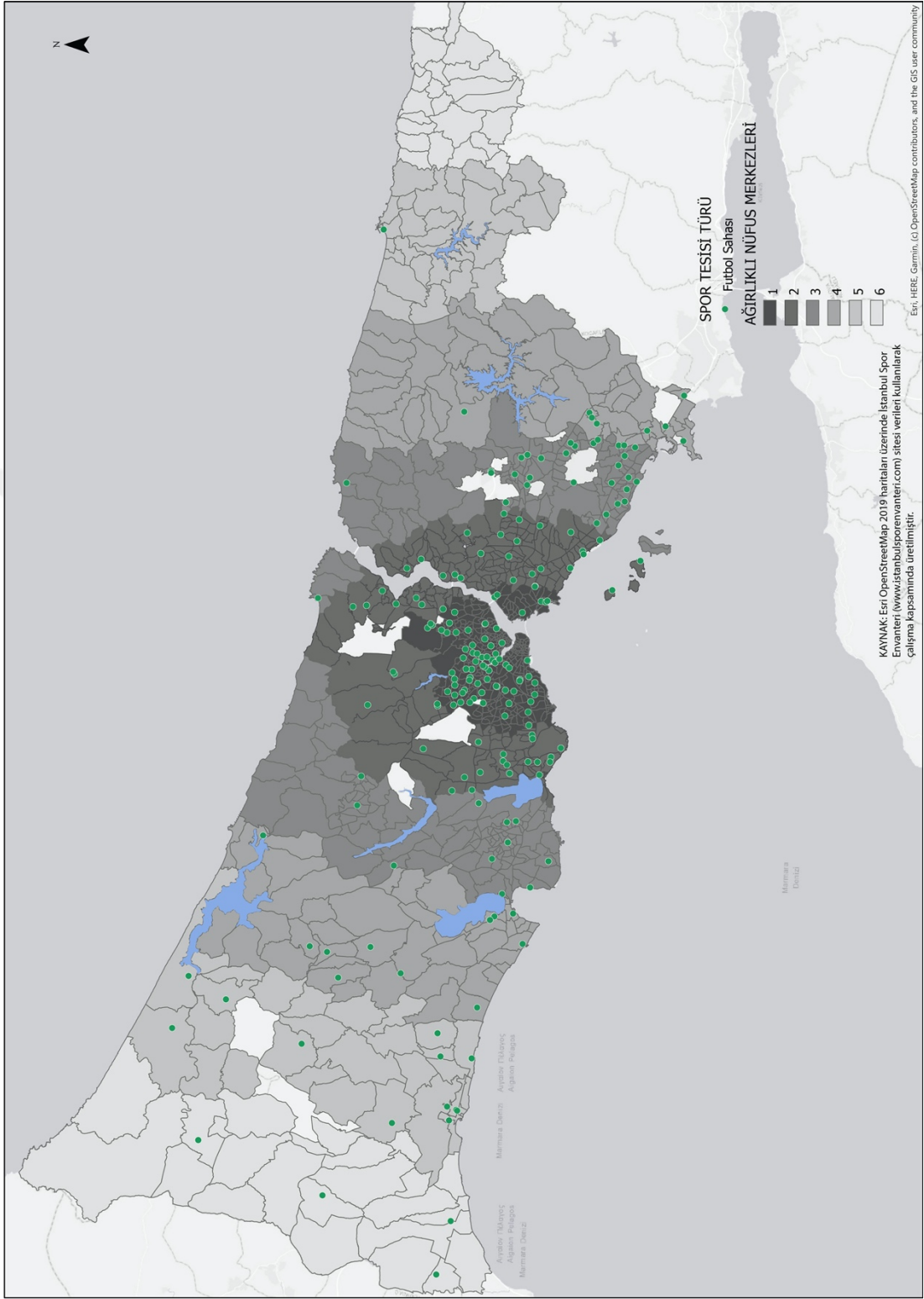
Ek C: Tesis türleri ve rayiç bedel bölgeleri (Tenis Kortu)

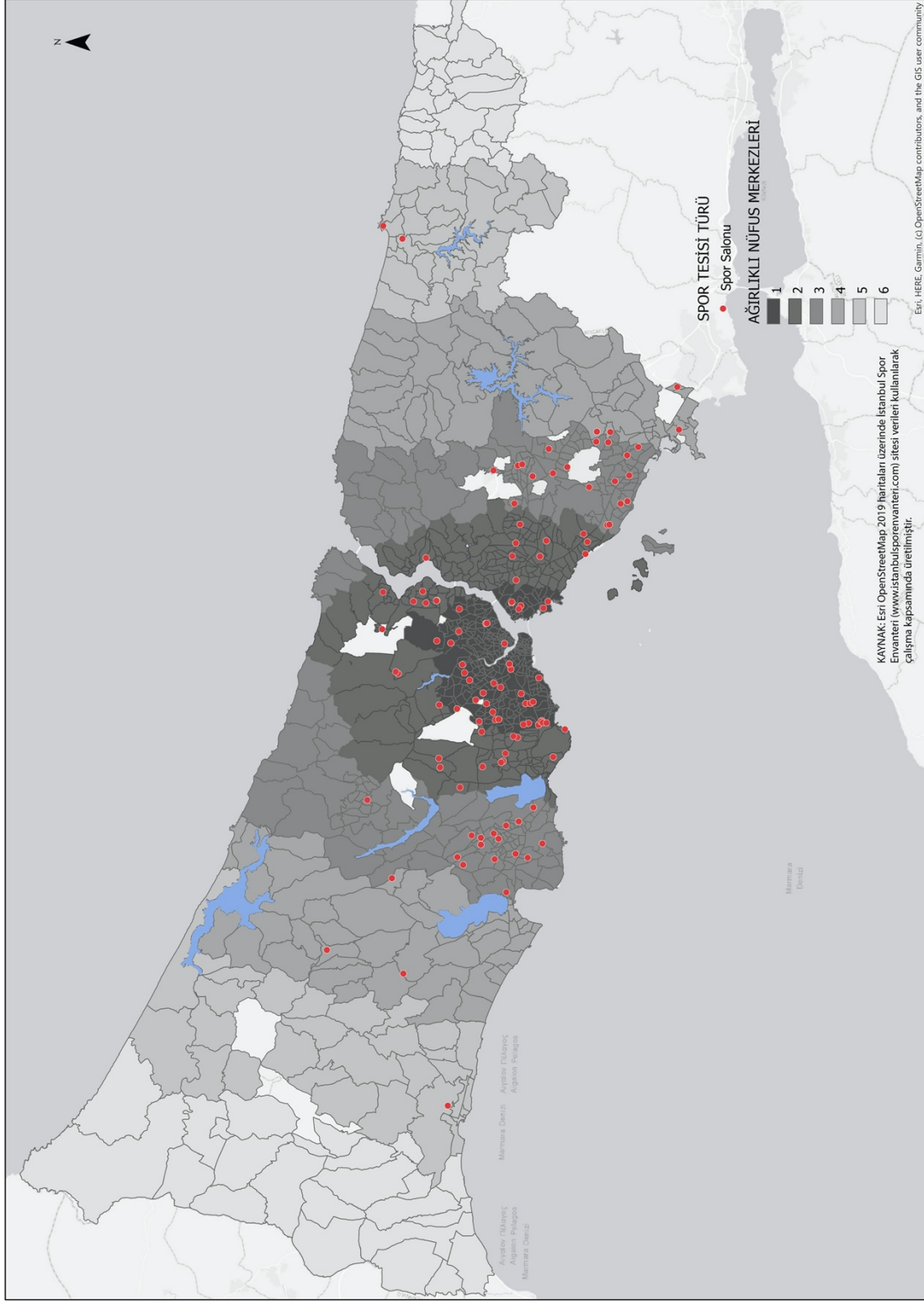
Ek C: Tesis türleri ve rayıç bedel bölgeleri (Diğer Tesisler)

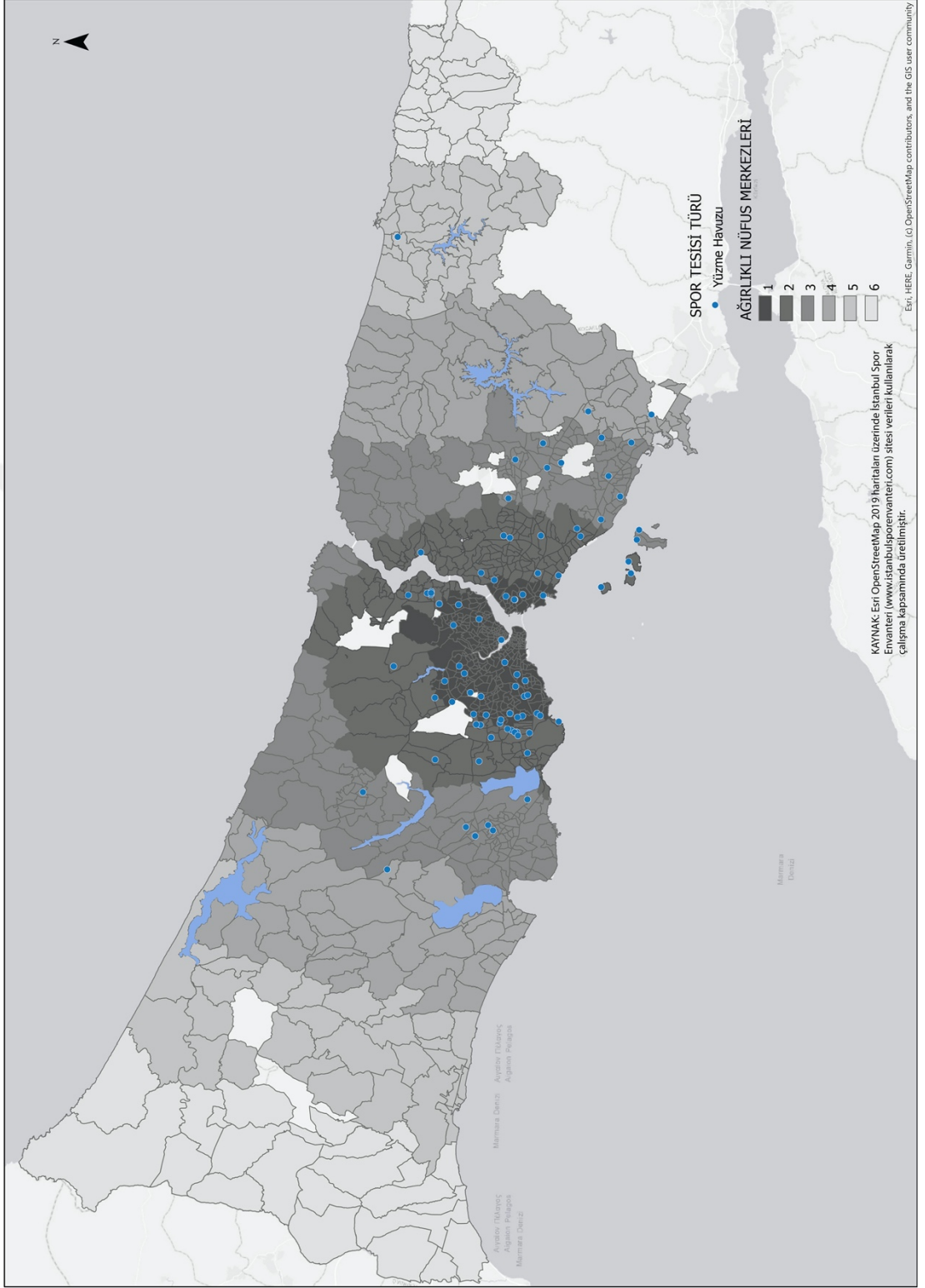
Ek D: Tesis türleri ve nüfus bölgeleri (Futbol Sahası)

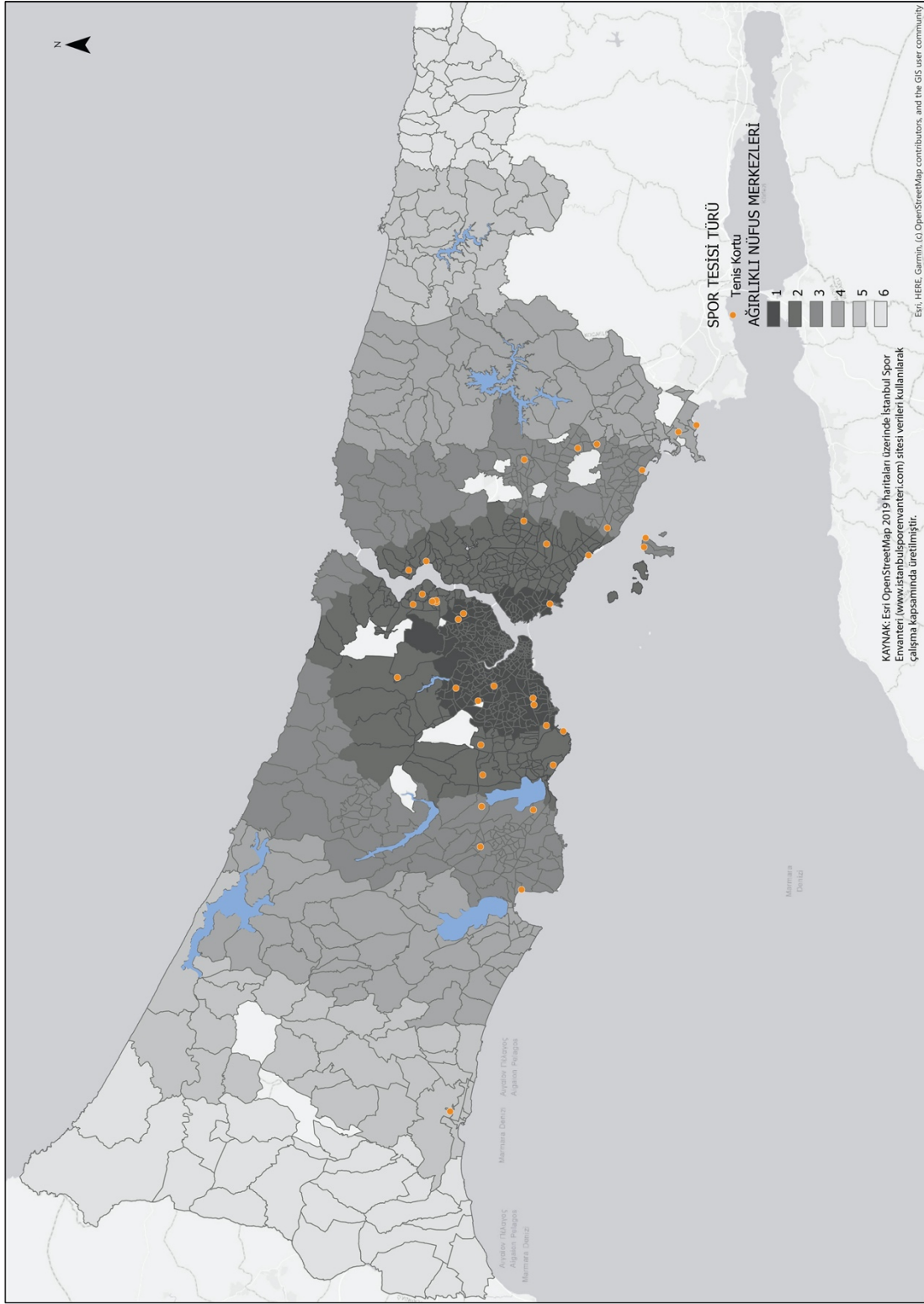
Ek D: Tesis türleri ve nüfus bölgeleri (Spor Salonu)

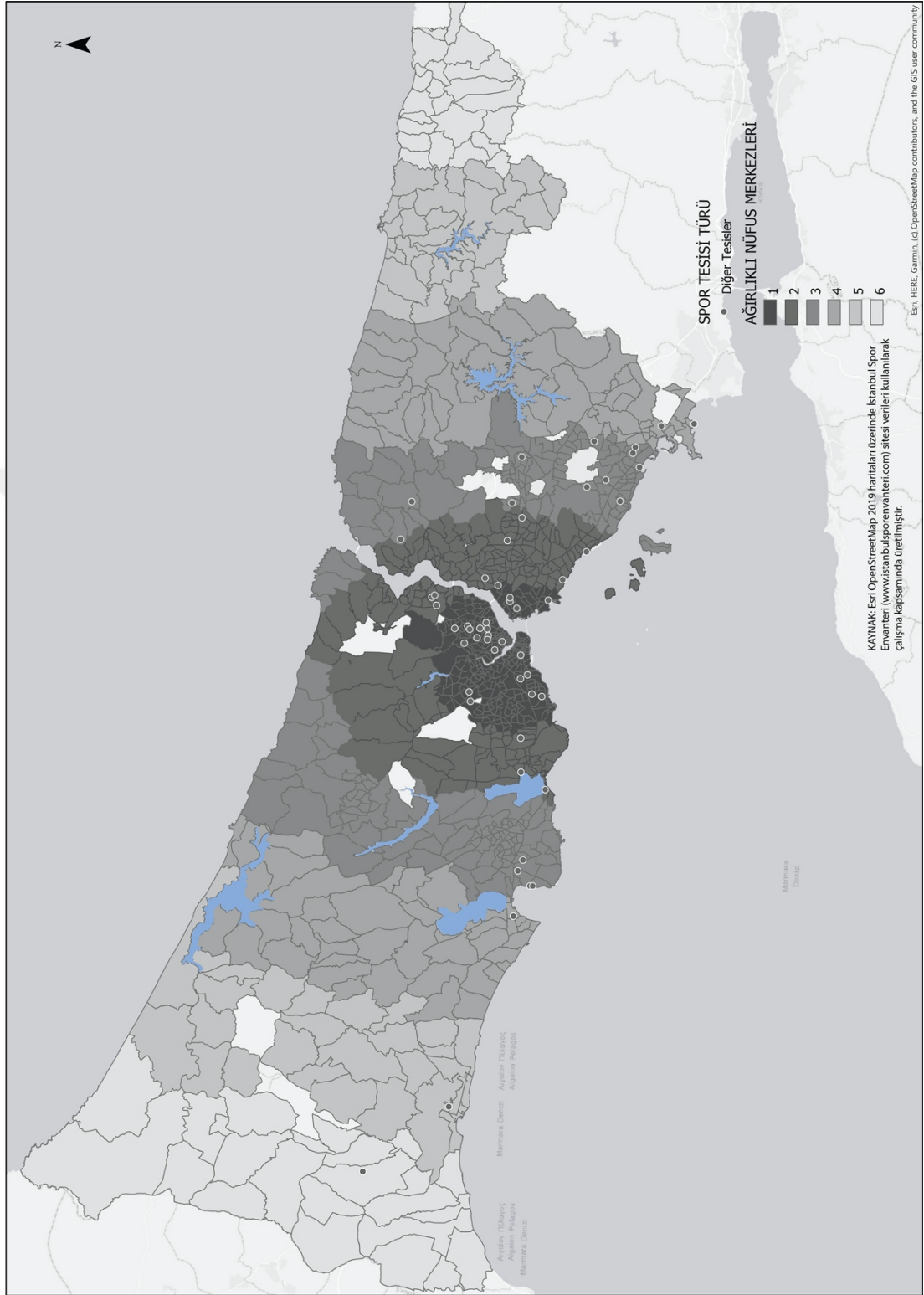
Ek D: Tesis türleri ve nüfus bölgeleri (Yüzme Havuzu)

Ek D: Tesis türleri ve nüfus bölgeleri (Tennis Kortu)

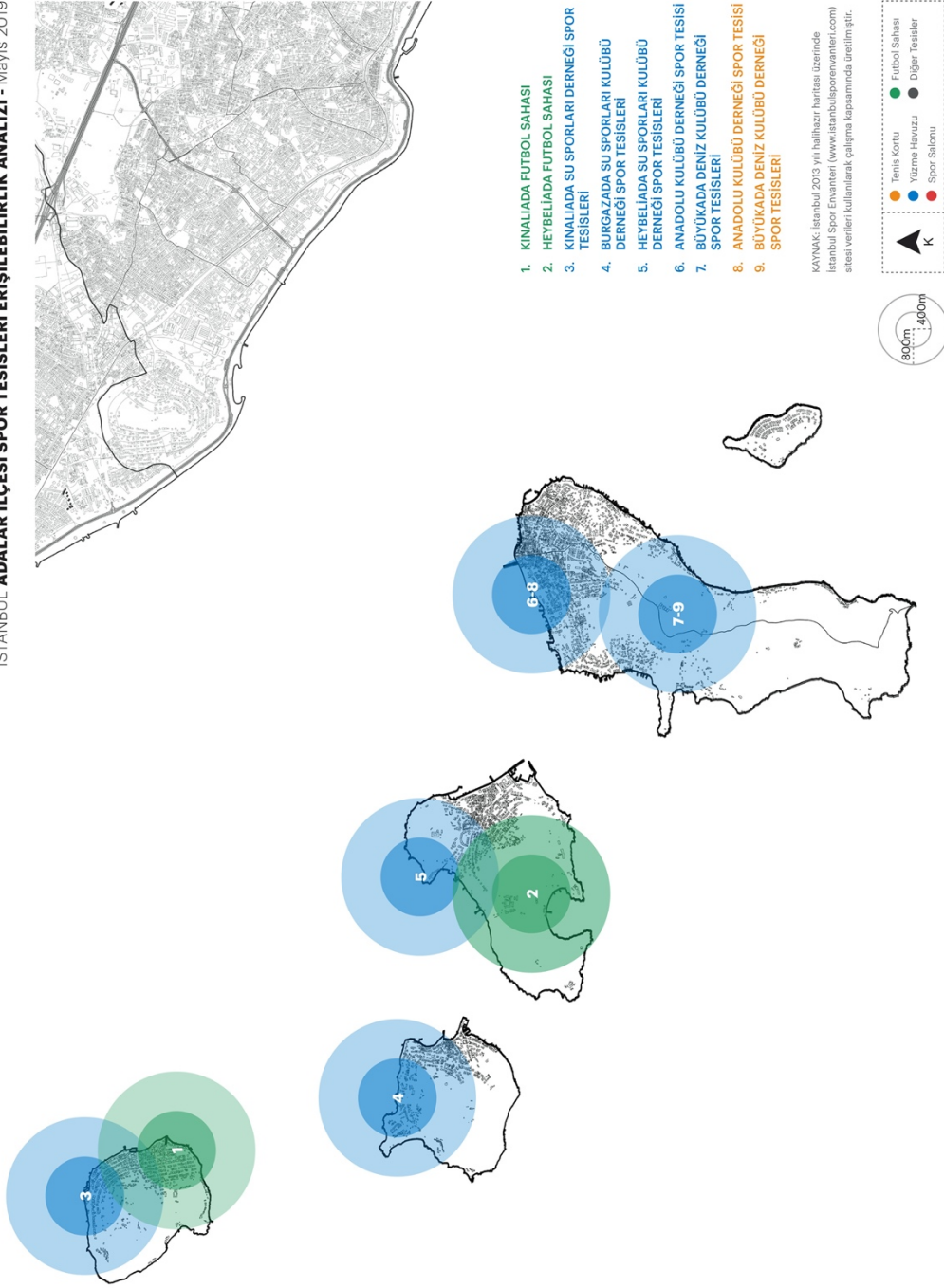

Ek D: Tesis türleri ve nüfus bölgeleri (Diğer Tesisler)

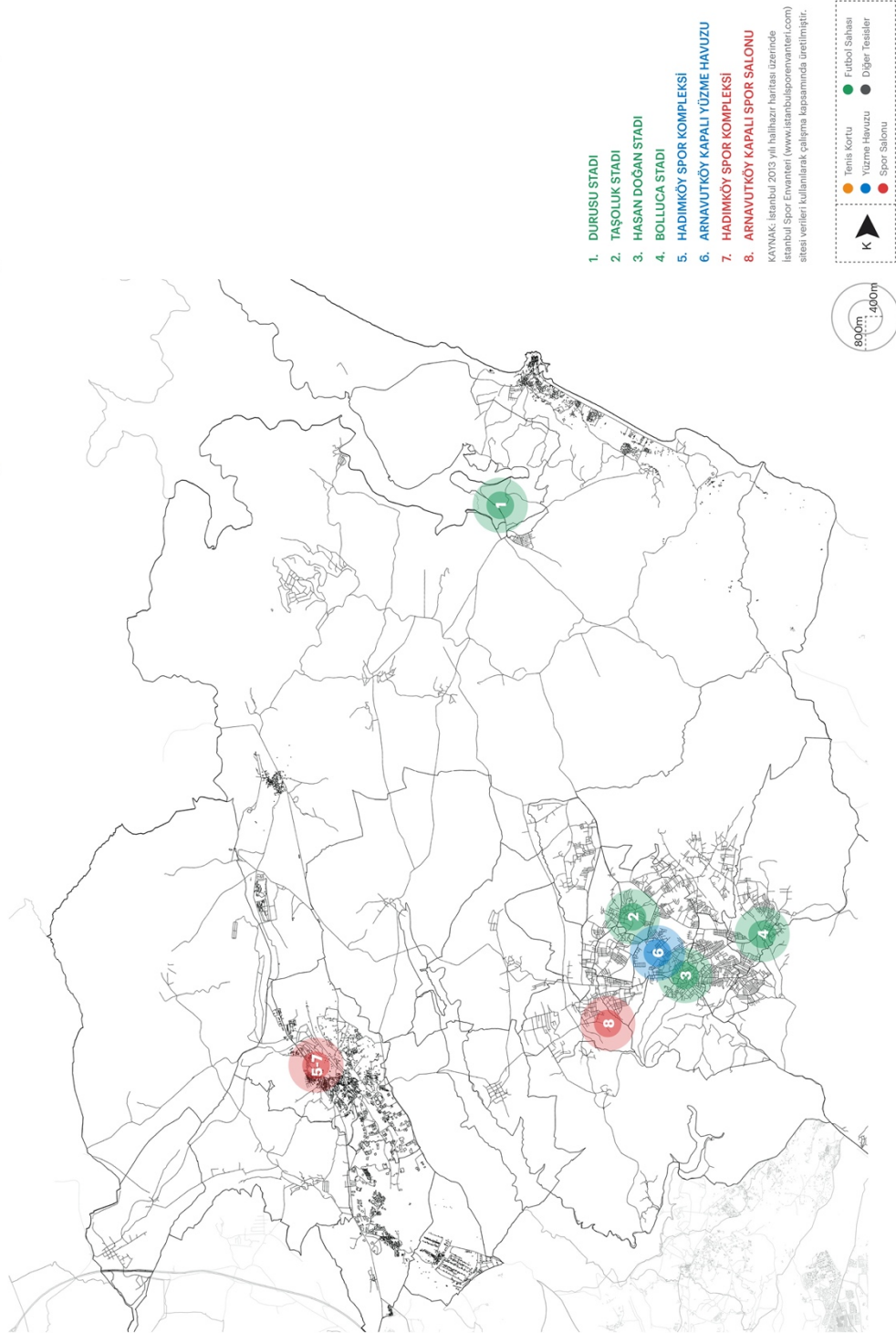
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Adalar)

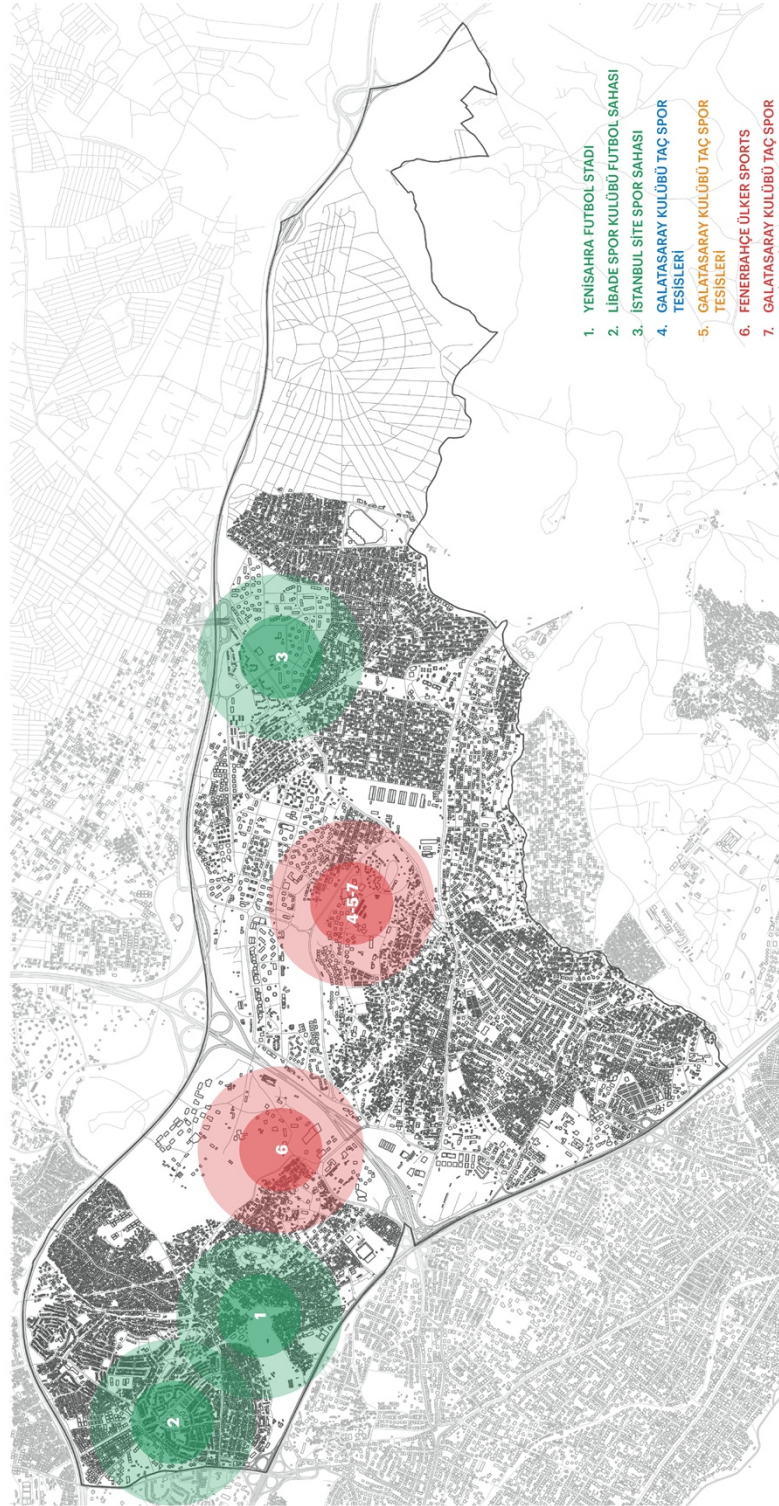
İSTANBUL ADALAR İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Arnavutköy)

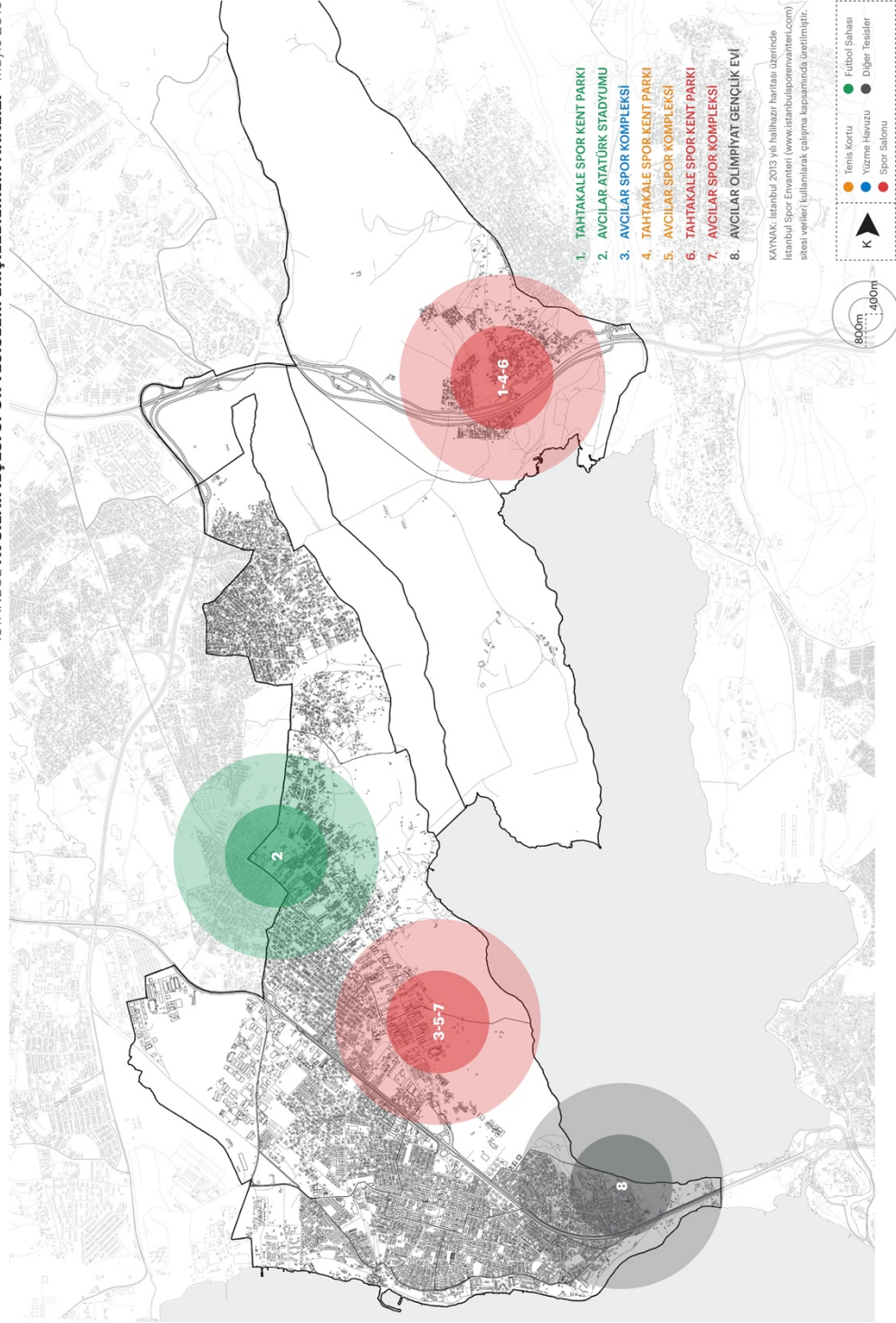
İSTANBUL ARNAVUTKÖY İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERIŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

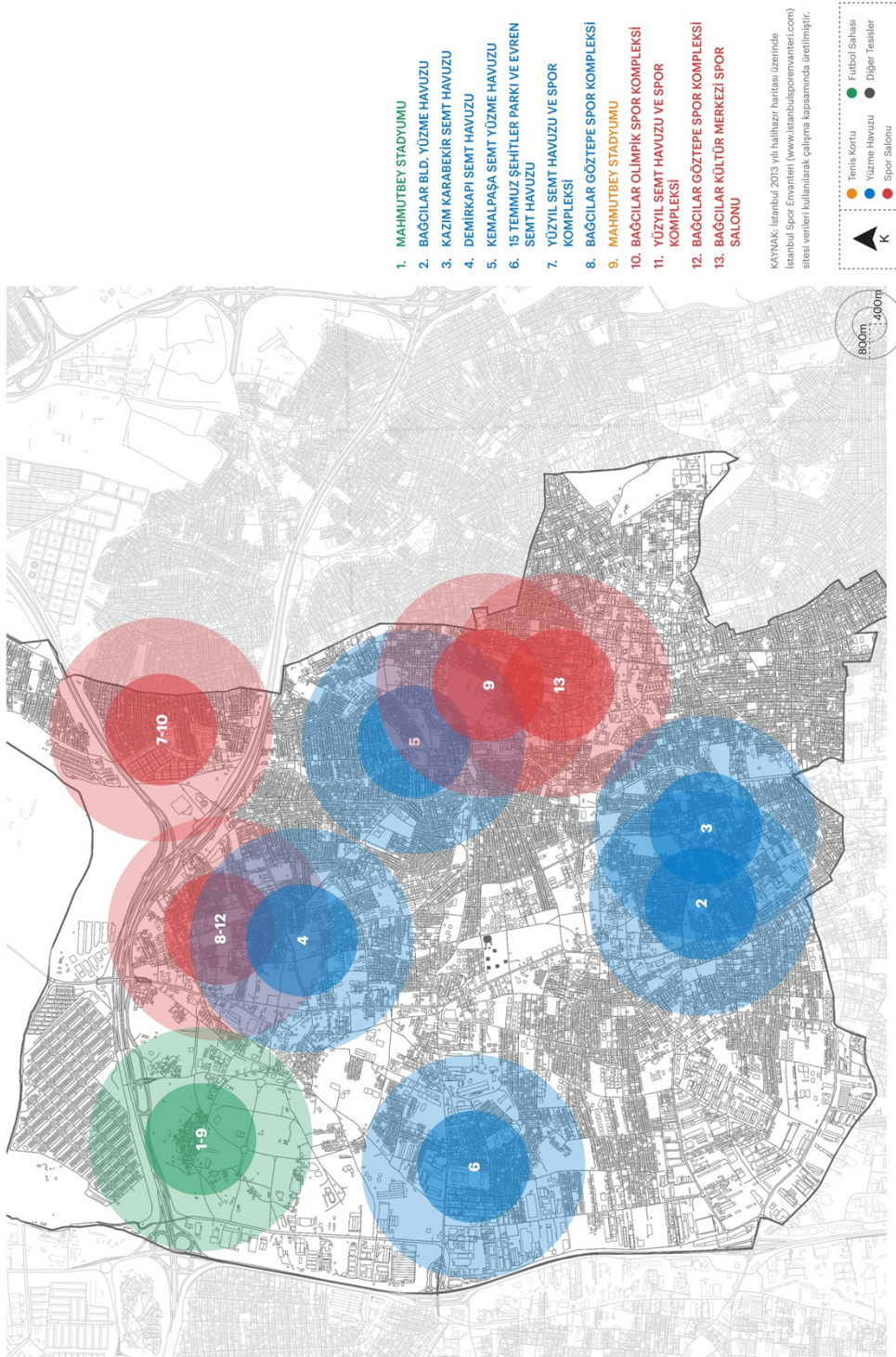
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Avcılar)

İSTANBUL AVCILAR İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

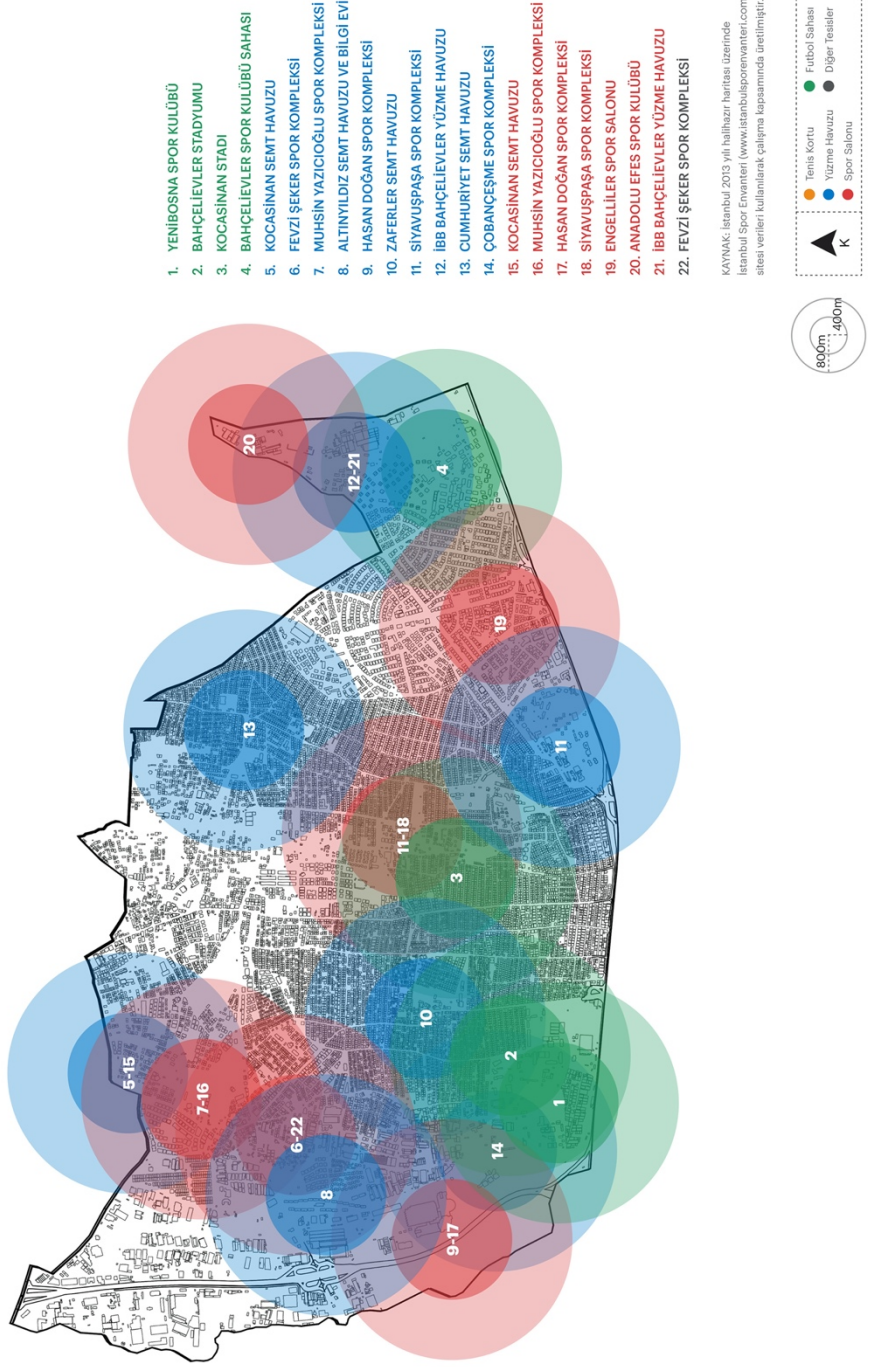
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Bağcılar)

İSTANBUL BAĞCILAR İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

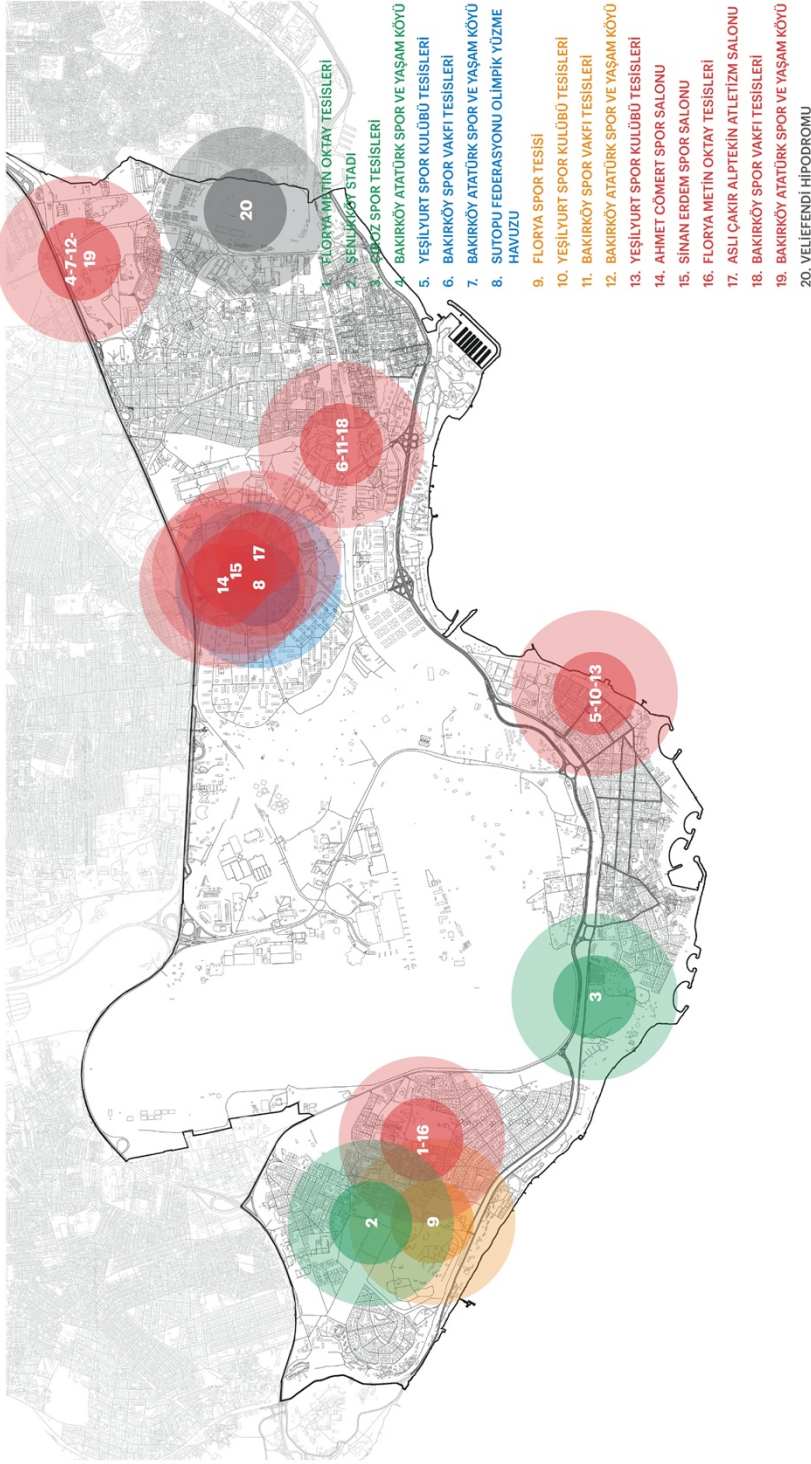
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Bahçelievler)

İSTANBUL BAHÇELİEVLER İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

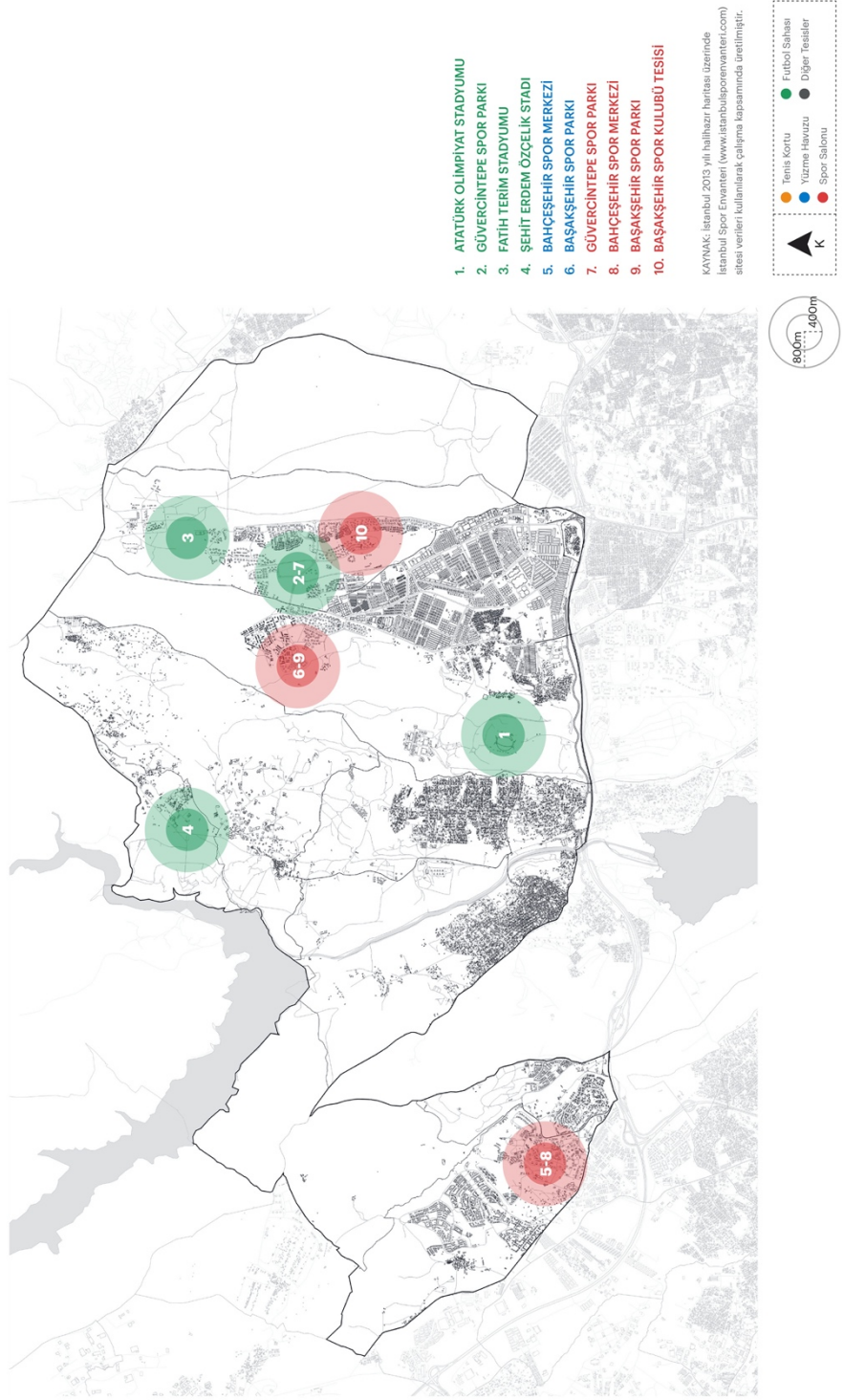
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Bakırköy)

İSTANBUL **BAKIRKÖY İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ** - Mayıs 2019

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Başakşehir)

İSTANBUL BAŞAKŞEHİR İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERIŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

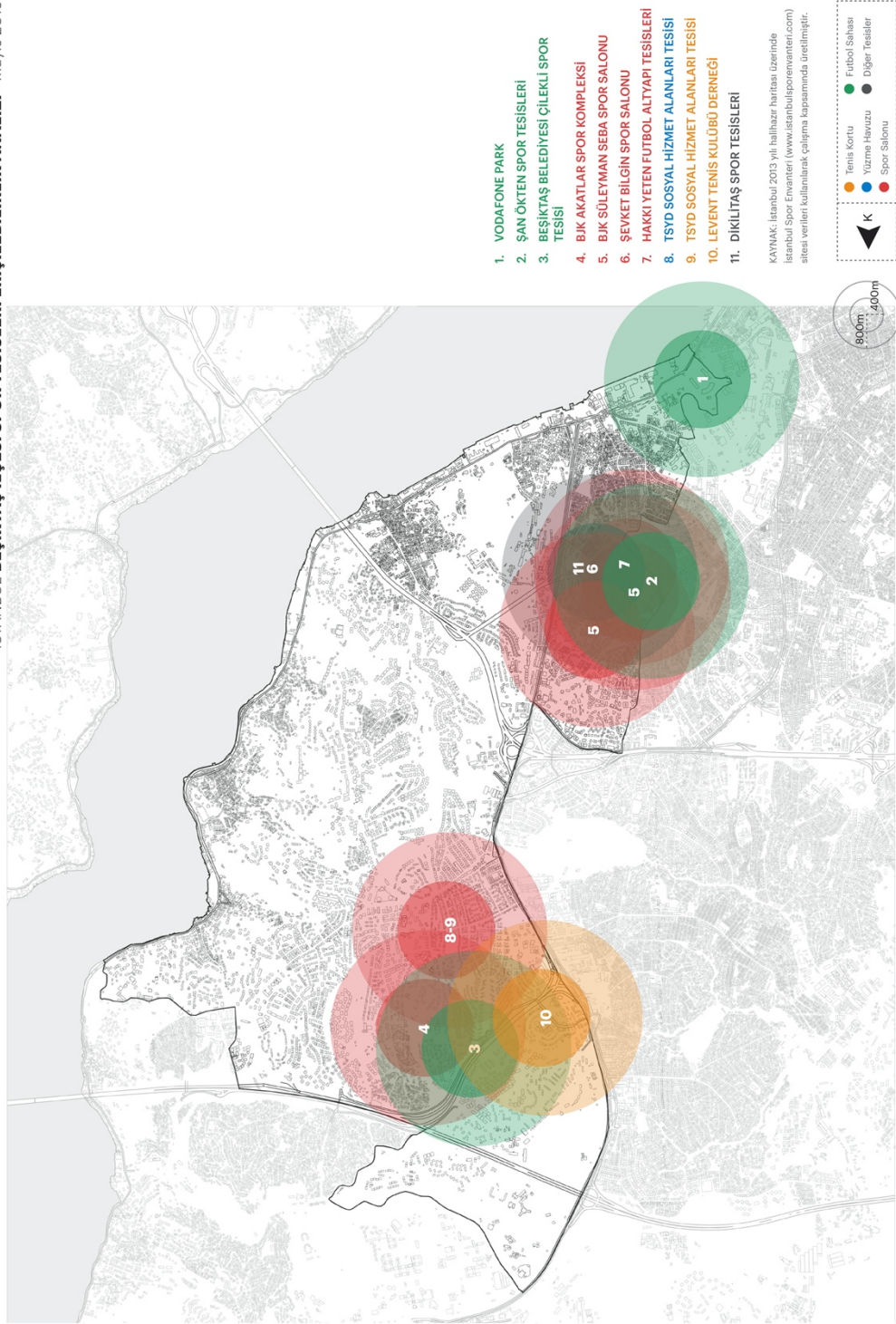
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Bayrampaşa)

İSTANBUL **BAYRAMPAŞA İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ** - Mayıs 2019

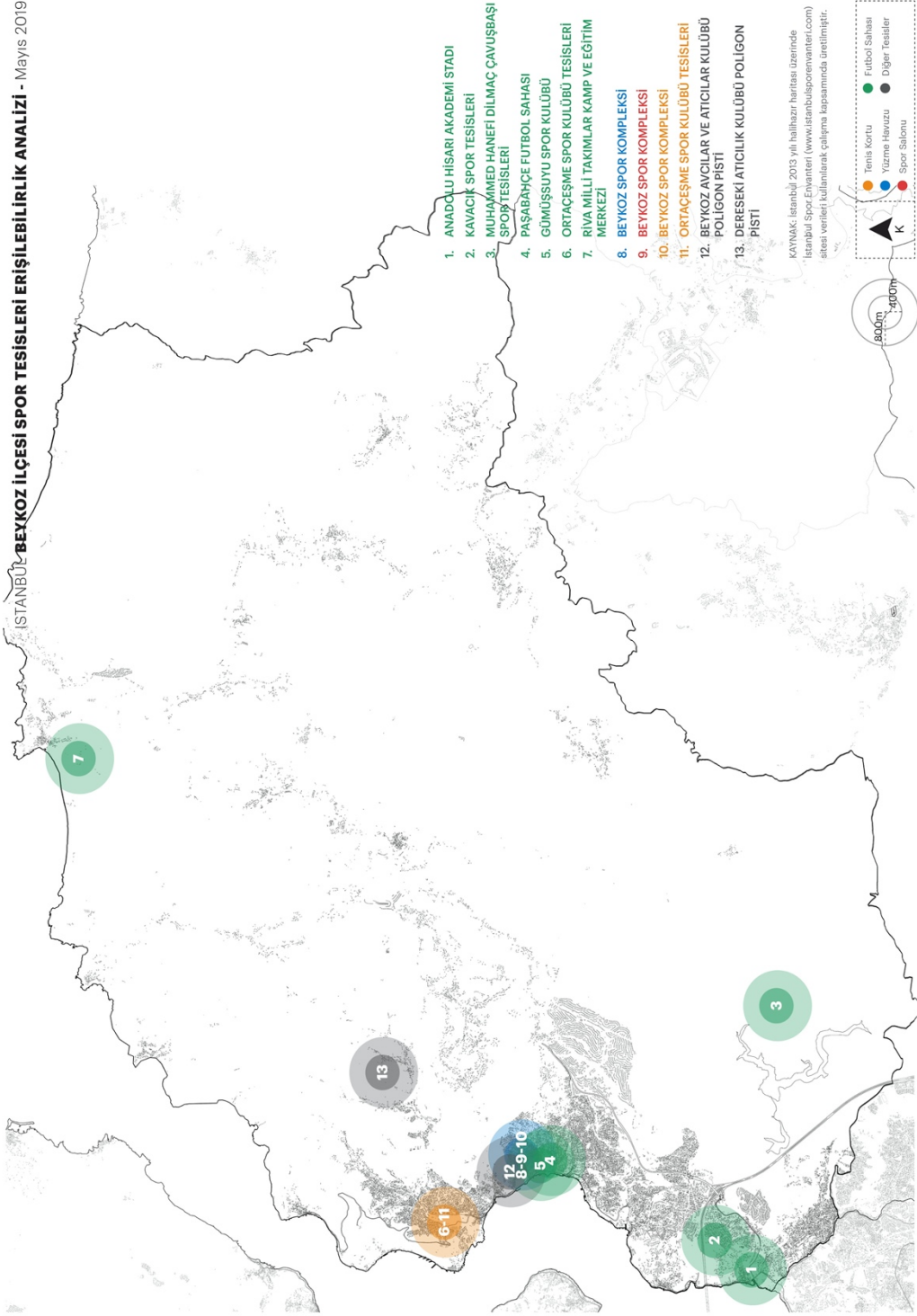

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Beşiktaş)

İSTANBUL BEŞİKTAŞ İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

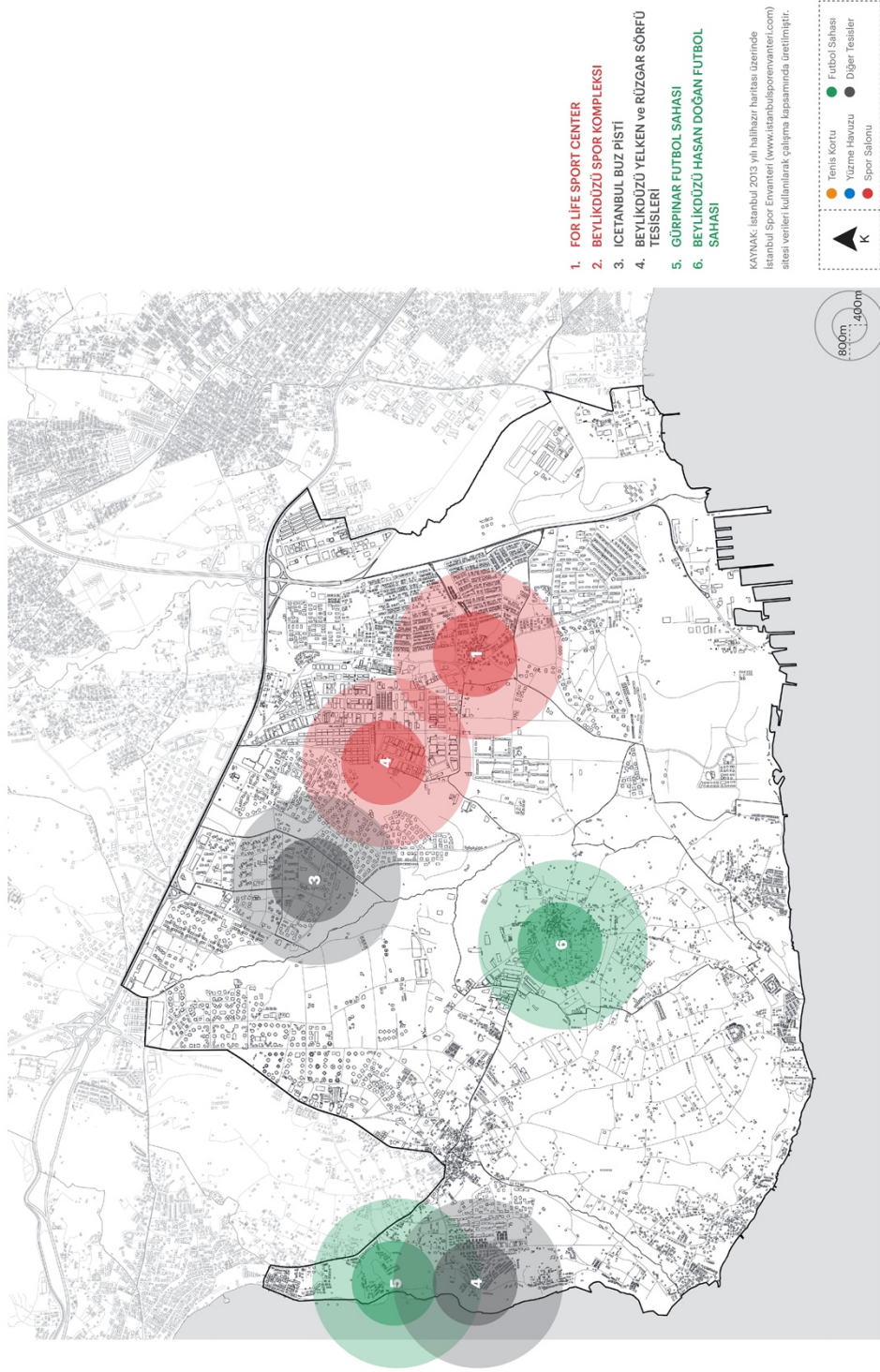

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Beykoz)

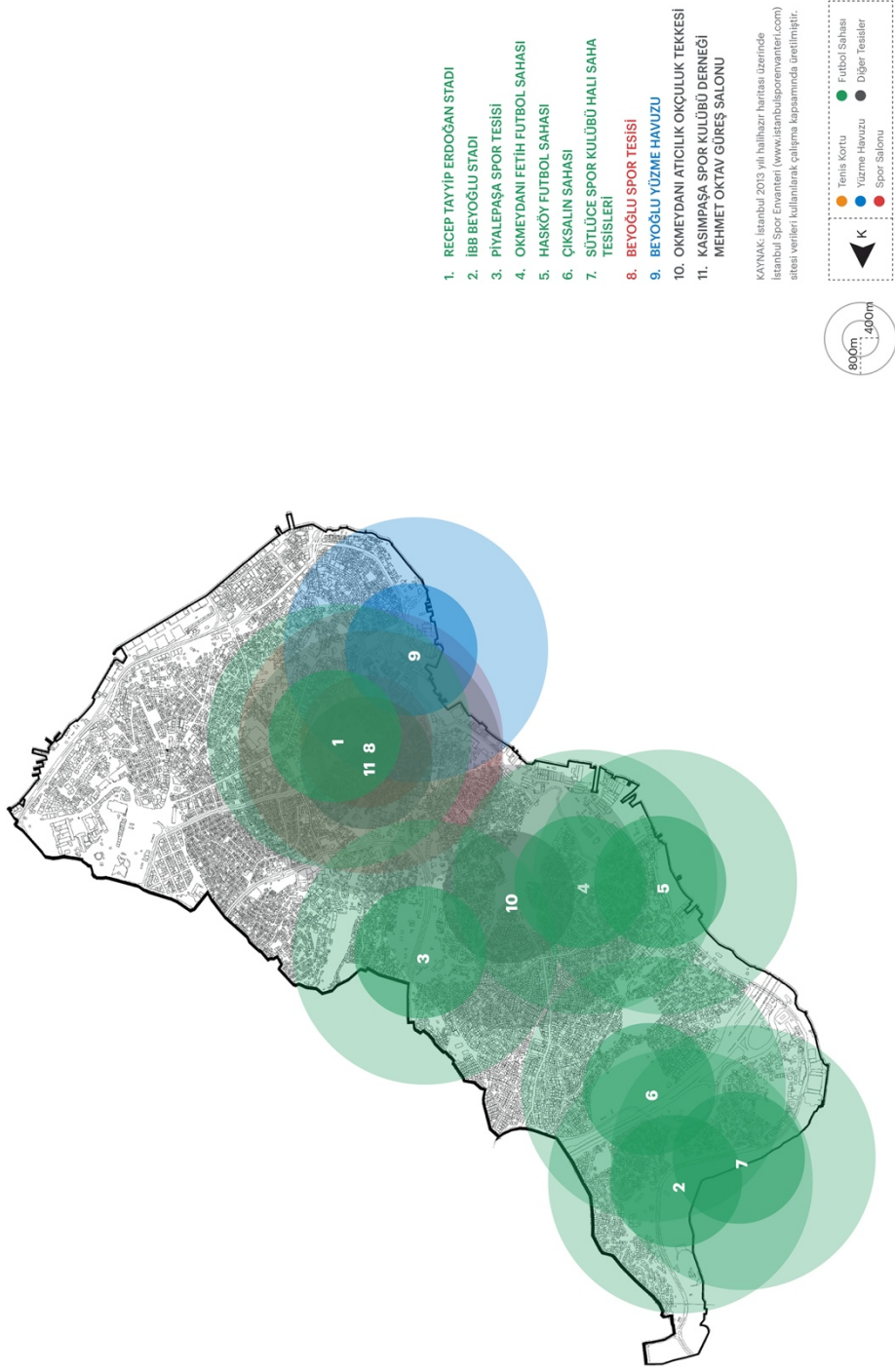

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Beylikdüzü)

İSTANBUL BEYLİKDÜZÜ İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

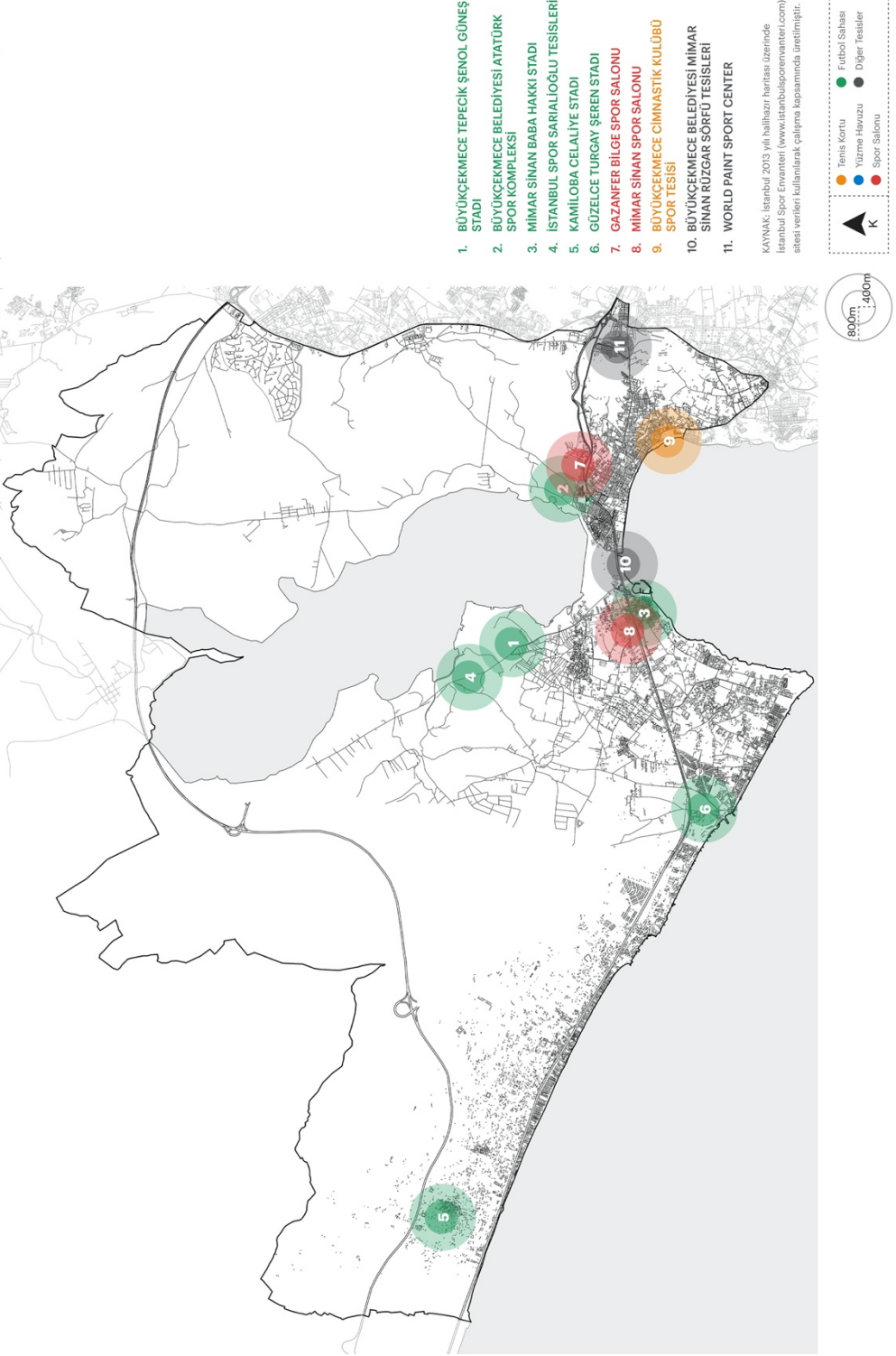

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Beyoğlu)

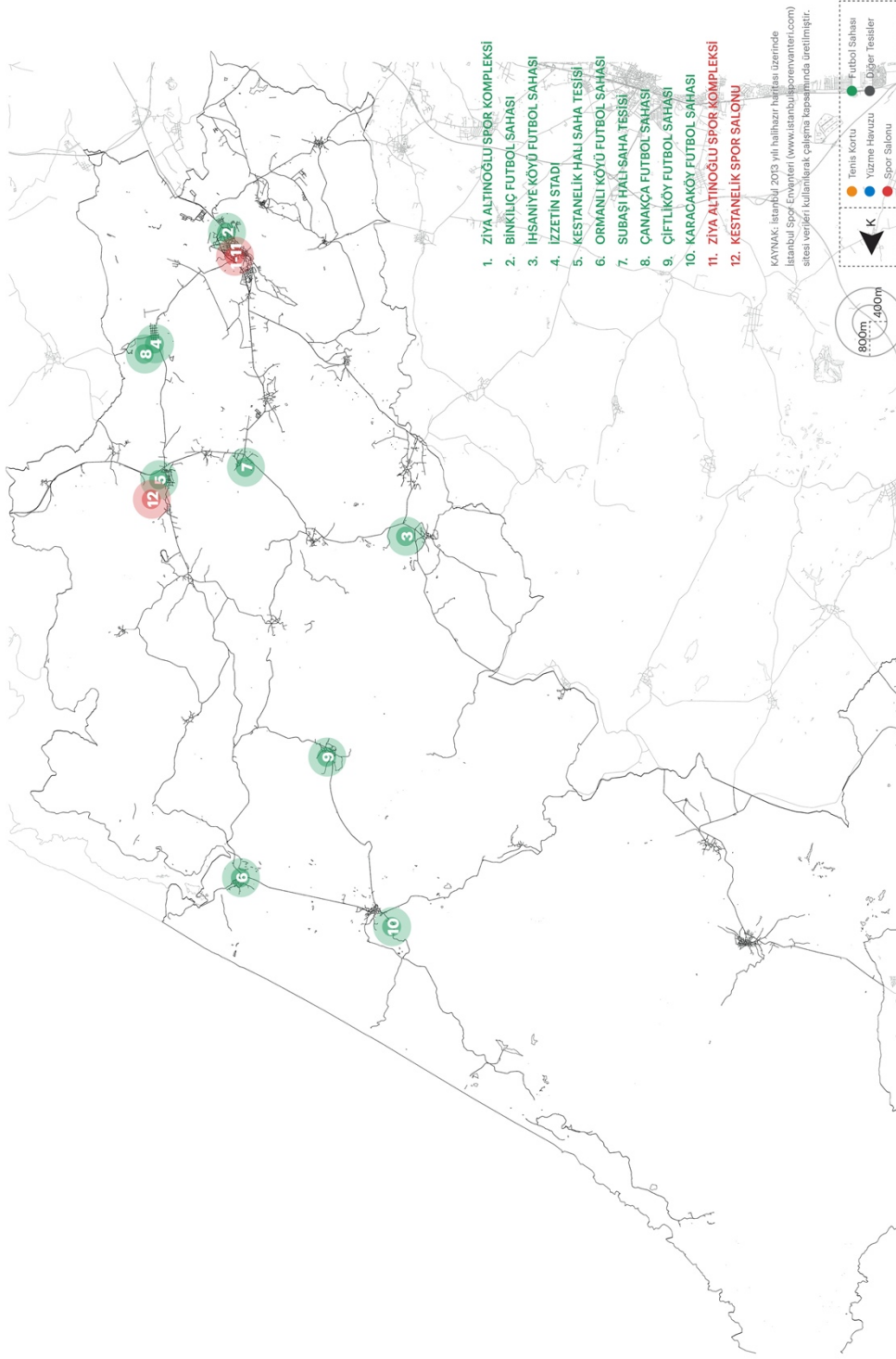
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Büyükkçekmece)

İSTANBUL BÜYÜKÇEKMECE İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

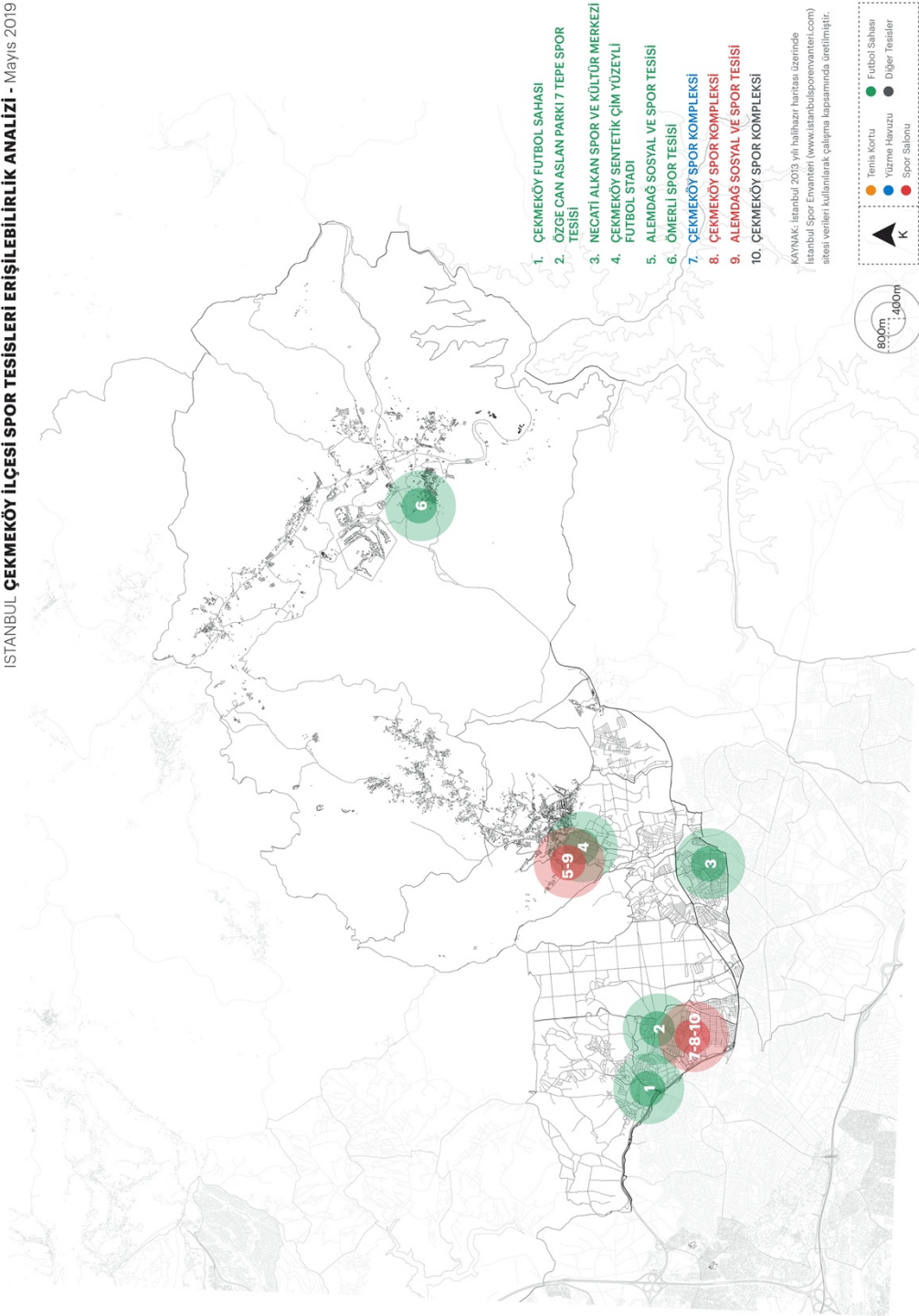
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Çatalca)

İSTANBUL ÇATALCA İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

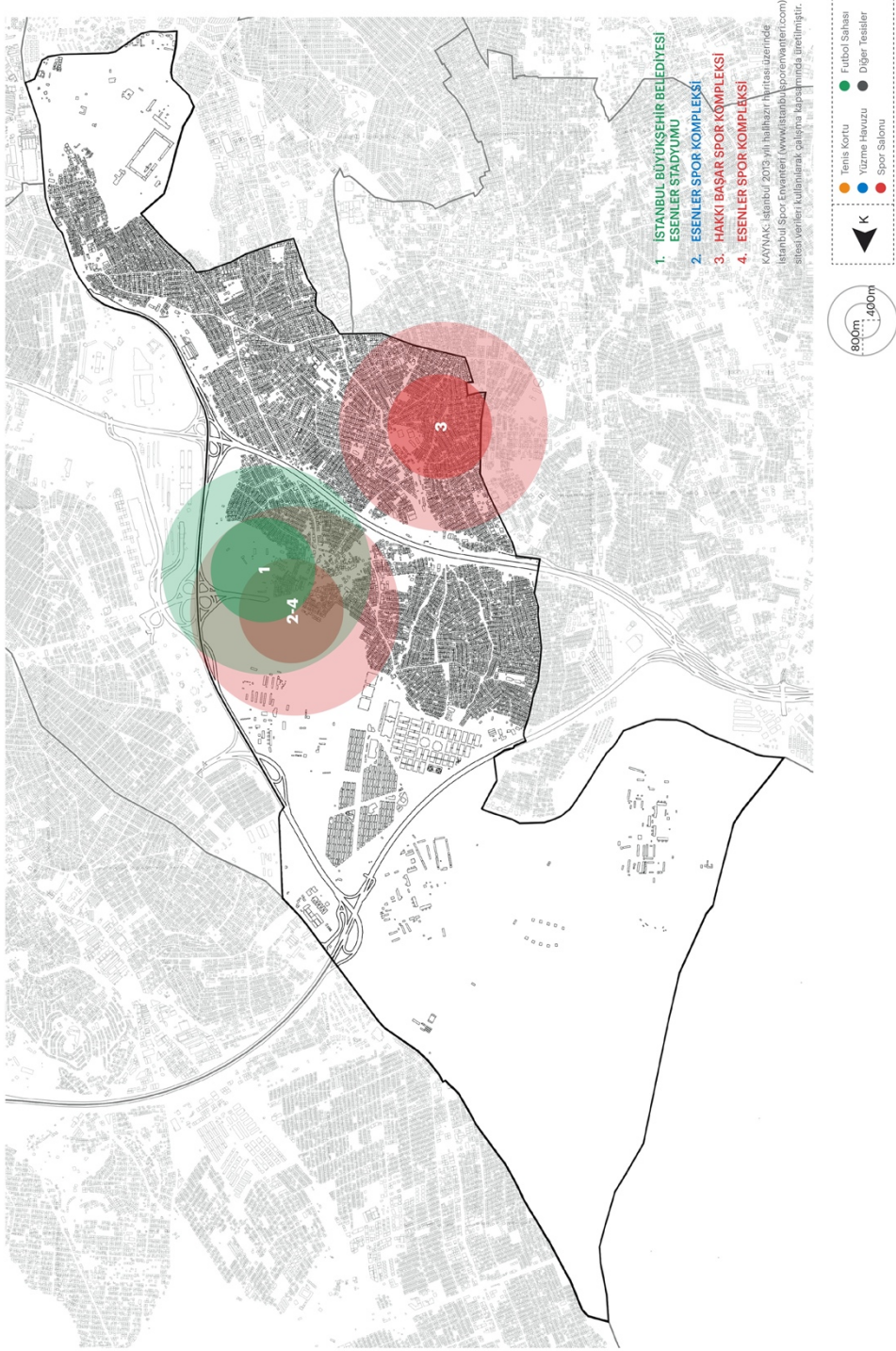
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Çekmeköy)

İSTANBUL ÇEKMEKÖY İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

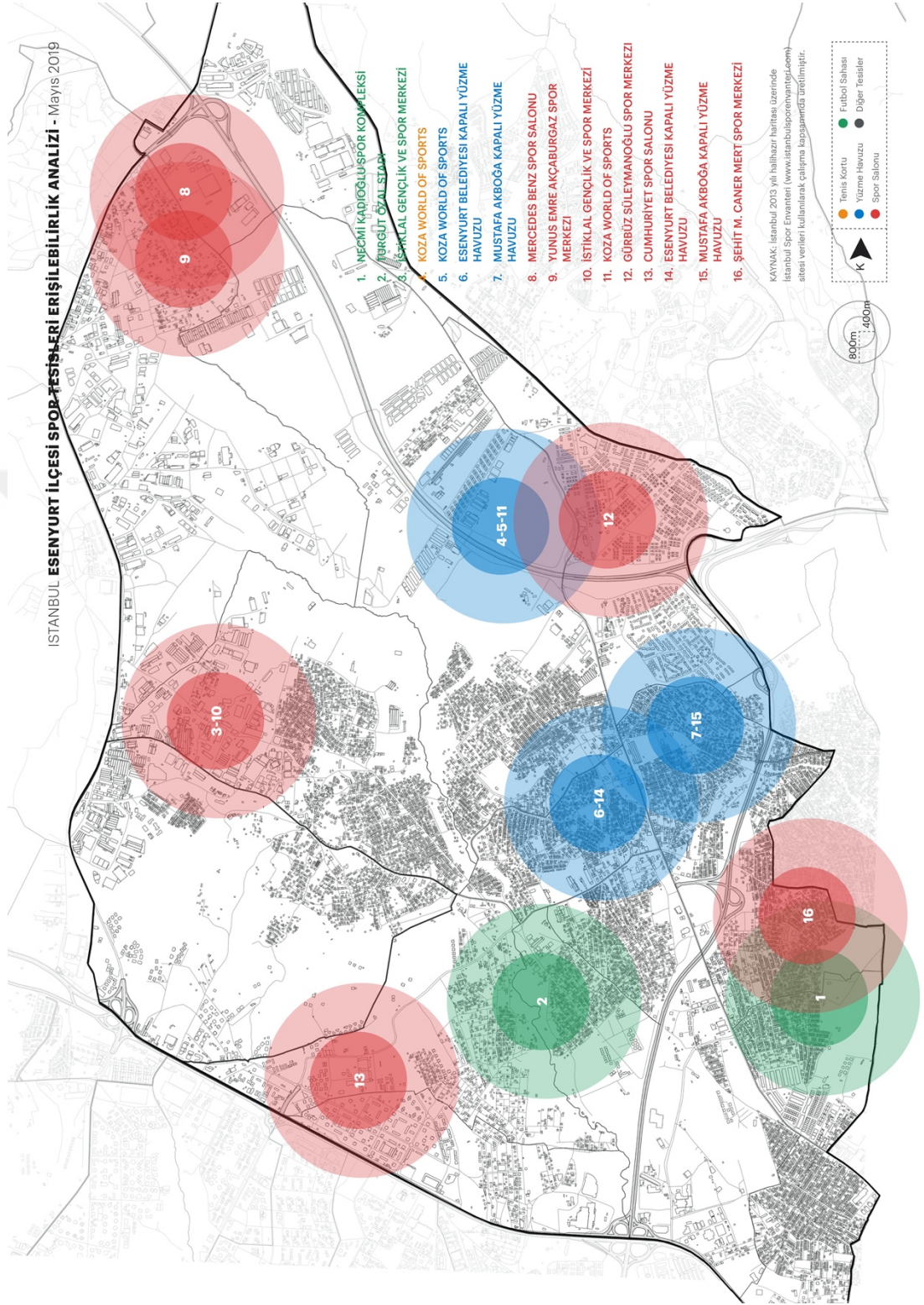

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Esenler)

İSTANBUL ESENERLER İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

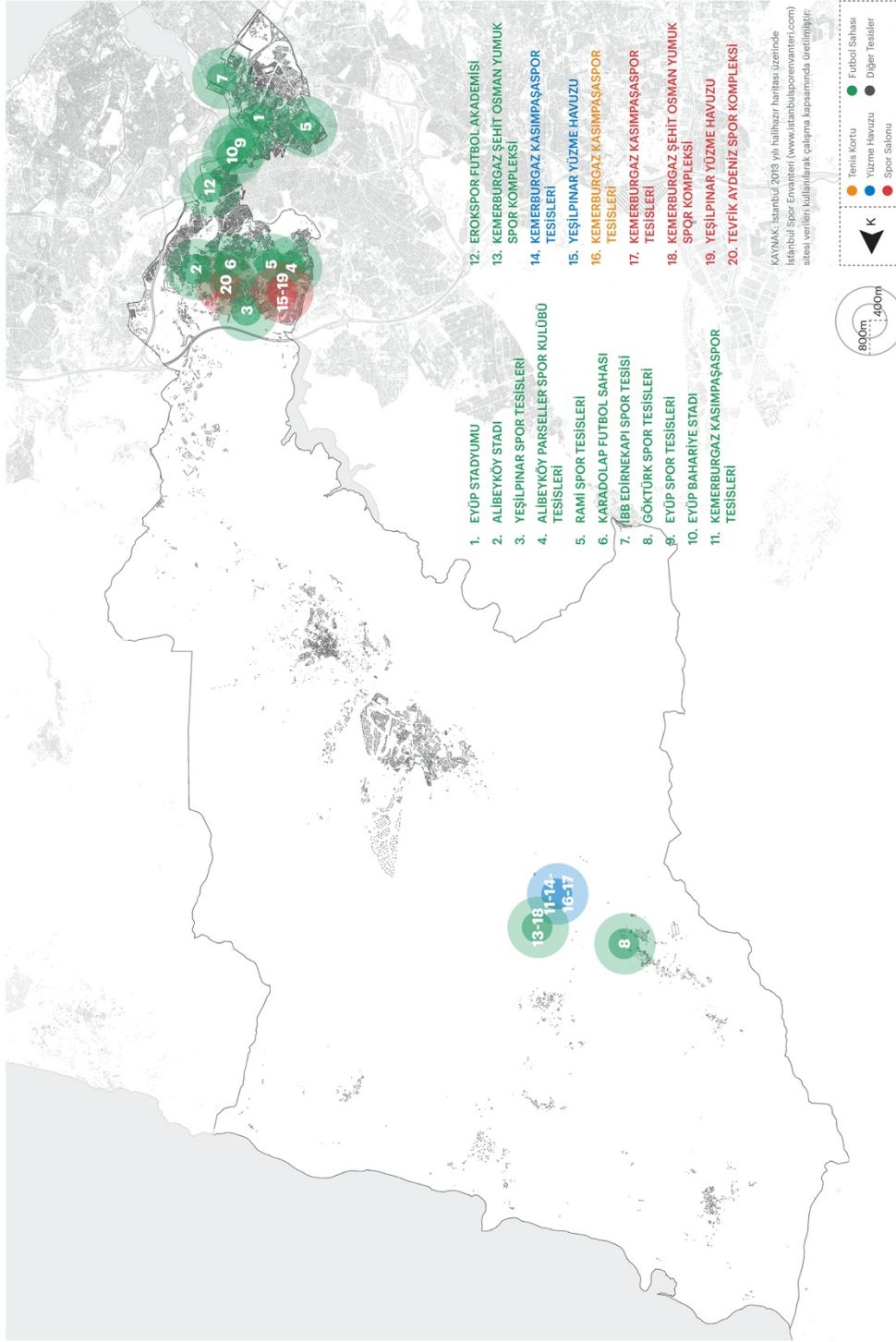

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Esenyurt)

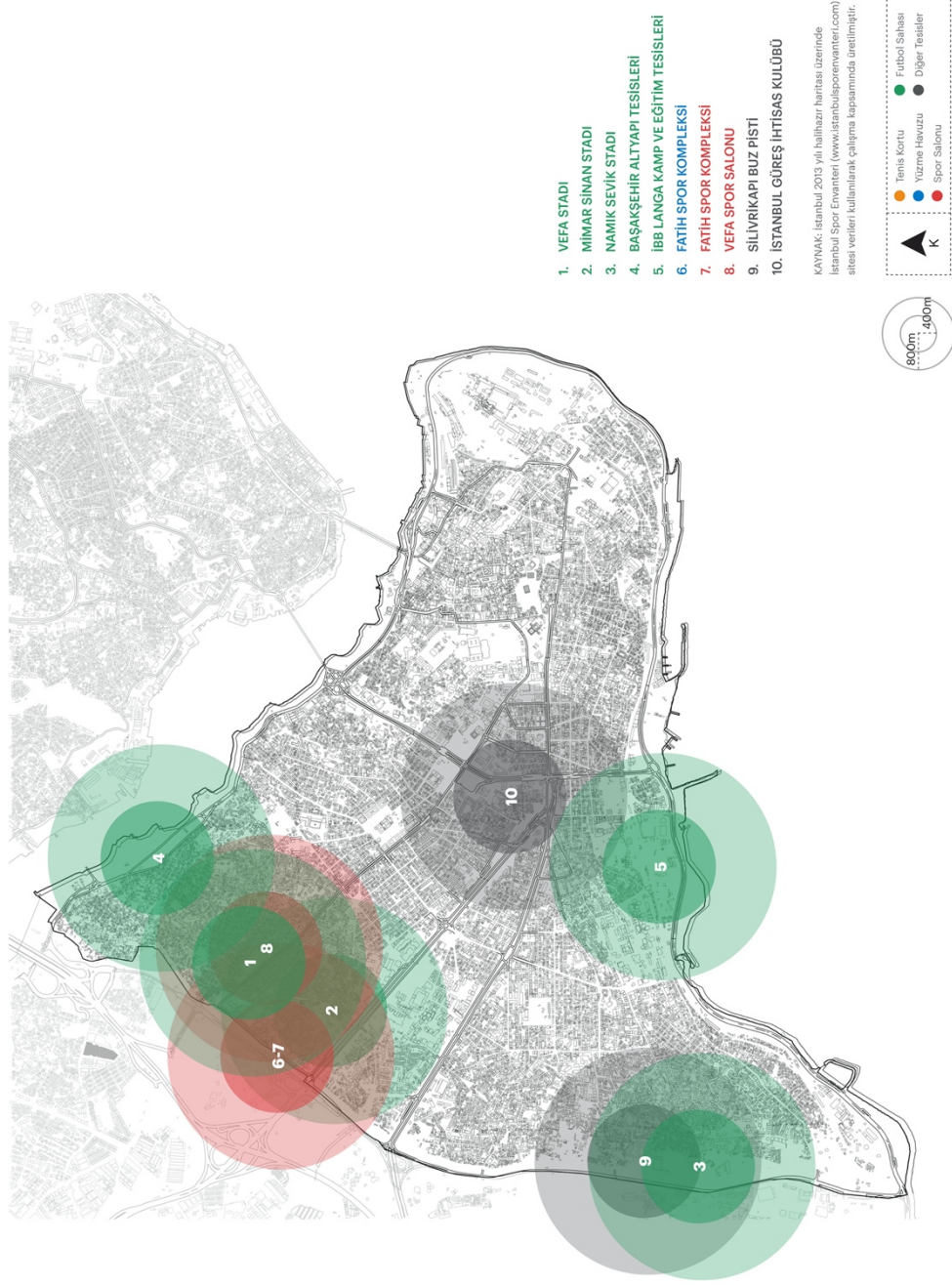
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Eyüp)

İSTANBUL **EYÜP İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ** - Mayıs 2019

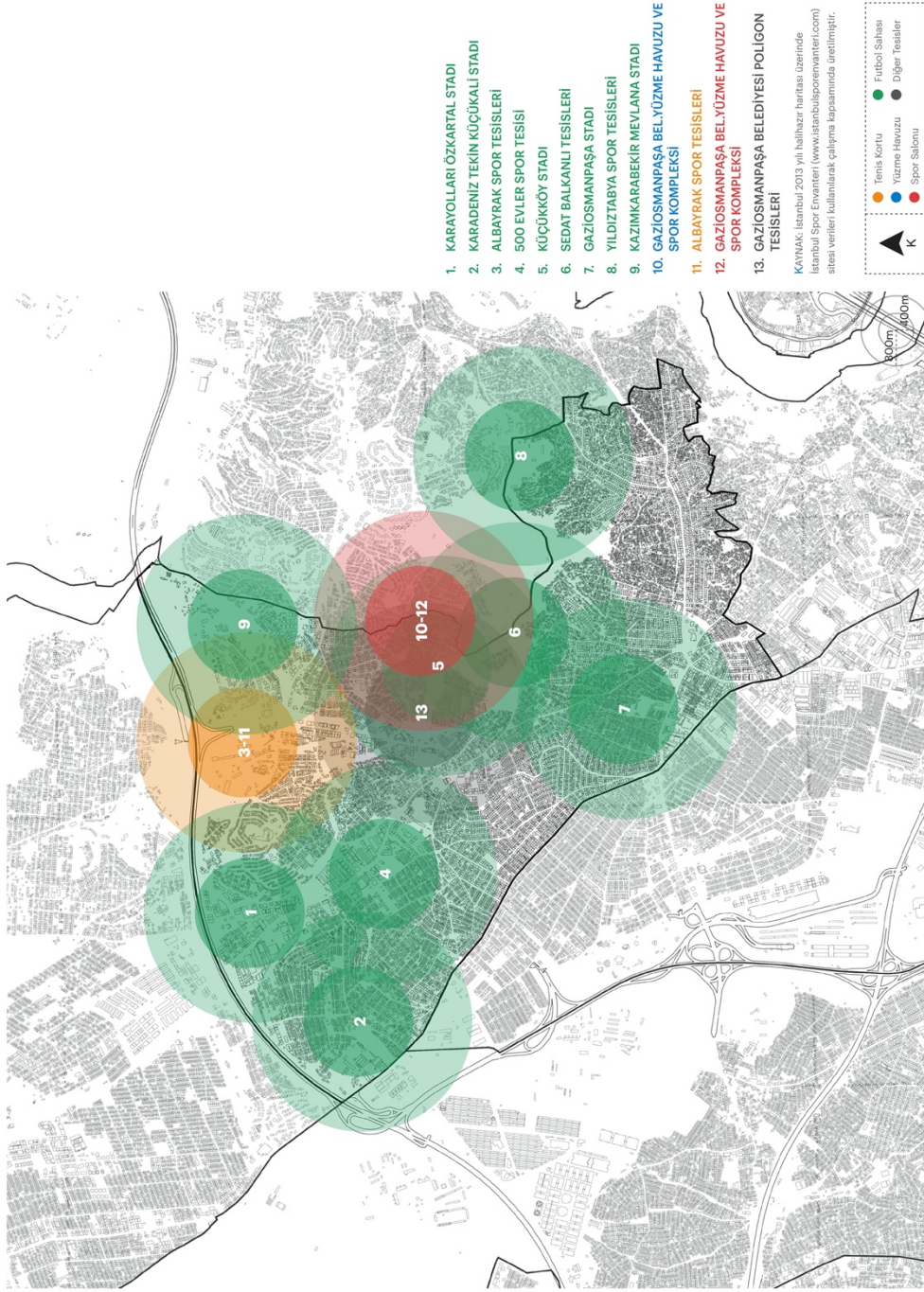

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Fatih)

İSTANBUL FATİH İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

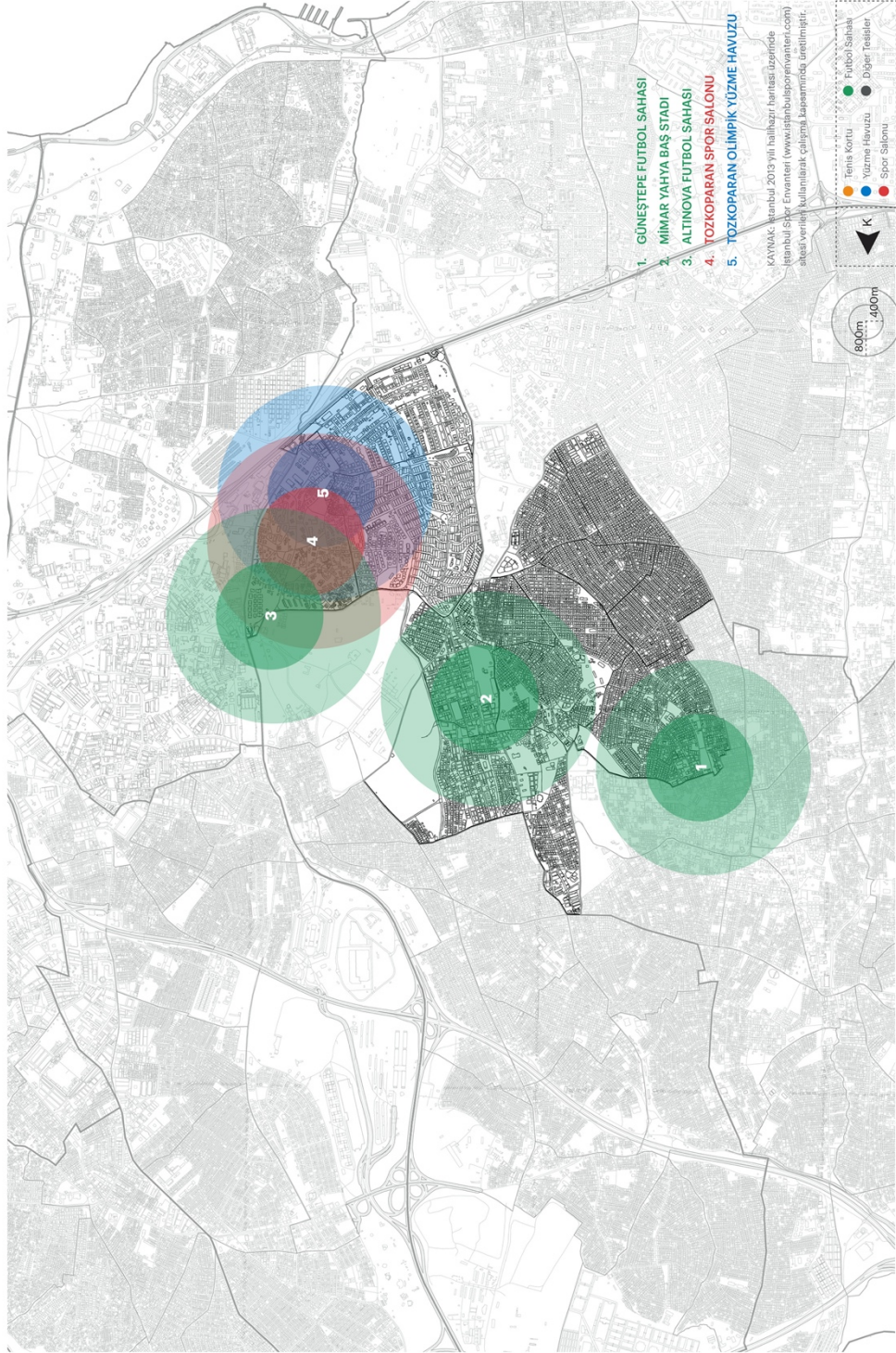

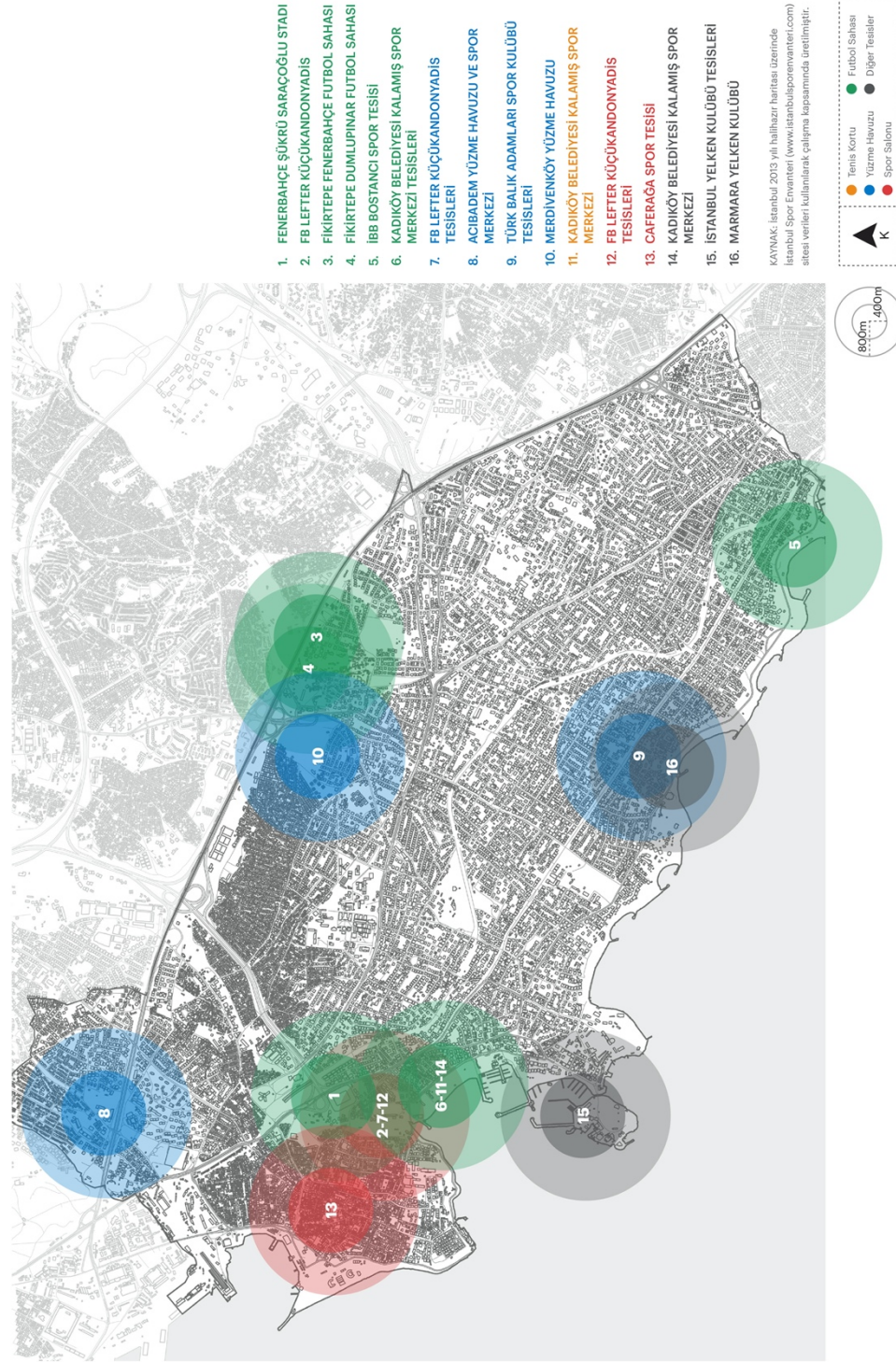
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Gaziosmanpaşa)

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Güngören)

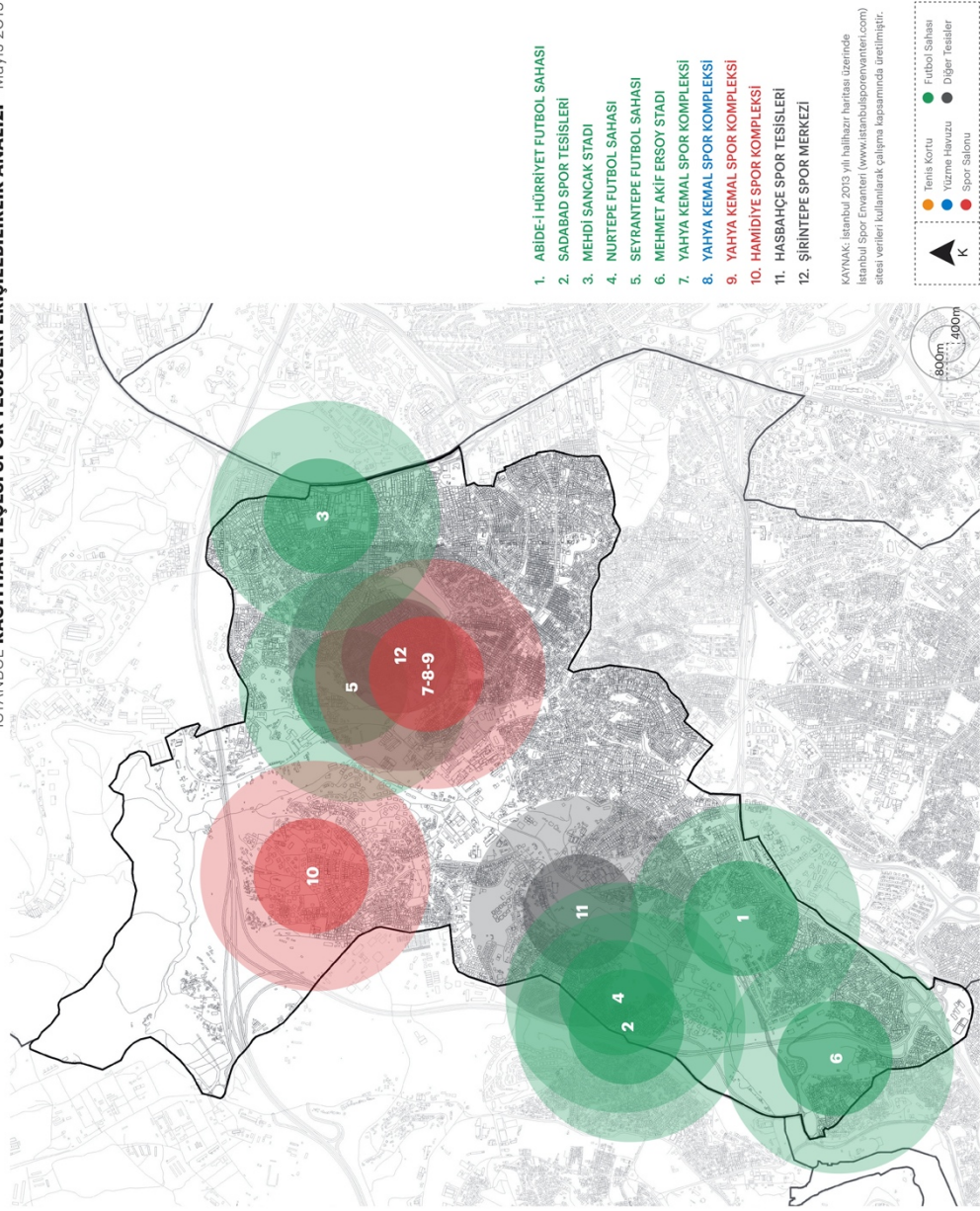
İSTANBUL GÜNGÖREN İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

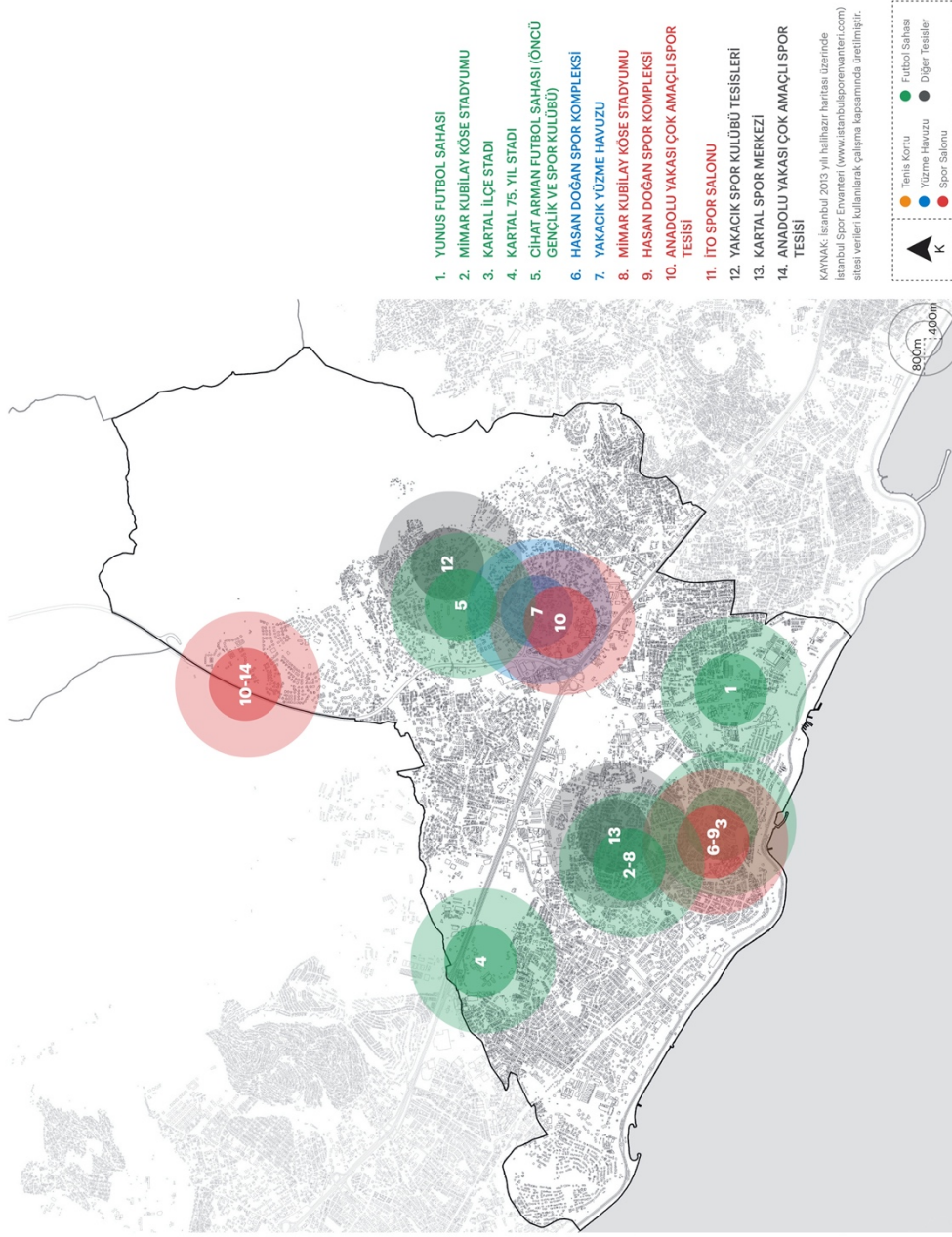
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Kâğıthane)

İSTANBUL KAĞITHANE İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

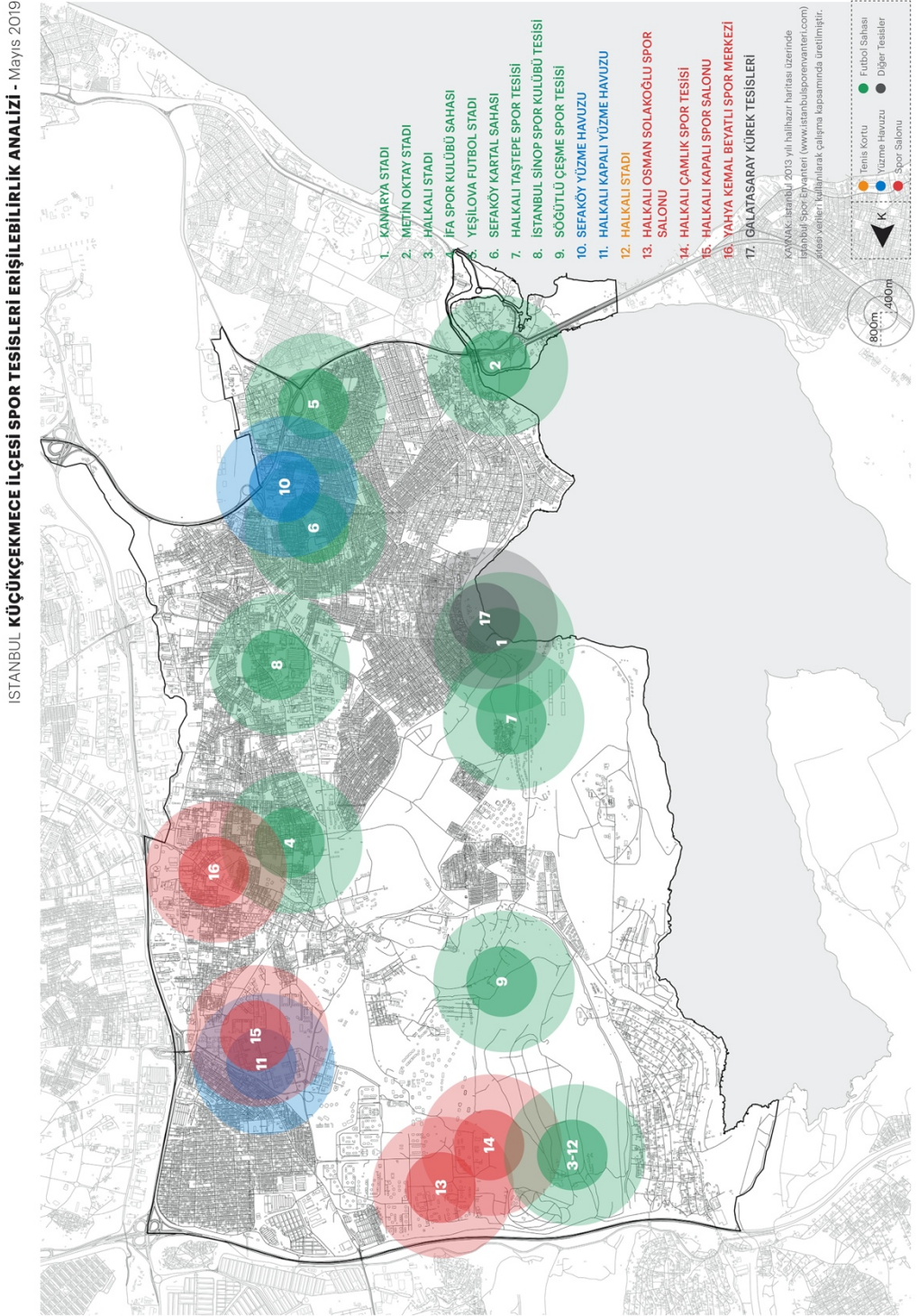

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Kartal)

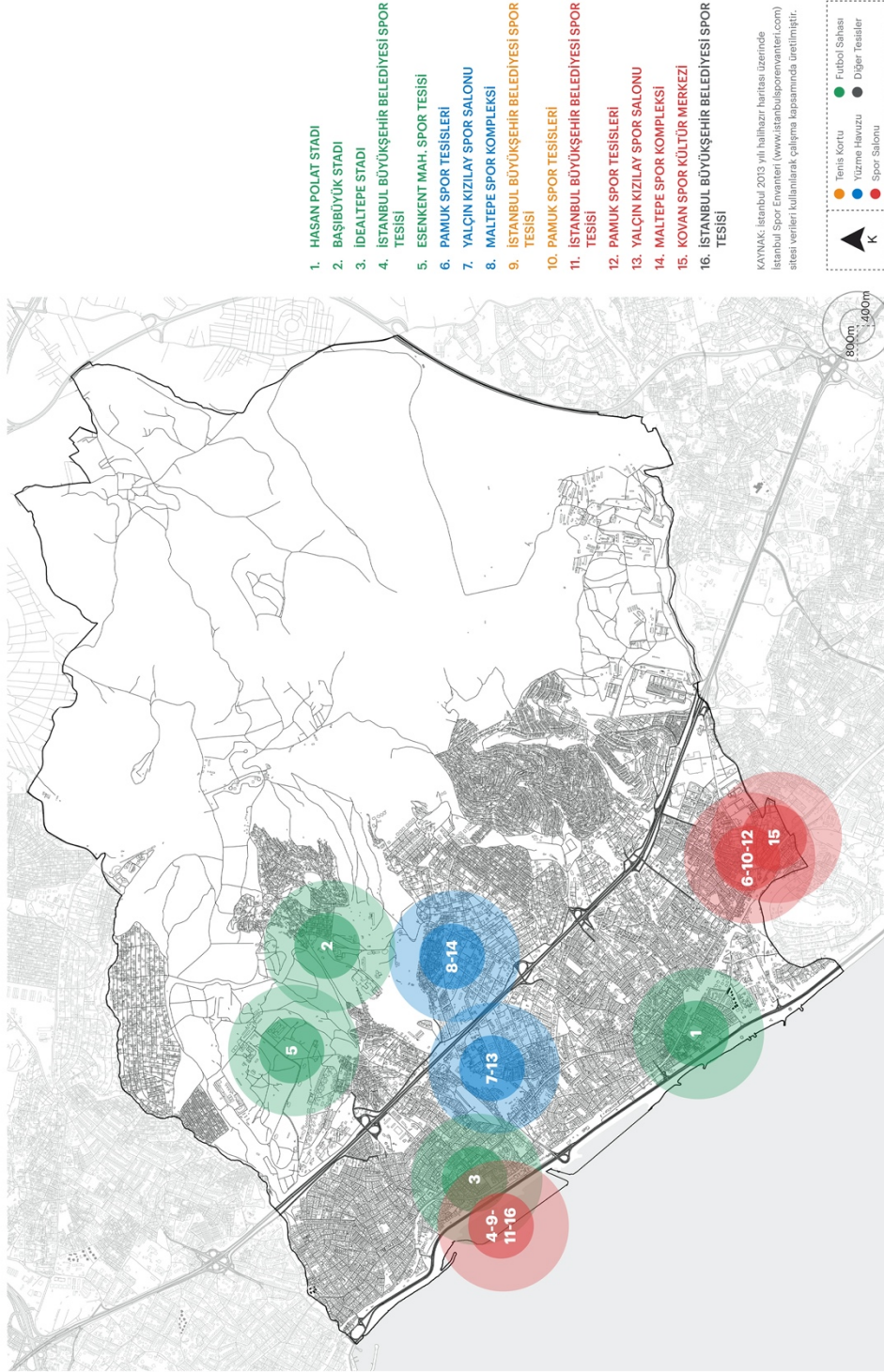
İSTANBUL KARTAL İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERIŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Küçükçekmece)

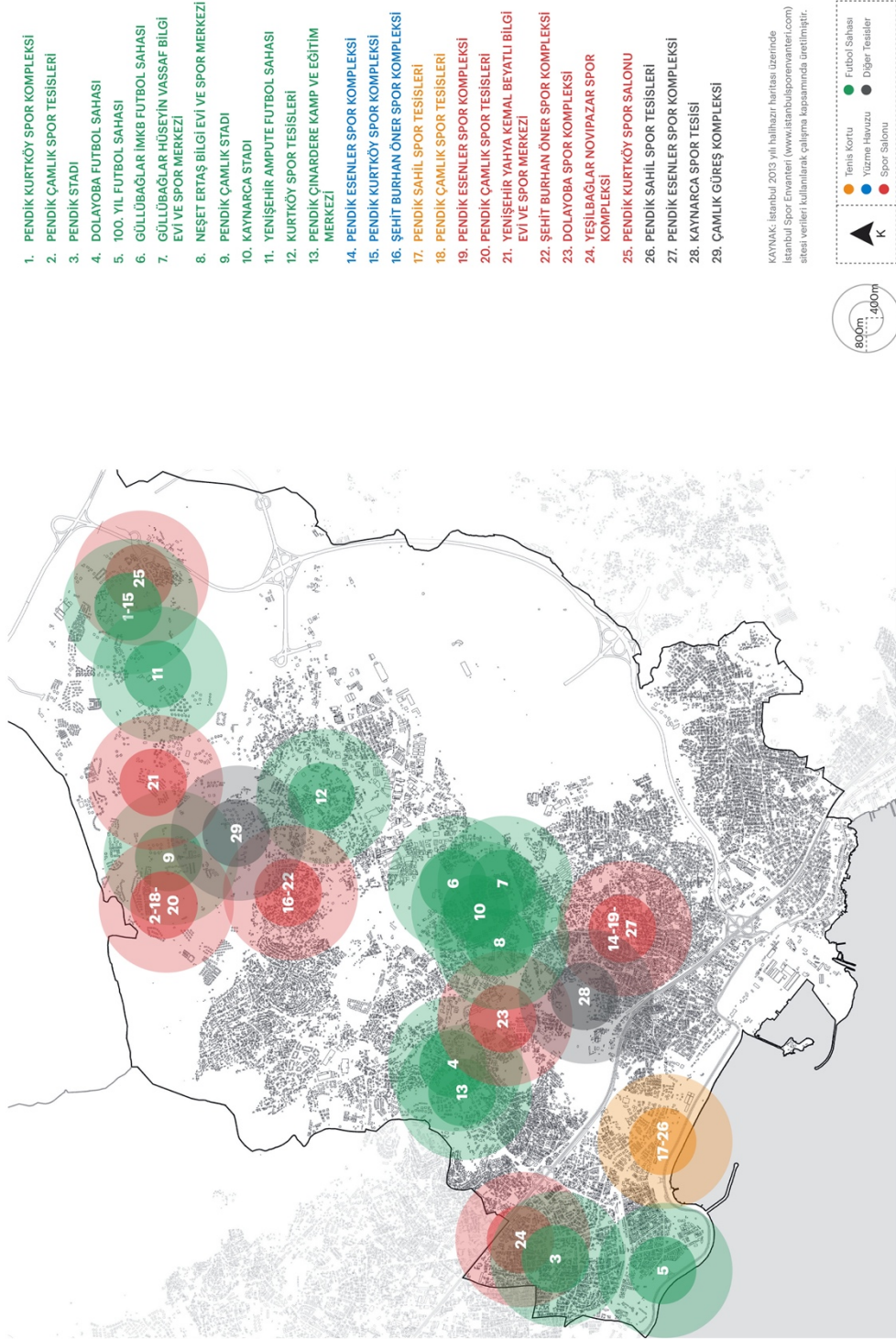

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Maltepe)

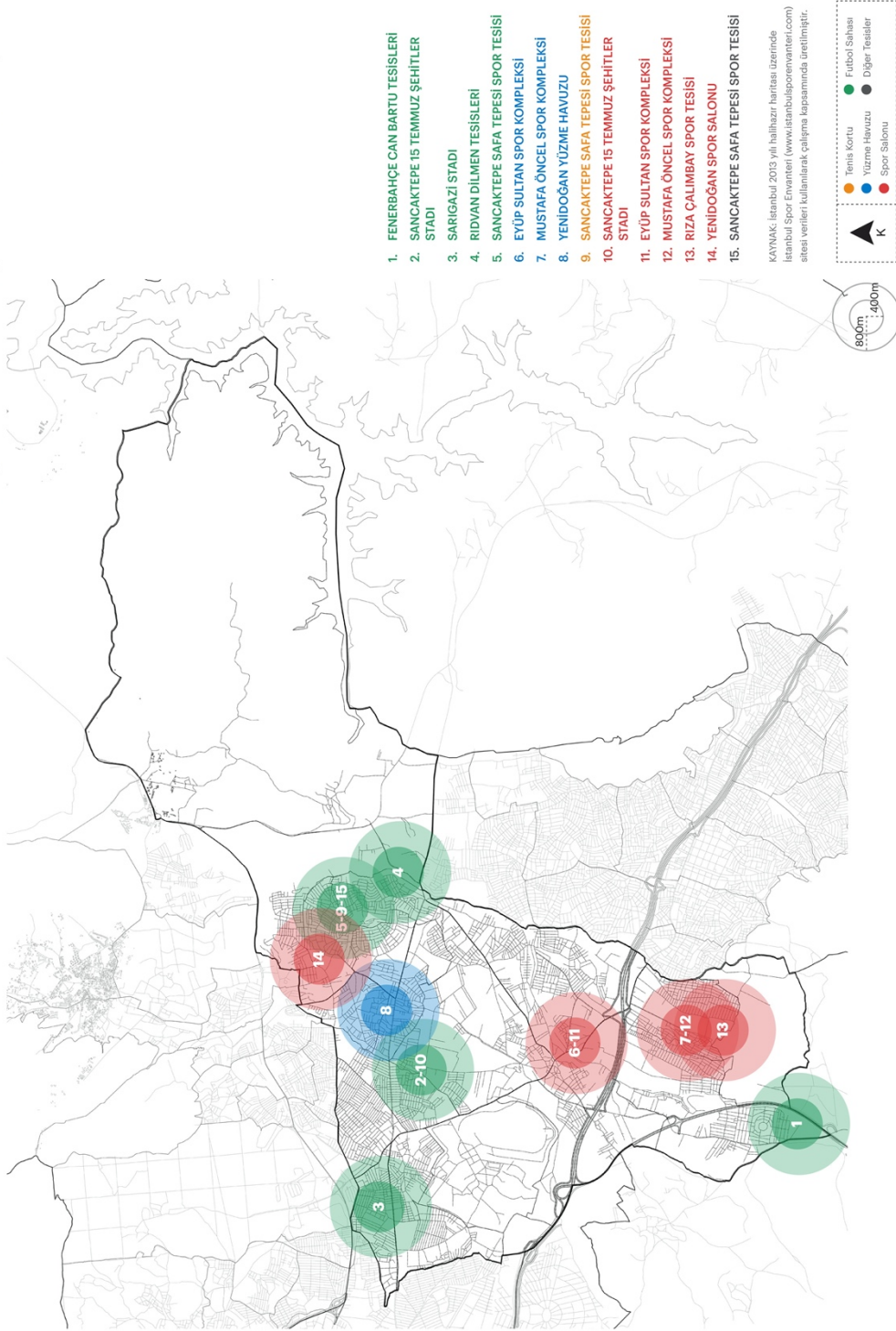
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Pendik)

İSTANBUL **PENDİK İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ** - Mayıs 2019

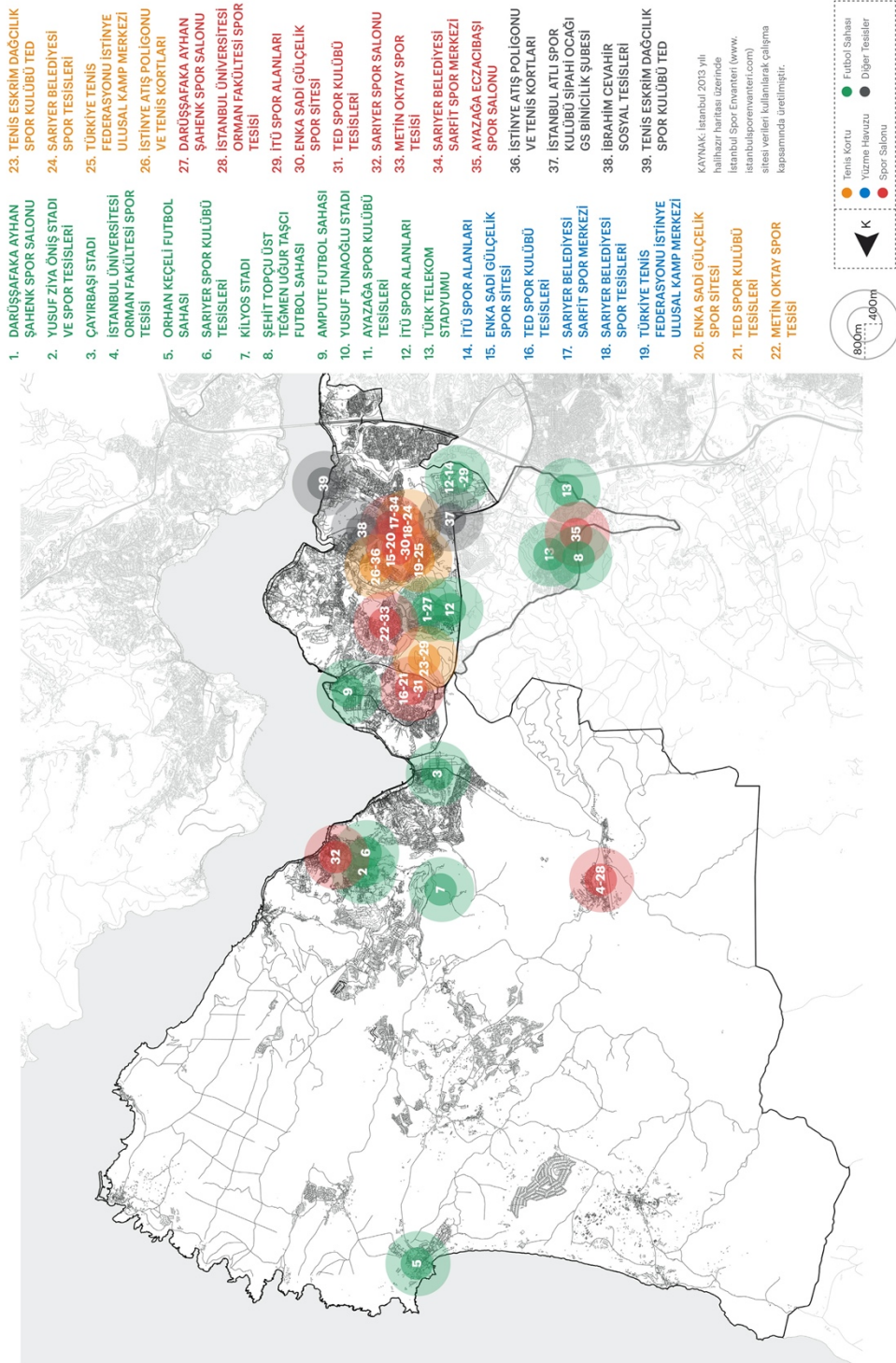
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Sancaktepe)

İSTANBUL SANCaktepe İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

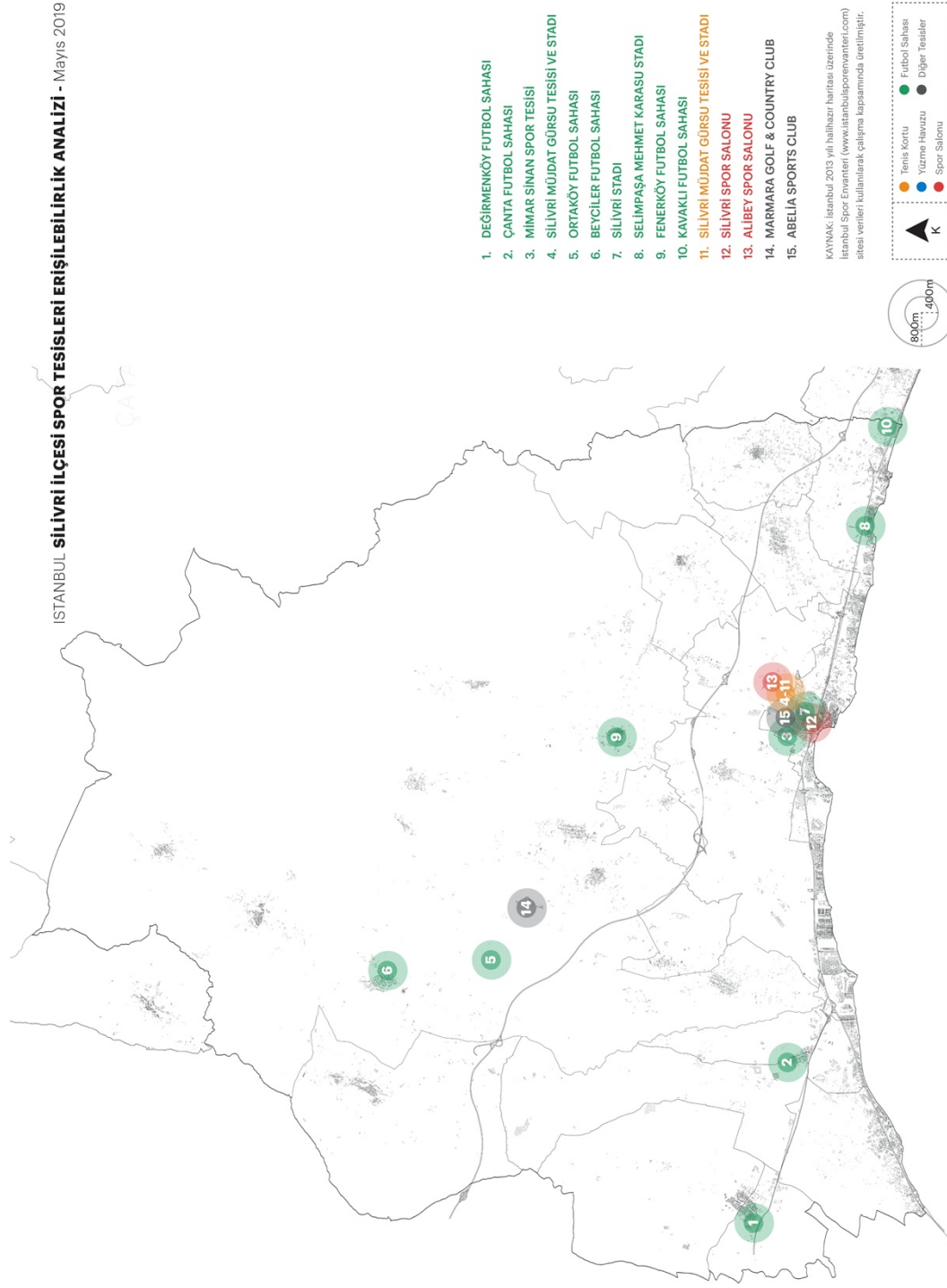

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Sarıyer)

İSTANBUL **SARIYER İLÇESİ** SPOR TESİSLERİ ERIŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

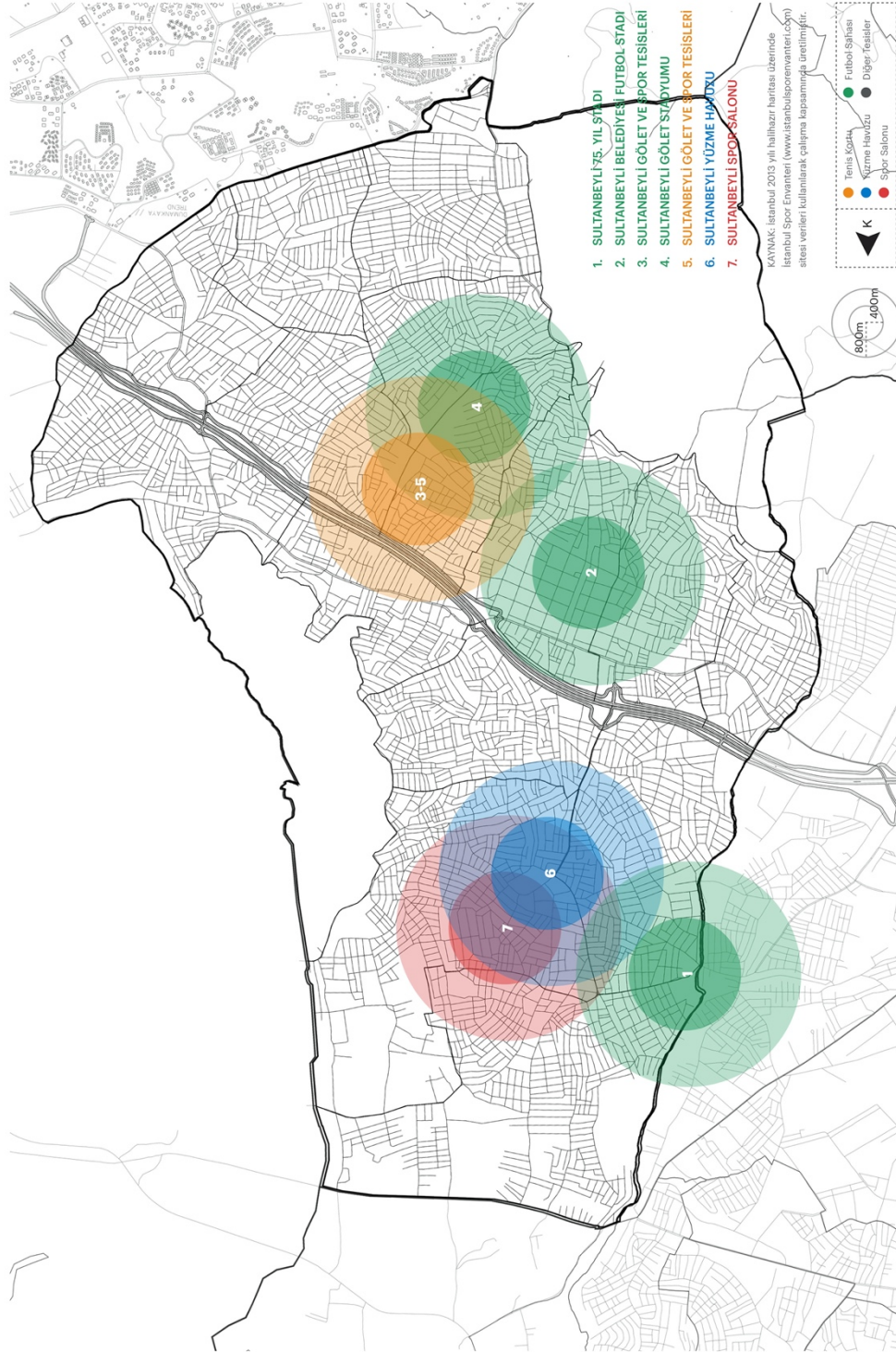

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Silivri)

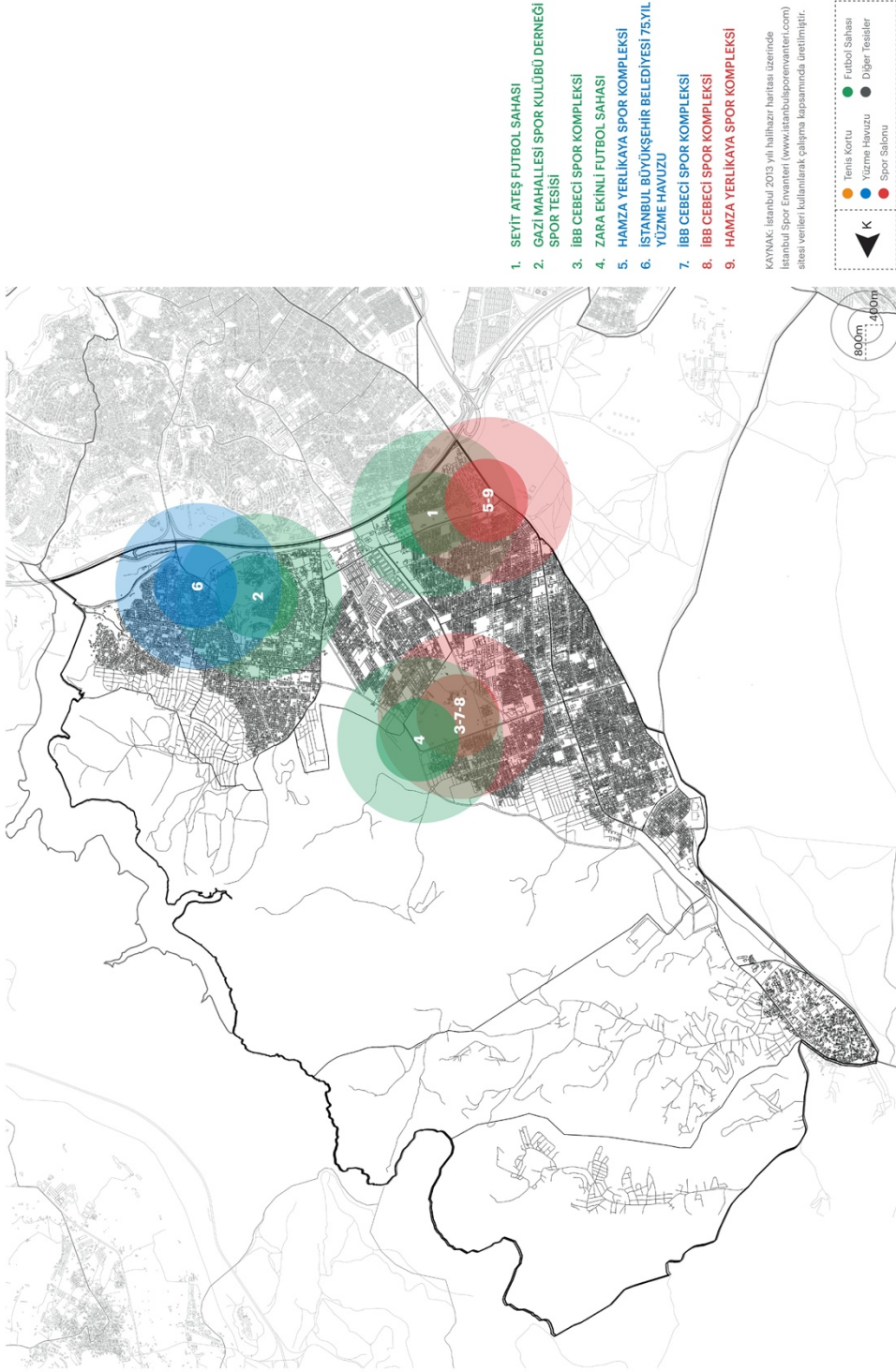

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Sultanbeyli)

İSTANBUL SULTANBEYLİ İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERIŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

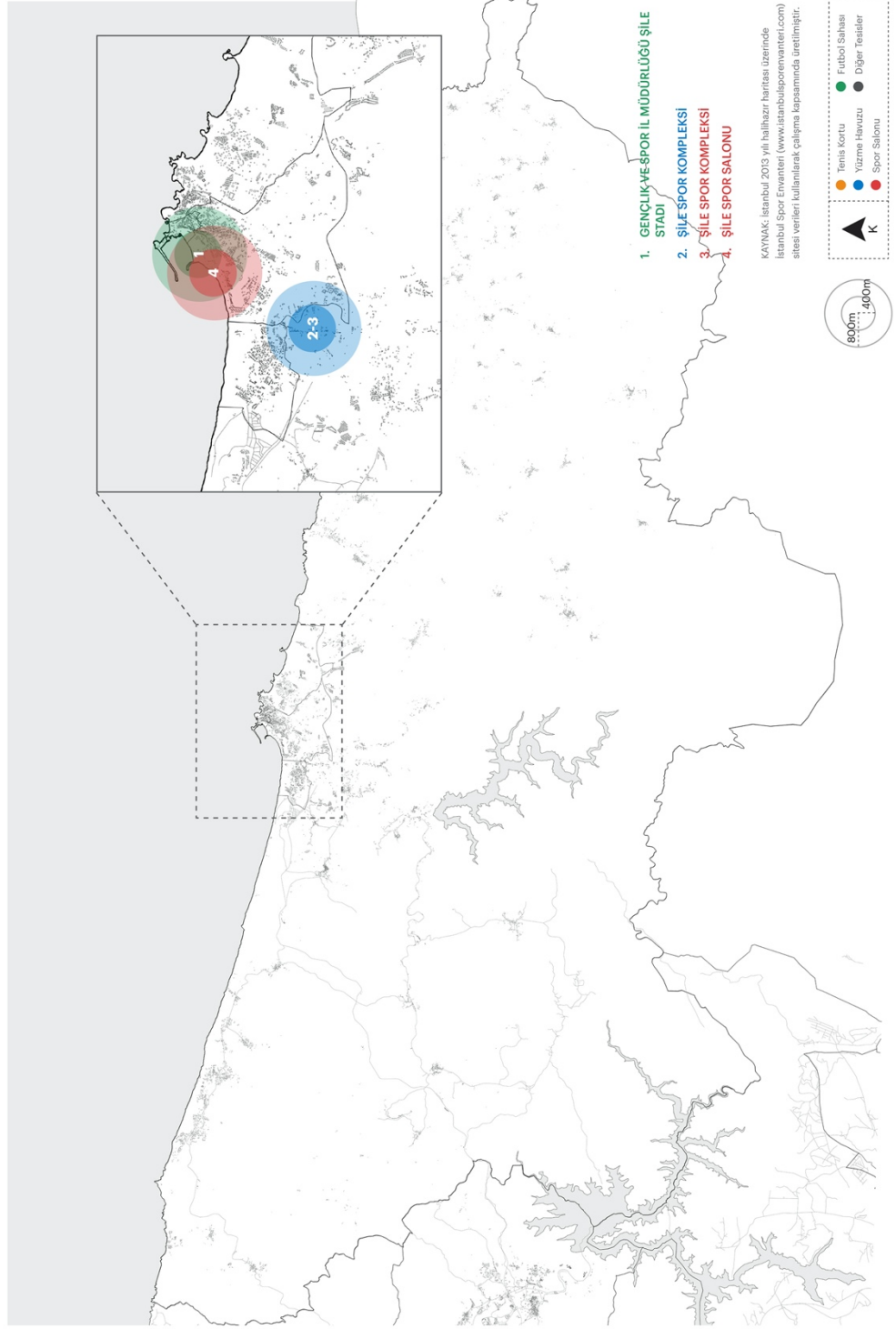

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Sultangazi)

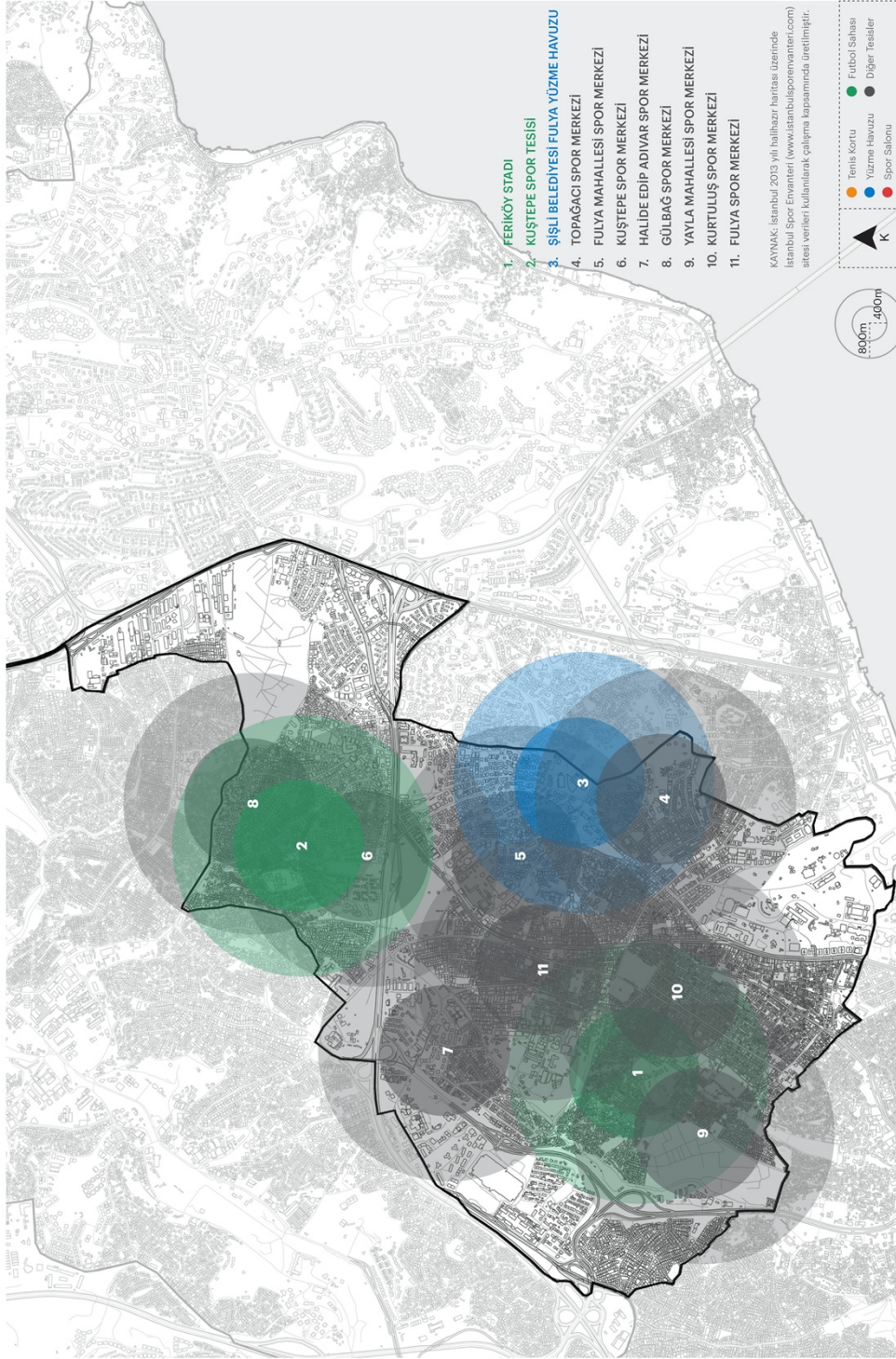
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Şile)

İSTANBUL ŞİLE İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERIŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

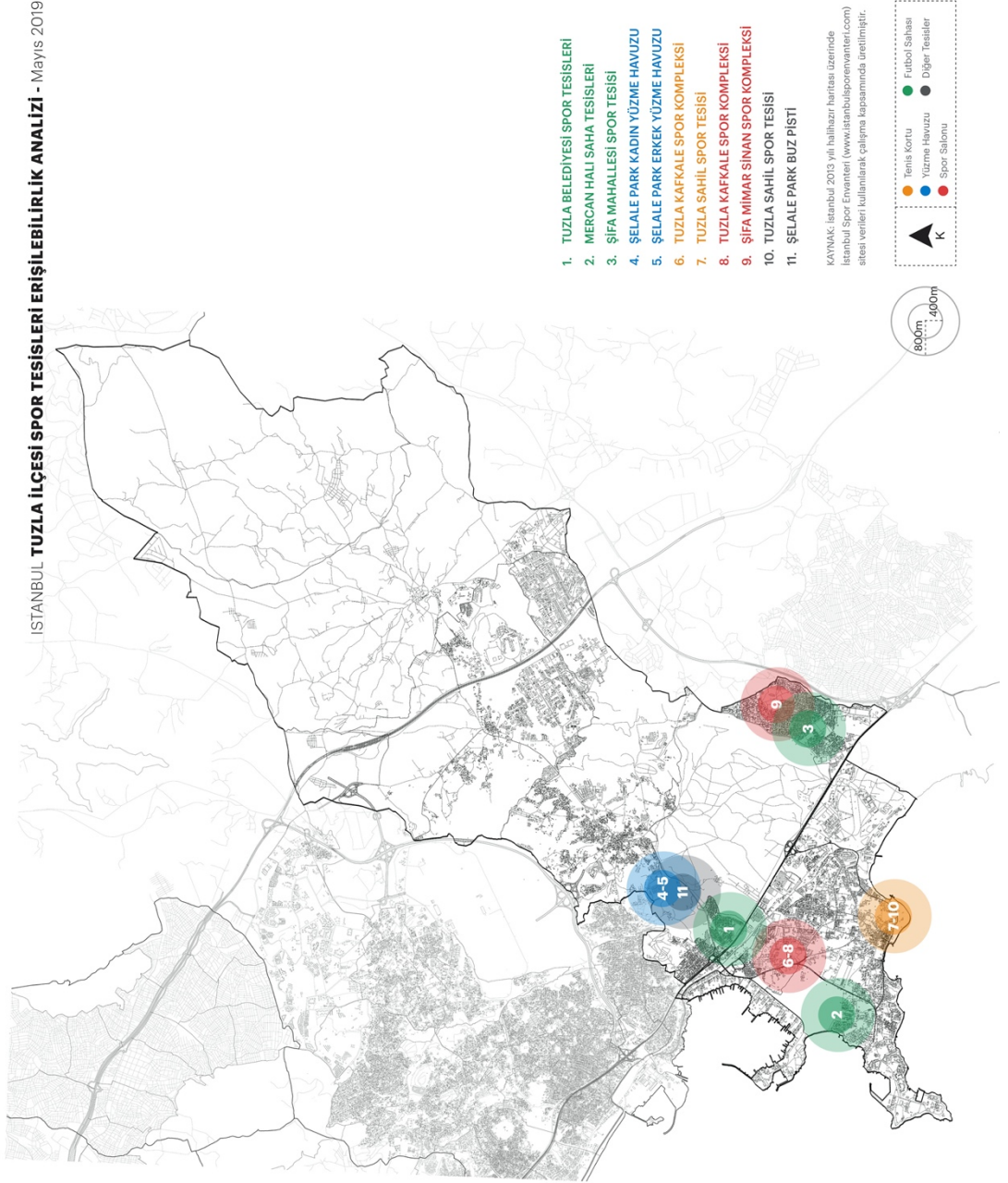
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Şişli)

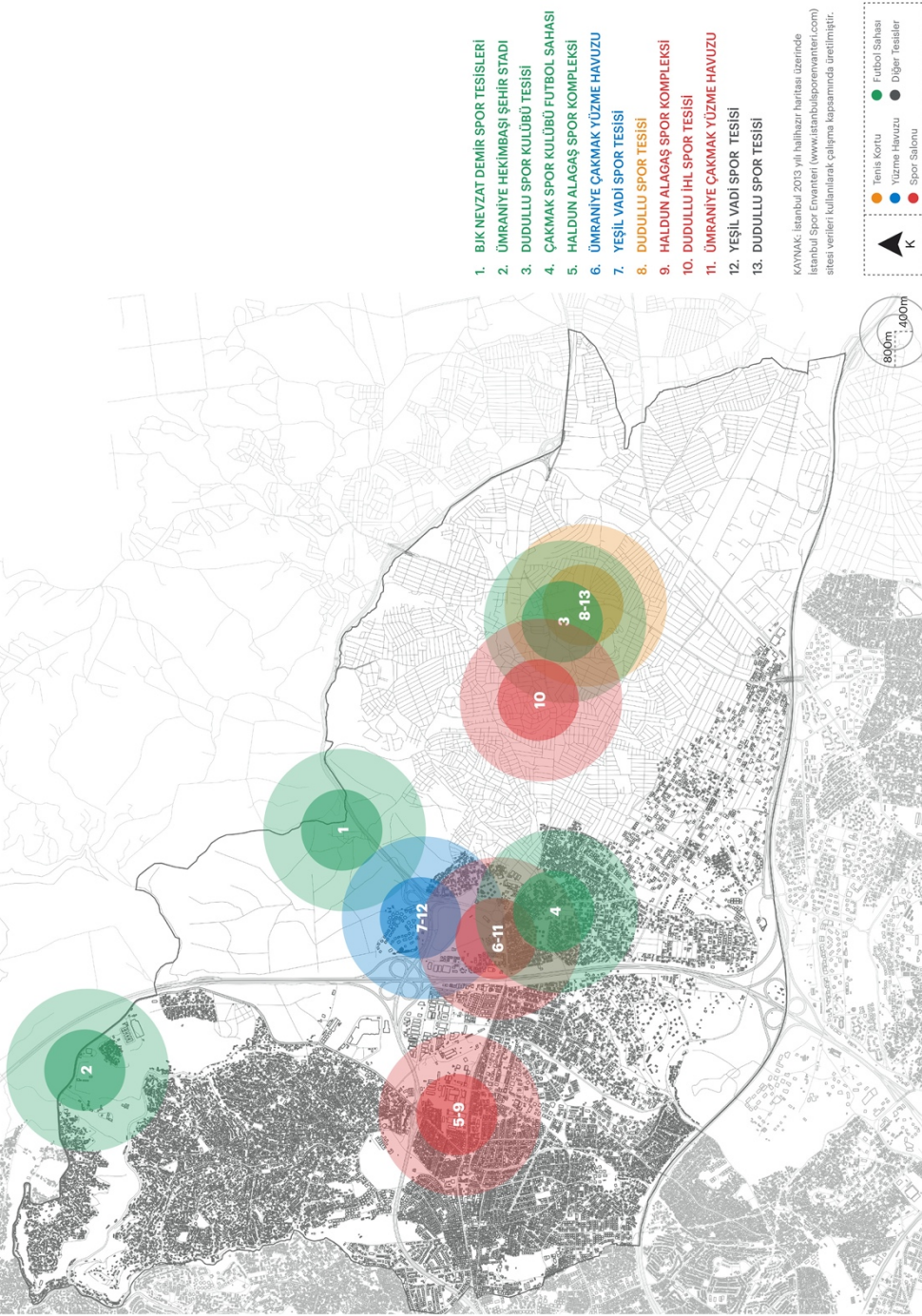
İSTANBUL ŞİŞLİ İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Tuzla)

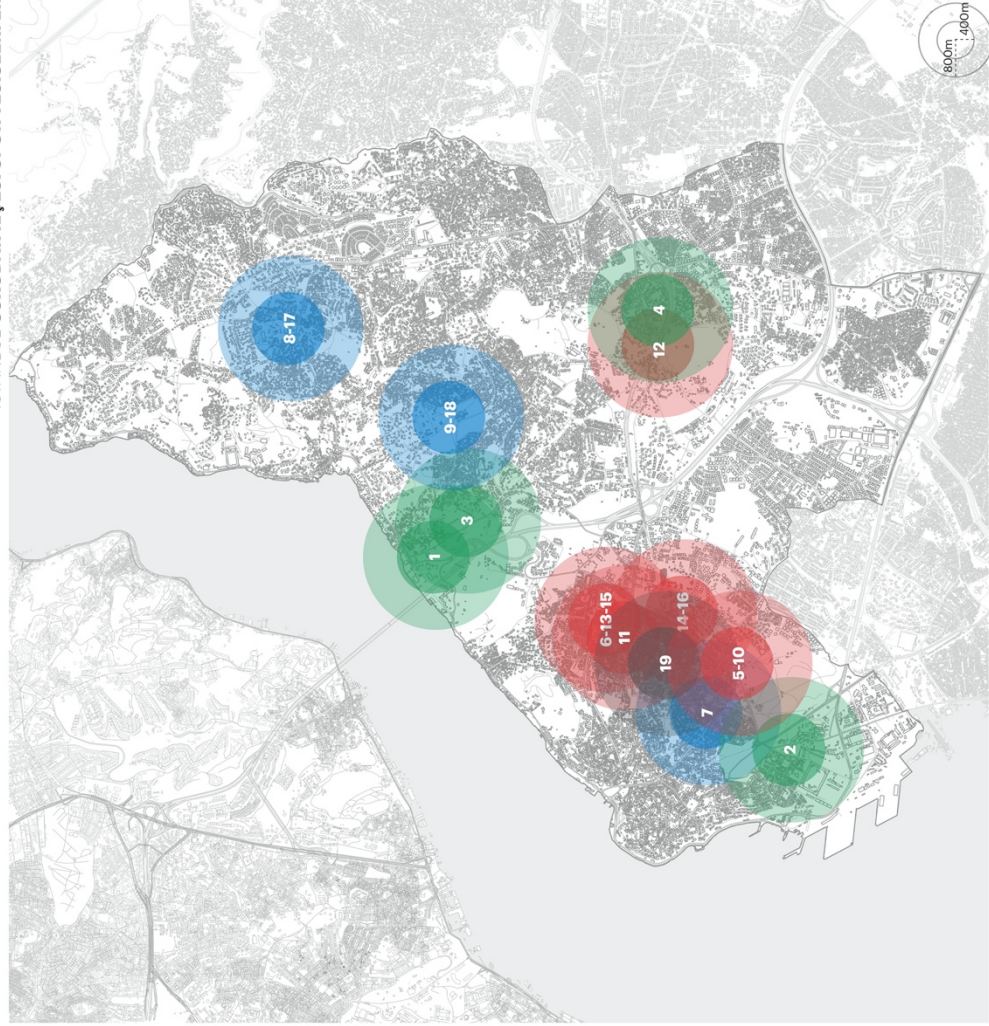
İSTANBUL **TUZLA İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ** - Mayıs 2019

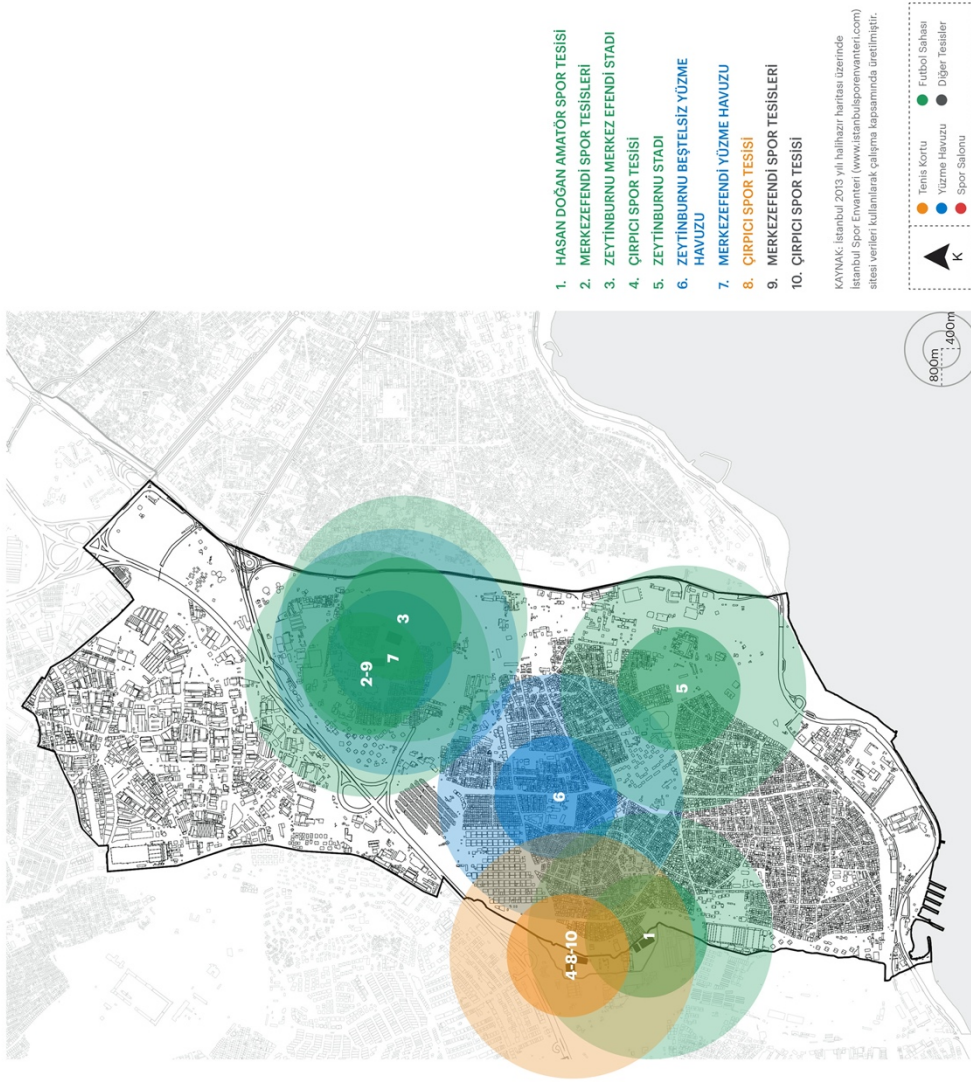
Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Üsküdar)

İSTANBUL ÜSKÜDAR İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERİŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

Ek E: Spor tesislerinin ilçeler bazındaki erişilebilirlik analizi (Zeytinburnu)

İSTANBUL ZEYTİNBURNU İLÇESİ SPOR TESİSLERİ ERIŞİLEBİLİRLİK ANALİZİ - Mayıs 2019

ÖZGEÇMİŞ

1978 Antalya doğumludur. İlk ve orta öğrenimini Antalya’da tamamladıktan sonra 2004 senesinde Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nden mezun oldu. 2007 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Tasarım Bilim Dalı’nda “Yüksek Yapıların Kentsel Gelişme Bağlamında İrdelenmesi ve Yüksek Yapı Politikaları” başlıklı tez çalışması ile yüksek lisans eğitimini tamamladı. Halen, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak akademik kariyerine devam etmektedir.

